10/24

מדינת ישראל

משרדי הממשלה

42

10/24

תיק מס' _____

נושא _____

_____

_____

_____

22.7.70 — [illegible]

מחלקה _____

ישיבות ועדת השחרים העליונה לענני
א - 24 / 7908
712097 מס פריט:
11/01/2009

10/24

עותק מס' 2 מתוך 4
(מספר העמודים = 16).

סטינוגרמה

סודי ביותר

פ ר ט י - כ ל

ישיבת ועדת השרים לשמירה על המקומות הקדושים

ט"ז באייר תשכ"ט - 4.5.69

נכחו השרים: ז. ורהפטיג - יו"ר,
מ. בגין,
ח.מ. שפירא,
י.ש. שפירא,
מ. קול,
א. שרון.

נעדרו השרים: א. אבן,
מ. דיין,
י. ישעיהו.

מ. ארנון - מזכיר הממשלה
מ. בנבנישתי - עיריית ירושלים
תת-אלוף ש. גזית - משרד הבטחון
ש. הלל - משרד התוץ
פרופ' ב. מזר - האוניברסיטה העברית
הרב ד. מרלא - משרד הדתות
צ. רפיח - משרד התוץ
מ. קולק - ראש עיריית ירושלים

מ. ניר - מזכיר הוועדה

רשם - י. חנני

1) ספרית הכותל;

2) בנין אבו-סעוד;

3) סדרי תפילה וגישה לכותל המערבי.

1. ספריית הכותל ; 2) בנין אבו-סעוד .

השר ורהפטיג: ברשותכם אפתח את הישיבה ואתחיל בסעיף ב' (ספריית הכותל), עד שיבוא השר קול.

השר א.ששון: שאילתא: מספרים שבמחכמה בקשת(בכניסה) יש כבר בית כנסת וגם ביציאה יש בית כנסת. יש ארון-קודש פה וארון-קודש פה.

השר ז.ורהפטיג: זה נכון. דבר זה קיים כל הזמן. היה לי על זה ויכוח בממשלה. היתה הצעה לבטל את בית-הכנסת. הממשלה החליטה לא לבטל אלא לנעול.

השר י"ש שפירא: לא זו החלטת הממשלה.

השר א.ששון: השאלה שלי לא על בית-הכנסת אלא על ארון הקודש שהועמד בכניסה וביציאה.

השר ז.ורהפטיג: הוא נמצא שם כל הזמן, זה שנה - שנה וחצי.

השר י"ש שפירא: נראה לי שזה לא על דעת הוועדה. היה ערעור בוועדה ומה שהוחלט הוחלט, שלא לבטל את זה אלא להשתמש בזה לצרכי המשך החפירה צפונה.

השר ז.ורהפטיג: מבקש את מר ניר להמציא את החלטת הממשלה.

השר א.ששון: עכשיו יש שני מקומות, כך נאמר לי על ידי ראש העיר.

השר ז.ורהפטיג: על כך נדון בהמשך הישיבה. אני רוצה לפתוח בסעיף ב' מפני שהשר קול אינו. על סעיף ב' אני רוצה למסור אינפורמציה ולשאול את הוועדה לדעתה. כידוע לכם אנו משפצים את בית שטראוס הקומה העליונה. היום ולהרוס את בית שטראוס אי אפשר, משפצים את הקומה העליונה ותהיה שם דירה. שם רוצים לסדר את ספריית הכותל, שתרכז בתוכה כל מה ששייך לכותל ולמקדש. נתעוררה שאלה: הואיל וחשבתי שמשרד הדתות לא צריך לנהל ספריה, אלא צריך להקים אגודה שתנהל את הספריה, יזמתי הקמת אגודה. היתה עלי התקפה ב"הארץ" שאני משתלט, מדוע אגודה ולא משרד הדתות? לפני שאנו מפעילים את האגודה אני רוצה לשאול את הוועדה, האם להפעיל את הספריה דרך המשרד או דרך אגודה?

בעניין הקמת האגודה: בנוגע להרכב האגודה תכננו - היות ויותר קל לקבל כספים לשם ספריה על ידי אגודה מאשר על ידי המשרד - חשבנו להכניס לאגודה זו כמה גורמים ציבוריים: ארכיאולוג, האוניברסיטה, נקח גם רבנים מכיוון שהספריה תכלול ספרים על המקדש וקדשיו. חשבנו שיותר טוב להפעיל את הספריה על ידי אגודה. אבל היות ונתעורר ויכוח, אני רוצה לשאול את פי הוועדה.

השר י"ש שפירא: אני מתנגד שזה יוצא מרשות הממשלה. איני יודע אם את הספריה צריך לנהל משרד הדתות או משרד החינוך או שניהם יחד. אם זה בממשלה - זה עניינה של הממשלה. היום החליטה כך ומחר תחליט אחרת. אם אנו מכניסים אגודה - הרי זה מסמר בלא ראש. יש בעיר העתיקה די מוסדות שהפקענו את רכושם ועדיין לא העמדנו אותם על זכויותיהם, אם כי יש כוונה מוצהרת שלא

לנגוע במוסדות קיימים. להיפך, לתת להם להשתלב בעיר העתיקה. והנה נוצר מוסד חדש – ספריה. לא ידעתי שספריה זה ענין לרבנים. אינני יודע אם זה נוגע לספריה הלאומית. הם יכולים להיות יועצים ולא יותר. אחת משתי אלה: או שאין לנו שם מה לעשות בבית שראוס וזה לא קשור לכותל – אז לא נתעסק בזה. מתעסק בזה החברה שעוסקת בשיקום העיר העתיקה והם יעשו בזה מה שיעשו. נגיד להם מה לעשות, מפני שהנהלת החברה זו ועדת שרים. יש להם חליפין – הפקידים הגבוהים שלהם, אז הממשלה תטפל בזה. להעביר את הענין לאגודה – דבר זה לא בא בחשבון. פירושו של דבר להכניס גורם שהוא לא שייך לענין. אנו בעו ידינו מקימים גורם שלא צריכים להקים אותו. אינני יודע מתי הוחלט להקים ספריה. אינני יודע אם הוחלט או לא הוחלט. אם הוחלט להקים שם ספריה – היא צריכה להיות בהנהלתה של החברה שהקימונו לשיקום העיר העתיקה, כלומר הממשלה. זוהי הממשלה. אם יותר טוב שהדבר ייעשה על ידי חברה – קיימת החברה שלנו. שום גורם חדש לא צריכים ליצור. אנו יוצרים לעצמנו בעו ידינו כאב-ראש. אינני יודע מה ישתלשל מזה. הדבר עלול גם לשמש פתח למחלוקת, שהיא מיותרת לנו לחלוטין בשטח זה.

השר ז.ורהפטיג: היות וזה עדיין בשלב של הקמה ונסיון של חיפושים, נחזור לענין לאחר ששה חדשים.

השר י.ש שפירא: ספריה זה לא ענין למקומות קדושים. יש ועדה לענייני ירושלים. יש ועדת משנה, שיש לי הכבוד לשבת בראשה, לענין העיר העתיקה. אני חושש שבמשך חצי שנה נעסוק בפני עובדות. ספריה זה לא מקום קדוש.

השר מ.ח.שפירא: אני לא מבין דבר אחד. אני רואה שענין הספריה כבר מעורר מחלוקת, כאשר היא עדיין בשלב ראשון של שיפוץ הבית. אני רוצה לשאול: אם זו ספריה שלגמרי אינה שייכת לכותל, לקומפלכס זה – אז למה בית שראוס? אם מישהו רוצה להקים ספריה – יקים אותה בעיר העתיקה. אם רוצים ספריה של העיר העתיקה – יחפשו שם בית ויקימו ספריה. אבל אם מדובר על בית שצמוד לכותל – ברור שיש לזה שייכות של שכנות. אז זה לא שכנות עם בתי מחסה ועם העיר העתיקה אלא שכנות לכותל. אז הספריה הזאת צריכה להיות אחרת מכל ספריה בעולם. היא צריכה להכיל את הבעיות של הכותל מבחינת ההלכה ועוד דברים כאלה. אם לאו – אז הבית הזה יעמוד ריקם, ומי שרוצה להקים ספריה יקים אותה בעיר העתיקה. אבל אם רוצים דוקא כאן להקים ספריה – אז אי אפשר לומר: ספריה – כן, אבל אין לה שום שייכות לכותל. זה לא מתקבל על הדעת. צריכים להיות קצת עקביים בענין זה.

השר מ.קול: ראשית כל, אני שמח לברך את שר הפנים על שובו. (השר מ.ח.שפירא: תודה רבה). שנית, בית שראוס איננו מקום קדוש. בית שראוס הוא בית שמונה כך וכך שנים וטוב שנעשתה עבודה לשקם את בית שראוס. אבל הנהלת החברה של הרובע היהודי (כך זה נקרא) בעיר העתיקה, שכל השרים משתתפים בה, יכולה להחליט להקים בבית שראוס ספריה, אם היא רוצה בכך, ויכול להיות שתחליט לעשות זאת. אולי תרצה לעשות עוד איזה דבר בבית שראוס. אולי לא ספריה, אולי

אולי תרצה שתהיה שם תערוכה של תמונות שהודפסו וצויירו על-ידי אמנים יהודים של הכותל , והביעו את הגעגועים של העם היהודי אל הכותל. מבין שבית שטראוס איננו מקום קדוש, ואנו הוועדה למקומות הקדושים - לפיכך ההצעה של שר המשפטים יש בה הגיון. הוא הציע להעביר את הענין לחברה שצריכה לשקם את הרובע היהודי. היא מתכננת את כל הפרויקטים ברובע היהודי והיא שתחליט גם מה לעשות שם. אנו לא צריכים לדון בענין זה פה. אנו ועדה למקומות הקדושים. בין בית שטראוס והכותל נמצאת המחכמה. זה בית שנמצא בסביבה ואינני חלק אינטגרלי של הכותל. אני לא אומר שום דבר לגופה של ההצעה. אני נגד אגודה. אם מקימים אגודה - מחר יש לה חזקה. אני מציע שגם ענין זה של אגודה יביא שר הדתות לפני החברה. למעשה אין לנו סמכות להחליט על כך.

השר א.ששון: אני נגד אגודה. הענין צריך להשאר בידי הממשלה. אז הדרך הנכונה ביותר היא הצעתו של שר המשפטים, ומה גם ששר הדתות אף הוא חבר בוועדה ההיא.

השר ז.ורהפטיג: בית שטראוס הוא צמוד. אני לא רוצה להכנס לענין מה זה נקרא "רחבת הכותל", אם זה מתחיל בשער האשפות או במקום אחר. אני מסכים שקשה להכניס גוף אחר. זאת שלמות אחת. בבית שטראוס היה גר הרב אורנשטיין, מי שהיה הרב הממונה על הכותל, וזה היה צמוד לכותל. בבית שטראוס אנו עובדים כל הזמן, מנקים את המנהרות למטה וכו'. הדירה למעלה היא מאוד עדובה ואנו משפצים אותה. לעשות שם דבר זר לכותל - זאת תהיה פגימה. כמה פעמים דיברתי על כך, שהרעיון הכי בריא לעשות שם ספריה של אוצר-הכותל, לבנס שם את כל הדברים שהזכיר שר התיירות: ספרים, מפות, תמונות. התיעצתי עם פרופ' מזר והוא אמר לי: אל תתרחב יותר מדי, בעיקר הכותל והר הבית. גם בענין זה יש די חמור. באים אלפים ורבבות יהודים אל הכותל. רבים מהם רוצים לעלות למעלה לנוח חצי שעה ולעיין בדברים ששייכים לכותל. כך שזה חלק אינטגרלי מרחבת הכותל וכל אותו קומפלכס. למקום שבאים כל כך הרבה יהודים, אתה לא יכול לומר שלא יהיה מקום שבו יוכל אדם לעיין. הוא בא לסייר, לבקר, ורוצה לנוח ולקרוא בינתיים. מדוע לאא לעשות דבר זה? לא לעשות שם קיוסק ומקום מגורים.

(השר ס.קול: לא היתה הצעה נגד זה, אלא מדברים נגד האגודה). אני מבין שיש הסכמה לעשות את אוצר-הכותל, אבל בענין האגודה עוד נחזור לענין.

השר י'ש שפירא: אני לא רוצה בענין זה מטושטש. אני לא נגד ספריה וגם לא בעד ספריה. צריכים לדעת מה זה יכיל, כיצד זה יתנהל, כמה זה יעלה, מניין יבוא הכסף. אלה הם דברים רציניים ביותר. אני אומר: ראשית, לא כאן המקום לדון בזה. את ההצעה צריכים להביא למקום הנוגע לירושלים ולרובע היהודי. לא איכפת לי שעל זה תדון הוועדה לענייני ירושלים ותחליט להעביר את זה לוועדה זו או אחרת. אני מציע שזה יעבור ~~xxxxxx~~ להנהלת החברה לעיר העתיקה. אני מתנגד לשני דברים: א) שוועדה זו תחליט על הדבר. ב) מכיוון שאני הבינותי מדברי היו"ר שהתחיל מו"מ על ~~xxxxxx~~ הקמת אגודה - בשום פנים לא. זאת אני אגיד לאורך כל החזית. יש לנו די אגודות. יש אגודה אחת ששמה ממשלה והיא

בעלת-הבית, יש לה דרועות. דווקא בכותל המערבי ובשכנות לכותל הממשלה לא צריכה לעשות אפליקציה לטובת אגודה חדשה. ולכן הצעתי היא, שהעסק של הספריה יועבר לוועדת השרים לענייני ירושלים. שם אציע שזה ילך להנהלת החברה לשיקום העיר העתיקה.

<u>מר מדי קולק:</u> בשעתו דובר על כך, שדרך בית שטראוס יעבור שער לרחוב השלשלת. הייתי רוצה לדעת אם האדריכלים שלנו מכינים שער זה. חשוב שתהיה כניסה דוקא מרחוב השלשלת. ב) על ידי הקמת שער זה מצטמצמים את השטח ולא ישאר מקום לספריה. אני בעד ספריה. אבל אם הברירה תהיה בין הקמת שער ובין הקמת ספריה במקום הזה - אני אהיה בעד הקמת השער.

<u>השר ז.ורהפטיג:</u> הסברתי שהתכנית לעשות שם את השער היא כבר בביצוע. זה כבר נמסר לקבלנים. (<u>מר שנברגר:</u> לא השער אלא השיפוץ). התכנית מכילה העברת שער לרחוב השלשלת. דבר אחד לא מפריע לשני. יכולים אנו לגשת לזה בשתי גישות: או לומר שהשער יהיה רחב מאוד ולהוסיף כל בית-שטראוס ולפתוח דרך אל העיר העתיקה. האדריכלים אומרים שדבר זה לא ניתן בגלל שינויי גובה, וזה פותח לרווחה את הכניסה מהרובע הבלתי יהודי אל הכותל. צריך גם שתהיה אפשרות לסגור, או לא נגוע בבית שלא מפריע לשער. לפי התכנית שאני קבלתי - השער ייעשה והדירה לא תפריע. מה יהיה אם נשנה את כל העיר העתיקה - איני יודע. כך שזה לא מפריע, זה חלק מהתכנית.

<u>השר מ.ת.שפירא:</u> גם אני נגד טשטוש. משום כך לא הייתי רוצה לטשטש ולהעביר זה זה לוועדה לעיר העתיקה, שהיא תקבע מה לעשות שם. ראשית כל, אנו צריכים לומר שבית שטראוס זה אותו קומפלכס של הכותל. זה צמוד לכותל. אי אפשר להכניס שם איזה דבר שהוא בניגוד לרוח של הכותל. (<u>השר ס.קול:</u> איש לא יעשה זאת). כבר ראיתי שבבתי כנסת מסדרים אורוות וכיוצא בזה. אפשר לומר שבכלל לא מקימים שם שום דבר ומשאירים את זה כמו שהוא, לא משתמשים בבנין זה. ואם הוועדה לעיר העתיקה רוצה להקים לה ספריה כמו בירושלים - היא תמצא מקום איפה להקים את הספריה הזאת. אבל ספריה על יד הכותל היא מוכרחה להיות ספריה שהתוכן שלה צמוד לאותו דבר שהמקום הזה מחייב, הכותל המערבי. היא צריכה להיות מוקדשת בעיקר לעניני הכותל. אם תגידו תמונות שמבטאות את היחס לכותל - טוב. אפשר לעשות זאת. אבל להפוך זאת לסתם ספריה או ספריית-ילדים - המקום הזה לא מיועד לכך. משום כך, לדעתי, מי שצריך להחליט על הבית - זאת הועדה למקומות הקדושים; אם כי שטראוס זה לא מקום קדוש, הוא צמוד למקום קדוש. ככל דבר אחר יכול לבוא במקום קדוש. אם נחליט שאין צורך בספריה - טוב, נחכה לזמנים יותר טובים. אבל לבוא עכשיו דרך הועדה לעיר העתיקה להכניס שם ספריה - לזה אני מתנגד התנגדות גמורה. איני יודע מה תן הדעות של הוועדות הללו. זה לא יכול להיות. הכותל הוא כותל, ומה שצמוד לכותל - יש לזה דין מיוחד. הייתי רוצה שנזהר בדברים אלה, כי זה עלול ליהפך למקום מריבה ולא למקום של ספריה, של עיון ושל מחשבה וכל מיני דברים כאלה.

השר א.ששון: האם ההצעה שלך מכוונת לספריה שתכיל רק ספרי קודש , או ספריה שנוגעת אמנם לכותל אבל היא יכולה להכיל דברים היסטוריים.

השר מ.ח.שפירא: אפילו בכל השכות.

השר א.ששון: ז'א שזה לא דבר קדוש. אפשר לומר שרוצים להקים שם ספריה שנוגעת לכותל , שלא תכיל ספרי קודש בלבד. הוועדה הזאת היא ועדה למקומות הקדושים. אם מחליטים ששם יהיו ספרי היסטוריה ותמונות - אין זה נוגע לוועדה הזאת. (השר מ.ח.שפירא: האם הוועדה הזאת לא יודעת מה זת היסטוריה ומה נוגע לכותל?) הוועדה הזאת תפקידה הבנינים הקדושים, כמו הן היא וועדה למקומות קדושים. אנו לא יכולים לחרוג מהתפקיד שלנו. אני בעד זה שתהיה ספריה שתכיל דברים היסטוריים ומפות, ספריה שנוגעת לכותל, אבל שלא אנחנו נטפל בזה.

השר מ.ח.שפירא: מה הפסול שאנו נטפל בזה? אנו מחליטים שאגודה - לא. אבל הוועדה הזאת תטפל בזה. מדוע הוועדה של סמיר היא ועדת מומחית להקמת ספריה ואנו בורים כל כך שאין לנו אפשרות לחוות דעה על הקמת ספריה?

השר י'ש שפירא: כולנו יושבים שם, אלא שכל החסרון של הוועדה ההיא ששם יושב ראש הממשלה.

השר מ.ח.שפירא: בשבילי זה לא חסרון, אפילו כשר עומד בראשה.

האדריכל שנברגר: הכל מבוסס על השארת המבנים. כתוצאה מניקוי הבית עצמו גלינו מדרגה פנימית שמובילה מהבית אל רחוק השלשלת. אבל זה לא בחשבון בשביל הציבור. לאור הדבר הזה יש תכנית שניה כדי לקשור את הקשר: לטהר את הבתים הסמוכים לבית שטראוס בהיקף של 5-8 מטרים, להרוס אותם ולעשות מדרגה. והמראה בין שני אלה - הדבר הזה תלוי במדידות ש'ש לנו,מהשינויים שיחולו כתוצאה מהחליך זה. כל מה שאמרתי לא יפגע בשחזור הבית עצמו.

מר הלל: למי שייכים הבתים האלה, האם צריכים להפקיע אותם?

מר ס.קולק: יש פעולה להפקעה מרצון.

מר הלל: למי הבעלות על בתים אלה?

מר שנברגר: לכמה משפחות עלובות.

השר י'ש שפירא: מי עוסק בפינויים?

השר ז.ורהפטיג: ברוכי, מי שעוסק מטעם הוועדה והעיריה בפינוי כל הבתים שליד הכותל. הוא מסר לי דו'ח. השער החרב - זה יקח זמן, עד שנוכל לפנות את המשפחות. יש שתים-שלוש משפחות בסך-הכל. עד אז תהיה גישה פנימית לבית שטראוס, אבל לא יהיה שער רחב עד שנוכל להרוס את החרבות שהקיר התדש מאפיל עליהן. הדירה שיש לנו אינה עומדת בסתירה לתכנית אלא משתלבת בה.

מר ס.קולק: אני מבקש לבדוק את הדבר שלהלן: אמנם את המשפחות אפשר יהיה לפנות. אבל אני חושש שזה רכוש הווקף. אז הממשלה תצטרך להחליט אם היא רוצה לעשות הריסת בתים נגד רצון הבעלים, או לוותר על השער בבית שטראוס.

השר ז.ורהפטיג: אני מבקש שנדחה את הדיון בסעיף זה עד שנברוק. אבקש לעשות את הבדיקה ובישיבה השניה נמשיך בדיון. בינתיים אנו ממשיכים בשיפוץ הבית. זה לא עומד בסתירה לשום דבר. המגמה היא להקים שם ספריה. זה קשור בתכנית של הבית.

השר י'ש שפירא: אני עומד על דעתי, שהטיפול בבית שטראוס ביחס למה שיהיה שם ואיך יהיה שם - זה ענין הנוגע לוועדה העליונה בנוגע לירושלים. אני מציע שלא ייעשה דבר עד שיוחלט. לא יכול להיות מצב כזה שאנו נדחה את הדבר, ואז כעבור שנה נסרנו את הענין. אני בעד זה שבדבר יהיה דיון בוועדה העליונה לענייני ירושלים.

השר מ.בגין: אני באתי במאוחר אבל השתלבתי בדיון. אני סובר שאם מדובר על ספריית-הכותל - אי אפשר לוסר שלוועדה זו אין נגיעה בענין. אם זאת ספריית הכותל - אז הוועדה שממונה על המקומות הקדושים צריכה לדון על הספריה במקום הקדוש ביותר לישראל. אני מקבל את ההצעה לקיים דיון נוסף. הייתי מציע לשקול את האפשרות שהדיון על כל הענין יתקיים בישיבה משותפת של הוועדה לענייני ירושלים והוועדה הזאת.

השר י'ש שפירא: הוועדה כוללת את כל השרים היושבים כאן והיא הוועדה העליונה.

השר מ.בגין: אם ההרכב זהה אין משמעות להצעתי. מה שאני רוצה להדגיש - שספריה זו אי אפשר להוציא אותה מסמכות הדיון של הוועדה.

השר ז.ורהפטיג: אני דוחה את הישיבה הבאה לשבועיים-שלושה, כפני שצריכים לבדוק ולהביא אינפורמציה. בפשך הזמן שום דבר לא יקרה רק נמשיך בשיפוץ. זאת תהיה תוצאת כל הדבר שנחליט.

השר י'ש שפירא: לא ייעשה שום דבר להקמת האגודה.

השר ז.ורהפטיג: לא אתקשר עם שום אגודה עד שתהיה החלטה.

השר מ.בגין: שאילתא: אני מבקש לדעת מה קורה עם ביצוע ההחלטה של הוועדה הזאת בקשר עם חשיפת הכותל המערבי בכיוון דרומה. אני רוצה להציג שאלה יותר דחופה: עד מתי?

השר ז.ורהפטיג: בישיבה הקודמת הוחלט להרוס מבנה שמהווה שליש של הבניינים ליד שער המוגרבים, בהנאי שיותאם הזמן של ההריסה הזאת עם שר התוץ. אז סוכם, שהיות ושליש זה מסוכם - ראש העיר יתן צו הריסה.

(שר מ.קולק: האישור ניתן, הוא נחתם שעה אחרי הישיבה הזאת. חתמתי צו הריסה). עד היום לא קבלתי צו הריסה. אשר לתיאום עם שר התוץ - מיד באותו יום כתבתי לשר התוץ -

(השר ז.ורהפטיג קורא את החלטות הישיבה ההיא)

א) לבקש את שנברגר להכין תכנית לשער המוגרבים.- זה נעשה.
ב) לא קבלתי עוד צו הריסה.
ג) תיאום עם שר התוץ להריסת שני השלישים הנוצרים.
ד) יקויים מתן פיצויים לגב' שדרה בבניין אבן סעוד.

..יה עלי להסיל על שנברגר להכין תכנית - הכנתי. הוסל עלי להכנס במו"מ על מתן פיצויים - באתי במו"מ עם האיש. הגברת שגרה שם היתב בבירות. היא כבר חזרה ונמצאת היום בחברון. האיש שלנו רודף אחריה על מנת לעשות זאת. התקשרתי עם שר החוץ והוא הודיע שרצוי לחכות בהסרת השליש עד לגמר ישיבת מועצת הבסחון. קבלתי משר החוץ מכתב מב' בגיסן.

(השר ז.ורהפטיג קורא את מכתב שר החוץ מב' בגיסן)

צו-ההריסה צריך להנתן לבעל הבית. לא קבלתי את הידיעה על צו-ההריסה ולא הצלחתי להשתלט על ענין הפיצויים. כשצו-ההריסה יתקבל צריכים להרוס מיד. על הפיצויים ננהל מו"מ אחר כך.

<u>השר מ.הגין:</u> כמה פסקאות במכתבו של שר החוץ, לדעתי, אינן נוגעות למדיניות החוץ. אני רוצה לקבוע: ההחלטה ביחס למה שקרוי פה "שליש" היתה מוחלטת ולא היתה מעונה תיאום ביחס לעיתוי. לעומת זאת החלטה כוללת על הריסת אבו-סעוד - היא היתה מעונה תיאום מבחינת העיתוי בלבד עם שר החוץ. אני רוצה לשאול: מדוע בכל זאת היו"ר אינגו מתאם עם שר החוץ את העיתוי של הריסת כל הבנין של אבו סעוד? עד מתי נחכה? כלום שוב עד שתיפתח עצרת או"ם ? כבר אנו עומדים במאי. על היו"ר הוסל לתאם את העיתוי על הענין. כבר הוחלט פה אחד. מדוע לא מבצעים את ההחלטה הזאת? אם שר החוץ אומר: היתה ישיבה של מועצת הבסחון - ניחא. אבל ההחלטה נתקבלה עד שיעברו חדשיים-שלושה נעמוד שוב בפני העצרת. הלא זה ענין שיש בו סכנות מצד חוסין הדורש את ירושלים, ויש כל מיני הצעות של מעצמות. עד מאי מחכים בדבר פשוט כל כך כמו חשיפת הכוחל שלנו, לאחר שנתקבלו החלטות חוזרות ונשנות, ולבסוף נתקבלה החלטה אחת - לחשוף את כל הכוחל סדרום עד הסחכמה. ענין הסחכמה הוא ענין לחוד. אינני יודע מדוע שר החוץ כולל ענין זה במכתבו. הוחלט להסדיר את ענין שער המוגרבי

<u>(השר ורהפטיג:</u> הדבר הוחלט). סדוע אשדוני לא סתאם את הענין עם שר החוץ? אני מבקש ששר הדתות יפגש פגישה מיוחדת עם שר החוץ ויסביר לו את החלטת הוועדה. היות ואנו בפאי וההפרש הוא ארבעה חדשים עד שוב תיפתח העצרת, אנו צריכים החודש לבצע את ההחלטה.

<u>השר מ.קול:</u> זכותו של השר בגין להגיש שאילתא והיו"ר ישיב לו. אבל השאילתא לא משנה את סדר-היום של הישיבה. אני חובע לדון בסעיף הראשון ולא לדון בשאילתא של השר בגין. על כך היתה החלטה בישיבה הקודמת, הדבר הובטח לי מזמן. אני לא מסכים לפתוח עכשיו בדיון ששל השר בגין. יש החלטה לדון בסעיף הראשון.

<u>השר י"ש שפירא:</u> אני חושב שהשר קול היה יכול להיות צודק בשני תנאים:
א) אילו לא מנע בעצמו את הדיון באומן יסודי על כך בזמן הראשון. ב) לאחר דבריו של השר בגין, אם אנו לא מסכימים בו במקום משהו - הדבר נשאר תלוי באויר. הענין הוא חשוב מאוד. אני מציע שיהיה דיון קצר. לדעתי אין פה על מה להתווכח. אבל רצוי שנעשה פה סיכום.

השר מ.קול: אני נוטע לשלושה שבועות לארצות הברית ולא אהיה בישיבה הבאה. אני מבקש את הזכות שענין זה יידון בנוכחותי.

השר מ.ח.שפירא: אתה חושש שאנשים לא יתפללו במשך שלושת השבועות שלא תהיה פה?

השר י'ש שפירא: שלוש 5 דקות לכל אחד.

מר הלל: הענין הזה נדון בישיבה הקודמת והוחלט, שנגשים מיד להריסת השליש, לאחר ששר התוץ לא הביע כל התנגדות לענין. הענין לא בוצע לא מפני שלא היה דיון, אלא מפני ששלבים מסויימים בביצוע לא הושלמו. א) זה לא נושא שהוזנח. ב) נושא זה לא מופיע על סדר היום של הישיבה. (השר מ.בגין: דבר זה עליך להשאיר לשרים). השר שלי היה רשאי לדעת שנושא זה עלול להיות מועלה על סדר-היום. אני מציין שבכל זאת ישנה הבעיה הזאת. ג) אני מבין שלכך התכוון השר, שתכנית הגישה האלטרנטיבית היתה צריכה כבר להיות מוכנה על ידי מי שהכין אותה. אני מבין שאם יהיה דיון - צריכים לדון גם על זה.

השר י'ש שפירא: שתי מלים אני רוצה להגיד באזני משרד הבטחון ומשרד התוץ. הם מקבלים עליהם את הריזיקו שיועלו בישיבה שאלות שלא היו בסדר-היום ויחליטו בהן. הם לא נכנסו בכדי לוועדה זו, אלא מפני שר התוץ חושב שזה כרוך בענייני חוץ ושר הבטחון - מפני שזה כרוך בענייני בטחון. כך את הריזיקו הזאת קבלו עליהם.

לענין השאלות של השר בגין.- קשה להחלטן על היו"ר שלנו שאינו מגלה חריצות בענייני הכותל. האמת היא ההיפך מזה. הוא עושה דברים רבים. (השר מ.קול: אפילו את המחיצה הקים בזריזות). חריצות זו ראויה לשבח. איננו רואה את החריצות בענין ההריסות. פה חסר לי עוד דבר. אני באחת הישיבות הערתי ואני מוסיף להעיר: אמרו לי מומחים - ואני לא מסתמך עליהם אלא מבקש לבדוק - האם ההריסה הכוללת של אבו סעוד אינה מסכנת את יציבותו של הכותל. איננו רוצה את הבניינים הזרים באמצע. אבל אי-הרצון הוא לא כל כך גדול, שאנו 5% מוכן לסכן אפילו ב- את יציבותו של הכותל. אמרו לי, שאבו-סעוד מסתיר שער פתוח והוא מחזיק את הכותל. אני מבקש את היו"ר שלנו, שלפני שהוא מבצע את ההריסה, יבדוק את הדבר.

(השר מ.קול: יש ועדת בטיחות). אני רוצה שר הדתות יהיה משוכנע, שיהיה לו דוקומנט שעליו הוא יכול לבסס את הדבר שענין זה איננו מסוכן. מפני ששום זכויות בענין הכותל לא יעמדו לו לשר הדתות שלנו אם יסכן את הבטיחות של הכותל. אני בעד זה לעשות את ההריסה במהירות ולהתאים את העיתוי. איננו יודע מה הם שיקוליו של שר התוץ ביום זה או ביום אחר. עכשיו הוא הזמן. אם בכלל יש זמן טוב לענין הזה - זה הזמן הטוב. זה לא צריך להיות חלוי בהכנות מרובות. על זה אני שם את הדגש הגי. הדגש הראשון - זו הבטיחות, הדגש השני - שכל הפעולה הזאת צריכה להעשות תוך מינימום של זמן. כל ההכנות צריכות להיות לפני כן ואז נגשים ועושים, כדי שלא תהיינה כל מיני מועצות וכל מיני עתונאים בעולם, מפני זה שאנו מושכים את הדבר חדשים. אני תומך בהצעתו של השר בגין, שענין זה יש לו חשיבות רבה, אבל בשני

תנאים: א) בטיחות, ב) מינימום של זמן לביצוע. כמובן, בשיתוף פעולה עם שר החוץ.

השר ז.ורהפטיג: בקשר לבטיחות יש החלטה של ועדת השרים שלנו מכ"ח בחשרי.
(השר ורהפטיג קורא את ההחלטה)
כל אותן הפעולות שנעשו ונעשות - נעשות בהסכמה ובהתאמה עם ועדת הבטיחות. בועדה נמצא נציג המכון הסטטיס של הטכניון. בראש הוועדה עומד האדריכל שינברגר. זה חל על כל המבנים. בנוגע לענין הריסת השליש - קיבלתי הודעה מסר שנברגר, שההריסה אינה מסכנת את הכותל. זה נוגע גם לשני השלישים הנותרים. אבקש הודעה בכתב. בנוגע לשליש הזה לא היתה שום התנגדות מהם. להיפך, לי יש קצת טענות עליהם. ועדת הבטיחות החליטה על תמיכות בכותל הדרומי וזה הולך לאט, מפני שיש שם אבנים בעלות חשיבות ארכיאולוגית שלא צריכים להסתיר אותן. ברור שההריסה תיעשה מתוך התאמה עם ועדת הבטיחות. אשר לצו ההריסה - אבקש את ראש העיר לברר.
(מר ס.קולק: ממני זה יצא).- עוד דבר: שר החוץ עדיין לא קבע את התיאום בדבר סוער הריסת שני השלישים. לגבי השליש הוא אמר, שבדיעבד היות ויש ענין של הריסה - הוא מסכים. אילו זה היה לכתחילה - היה מתנגד. אני אפגש עוד פעם עם שר החוץ ואדבר אתו.

השר י"ש שפירא: הצעתי היא בנוגע לשני השלישים שהסדר יהיה כזה: א) קבלת אישור מבחינת הבטיחות, ב) לעשות את כל ההכנות לביצוע.
ג) לגבי יום הביצוע לעשות עימות עם שר החוץ.

מר ס.קולק: זה מתנה החלטה על בניית הקשת מלמעלה.

השר ז.ורהפטיג: מסרתי לשנברגר לתכנן את הקשת. התכנית מוכנה. מבחינה אופרטיבית איננני יודע אם אפשר לגשת להקמת הקשת על אותו מקום.

מר הלל: האם התכנית הזאת נחשבת כמאושרת?

מר שינברגר: יש לתכנית הזאת שלבים. הבתים השייכים לאבו סעוד הסטרוקטורית שלהם מאוחרות. הן אינן חופרות בכותל אלא נשענות עליו. מחמת למפלס הזה נמצאות סטרוקטורות שהן עתיקות יותר. מדברים על דירות למעלה. מדברים על מרתפים למטה ששם נכנס הביוב. המבנים האלה מבחינת היציבות אינם מחזיקים את הכותל אלא הכותל מחזיק אותם.- פעולה זו של הקמת הגשר תלויה בהתפתחות העבודה ואין זו עבודה שהיא קודמת למשהו אחר. היות והגישה לשער המוגרבים אינה ענין מהמכני, הגישה הזאת אחרי הכל היא גישה זמנית, אם גם לשנים רבות אבל זמנית - היא לא צריכה להיות סטרוקטורה שמחזיקה איזה דבר במקום, אלא היא צריכה להיות עליה. היא בינתיים מותאמת עם צורת התכנונים של הרובע, עם פרופ' מזר, גם עם ראש לשכת התכנון במשרד הפנים. הרעיון שמתקבל על דעת כולם - לא לעשות סטרוקטורה חדשה אלא להשתמש בקו הדרך ולהרחיב אותו. כאשר יהרסו את הבתים של אבו סעוד אפשר לעשות סטרוקטורה מתחת לגבעה הזאת, ליצור מצד החפירות הארכיאולוגיות קשת, שמצד הכותל אינה משנה את הטבע הנוכחי. לא מחטלים את הדרך, אלא הורסים את הבתים. פותחים את הבתים למטה ומשנים לאט לאט את הצורה . הפעולה של הריסת הבתים

יכולה להיות מהירה. השאלה של מתן צורה - זה עניין של זמן.

השר ז.ורהפטיג: הכוונה רק לשיפורים בגישה.

אל"מ גזית: ביקשנו את החלק ההנדסי שלנו, שאם תהיה הריסה ויהיה הפסק - יש לנו הצעה להקמת דבר ארעי במשך 48 שעות בצורת פיגום. זה מוכן כהכנית.

התלטות בסעיפים 1 (ספרית הכותל) ו-2 (בנין אבו-סעוד) = בע' 15א' (מ"מב).

סדרי גישה ותפילה לכותל המערבי והדרומי:

השר ז.ורהפטיג: אנו עוברים לסעיף א'. ארצה בקיצור נמרץ על הבעיה, כפי שאני רואה אותה, אחר כך אתן את רשות הדיבור לשר קול.

הבעיה היא - שהיום חשופים מהכותל 190 מטר של הכותל המערבי ו-80 מטר של הכותל הדרומי. מהפינה הדרומית עד לאחר קשת וילסון יש כ-190 מטר, ובזה הפסקה רק של המבנים של אבו סעוד. אני מקווה שהפסקה זו תוך זמן קצר נחסל אותה. גם כאשר תהיה דרך אלטרנטיבית לפי התכנית, יהיה תיבור מתאים של שטח החפירות הארכיאולוגיות עם אותו חלק ששם מתקיימות התפילות. זה יהיה רק שינוי של גובה. העומק הכי גדול זה 10 מטר והעומק הכי פחות זה 6.10 מטר. אז העליה מגובה לגובה תהיה על ידי מדרגות. תחת קשת המוגרבים, מהצד השני, מהפינה עד למבנה שלא הצלחנו להרוס אותו, עד שערי חולדה - שם יהיה שוב 80 מטר.

אם מדברים על דרכי גישה לכותל המערבי והדרומי - צריכים לתכנן סדרי גישה ותפילה לא 180 מטר שעכשיו מתפללים בהם אלא של 270 מטר. לפני ההריסה יש הפסקה. אחר כך לא תהיה הפסקה, תהיה רציפות. לכן צריכים לתכנן. התכנון יכול להיות ששטח זה מיועד לתפילה, ששטח זה מיועד לביקורים, ששטח זה מיועד לבית-כנסת עם מחיצה. שאלה זו פעם עורר שר הבטחון. עכשיו להתוכח על קטע קטן - לא כדאי. תגמרו ואחר כך תדברו. אני לא מדבר על המשך החשיפה. אנו עושים פעולה. על יד קשת וילסון פתחנו חלון של 7 מטר עומק, מפני שיש לפי הנחונים עוד אולם. לפי שעה לא מצאנו פתח לאולם ההוא. יתכן שנחסוך עוד 4 מטרים, אפילו אם לא נפעל בכיוון של הריסת המבנים הצמודים לכותל למעלה. כך שיש לתכנן שטח של 270 מטר. המשלחת הארכיאולוגית לא תעבוד שם לעולם ועד, או שתסיים או שתתרכז באיזה שהוא קטע.

כל חשיפת הכותל תחת המחכמה - מצד אחד ועדת הבטיחות אומרת שאין לעשות שם חפירות, ובינתיים חשפנו שם. הגישה שם היא המשך רחבת הכותל. כל זה צריכים לתכנן. ומסיבה נדמה לי, שהשאלה שהעמיד השר קול, שהוא מתמיד בה מאוד, שאנו נדבר על קטע אחד, שתהיה גישה בלי מחיצה - תביעה זו תבוא על סיפוקה בהסדר כל

מבעיה. היא יכולה לבוא על סיפוקה בשטח יותר גדול. כדי לדעת את הענין על בוריו וכדי שנוכל להיות בתוך הענין, עשינו שני דברים: א) קבענו סיור כדי לראות את המקום עכשיו, לאחר שחלו בו שינויים. ב) ביקשנו את שנברגר שהוא ייוועד עם כל הצדדים הנוגעים בדבר ויעבד תכנית. שנברגר עיבד תכנית. הוא עשה זאת בדרך של תזכיר, לאחר שבא בדברים עם המתכננים מטעם הוועדה לירושלים, עם משרד הפנים ועם הארכיאולוגים. הוא עיבד תזכיר - (השר מ.קול: גם לגבי סדרי התפילה?) הכל. הוא לא מטפל לפי איזה נוסח יתפללו, אלא איזה קטע נועד לתפילה, איזה קטע לביקורים. קיבלתי ממנו תזכיר ביום ששי שעוד לא הפצתי. רציתי לשמוע דעת הוועדה אם להפיץ אותו. רציתי גם לקרוא אותו ולדעת אם אני יכול לסמוך ידי עליו. רציתי לקיים כמה פגישות לפני שאפיץ את התזכיר. אני רוצה להיות משוכנע שכל הצדדים מסכימים לכך. הייתי רוצה להפגש עם ראש העיר לפני כן ועם אותם הגורמים שאתם נפגש האדריכל שנברגר, לכן לא הבאתי את התזכיר. אם דרך זו נראית - אז נשתדל לקיים את הסיור בזמנו. עד אז אבוא בדברים עם כל אותם הגורמים ואני אדע אם אני יכול לסמוך ידי על התזכיר, אם לא - זה נשאר תזכיר כתזכירו של האדריכל.

השר מ.קול: שר הדתות עשה עבודה חשובה מאוד על יד הכותל ופעל במסירות גדולה יחד עם העוזרים שלו ועם היועצים שלו. אני רק יכול לשבח אותו על כך. אין אני רוצה לקפח את השבחים המגיעים לו. אדרבא, אני מעריך אותו, כי אני מבקר לעתים קרובות על יד הכותל ואני רואה את ההתפתחות. אבל יש לי טענה קשה על שר הדתות: בוועדה זו הוא פעם הבטיח בעצמו, מיזמו, שלאחר שיעשו את הרחבה ויורידו מה שהרב ניסים דרש להוריד - היה מקום כזה שהגביהו אותו קודם - אז יהיה ליד הכותל המערבי, במקום שיהודים מתפללים מדורי דורות, יהיו שלושה מקומות: אחד לגברים, אחד לנשים ואחד משותף, שיוכלו לגשת במשותף. זה כתוב בפרוטוקולים של הוועדה הזאת ואני אוכל להמציא את הדברים לעיונם של חברי הוועדה. הבטחה זאת לא קיים. מה שהציע פה, שיוכלו לרדת עד הכותל במשותף משפחות שלמות יהודים שלא רוצים את המחיצה, שלא היתה קיימת מעולם ליד הכותל, וזאת אינסטיטוציה חדשה של שר הדתות שלנו יאריך ימים, - הבטחה זו שניתנה לא קוימה. ענין זה נסתב ובינתיים נוצרה חזקה, שהנה יש אפשרות לגשת לנשים בנפרד ולגברים בנפרד. לפי מה שאני שמעתי מכל מי ששוחחתי אתו והתעניינתי - כולל הנשיא שלנו, כולל רבנים, היסטוריונים ומומחים לעניני הכותל - לא היתה שם מעולם מחיצה. אם תהיה ספריה ויראו צילומים - ייווכחו שלא היתה מחיצה. (השר מ.ח.שפירא: תקרא את הדו"ח של פיר, נזכרת שם מחיצה). יש לי דוחו"ת של יהודים, אינני נזקק לגויים. זה נמשך זמן רב. כבר שנתיים שהוקמה המחיצה. זה לא נסבל על ידי יהודים רבים בעולם. הם באים בקבוצות רבות, כבר שנתיים רוצים לגשת לכותל במקום שהוא מקודש, ולגשת ביחד; גם בישראל באות משפחות שאינן רוצות שיפרידו ביניהן ויגידו: לך אתה כאן ואתה לכאן.

עכשיו בא שר הדתות ומציע הצעה חדשה: יש כותל דרומי ויש כותל מערבי.

הוא מציע לדון על כל הסריטוריה הרחבה הזאת. אף על פי ששכינה לא זזה מכותל מערבי דוקא ולא מכותל דרומי. אם כי הרב ניסים אומר שהכותל הדרומי קדוש כמו הכותל המערבי, זה לא מספיק בשבילי. אני חי לא לפי ניסים ולא לפי נפלאות. אנו דנים על הכותל המערבי. זה הכותל שהיה מקודש מדורי דורות. עוד מעט ושר הדתות יביד שצריכים לחכות עד שיפנו את הכותל המזרחי והצפוני ונוכל לחכות מאות בשנים עד שדיון זה יתקיים. אני לא יכול לקבל את ההצעה של שר הדתות. זאת למעשה הצעה, שבאידיש היו אומרים על כגון זה - לתת במתנה את שנותיה של התורה. אני רוצה את הכותל. ליד הכותל צריכים לאפשר לכל יהודי להתפלל ולגשת לפי המאוויים שלו ולפי רצונו. הכותל שייך לכל העם היהודי. זה לא בית כנסת. אמנם גם מתפללים שם, אבל זה לא בית כנסת. אני יודע שאנשים רבים שהם מסורתיים מאוד אינם סובלים את ההסדר הקיים. למשל, חברת הכנסת אסתר רזיאל-נאור. אני יודעש שענין המחיצה אינו נראה לה. אני מכיר נשים רבות שהן דתיות מאוד , אבל הן לא סובלות שמחלקים את היהודים ליד הכותל. אני רוצה שנדון על סדרי התפילה ליד הכותל המערבי ולא ליד הכותל הדרומי. הכותל הדרומי כבודו במקומו מונח, גילו שם דברים חשובים מאוד. אבל היתה משמעות מיוחדת לכותל המערבי. לכן אני רוצה בהצעתו של שר הדתות נסיגה. איננני יודע בהשפעת מי, אולי משום שלא קיבל את תמיכת הרבנים הראשיים לאחר שהשמיע את הצעתו. אז היתה שעה גדולה. אחרי גאולת ירושלים היתה התעוררות רוחנית, היתה התעוררות של רגשות, והוא הבין שאי אפשר למנוע מיהודים לבוא יחד אל הכותל. הוא עצמו הציע זאת ואחר כך הענין xx נדחה. אני מציע לוועדה שלא לקבל את הצעתו של שר הדתות לצרף את הכותל הדרומי לדיון זה, אלא לדון על סדרי התפילה ליד הכותל במערבי. אני מוכן לקבל את הצעתו שנדון על כל הכותל המערבי, מכיוון שאני מאמין שנוריד את הבית הזה. הכותל המערבי גדול. אם כי התפילה התרכזה במקום אחד, בשבילי כל הכותל קדוש. אני רוצה שדיון זה יהיה בהקדם. מדוע? אני יודע מה גדול כוחה של חזקה אצלנו, ומה פירושה של יצירת עובדות. ברגע שיורידו את הבית של אבו טעוד יתחילו להזיז את המחיצות האלה ומיד יקבעו עובדות לגבי כל הכותל. אני מכיר את הגורמים השונים הפועלים בירושלים. גם שר הדתות לא נהנה מהם כשהם מרביצים בד'ר מאיר. אנו חייבים לקיים דיון לפני שתווצרפה עובדות. אני רוצה שממשלת ישראל תוכל להחליט על זה ולא שמישהו ייצור עובדות. זה מה שאני מציע. אני לא רוצה למנוע מיהודים שרוצים להתפלל בנפרד, במחיצה, שיתפללו כרצונם. כל הכבוד להם כשהם לא רוצים את נשותיהם ליד הכותל. יערב להם. אבל אני לא רוצה שימנעו מיהודים אחרים שבאים מכל קצווי עולם. אם הכותל שייך לכל עם ישראל - ינהגו לפי רצונם. אני מציע שיקבעו שלושה מקומות בצורה מכובדת ליד הכותל, שיהודים יוכלו להתפלל גברים לחוד ונשים לחוד וביחד.

השר מ.ח.שפירא: אני לא רוצה להכנס עכשיו לויכוח. הזמן אינו מתאים לכך. אשמיע רק הערה קלה והצעה. צר לי מאוד על השר קול שהוא סובל

מכך שהכותל המערבי מפלג את העם. עד כמה שאני יודע, אם יש איזה דבר שמאחד את העם - הרי זה הכותל במערבי. אתה כלל לא חושב על כך שיש במדינה שלנו מפלגות קטנות שמפלגות. אילו היה מישהו חושב הרבה היה מוצא דרך לאחד אותן. - זה לא רק איחוד או פילוג, אלא זה דבר חדש. מישהו רוצה להיות מחדש גדול בהיסטוריה שלנו אין להתפלל ליד הכותל. סוב שחשר קול חושב שהוא צריך להיות האיש הזה.
(השר מ.קול: אני מיצג פה מיליונים יהודים שלא רוצים בזה).

אני מציע שבמשך שלושת השבועות שהשר קול יהיה בחו'ל לא נקבל כל החלטה. לא ננצל את ההזדמנות שהוא יוצא לחו'ל כדי לקבל החלטה נגדו. אני מציע להכין את החומר הדרוש, ובעוד שלושה שבועות כשהוא יחזור - נתחיל לדון בעניין. את דעתי עוד אגיד. (השר מ.קול: חכינו גם לך בעניין הטלביזיה).

השר ז.ורהפטיג: שנברגר הכין הצעה על דרכי הגישה.

השר י'ש שפירא: אני רוצה שיצויין, למרות שהשאלה לא עמדה על סדר היום, שבעניין המחיצה - פעולם לא ההליטה הוועדה הזאת על מחיצה. מפני שכנראה יותר טוב ליצור עובדות מאשר לקבל החלטה. מעולם לא ההלטנו על מחיצה. לא נוסח בהיסטוריה מה היה במשך מאות בשנים עם המחיצה. שר הפנים, שיש לו מקורות היסטוריים שבמשך מאות שנים התפללו ליד הכותל בנפרד, חבל שלא הציע תומר זה לנציגות היהודית שהופיע בפני ועדת הכותל שהוקמה בשעתו. אני סרחתי לקרוא לא רק את הדו'ח, אלא לקבל פומוסטט של הפרוטוקול של כל הדיונים לפני הוועדה. היהודים היו חלשים בעניין זה לפחה מכל דרגה של חולשה להוכיח שהיתה מחיצה. אנו היינו צריכים להצדיק את המחיצה. (השר מ.ח.שפירא: היו זמנים שהיתה מחיצה). אנו לא החלטנו בעניין זה. כמו ברוב המקרים האמת היא באמצע. יש יהודים שאם לא תהיה מחיצה בשעת התפילה - זאת בשבילם סכנה. זאת אמת אחת. ישנה אמת אחרת, שיש הרבה מאוד יהודים שבשבילם המחיצה היא דבר בלתי נסבל. ישנה אמת שלישית, שבמשך מאות בשנים דברו לא על הכתלים של הר הבית אלא על הכותל המערבי. לא דיברו על הכותל הדרומי. הייתי רוצה לראות מה היה יחסו של העם היהודי אילו היו אומרים לו: תדלו לכם מן הכותל המערבי, נתן לכם את הכותל המזרחי. איש לא יסכים לכך. אין כל ספק, שאילו מלכתחילה יכלו לגשת אל הכותל הדרומי - היה הוא המקום המקודש. אני יכול לערער על הרב ניסים ולהמצא בחברה טובה של הרב אונטרמן שאומר: אמנם כל הכתלים קדושים, אבל הכותל המערבי נתקדש על ידי העם. - עובדה היא שתמיד דיברנו על הכותל המערבי ושכינה לא זזה מהכותל המערבי. אני סבור שנוכל לדון בעניין זה בעוד חודש לכשיחזור השר קול. נתן לו שבועיים שיצא מהאוירה של חו'ל.

השר מ.ח.שפירא: הייתי רוצה שהשר קול ירשום אצלו מיהן היהודי הראשון ששאל אותו בעניין המחיצה.

השר י"ש שפירא: לא צריכים להתעלם מן העובדה, שמשהו מתרחש בעם היהודי ובקיבוץ היהודי הגדול ביותר בארצות הברית. האורתודוכסים רחוקים מלהיות רוב. ואני איננו מאושר שדוקא הרפורמים מתחזקים. כשעמדתי ללכת להיכל-עמנואל חזרתי למלון לקחת את המצלמה. כשבאתי לשם אמרו לי: תוריד את המצלמה. יש לי יחס לבית הכנסת הריפורמי כמו לאפיקומן של סדר שלישי. עוד לפני 20 שנה אמר לי השר פנחס רוזן: הצרה אתכם שלמעשה אתם גויים גמורים, וכשאתם רוצים רב - אתם רוצים רב עם זקן ופיאות. אני רוצה רב למדן. רב ריפורמי לא אומר לי שום דבר. אבל אי אפשר להתעלם שיש הרבה בתי כנסיות שבהם מתפללים גברים ונשים יחד, ואתה לא יכול להתעלם מהם. חייבים למצוא איזו שהיא פשרה. אני הצעתי פשרה על מחיצה נידת, שאפשר להרכיב אותה כדאי התפילה ולהסיר אותה. זה כנראה לא ילך. אבל לתת להם כתובה ללכת אל הכותל הדרומי - לא יתכן. (השר מ.ח.שפירא: גם אני אלך לשם להתפלל אתם). אני מתנגד שתלך להתעלל עם נשים. רבותי, בואו ונהיה מעשיים ונחפש את דרך הפשרה. אם לא נגיע לדרך פשרה - נגיע להחלטה שתהיה כתובה ותעורר רוגז רב. רבונו של עולם, גם על זה אי אפשר להתפשר? אינני אומר שהצעתו של שהר קול שובה. אבל היא היתה טובה בעיני השר ורהפטיג לפני שנה. ולא צריכים לספר לו שהוא במפלגה קטנה. (השר מ.חשפירא: אינני מקבל את דעתו שהכותל מפריד בין יהודים).

אני רוצה להגיד לך, השר קול, עוד איזה דבר שצריכים להביא אותו בחשבון. כל ימות השנה, לא בימי בנוסיה, כשתקפוץ בימם פשוט לכותל - רוב היהודים הנמצאים שם הם יהודים שמחפשים את המחיצה. גם מזה לא צריכים להתעלם. (השר מ.קול: אבל באים לבקר כל ימות השנה יהודים מחו"ל).

השר מ.בגין: הורדת אבן סעוד תעזור לפתרון הבעיה

השר י"ש שפירא: אני מציע לידידי ד"ר ורהפטיג בראש וראשונה לחשוב על פשרה.

השר ז.ורהפטיג: אמרתי שצריכים לחשוב על סדר בשני שני הכתלים, אבל נחשוב על פשרה.

השר י"ש שפירא: אני בעד פשרה, שלא לרגיש יהודים אלה ולא להרגיז יהודים אלה.

מ ח ל י ט י ם להמשיך בדיון לאחר שובו של שר הפיתוח והתיירות מחו"ל.

חישיבה נגעלה

<u>החלטה לסעיף 1</u> (ספרית הכותל):-

מ ח ל י ט י ם : א) שר הדתות לא יתקשר עם כל אגודה לטיפול בספריה הכותל עד להחלטת הוועדה בנדון זה.

ב) הוועדה תדון מחדש בענין ספרית הכותל באחת מישיבותיה הקרובות, ועד אז לא יקבעו כל עובדות חדשות.

ג) שר הדתות יבדוק למי שייכים הבתים בין בנק המחכמה ולבין בית שפראוס, ואם אפשר להגיע להסדר עם בעליהם לגבי פתיחת מעבר לרחוב השלשלת.

<u>החלטה לסעיף 2</u> (בנין אבו-סעוד):-

מ ח ל י ט י ם : בהמשך להחלטת הוועדה מיום י"א בניסן תשכ"ט (30.3.69):-

א) ראש העיר ידאג להמציא לשר הדתות עוד היום צו-הריסה לגבי 3/4 ממבנה אבו-סעוד.

ב) להתחיל בהריסה מיד עם קבלת הצו, כאמור בסעיף א.

ג) שר הדתות יקבל בהקדם חוות-דעת מקצועית בענין בטיחות הכותל באם יהרס בנין אבו-סעוד כולו.

ד) עם קבלת חוות דעת חיובית הג"ל, ייגשו כל הצעדים להכנת העבודה הקשורה בהריסת הבנין כולו.

ה) שר הדתות יבוא בדברים עם שר-החוץ על-מנת לסכם עמו סופית את העיתוי המוקדם האפשרי להריסת 2/3 הנותרים של מבנה אבו-סעוד.

= - = - = - = - = - = - =

עותק מס' 3 מתוך 5
16 עמודים

מסיגנגרמה

סודי

פרוטוקול
ישיבת ועדת השרים לענין עקרונות התכנון
והפעילות באזור רחבת הכותל אשר הוקמה
ע"י הממשלה וועדת השרים לענין ירושלים
מיום י"ח בתמוז תש"ל - 22.7.70

כ"ב באב תש"ל - 24.8.70

נכחו השרים: ז. ורהפטיג - יו"ר,
ש. הלל,
י.ש. שפירא.

נעדרו השרים: י. אלון,
פ. דיין,
פ. קול.

י. גולדשמידט - סגן שר הפנים
א. בירן - משרד התיכנון והתרבות
פ. בנבנישתי - עיריית ירושלים
ד. בן-דב - הממשלתית הארכיאולוגית
תא"ל ש. גזית - משרד הבטחון
פ. קולק - ראש עיריית ירושלים
ע. טיון - לשכת שר המשפטים
הרב ד. פרלא - משרד הדתות
ניצב ש. רוזוליו - משטרת ישראל
י. שייבכרגר - אדריכל

פ. ניר - מזכיר הועדה

רשם - י. הנגי

סדר היום: תכנון הפעולות באזור רחבת הכותל

=-=-=-

פרוטוקול ישיבת ועדת שרים לענין עקרונות התכנון
והפעילות באזור רחבת הכותל
ירושלים, משרד ראש הממשלה, 24.8.70

היו"ר השר ז.ורהפטיג: נפתח את הישיבה. השר קול התנצל שלא יוכל לבוא.- החלטת הממשלה היתה:

(שר הדתות קורא את החלטת הממשלה)

לא יכולנו להגיש את ההחלטות בזמן. כמה פעמים נאלצנו לדחות את ישיבת הוועדה. הוכרחנו כמה פעמים לבטל את ישיבות הוועדה בגלל ישיבות יותר דחופות. השר בגין, לצערנו, עזב את הממשלה ואת הוועדה. נמצא אצלנו מר בן-דוב בקום פרופ' מזר, ד"ר בירן, וראש העיר וסגנו. חשבתי לנכון שיתנו לנו היום סקירה קצרה על העבודות שנעשות.

מר ט.קולק: כולנו מכירים את העבודות, חבל על הזמן, הבה נעבור לדיון.

השר י"ש שפירא: אולי נקדים עשר דקות לסקירת דו"ח. יש כמה עבודות שהתעכבו עד עכשיו, בגלל שיקולים. מי יסקור את הדו"ח? (השר ורהפטיג: אני אסקור). טוב שהם יסקרו.

השר ורהפטיג: מר שנברגר יסקור דו"ח ממצה ויתעכב על שער המוגרבים והמדרגות.

האדריכל מר שנברגר: (נעזר במפות)

ברשותכם. רוב הדברים ידועים איפה עומדים בהם, ומה שלא צריך - לא אחזור עליו. הכינותי מפה זו, כדי להראות את שטחי הפעולה השונים, מכיוון שמדובר על אזורים שונים. המפה הזאת הוכנה, כדי להראות על השטחים השונים שבהם עובדים ומצויים תוך העבודה עצמה. הסברתי בהזדמנויות שונות, שתחום זה בולו מוגדר מבחינה חוקית כאזור רחבת הכותל. (השר הלל: מה ההגדרה?) תכנית מתאר של ירושלים, תכנית מפורטת שהוגשה לרובע היהודי, ובשניהם מופיע תחום זה מוגדר (הצבע הלבן על המפה) כאזור רחבת הכותל. פירושו של אזור רחבת הכותל - שהוא אזור מיוחד, שלא משתווה לשום אזור אחר. אי אפשר להכליל אותו לא כמגורים, לא כשיכון. על כן הוא אזור רחבת הכותל, תחום מיוחד שכל עיצוב ופעולה שקורית במקום דורשת אישור רשויות מיוחדות (ועדה מחוזית וכו'). בתחום זה יש פעילויות שונות שבגבולות שבתם קיים תיאום לאחר מעשה. דהיינו מעשה שעושים כאן, מבחינה מעשית הוא נעשה מתוך תיאום פעולה, שמבחינה אישית הוא פועל ברוב המקרים של הגדרת הדברים שעושים אותם ביחד, בשיתוף פעולה, בפיקוח אחד על השגי, באיזו צורה שהיא של תיאום פעולה.

מה הם התחומים? התחום הוורוד, שבו היו פעילויות ישירות מטעם משרד הדתות, בפיקוחי ובתכנוני. במיוחד היתה הפעולה הראשונית של הרחבה עצמה. אחר כך היתה פעילות בקשר לדרך הזמנית לשער המוגרבים. אחר כך היתה פעולה במערכת החצר (השוקתות איפה שהאנשים שותים), נוצר פה שטח מנוחה, כדי שהאנשים לא יאכלו וישתו ליד הכותל. אחר כך יש שטח בין השירותים (?) ומערכת המחכמה,

חשיפת הכותל בצפון והדרכים.

היה שטח שבו היתה פעולה משולבת, כדי לקבל את המדרגה שבונים אותה מטעם החברה לשיקום הרובע, בדרך המוביל מהרובע אל הכותל. כדי לקבל את השטח, כדי לדעת מה תכנון המדרגה, היה פה תיאום בין התכנית שנעשתה על ידי החברה ובינינו, כשהיה דיון בנושא איפה יציאה ואיפה לא - יחד עם המשלחת הארכיאולוגית. (צהוב ואדום). כדי לקבל את המדרגה בלי לקלקל ערכים, הדבר נעשה בפיקוח המשלחת הארכיאולוגית ובביצוע משרד הדתות.- יש כאן עוד שטח שבו היתה פעולה משולבת של החברה לשיקום ומשרד הדתות - זה הבית בפינה שהיה מסוכן.

שטח משרד הדתות פעל בו בעצמו - זה בתי השימוש והמרפאה. אידור שלא טופל בו- זה שטח היציאה.

ישנו שטח שבו פועלת המשלחת הארכיאולוגית - זה השטח הצהוב. ויש שטח לבן, שבו הופסקה הפעולה. זה היה בתשעה באב לפני שנה. ויש עליה לשער המוגרבים. הפסקנו את הפעולה בפקום זה אחרי שהיו דיונים והיתה בעיה של צורך באפשרות של גישה לקהל לתפילה, ובעיקר מצד שני, מתחת לשער המוגרבים, זה מצריך תכנון מיוחד של גשר, הכינונו תכנית רעיונית לגשר זה. יש אלטרנטיבה. מתוך קיום התביעה של שר הבטחון, שהדרך לשער המוגרבים לא תופסק אף לשעה. כל הפעולה הטכנית שעושים, מתוך קיום דרישה זו, מביאה בחשבון שביטול שער המוגרבים לא עומד על הפרק מסיבות מדיניים.

היתה הצעה לבלות את שער ברקלי ולהכנס דרכו.- אחרי תשעה באב הגענו במסגרת ועדת הבטיחות להצעה: א) ליזום פלטפורמה זמנית או קבועה, כדי לתת גישה לקהל למקום זה, ולעבוד מתחת לפלטפורמה, או פלטפורמה נידת. היתה הצעה אחרת - ליזום תחום מוגדר על ידי גדר מעני הצדדים, תחום של מתפללים, ומשני הצדדים יעבדו. הדברים לא הגיעו לידי ביצוע, מפני שהיו דעות שונות.- אם רוצים להמשיך פה, צריכים להתחשב בשתי עובדות שנקבעו בשעתן כסכריעות. אם להשאיר את הכניסה לשער המוגרבים ולאפשר חשיפת שער ברקלי למטה, ועל ידי זה ליצור רציפות הכותל מבחינה אופטית (מבחינה מעשית יש מפלסים שונים). כאש יוחלט מה לעשות - קשרתי קשר עם מע'צ, שבאופן עקרוני יקבל על עצמו את המשך העבודה במקום, כולל זה. כאשר יוחלט על זה, כהמשך לתכנית הרעיונית הקיימת, נגש לביצוע במקום הזה.

יש בעיה כזאת, שבינתיים יש מגעים וריון לייעד את השטח הזה לצורך בית הדין. באיזו צורה - לא ברור הדבר. מבחינה רעיונית ראשונה הכוונה בשלבים שונים את השטח הזה - בשיקומו או על ידי תקמת מבנה חדש - לייעד אותו לצורך בית הדין הרבני, לבטל בנין זה ולשחרר את המקום.

<u>מר ש.קולק:</u> אולי אתה יכול לציין את החפירות התת-קרקעיות שנעשו מתחת לבית שטראוס ומתחת למחכמה, עד אנה הם רוצים להגיע, מה מסרתם ומה המתחים השונים.

<u>האדריכל שנברגר:</u> יש כאן מפה שהוכנה על ידי הוועדה של חבר הלאומים אחרי מאורעות 1929. היתה ועדת חקירה שבדקה ומדדה והטיפול הוא זה.

זה העתק אוריגינל שהיה ברשותי. הכותל, הקטע הכחול - רחבת הכותל, זה היה הקיר שהפריד. הפעולה הראשונה היתה פתיחה עד כאן. רחבת התפילה היא עד כאן. פה פרצים

את הירידה מהחצר, כפי שהיתה בשעתו מתחת למחכמה.

(האדריכל שנברגר נעזר במפה)

מתוך תמונה זו ברור, שכאשר הורדנו את הקרקע פה בוטלה הירידה ויכולנו לפתוח חלק זה. זאת היתה התחלת הפעולה, בצרוף תכנית וורן. היתה מדידה שהיתה קיימת מתחת לבנין המחכמה. שתי המפות הללו היו נקודות המוצא שלנו. זאת מפה מפתח, עם חיבוכים שונים, שהיתה מצורפת לדו"ח שלכם. זה תאור של היש באותו רגע, בתוספת נקודות שמוזכרות בדו"ח שלנו על הפעולות העשויות פה. וורן עבד בצורה כזאת שאפשר היה להמשיך. לולא הוא לא היינו מוצאים את ידינו ורגלינו.

(מר שנברגר מעלה מפה חדשה)

הצבעים מראים פה את המישור ברחוב השלשלת ואת המישור במנהרה למפה. במקום זה רחוב המידן, שיורדים בו לרחבת הכותל. זה המשך ישיר משער השלשלת. זאת רחבה עם עמוד באמצע. המפתים האדומים מראים חללים ריקים. היתר מראה לנו איפה קירות ואיפה חללים, כדי שנוכל לזהות כל נקודה במפלסים. הקווים הכהים האלה - זוהי המנהרה למפה והיא תימשך לפי קו רחוב השלשלת. לא בדיוק, כי יש מקומות ש"ש קמרון ועליו קיר, ויש מקומות שמצוי קיר ועליו חלל ריק.

מה הן הפעולות? קו עבה זה מ מן את הכותל (לא הכותל הגלוי). מרחבת הכותל נכנסים לאולם. הקו הזה מראה את הכותל בצד המערבי שלו. קשת ווילסון מתחת לרחבה המורחבת.

פעולה אחת היא ניקוי וחשיפה בכיוון זה בגובה של רחבת הכותל התחתית. עברנו פה 50-60 מטרים. באופן תיאורטי יש עוד 300 מטרים עד הקצה של חומת הר הבית. כל חומת הר הבית היא 500 מטרים. אם 200 מטרים עברנו, 60 מטר רוחב הכותל הגלוי, משם עד הקצה 80 מטרים, יש לי 140. (השר י"ש שפירא: מהמינה הדרומית עד המחכמה כמה מטרים?) 140 ועוד כ-50-60 במערה ונשארים עוד כ-300 מטרים עד הקצה. (השר י"ש שפירא: יש לך ציור מה שם?) יש לנו מפות של מחלקת המדידות, יש צילומי אויר. יש סקר מוקדם אידה בחים נמצאים שם. יש סקר על העניין הזה. במפלס העליון לא ניתן כרגע לנגוע בלי לפגוע במצב החוקי. (השר י"ש שפירא: 300 מטרים אלה רובם בחלק המוסלמי?) כן. (השר ורהפטיג: כמה מטרים אפשר ללכת לחשיפה נוספת?) לא אוכל לענות. ידוע שהטלע עולה בכיוון צפונה. בצד הצפוני גובה הקרקע והגובה הקיים מתאימים, במידה שהולך יותר דרומה - ההפרש יותר גדול. במידה שהולכים יותר צפונה - מתרוממים יותר. על כן צריכה להיות בריקה קפדנית על כל צעד, שמא אני גורם איזו תקלה, או שלא אוכל להמשיך. אי אפשר להגיד כמה נוכל להמשיך. פה על המפה מסומן בקו עבה הקו התחתון ובקו דק - הקו העליון. אני אוכל לזהות איפה יש למעלה חלל ואיפה יש קיר.

בחלקים אלה מטרת הפעולה היתה ליצוא אפשרות של גישה ויציאה למקום בשלושה דרכים. גישה למבקרים ויציאה, כדי שאפשר יהיה ליצור דרך בכיוון אחד. גישה נפרדת למתפללים, כדי שלא להביא לידי התנגשות בין קבוצת המתפללים והמבקרים, וגישה שלישית - שאנו מחפשים אותה כל הזמן - לפועלים ולעבודה, כדי

ששעות הביקור ושעות העבודה לא יתנגדו. זוהי השאיפה. (השר י'ש שפירא: זוהי המטרה השלישית שהיא מטרה זמנית). למקום המעולה הזאת היתה נקודת המפתח בית שטראוס, שחלקו העליון שוקם וחלקו התחתון משמש כניסה למנהרה. במקום זה יש אפשרות של הוצאת חומר ואנו משתמשים בו למאגר אדמה וחומר. כל הזמן שזה לא היה - היינו צריכים לעשות את העבודה בשעות הלילה. פעולה זו משמשת למטרה השלישית.

המטרה השניה היתה למצוא דרך יציאה. הרצון היה ליצור זאת בדרך ישירה. פה נתגלתה מדרגה עתיקה, שהיתה בנויה באותו זמן כשהמנהרה נבנתה. מדרגה זו ברוחב המנהרה מביאה מהמפלס הזה לרחוב השלשלת. היינו צריכים לעקוף אותה. כרגע זאת פעולה עקיפה, כי היא גוררת אחריה ניקוי. אני צריך יחד עם הניקוי ואוורור המקם לדאוג ליציאה לפעולות. על כן יש שתי מטרות ראשיות וכמה מטרות משנה בתוך הפעולה עצמה.

מר ט.קולק: בכיוון המערבי נגמרה הפעולה? האם יש תכנית להמשיך לאורך הכותל?

מר שנברגר: מדרגה זו עולה אל האולם שורץ קורא לו התקוה המסונית. (מר בן-דוב: היה כינוס של הבונים החפשים בירושלים באותו יום שגילה מקום זה, ולכבודם קראו על שמם). הגישה אליו דרך רחוב בצר. יתכן שיחד עם פעולות הניקוי, נגיע לכלל דעה שצריכים להוציא את הזבל גם מכאן, מפני שזה אחד המקומות המעניינים מתחת למפלס. זה מעניין, מפני שיש עוד באחצע שמסיק את התקרה, יש חלוקה עתיקה ביותר. זה דורש ניקוי, אבל זה גם דורש זהירות יתר. זה במפלס השלישי התחתון.

מר בירן: מה לא תמשיכו מערבה אלא תלך צפונה?

מר שנברגר: לא נמשך. יש צורך בתיקון קו הביוב ועוד.

מר ט.קולק: בכיוון האולם השני צפונה, אתם פועלים מערבה או שהפעולה נפסקה?

מר שנברגר: הפעולה נפסקה. במקום זה נעשית עבודת ניקוי בריזא.

מר בירן: אפשר להגיד שהפעולה לאורך הכותל היא עוד 20-30 מטר?

מר שנברגר: האדום לא מראה שעושים פה פעולה.

השר י'ש שפירא: באופן תיאורטי אפשר להמשיך עד סוף הכותל. האם יש איזו שהיא תכנית או איננה כיצד להתקדם, עד היכן להתקדם ומה האפשרויות של ההתקדמות?

מר שנברגר: לו יכולנו. לצערנו אין אנו יכולים. היינו צריכים לרכוש את 18 הבתים הצמודים לכותל למעלה, לנקות את החצרות, להוריד מה שניתן להוריד מן הבתים המרמזים, לחשוף את החלק הגלוי. וזה בתוך שכונה מוסלמית. הדבר היה נכון ליצור רצועה ברוחב 5 כך יכך ולנקות את הכותל.

השר י'ש שפירא: לו היינו יכולים לעשות זאת, כמה מטרים היית מתקדם צפונה? (מר שנברגר: עד לקצה). 18 הבתים מעריעים להגיע לקצה?

(מר שנברגר: כן. רוב המבנים היסטוריים).

מר ט.קולק: הבנינים יזמן הממלוכים. זה לא בית פשוט.

השר ז.ורהפטיג: לפי הערכה שלי, בדרך תת-קרקעית אפשר להגיע ל-70-80 מטר, עד שנגי

לנקודה ששם כבר לא כדאי להתקדם, מכיוון שנגיע החוצה. עשינו סקר של כל הבתים עם כל הבעלויות והזכויות של הבתים שנמצאים למעלה. יש שם חלק שהכותל נראה. יש חצר אחת שהיתה חצר יהודית והכותל נראה בה למעלה, אבל גרים בה ערבים, החצר הכושית. רואים את הכותל יפה מאוד למעלה, אבל גרים בה כושים. השאלה היא זו: מ-18 הבתים יש כמה בתים שהן חורבות, אבל יש כמה בתים שצמודים לכנסיה.

השר י'ש שפירא: אולי אפשר לקבל על זה סקירה בכתב?

השר ז.ורהפטיג: יש לנו סקר על כל הבתים. סקירה זו אפשר להעביר לחברי הוועדה.

השר י'ש שפירא: מה ערכם ההיסטורי והארכיאולוגי של המיבנים האלה? יושבים פה ארכיאולוגים, אולי נשמע מפיהם.

מר ש.זולק: היתי רוצה לסכן את עצמי ולהגיע לכמה פרינציפים. אני מוכן לקבל את הפרינציפ , שמטרה לאומית לגלות את הכותל במידה מקסימלית, וצריך לכם זה לקדם את המעולה הטובה ביותר כדי לגלות את הכותל ולראות כל אבן שרק אפשרי. זה מוביל אותנו להתחלת העבודה הזאת (אני רואה בה רק התחלה). היא, לצערנו, יכולה להתקיים רק במידה שאנו לא מפריעים לבתים מעל. איש מאתנו לא מתכונן לעשות היום פעולה דומה לזו של בנין סעוד. לא חשוב שבתים אלה במצב שמירה יותר טוב או גרוע יותר. אבל כולם מאוכלסים, כולם בבעלות של מישהו, כולם בשימוש. במידה שבתים אלה לא מפריעים - אפשר לעשות זאת. אני לא דואג להפרעות קטנות. כל שבוע קורה שהורסים שם בור של בית דל. אז באים בריצה למירון: אין לנו מים, והוא מספק להם מים, וביום אחר שר הדתות משלם. חשוב שמשיכים את העבודהללא הפרעות כאלה. אני מניח שזאת דעת כולם. אני מציע לצמצם את האזור, מבחינת תכיוון מערבה, למינימום הנחוץ למען העבודה, שלא להתפשט לידע הגדול של כל הרבר התת-קרקעי. אחרת אנו מחטיאים את המטרה. המטרה היא כאן לגלות את הכותל ולא לעשות פעולות אחרות.

אני מוכן לקבל מה שפר שנברגר אומר: גישה כואת למבקרים, גישה כואת לעובדים, בתנאי שלא תולכים הלאה לשער שכם ולשער יפו. אנו קיבלנו תודעה של מר שנברגר שזהו התחום. הייתי רוצה בתחום זה - אם מרבדים כרגע על תחום - שנקבע שם מידורים כדי שיוכלו להתפלל במקום הזה ללא הפרעה בשעות מסוייטות. כל יתר הזמן אפשר יהיה לבקר שם.

אני רוצה להגיד, שגם בענין המידורים היתה מחנגשות בין המתפללים בערב ט' באב בעקבות מסויימת, כאשר סגרו ולא נתנו להכנס. היתה תרעומת גדולה של המתפללים מפני שהאיש הלך הביתה ואי אפשר היה להכנס שם, והיה מאוד לא נעים. המידורים צריכים להיות קבועים מראש ובתובים.

אם אומרים לגלות כל אבן של הכותל, אני בא ש למסקנה אחרת. רצונכם לגלות כל אבן של הכותל - הבה נחליט שיום אחד נרד לעומק, אימה קודם ואימה אחר כך, אין לחלק בין התפירות ובין התפילה, כך שהתפירות תימשכנה ולא תפרענה לתפילה. אחר כך כשיגמרו את התפירות יכינו את המקום לתפילה. הבה נפנה שמה שמשמש היום לתפילה, נעביר אותו למקום אחר, ונגלה גם שם את הכותל בכל הודו. הוא חשוב לי מבחינה

היסטוריה לא רק באורך אלא בעומק. בקשר לזה הייתי רוצה להציע, שנחזיר את המשך החפירות של המשלחת הארכיאולוגית עד לאותה נקודה שעושה את זה מסוכן מבחינת המעבר לשער המוגרבים. זה בודאי קוד 10-15 מטרים. אין כל סיבה בגלל ההתקלות שהיתה בחשעה באב לעכב 15 מטרים חפירות שחשובים להם. הבה ונעשה חכנית: זה אולי שמח של הכותל, אבל זה שייך פחות למשרד הדתות מאשר לחברה ולמע'צ, בואו ונטפל בכל השטח הזה שנקרא ירידה, הכביש עד לשער האשפות. זה לא מעורר כבוד. אי אפשר לשאת מצב זה שנים רבות. בואו ונטיל על גורמים למצוא שם חכנית מושלמת ונבצע אותה. אני מציע חכנית משולבת מדברים גדולים ודברים קטנים. ראשית כל, חכנית כללית למספר שנים שתחולק לתקופות שאפשר לקבוע אותן, אבל בפרינציפ - שאנו מגלים את הכותל לא רק לארכו אלא לעומקו. מה שאפשר לעשות היום - אנו עושים. אני מציע גם 10-15 מטרים, כי שום דבר לא מפריע למזר ול בנדוב להתקרב לשער המוגרבים. שם שום דבר לא מפריע מאשר אנו בעצמנו. אם ניתן - אפשר להקים פלטפורמים. (השר ש.הלל: לא הוחלט לעשות זאת). אפשר להמשיך את החפירות ללא כל הפרעה. זה הופסק בגלל סיבה בינינו.

בואו ונחליט שיום אחד לאחר גמר החפירות - מה יהיה אז. נסדיר את הכבוש, נעביר לחלק הרחוקי. אז יורידו את חרטפה ויעבידו את הגשר לשער המוגרבים, ונמשיך לחפור עד למחכמה. בינתים נמשיך את החפירות בגבולות אלה שציינו, עד למקום שאפשר להגיע, ונקבע זמני ביקורים וזמני תפילה, ימי בזקורים לנשים ולגברים, בגילוי ראש ולא בגילוי ראש, נשאיר את זה לטעם הטוב של האנשים. אני אישית הולך בכיפה, למרות שאינני יהודי מאמין, אבל שלא תהיה שם כפייה, בזמן שזה אתר לאנשים שמבקרים. וכל אחד ילך לפי רצון לבו.

השר י"ש שפירא: ראש העיר עורר הרבה שאלות בדבריו ואני אנסה קצת ללכת בעקבותיו או שלא בעקבותיו. נדמה לי שאנו צריכים לתת עדיפות לכל מעולה, שהיא עלולה להביא אותנו לידי התקלות עם אחרים. לרדת למטה במקום שאנו נמצאים - אנו יכולים לעשות זאת היום ונוכל לעשות זאת בעוד 10 שנים. זה תלוי בנו ובזמן שנחליט בעשה זאת. ואני מחשיב זאת, ואני חושב שיש דבר זה לעשות, אבל השאלה היא שאלה של עדיפויות. נדמה לי שהעדיפות הגדולה ביותר היא התקרבות צפונה. זאת עדיפות מבחינת גילוי הכותל. זאת עדיפות שאין למעלה הימנה. אין לי ספק בדבר, שבזמנים יותר קלים ובזמנים יותר קשים, מה שהספקנו לעשות זה נכס גדול. טוב שנקבל סקירה, שיעבדו אותה מומחים, מה יש לעשות כדי לגלות את הכותל צפונה בצידה מכסימלית. אם נכון ששם בעלות יהודית ותושבים לא-יהודיים בבית אחד, אז המצב לאין ערוך יותר קל מאשר להיפך. (מר מ.קולק: אילו היו תושבים יהודיים בבית ערבי לא היה איכפת לי). בימי המאורעות של 39' היו מספרים, שהיו ימים שאפשר היה לרכוש את הכותל בפרוטות. כולנו קיללנו את הדורות הקדומים. אנו צריכים להשקיע בזה הרבה מחשב ועיון. אם נדע בדיוק את העובדות - נטפל בזה בצידה היכלת. זאת עדיפות מספר אחד, לדעתי.

עדיפות מספר שניים - היא העבודה הארכיאולוגית. היא צריכה להעשות. אנו חייבים זאת כלפי עצמנו, כלפי ההיסטוריה שלנו. היא צריכה להסתיים. זה לא ענין שיכול להמשך לעולם ועד. את זה צריכים לעשות ולגמור. כמובן, איננו עומדים על גבם

בשום "התקדמו מהר". אבל צריכים לראות בזה עדיפות כדי לסיים את המלאכה.

הדברים האחרים, כגון סידור יציאה משער האשפות, פי לא נותן לנו?
(השר ש.הלל: אנו לא נותנים לעצמנו. כל אחד אוחז בחלק אחר של חטלית. זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי) ואילו אנו יושבים פה כדי לפתור שאלה זו.
אבל מבחינה אובייקטיבית אין שום סניעה ששער האשפות יהיה שער טוב, שלא לפי פירוש המלים. כמו ששם אין אריות פה לא יהיו אשפות.

הדבר האחרון הוא חשיפה למטה . (מר בירן: אין התנגשות בין שני הדברים).
כל עוד בחלק הדרומי לא נגמרו הפעולות הארכיאולוגיות אינך יכול להעתיק את מקום התפילה לשם, כדי לישות את פעולת ההעמקה בצפון. גם כך יהיה קושי פסיכולוגי לא קטן. קטע זה שיהודים התפללו בו דורות על דורות, פתאום אתה סוגר אותו, אם כי באופן זמני. זה לא קל מבחינה פסיכולוגית לאנשים המתפללים. אני משער שאפשר יהיה לעשות זאת, אם זה ייעשה בטקס רב ובשכל, אבל אין לי ספק בדבר שאין אתה יכול לעשות הכל בבת אחת.

מר בירן: אתה מתכוון שישאירו חשיפת הכותל צפונה מתחת למנהרות. אין שום התנגשות בין פעולה זו לחשוף מתחת למנהרות עוד ששה ובו בזמן המשלחת תעבוד ותגיע לאן שהיא רוצה.

מר ש.קולק: אמרתי: בואו נעשה תכנית מה אנו רוצים לעשות, ובמסגרת זו נדגיש מה עדיף.

השר י'ש שפירא: יש לי חשש אחד מפני תכנית כוללת. בדרך הטבע תכנית כזאת מתפרסמת ברבים. במידה שיש קונפליקטים בינינו ובין המוסלמים אין הדבר רצוי. יכול להיות שאילו לפני שלוש שנים היינו מפרסמים שאנו הולכים ב צפונה - לא היה הדבר כל כך קל ללכת כמו שאנו הולכים. אז עוד במחכמה ישבו מוסלמים וזה לא היה פשוט וקל. אולי הציבור לא ראה בזה דבר מעניין, כמו הדיבורים של שר זה או אחר בישיבת ועדת השרים לסרות שלפי דעתי זה סקום היסטורי גדול, אבל זה לא נדלף.

אני אומר עדיפות ראשונה מבחינת החור - במידה שאפשר לעשות דבר אחד פרללי לשני מה טוב - התקדמות צפונה. שנית - השלמת העבודה הארכיאולוגית, והדבר השלישי - העמקה.

עכשיו אני רוצה לומר: כמובן, שהפעולות האחרות הן פתוח קרדינליות, כגון סידור החצר. זה צריך להעשות באופן פרללי. יש לתת את הדעת על ענין בית הדין. אני חושב שאנו צריכים לעודד את בית הדין הגבוה של הרבנים לשבת בקרבת הכותל. זה דבר רצוי. יחד עם זה הבנין הקיים, כפי שהבינותי מפרופ' מזר בכמה שיחות, הוא מפריע מאוד ויש לסלק אותו. המחשבה לבנות בנין בקרבת הכותל, אימה שהראה מר שנברגר, קוסמת לי. ואין לי ספק בדבר, שלא נצליח להרוס את הבנין הקיים אם לא נקים בנין אחר. אני חומך בעשייה זו, שמצד אחד נשמור מקום לבית הדין בתוך רחבת הכותל, ומצד שני - לאפשר את הריסת הבנין הקיים.

השר ש.הלל: אני מבין שהוועדה שלנו צריכה למעשה לקבוע שלושה דברים בצורה פשוטה:

מה עושים, לאיזה יעודים עושים מה שעושים, ומי תעושה. עם כל הרצון לדבר באופן כללי, אני מציע לנסות לאחוז את השור בקרניו באותן הנקודות הספציפיות. אחרת כל אחד יגיד מה משאלות לבו ואנו נתפזר כשיש אותה תמונה בשטח. יש המון רצון טוב, יש יזמה רבה ויש שטחי הפקר. יכול להיות שהכביש הוא שטח הפקר, והתפירות זה "אובר לפינג". אם אנו לא רואים את עצמנו כמו בזמן שגילו את הזהב, אז כל אחד תלך ואמר: זה החלק שלי, אלא נתייחס לעצמנו כאל ממשלה יהודית ולא כממשלה מנדטורית שכל אחד עוקף אותה - כמובן שנקבע את הדברים בצורה מסודרת.

אני חושב שכל אחד מהנוכחים פה, כל אחד שעוסק בשטח זה - בין אם זה שר הדתות ועוזריו ובין אם זה מזר וחבר עוזריו, אם זה ראש העיר - כל אחד יש לו תכניות צודקות והבעיה היא לקבוע סדר עדיפות ביניהם. אבל לא סגי אם לא נטפל בבעיות שהן שגרמו לאותה עגמת נפש. הייתי מרשה לעצמי לומר, שעם כל קצב ההתקדמות, מאחר שיש פה כל כך תרבה חיכוך - חלק מהאנרגיה מבוזבז על החיכוך ויש דברים שלא ייעשו בחברה מסודרת ולא כל שכן במדינה מסודרת. יש מוסדות שקיימים ולא קיימים, פועלים ולא פועלים, אף אחד לא יודע בדיוק. יש ועדה בטיחות, לא יודעים אם היא נפגשת או לא נפגשת. האחד אומר: אני שואל בעל פה. השני אומר: היא לא נפגשת, מפני שמסמילא לא מתיעצים אתה. - אין כל הצדקה שנטפל בדברים בצורה כזאת, שכל אחד כאילו לוקח לעצמו שטח שנבחר. אנו דורשים מה קצת לאותו יהודי בחנות השעונים, כשבא בבוקר ומצא בחנות השעונים שלו שודדים. התחיל לצעוק וראה שאין עוזר. מה עשה? נכנס גם הוא לחנות והתחיל לשדוד. אנו לא שודדים ולא קונקים. אם יש ועדת בטיחות - אני רוצה שהיא תפעל. אני לא רוצה להיות בחברה כזאת שאגיד: למה זה נעשה מבחינת בטחון? וידידי יגיד: למה זה לא נעשה?

אני מוכן לקבל את סדר העדיפות שקבע שר המשפטים. אני מוכן גם לסדר עדיפות אחר. אין לי קושי לקבוע דבר אחד או שנים. סדר העדיפות שלי הוא - שיעשה, ויעשה הרבה, מהר וטוב. אני מוכן להתפשר עם מי שיגיד: אני מעדיף סעיף 2. אבל לאחר שייקבע סדר זה - אני רוצה שהדברים ייעשו בצורה טובה ומהירה. בעסק זה - שיש מה שקורה ויקרה - ככל שניצור דברים יותר טובים ומרשימים זה יעזור לנו. אני לא אתנגד לסדר העדיפות שהציע שר המשפטים, אם כי עוד אפשר להחליף את הסעיפים.

יש עוד שאלה אחת - לאיזה יעודים אנו מוותרים. אני חושב שפה אנו כולנו משתדלים להתמקד בנקודה זו שהיא נקודה פרובלמטית. אני נוטה לזה. אבל לשם כך אנו יושבים פה. היעודים נקבעים אצלנו לא לפי ההלטה, אלא לפי זה מה שהמפיק לעשות מי שעשה. זאת אני יכול להגיד לגבי החברים של כזר ולגבי שר הדתות. לגי שיושבים ואומרים: זאת נעשה וזאת לא נעשה, אלא יש קצת אווירה של כאס. אפשר לעשות שמתפללים, פולשים לשטח תפירות כדי לקבוע עובדה. אני חושב שאין דוגמא (?) כזאת במדינה שיעודים נקבעים לפי זה מי הספיק לשים יד ראשון ומי הספיק לבצע

מצווה ראשונה.

יש לנו שלוש-ארבע משרות בכל ענין הכותל. קודם כל - משרה לאומית כללית, לחשוף את הכותל, שזה יהיה חשוף, שזה יהיה שלנו, שזה יהיה מהר ויפה. ב) הכותל הוא מקום קדוש, שבעיני יהודים דתיים הוא המקום הקדוש ביותר. צריכים לאפשר לכל מי שאצלו הביטוי האישי-הלאומי-המוסרי הוא בתפילה - לאפשר לו תפילה מכובדת, נוחה, בתנאים הטובים ביותר שמדינת ישראל חייבת לתת ליהודים שהביטוי שלהם תפילה. ג) יש משרה שלישית וזו הארכיאולוגיה. אני מתיחס לה כאל דבר בעל חשיבות יוצאת מן הכלל. משום שהקשר שלנו, של חלק גדול מהציבור, אל כל דבר שקורה בארץ איננו בהכרח אך ורק קשר דתי. גם יהודים לא-דתיים הם יהודים וישראליים טובים ומוכנים לתת את חייהם וכל מה שיש להם, מבלי שבהכרח הם יהודים דתיים אורתודוכסיים שמקיימים תרי"ג מצוות, והקשר שלהם עם כל אבן בארץ הוא לא בהכרח קשר דתי אלא קשר לאומי, קשר ארכיאולוגי. כאשר אנו חושפים את הכותל ומגלים עתיקותיו - הקשר שלהם נעשה יותר חזק. מבלי שמישהו יגיד לי: בין שאתה חושף ובין שאינך חושף - הקשר שלי דתי. אני חושב שעם זה היושב בציון והיושב לא בציון, אם נוותר על שאיפתו להחיות את הקשר שלו עם העבר שלו, ולאו דוקא בקשר דתי - נחטיא את המטרה שלמענה עושים את הפעולה הזאת.

ישנו עוד דבר נוסף: זה הצורך האסתטי, התיירי. יכול בהחלט להיות שרחבת הכותל, החפירות שנתגלו שם, יהברו ללבם גם של לא-יהודים. הם באים ורואים פה ארכיאולוגיה, דברים שאנשים באים מרחוקים כדי לראות אותם. כל הדברים לגטימיים. מה שקורה אצלנו - שכל אחת מהמשרות האלה היעוד מושג לא על ידי התמקות אלא על ידי זה שאני עושה ואתה עושה. זה לא מכובד. אני בעניין זה מציע לעצמנו, אם אין אנו רוצים להגיד שקבענו שיטת "כאפ", נקבע לעצמנו דרך לטפל בבעיות הכואבות האלה מתוך גישה רחבת לב, כל אחד מתוך התחשבות בבקשות והדרישות הלגטימיות של חברו.

אחר כך השאלה האחרונה - מי תעשה? לאחר שאנו קובעים-כללות הכלל אני יודע ששאלה זאת לא נעימה - לבי איננו שלם עם זה ועם כל העבודה הטובה שנעשית, כל משרד יטפל בדברים שתכליתם איננו בענין המשרד שלו "פר-סה". מסתבר שמשרד החינוך מטפל בחינוך, אם משרד החינוך יתחיל לבנות בתי ספר - אני חושב שזאת דוגמא של מעולה לא מתוקנת. משרד המשפטים צריך להציע חוקים, למנות שופטים וכיוצא בזה. אם משרד המשפטים יתחיל לעשות מחלקת בנין של משרד המשפטים ויבנה בתי משפט גבוהים לצדק וכו' - אני חושב שלא נוכל להיות חברה מתוקנת. (השר י"ש שפירא: משרד המשטרה עשה זאת תרבה מאוד). יכול להיות שנגיע לכך שנגיד: משרד הדתות יקים יחידת בנין, יש בקורת ופיקוח. יכול להיות שנחליט בחיוב. אז נעשה גם הדבר הזה בצורה כזאת שכל אחד ידע שזה "כן". אז ישנה יחידת בנין במשרד המשטרה, שחלים עליה חוקים והגבלות והיא מאושרת כדת וכדין. יבוא מישהו ויציע זאת - נקים

יחידת בנין במשרד הדתות. אני לא חושב שזה מוסיף כבוד, אם עושים את זה אחרת. אני לא מתנגד שמשרד המשפטים יקים יחידת בנין של משרד המשפטים. (השר י"ש שפירא: אין צורך). אתה היחידי שאין לך יחידת בנין, תדאי לך. אני בהחלט חושב, שכבוד הענין מחייב שנוציא אותו משפט של מריבות ושאנו נפתור אותו בצורה שהיא מכובדת גם לנו וגם לנושא. לי דעתי יש כאן קשר גומלין. מצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה. מדוע משרד הדתות עושה זאת בעצמו? משום שהיעוד של הדבר נקבע לא לפי שיקול, אלא לפי מי שעושה. מאחר וזה נקבע לפי מי שעושה - אני רוצה לעשות זאת בעצמי, ולא רוצה להטיל זאת על מישהו אחר.

אני מציע לוועדה זו, אם אנו רוצים לטפל בתפקיד שלנו בצורה רצינית שנוגעת גם בבעיות הכאובות, לקבוע את היעדים מה אנו ~~עושים~~ עושים. אני מציע לקבוע, תוך התחשבות, למה כל דבר מיועד: ארכיאולוגיה, ביקורים, תפילות, ולאחר ככן נקבע מי עושה מה. אני מציע לעצמנו לטפל בבעיות בלתי נעימות אלה. אחרת נתפזר במצב רוח טוב ונשאיר את המצב כמות שהוא. אז יבואו מהמשטרה ויגידו: מה אנו שומרים ושם פרצו שער. נכון שאנו מודיעים אחר כך למשרד הדתות ששומרים על שני שקרים. או שבאים ומודעים שוועדת הבחירות אינה פועלת. זה לא יכול להיות.

<u>מר גולדשמידט</u> אם שר המשטרה חשש שנצא מכאן במצב רוח טוב, אז הוא באמת הרס חרושה נכבדה לכך שמצב הרוח לא יהיה כל כך טוב. אני חולק על זה שיש כל כך הרבה סיבות להיות במצב רוח כל כך רע. לראות מה שנעשה אחרי ילחמת ששת הימים עד היום, כל מה שחושב, כענין של מריבות בלתי מוסקות וריב סמכויות - אני חושב שאם אנו רוצים ~~את~~ להתאושש קצת אחרי התאור הזה, אולי היינו צריכים כוועדה לצאת לשטח ולראות מה שנעשה שם. אני רק אומר, שגם מי שמבקר בכותל ומביט רגע על החפירות, רואה שהמריבות לא גברו על העשיה. איננני יודע אם יש כל כך הרבה מריבות. שמענו שגם מים של באר שנידוקה שולמו לעיריית על ידי משרד הדתות - אז המצב לא כל כך חמור, כפי שיכולנו לקבל את הרושם. אילו הכל מריבות - היינו מוצאים את הכותל כפי שהיה ב-4 ביוני. אם לא מוצאים את זה כך - מיתן שיש הבנה. אלא שנתסבכנו על ידי רשש הממשלה שקדם את הבנינים.

לתוכן הדברים - אין לי ספק שיש להחיחס לבעיה כפי ששר המשטרה העריך אותה. אבל אני חושב שאשרת את המטרה, אם אלך בעקבות שר המשפטים לקבוע מושגים שיש לעשות עכשיו ומחוך תיאום עם כולם. אני חושב שדרושה תכנית עבודה. וזה מתחיל עם ציון הגבולות. כלומר, על איזה שטח אנו מדברים. אנו עולים על גבעת של העיר העתיקה - כן או לא? עד היכן ומה הגבול בין מעולם הוועדה ובין הוועדה לפיתוח ואיכלוס העיר העתיקה. בולט מה , בגבול זה, לפי הצעתו של ראש העיר, כל הקונפכסם שאינני יחודי עם הכותל: כניסה ויציאה לשער האשפות , יציאה לצד זה ולצד זה. אם רוצים לקבל זאת במסגרת עבודת הוועדה, תכנית העבודה צריכה לכלול זאת. אבל תכנית עבודה זו צריכה להיות שונה בטיבה בעומק ובעושר לעומת תכנית עבודה רגילה, מפני שהיא צריכה

מלבד גבולות גם את סוג הפעולות שייעשו, כגון פעולה ארכיאולוגית. אני חושב שיש לקבל את ההצעה, שהפעולה הארכיאולוגית תתפשט עוד 10-15 מטר צפונה בחלק של החומה הדרומית. גם כאן היינו צריכים לקבל הצעה ולאשר אותה בצורה נאותה.

השר ורהפטיג: יש הצעה לשתי אפשרויות. לאחת הסכימה הוועדה הארכיאולוגית ולאחת - משרד הדתות.

מר גולדשמידט: ההכרעה בין שתי האפשרויות תהיה חלק מתכנית העבודה. ייקבע שם חלק של ביקורים, שצריך לקבל טיפול כמו כל מקום ארכיאולוגי, כגון סיכוך, שילוט וכו'. אחר כך עניין התפילה צריך להיות מסודר. אני אישית חושב, שאותו מקום היסטורי ששם התפללו 1500 שנה - אי אפשר להזיז ממנו את התפילה.

השר י'ש שפירא: איננני מציע להזיז את התפילה. מה שאני הצעתי - איפה שנגיע להעמקה, ברור שאינך יכול לעשות עבודת חשיפה לפני שסידרת מקום תפילה דרומה. אבל זה סידור זמני. לא הייתי רוצה לבטל את מקום התפילה. יתירה מזו: לפני שנתיים וחצי היתה שאלה אם לרצף או לא לרצף, מפני שאנו מתכוננים להעמיק. היתה הצעה ביניתיים לרצף. ובכן הפסדנו כסף. לא היתה הצעתי שיעתיקו משם את מקום התפילה, אלא זמנית להעתיק עד שיגמרו את ההעתקה.

מר גולדשמידט: כמובן שנצטרך להגדיר איזה חלקים מיועדים לביקור. אני מתאר לי שחלק מהחפירות כלפי צפון - ויש הסכמה כללית שנמשיך צפונה - נקבע שזה לבקרים בלעדית, ולא ישומר ילך הביתה ויסגור את המקום. אחר כך פיתוח עירוני. יהיה כביש גישה לצד זה ולצד זה. אולי תכנית-אב צריכה לקבוע את השותפויות. שותף אחד, ברור, מיוצג כאן - זאת עיריית ירושלים. אשר למשרדים אחרים - קומפלכס הבעיות שהר הסמטרה דיבר עליו בשמו ובשם השר קול מחייב טיפול. עם כל הכבוד לארכיאולוגיה (גם לי יש דיקה ורגש לדבר הזה), אבל אי אפשר להזיז את נקודת המוצא של תודעת הכותל המערבי בעם ישראל כולו מן הנושא הדתי. על דבר זה אני לא מציע לדבר עכשיו.

(השר ש.הלל: אני מדבר על הנושא הלאומי, שזה כולל נושא דתי וגם לא-דתי). אני בהחלט מוכן להתווכח על זה. אני לא חושב שנשרת את העניין אם נקדים את הויכוח הזה לטיפול ולתכנון כולל. כשנדבר על השותפויות נדבר אם יש מקום למשרד הדתות או רק למע'צ. אבל ויכוח אידיאולוגי זה אין בו צורך כשאנו רוצים לדבר על עבודות משרד. התשיפה לצפון היא חשובה. אשר לעומק - שמעתי שזה כאילו מוסכם, דברים מוסכמים על חברי הוועדה. אני רוצה כבר להודיע, שאני נרתע לגמרי כשאני שומע על תכנית לחשוף את הכותל, במקום שהיום מתפללים, לאותו עומק של חפיר של וורן. אני מקווה שלא נגיע לכך.

(השר י'ש שפירא: למה?) מפני שאנו יכולים לחשוף אחר אחד. מירוש הדבר הזה - שינוי כל הרליף של העיר העתיקה של ירושלים. אנו רוצים להחזיר לקדמותה עיר - שאינני מעיז לומר לפני ד"ר בירן וספר - של 2000 שנה ויותר. לא לחשוף אבן מסויימת אלא לשנות רליף של עיר ולהחזיר אותה לקדמותה לפני 2000 שנה, כאשר מסביב התחשבו בסביבה. היתר לא בנוי כאילו העומק קיים, אלא הוא מתחשב במה שקרה במשך 1500-1900 שנה. זה עניין לא אסביצירוי, זה לא מפחיד אותי, אלא יש לשקול אם יש לנו זכות לעשות זאת. זה עניין

שטמן בחובו סכנות רבות לבסתונה של החומה ולהר הבית. זה הוכח בחומה הדרומית.
(השר י'ש שפירא: לא). (השר ורהפטיג: הכנסנו שני גושי ביטון לתפר וזה מכער את החומה). בחלק הצפוני ערבי זה מגיע לפני הקרקע ויורד לפינה הדרומית, שם הוא כגראה עמוק מאוד. פירוש הדבר שאין אדמה מוצקה נמצאת, כל מה שמחזיק היום. יתכן שזה יקבור בשלום, אבל אין אנו יודעים מה שיש בצד זה של הכותל חוצה ומה שיש בצד זה של הכותל פנימה. באיזו מידה, על ידי ספיגת מים ותנודת קרקע, יש לחץ על הכותל מצד הר הבית בפנים, שיכול להגיע לפעולתו כשאנו חושפים את הכותל ומונעים ממנו מה שמחזיק אותו היום. מבחינה סטטיסטית והיסטורית הדבר מחייב זהירות רבה. אמרתי פעם בשיחה עם שר המשפטים, ששמעו אני רוצה להשאיר למשיח. הוא אמר לי, שאיננו בטוח אם המשיח ארכיאולוג. אני מוכן להשאיר דבר זה תלוי ועומד.

הוועדה צריכה להציע למשלה הצעות להחלטה בכמה דברים והם: א) איך תתוקן תכנית-אב, אם הרעיון הזה יתקבל. ב) עישוי עבודות על ידי מי: העיריה, מחלקת הארכיאולוגיה, או גוף אחר שיוזמן לדבר זה. ג) כאשר העבודות מתחלות, ולאחר שתהיינה מושלמות - מי ינהל את הקומפלכס הזה.- כאשר אני מדבר על קומפלכס, אני מתכוון לזה שיהיה בגבולות תכנית-האב, וקביעת גבולות אלה היא פעולה ראשונה, שמי שמתכנן צריך לעשות זאת. אחרת אין אנו יודעים על מה מדובר.

השר י'ש שפירא: אני מציע שנשמע דו"ח של המשלחת הארכיאולוגית. נתאספנו לשמוע שני דוחו"ת.

מר ט.קולק: לאן אנו מתכוננים להגיע היום?.

השר י'ש שפירא: לאחר שנשמע את בן-דוב - נראה.

מר בן-דוב: לא הייתי נכנס לתת דו"ח מדעי, משום שהזמן לא מספיק לכך. אולי כדאי להזמין את פרופ' מזר ולהביא את כל הוועדה לשטח. אתעכב רק על שלוש נקודות. נקודה אחת שהעלה שר המשפטים בענין הזמן. הפעילות הארכיאולוגית בכל השטח (הצהוב והלבן) זאת פעולה שאפשר לסכם אותה תוך שנה מהיום, אם לא יפריעו לנו לעבוד. ההפרעות הן השטחים הלבנים שעל המפה. אם נוכל לקבל את השטחים האלה - נוכל תוך שנה לסיים. זאת ההערכה של פרופ' מזר. אנו כבר שנתיים וחצי כאן. הוצאנו 120 אלף קוב אדמה. (מר ט.קולק: קברו את כל העיר בערמות עפר). זה כולל את הענין שאנו עוסקים בו יחד עם כמה ארכיטקטים, איך ייראה השטח לאחר שנעזוב אותו ונצטרך להעביר אותו לגוף אחר. אנו מכינים הצעה מה כדאי להשאיר, מה יהיה בשני המפלסים ומה בשלישי. כמובן, זה קשור בתנאים שהזכרתי.

כמה הסתייגויות לנושאים לגבי השטח כולו. דובר על שער ברקלי. זה אחד הדברים החשובים בחומה המערבית של הר הבית. יש כמה הסתייגויות של משרד הבטחון לגבי הפתיחה שלו. הייתי מוסיף הסתייגות של המשלחת הארכיאולוגית. מאוד היה מעניין עד מתי היה שער זה פתוח, אם בר-כוכבא השתמש בשער זה או לא. מה שחשוב לנו - שייתן לנו זמן לתכנן, לא לגשת לדבר כלאחר יד, מאחר ששמון שם אוצר.

השר י'ש שפירא: האם החפירה לשער ברקלי אינה כרוכה בחפירה להר הבית?

מר בן-דוב: מדובר בחוץ. מעם אמרו שמשרד הבטחון יגשור גשר ונקבל מקום חפירה אחד. שער ברקלי נמצא מתחת לרמפה המובילה לשער המוגרבים.

השר י'ש שפירא: זה מערבו של הכותל.

השר ש.הלל: לא נפתח את השער, שלא תהיינה בעניין זה אי-הבנות. כלום מישהו מעלה על דעתו שנפתח את השער ונכנס להר הבית?

מר בן-דוב: מדובר על חוץ השער. גם חוץ השער, השטח בחוץ, הוא רגיש מבחינה ארכיאולוגית, מפני ש'ש שם שטח של רבבות(?). כדאי שם לגשת בהרבה זהירות. אין כל רצון להגיד: בואו ונפתח את השער. (השר י'ש שפירא: השער מכוסה על ידי הרמפה?) שטח התפילה של הנשים?) אם לעשות זאת - דרושה אחריות מלאה, לא לבוא עם טרקטורים ולחוריד זאת. זה מצריך חפירה מדוקדקת.

כשמדברים על התקדמות בשטח וילסון - כדאי לא להיות נחפזים ולהפסיד עולם מלא. כל מי שעומד ליד הכותל יכול להרגיש מה עשה הורדוס ומה עשה עבדול מליק. גם הערבים העלו על הכותל אבנים גדולות. כאשר חושפים את עבדול מליק מוצאים את האבנים של הורדוס. הורדוס בנה קיר גדול וזה היה הכותל. קיר זה הרסו. אדריאנוס והנוצרים התחילו לבנות בפנים. כל מי שרצה לבנות - התזיר את החומות. כל מי שהרס - הרס את החומות. הפרסים הרסו אותן בשנת ה-600. 60-70 שנה אחר כך האיסלם גיסה ליצור משהו וגם זה ירד. נשארו רישומים, זאת סגירת ערכת הר הבית. יש שם ארמונות. כל הארמונות, כולל קשת וילסון, זה עשה עבדול מליק. הקשת האוריגינלית של הר הבית שוכבת על הרצפה. וורן, האחרון שעבד שם לפני 100 שנה בצורה מסודרת, טוען שקשת וילסון היא קשת ביצנטית מהמאה השישית-השביעית. לא צריכים לדרוש ממנו דיוק, אם זאת ביצנטית או מוסלמית. כנראה שבית אומיה ניסה לעשות משהו. לכן העבודה צריכה להיות עם פיקוח מדעי, כדי לדעת מה עשה מי. ושנית, לא להשפע מבחינה פוליטית, שיצא שאנו חושפים אתר מוסלמי. אז כל מי שיגיד: אתם חושפים עבודה מוסלמית. צריכים להקדיש לזה חשומת לב. (השר ש.הלל: הדברים שנחשפו מתחת לקשת וילסון מה הם?) האולם המסוגי - יסודותיו הרומיניים, התמיכה - של ערבים, מה שנמצא למעלה - לעניות דעתי אלה דברים מוסלמים. יש בפינה שרידים - אלו כתבות של רומאים. זה נעשה אחרי התורכן. אבל אלה דברים שחייבים לפחות אותם חוץ כדי חפירה. (השר ש.הלל: כלומר, שאנו חושפים עכשיו את החלק המוסלמי של ירושלים). בעומק זה - כן. זאת עשינו בחלק הדרומי וירדנו.

השר ז.ורהפטיג: לאיזה עומק אפשר לרדת בחלק הצפוני הזה?

מר בן-דוב: בשטח הצפון אנו רואים את האבנים של הכותל של הורדוס. לגבי גושי הביטון שכאילו תומכים את הכותל - אולי כדאי מעם לחשוף אותם. גושי הביטון לא תומכים שום דבר. כל מי שבא לשטח שואל "מה זה?". כשאומרים שהם תומכים את הכותל - הוא תוהה ומתפלא. מאחורי גושי הביטון יש בנין ערבי. הכותל תופך את הבנין הערבי, אבל גוש זה לא תומך את הכותל. (השר י'ש שפירא: זאת עשו

פרופיסורים גדולים לאחר בדיקות).

השר ז.ורהפטיג: הכוון הסופי של הסכניון קבע, שזה נחוץ לבסיעות הכותל המרומי.

מר בן-רוב: המומחים של הסכניון היום אומרים שזה מיותר.

מר ס.קולק: אני מציע להוריד את זה מפני שזה מטעה.

מר בן-רוב: בשטח המערבי אנו מקבלים מה שהסכניון העלה, שיש גבול מכסימלי או מינימלי שאפשר לרדת בלי לסכן את הכותל. במקום שיש תמיכות ביטון ירדנו שני מטר. בשביל זה עשו מה שעשו. אנו מקבלים את הגבול העליון שלהם מתוך חשש שזאת שאלה הנדסית מקצועית. בשטח הלבן לא נרד ממה שירדנו, עד שלא תהיינה בדיקות חדשות לגבי הכותל. זה 16 מטרים מתחת למפלס של הר הבית. זה מבוסס על כך שרוחב הכותל הוא ארבעה מטרים. (השר ז.ורהפטיג: ואם נכונה הדעה שזה 3.20 מטר?) העובי של הכותל הוא 4.5 מטרים.

השר י'ש שפירא: יש לי הצעה לסדר. היום אנו לא במצב לקבל החלטות בלשהן. אני מציע ליו"ר לכנס ועדה. בישיבה שבה נבחרה הוועדה שלנו, תועלה רעיון על הקמת רשות לענין הכותל המערבי. יכולה להיות הערכה זו או אחרת, לא נכנס לוויכוח בענין זה. כל המלאכה שנעשתה עד היום הזה - נעשתה על ידי משרד הדתות. ובודאי שברשות משרד הדתות יפלא תפקיד נכבד. אבל אני חושב שכל אחד מאתנו צריך להתלך עם קצת פחד מהטיפול בנושא שאנו מטפלים בו. משגה יכול להיות פטלי לענין. הדברים שאמר מר גולדשמיד ביחס להעסקה - הם דברים כבדי משקל. הדברים הקצרים שאמר לנו מר בן-רוב הם דברים לא נעימים, שהחפללנו כל השנים ליד כותל מוסלמי. אלה הם דברים שאנו חייבים לטפל בהם ולדעת אותם. אני מדבר על עצמי, ואנו יודעים את הדברים שמחית.

מה ששמענו ביחס לבטיחות - אני מרגיש במידה מסויימת אחריות בעד הקמת גושי הביטון המכוערים האלה. הפכתי עולמות שיגייסו את הסכניון, חששתי שפה תהיה פעולת משתי בחינות: גם כלפי הכותל המרומי וגם מבחינת היחסים עם המוסלמים. אז גייסנו אותם. באו פרופיסורים, הרכיבו משקפיים ואמרו: תעשו כך וכך. כיום נתברר שלא היה בזה צורך. אינני יודע אם זה נתברר או לא. אנו עוסקים בדברים שהם דיני נפשות. אם זה נכון, שוועדת הבטיחות שלנו אינה מתכנסת לעיתים מזומנות - (השר ש.חלל: מתי התכנסה לאחרונה? דומני שלפני שנה). זה דבר שאין הדעת סובלתו. תאר לעצמך שאתה חבר בוועדת בטיחות של הכותל המערבי, ופתאום אתה שומע ברדיו שחלק מהכותל נתמוטט. איזו הרגשה יש לך? זה כשלון חיים. אני מדבר באופן סוביקטיבי. איך אתה יכול לחיות עם זה? אני מציע ליו"ר שלנו לקרוא לישיבה קרובה בהקדם האפשרי (שבוע-שבועיים), ויביא הצעה בדבר הרשות של הכותל המערבי. אני יודע מצד חברי במשרד המשפטים לסייע בידך במידה שתפנה אלינו, שנקים את המוסד. אמרתי באופן גלוי ביותר: איננישושב שתפקידו של משרד הדתות בוועדה זו הוא כמו בצהלה, אבל יש מקום לשותפים. שלא תהיה קדירא דבי שותפי, אלא רשות אחת ויחידה, ששם יבואו לידי דיבור מי שירצה לבוא לידי דיבור, אבל הרשות היא

אחראית.- אני חושב שמקומו של משרד הדתות בוועדה הזאת נכבד ביותר, כמו שמקומה של העיריה והארכיאולוגיה נכבד ביותר. אלה הם היסודות. אם תהיה רשות זו - תתחיל REFORM לעבוד בשיטה ובדרך. היא תמשיך את עבודתו של משרד הדתות בצורה יותר מאורגנת ושיתוף אנשים באחריות. אינני יכול שלא לגמור את דברי מבלי להגיד שאני מלא הערכה על כל מה שנעשה על ידי משרד הדתות.

<u>מר ס.קולק:</u> נקראנו כאן כדי להחליט על עקרונות התכנון והפעילות באזור רחבת הכותל והגדרת תחומי האחריות. אני חושב שאת זה לא עשינו ועל זה צריכים להחליט. יתכן שאחת ההחלטות היא ליצור רשות לעניין זה. החלטת הממשלה היא מ-22 ביולי, לפני חודש. בינתיים הדברים שם דוחקים. ועד שיקבעו גוף כזה, רשות כזאת, ועד שהממשלה תחליט על זה - לפני הנוהל שאני רואה - זה יכול להיות חצי שנה או שלושת רבעי שנה. אנו היינו צריכים לסיים את דיוניגו לפני שבועיים ולמסור את מסקנותיגו, ואילו אנו התחלנו בדיון רק היום.

אני מציע פרלליה לזה שמזמינים ישיבה בעוד שבועיים, לקרוא לגוף מומחים שיקבעו: א) לאיזה מקום יכולים להמשיך את החפירות בכיוון שער ברקלי, מבלי לשנות שום דבר, יש 10-15 מטרים שיכולים להמשיך. (<u>השר הלל:</u> זה הוסכם על דעת הכל). ב) לקבוע שעות קבועות לביקור של תיירים ומבקרים מתחת לגשר וילסון, ולהציע הצעה לעניין זה. ג) לברר אם אי אפשר לסדר שעות ביקור קבועות בחפירות, כפי שהן מתנהלות עכשיו. זה REFORM מכביד על כולנו. כל יום דופקים על דלתנו אנשים שרוצים לבקר בחפירות. הביקורים שם לא מאורגנים כרגע, וצריכים לסדר את זה, כמו שצריכים לסדר את הביקורים תחת שער וילסון. זה מקום ביקור פר-אכסלנס לתיירים. ג) להציע דרכים איך להגיע לתכנית-אב שעליה דיברו ד"ר גולדשמיד ואחרים, ובתוכה לשים דגש באופן מיוחד על העברת בית הדין העליון למקום חדש, כדי שזה לא יפריע להמשך החפירות. ד) לקבוע תאריך עם פרופ' מזר על גמר החפירות. שמחתי לשמוע שזה יארך שנה. אשמח אם זה יהיה שנתיים, אני מראש מוכן לתת שנתיים, ולא ששנה שנה יגידו עוד שנה. בן-דוב מקבל על עצמו, בתנאים מסויימים שצריכים להבהיר לו, בתנאים אלה ואלה העבודה תימשך שנה. מן הראוי שנקבע כאן ועדה קטנה. (<u>השר ורהפטיג:</u> לקראת הישיבה הבאה נכין הצעות). נכין במשותף. לא נקראתי הנה לישיבה, כדי לתת לשר הרתות להכין.

<u>השר ז.ורהפטיג:</u> אני יכול לרכז ולנסח מה שאתה אמרת. בכל אופן עתה הפסקנו את הדיון.

<u>השר י"ש שפירא:</u> הצעתי היא לנוהל. אבל כששמעתי את דברי ראש העיר נתחזקתי בדעתי, שרוב הדברים שדיבר עליהם ראש העיר הם בהחלט דברים שאינם מתאימים לעבודה של ועדת שרים. זאת עבודה לוועדת מומחים. לכן אני רואה את העיקר והדבר הראשון - וזה ענין של צבת בצבת עשוית - הקמת רשות שיש בה מומחים. כלום אני אשב ואתן עצות טובות כיצד עושים חפירות? או כיצד עושים ביקורים? זה יהיה רע מאוד אם אני אחכתן תכנית של ביקורים. אין לי ספק בדבר, שדבר כזה יכול להעשות בתוך רשות זו שישבו בה מומחים, אם ישב איש של משרד התיירות

לכן אני מציע שהישיבה הבאה תהיה תוך שבועיים. ואני מציע לבקש מהיו"ר להביא כל מיני הצעות. אותי מעניינת הצעה אחת כיום - בדבר הקמת הרשות. מה שנחליט זה יקום. אז נטיל עליהם מה שנטיל.

<u>מר מ.קולק:</u> אולי אפשר לשמוע את דעת ועדת הבטיחות?

<u>השר ו.ורהפטיג:</u> אבקש לכנס תוך שבועיים את ועדת הבטיחות ולהתחיל בביצוע התכנית שהוצעה מעם בדבר השטח הלבן.

<u>אלוף מ.גזית:</u> אני מאוד מתפלא על שיטת הדיון היום. ניסלטלנו כמו אנית נוסעת בלב ים מנושא לנושא. נדמה לי שוועדה זו יש לה תפקיד מאוד מצומצם. אפשר היה לגמור את הענין בשלוש שעות. אינני סבור שוועדה זו צריכה להדול להיות ועדה לעניני הכותל. ב) אני באמת סבור שהישיבה הבאה צריכה לדון בשני דברים שיובאו כהצעות: האחד - "מי", מי הגוף שצריך לטפל בנושאים. זאת יכולה להיות ועדה בין-משרדית או רשות, מסי זה מורכב. השני - מה עושים. הפעולות שרצוננו להציע אותן וסדר הקדימות שלהן. שלישית - מה הם בלי הביצוע ומה הסמכות של כלי הביצוע לגופו: מה עושה מחלקת התפירות, מה עושה מע'צ של משרד הדתות. ולבסוף - מי מחר צריך לטפל בנושאים אלה. על דברים אלה שמניחי אפשר לדון בישיבה הבאה.

<u>הישיבה ננעלה.</u>

מ ח ל י ט י ם :

א) להטיל על יושב-ראש ועדת השרים להכין לקראת הישיבת הבאת של הועדה תכנית אשר תכלול הצעות לדרכי העבודה ומדרי-העדיפויות באזור רחבת הכותל.

ב) להטיל על האדריכל י. שיינברגר לכנס בהקדם את ועדת המומחים לבדיקת בטיחות על-יד הכותל, להטיל הדיון בענין הקטע שבין שער המוגרבים ושטח התפירות הנערכות כיום על-ידי המשלחת הארכיאולוגית.

-=-=-=-=-=-=-

10/8.66

מדור יום לדרשת שלום קליפורניה לענייני ירושלים

1. תקצוב מטה המשפחה
2. תקצוב מטה מיקוד המרכז
3. תקצוב משרדי ממשלת ירושלים

1. הסקנה בנין בית"ס בתי הזיקים למשרד תקצוב מטה המשפחה לירושלים.

הצעת החלטה

להעלות את הסבסוד ואת מדיניות סקבלת המבוגרת שתקיפה את המבנה מירי מזרח, דמיינגו זכות מכירה ל-33 שנים, ולהעביר את הבנין למשרד מטה המשפחה.

דברי הסבר

מבנה הדקה ע"י אגודת אחיה מוסלמים למשרד בי"ס על שטח של כ-9.5 דונם, אשר מתחרם ע"י מזרח. על שטח זה הדקה מבנה מרשתי מכולל הוא כ-9000 מ"ר. חלקו במזר ומלקו עדיין בבניה. אשר להמשך לו שוי קיומו ואת השטח הכללי יהיה כ-12,000 מ"ר. לאחר השלמה המבנה אשר יהיה לאכלס בו את מטה המשפחה בירו.

המשפ יקבור מחלקים אזן מחלק מבניה.

מדיון קיים הדקה למשרד מבנה אחר מיוך ג'רוסלם, אשר אך הוא נבנה בבי"ס, מולם המבחר כי אינו מספיק (מטחו כ-4000 מ"ר) ומחלקה המבנים מרווח משפחתיים שלם. לאור זאת, מוצע לייעד את המבנה ביוך ג'רוסלם המיועד לבי"ס, זאת המבנה הם-עזר - למשפחה.

2. תקצוב מיקוד המרכז לבי"ס מקצועי בבית הנפוצות, ליד שדה התעופה בקלנדיה.

הצעת החלטה

למנוע מיקוד בתביעתי בי"ס המקצועי דבי"ס למלונאות בבית הנפוצות, ולהעמד שליד (לפי מטה מבוקשת) ולייקוד למטה מיקוד מרכז.

דברי הסבר.

מבודה היחוס המרבי מקיימו את בי"ס הנ"ל, ומוא נוקד למשם בית מקצועי למבניים מהגדת ומהסביבה. חלק מהחטיקה מתוך ק"י ומיועדת מחלת גרשניה המקרבית, ירדן כוללת ושוריה.

מוצע להקציר את המיזור לבי"ס לטיבול שבבית הנפוצות.

סמיך ומזון מבלי המכשוב למעולה (בב"ב מקום מכהנו של בר מ. לוריא), וזה במגמה מיקבירו את מניוך ויפעילו ומזו בסבנה אחר.

מעבירת מטה המיקוד מחיל מיכלוס המזור שהיגו מרוחק מירושלים מעבריה, וזה נוכח למשיכות שיש במעבירת המיקוד למקום הנ"ל.

נציבות שירות המדינה

י"ז בחשון תשכ"ט
8.11.1968

אל : שר האוצר

אדוני השר,

הנדון: זכויות ותק ומעמד של עובדי המדינה במזרח ירושלים

1. ב- 26.4.68 נערך הסכם קיבוצי בין הממשלה ובין המחלקה לאיגוד מקצועי של ההסתדרות, איגוד עובדי המדינה ומועצת פועלי ירושלים, בדבר סיבוצם, משכורתם ותנאי עבודתם של העובדים במזרח ירושלים שבאו לשירות המדינה מעבודה בממשלת ירדן או בעיריית ירושלים העתיקה.

2. הוראות ביצוע לפי הסכם זה ניתנו בשירות המדינה. גם עיריית ירושלים נהגה לפי הסכם זה לגבי העובדים שעברו אליה מעיריית ירושלים העתיקה.

3. בעת עריכת ההסכם הנ"ל הושארה פתוחה שאלת ותקם של העובדים הנ"ל והזכויות הנובעות ממנו. עתה הגענו להסכם בנדון עם המחלקה לאיגוד מקצועי ומועצת פועלי ירושלים. מצד הממשלה תואם הענין עם המנהל הכללי של משרד האוצר ועם הממונה על התקציבים.

4. ההסדר המוצע דן בחישוב תקופת השירות הקודמת של העובדים לפני שחרור מזרח ירושלים, ובהכרתו בהקשר לזכויות שונות הקשורות בוותק בעבודה. בנסיבות הענין מתעוררת לא רק שאלה של הוצאת כספים וזכויות עובדים, אלא יש להסדר גם צד מדיני. משום כך אנו מציעים להביא אותו לדיון ולאישור של ועדת השרים לענייני ירושלים, ואני מצרף בזה הצעת החלטה בנדון וכן דברי הסבר.

5. בעיה נוספת המתעוררת בקשר לעובדים הנ"ל היא צורת העסקתם, אם בכתב מינוי או אם בחוזה מיוחד. גם בענין זה אנו מבקשים לקבל החלטת ועדת השרים לענייני ירושלים, ומצורפת בזה הצעת החלטה ודברי הסבר.

6. אודה לך אם תואיל להעמיד שתי הצעות-החלטה אלה על סדר יומה של הוועדה.

ב ב ר כ ה

(-)

יעקב ניצן
נציב שירות המדינה

ה צ ע ה ל ה ח ל ט ה

מ ח ל י ט י ם : עובדי המדינה במזרח ירושלים אשר אינם אזרחי ישראל, יועסקו על פי חוזה מיוחד בהתאם לסעיף 40 לחוק שירות המדינה (מינויים), תשי"ט-1959, ותקנה 1(5) לתקנות שירות המדינה (מינויים) (חוזה מיוחד), תש"ך-1960.

ד ב ר י ה ס ב ר

1. חוק שירות המדינה (מינויים), תשי"ט-1959, מתנה את מינויו של אדם כעובד מדינה, בין היתר, בכך שיהיה בעל אזרחות ישראלית (סעיף 16) ושיצהיר הצהרת אמונים למדינת ישראל (סעיף 34).

2. סעיף 40 לחוק הנ"ל מאפשר העסקת עובד עפ"י חוזה מיוחד, למרות כל הוראה אחרת בחוק. לפי תקנה 1(5) לתקנות שהותקנו עפ"י סעיף זה, מותר להעסיק עובד עפ"י חוזה מיוחד למרות שאינו אזרח ישראלי; עובד המועסק כאמור אינו חייב גם להצהיר אמונים למדינת ישראל, והוא חייב בהצהרת מסמכת בלבד.

3. החוזים הנ"ל נערכים בשלב ראשון לתקופה של שלוש שנים וניתן להאריכם לשש שנים נוספות, שתי שני בכל פעם, אם סבור נציב השירות כי שירותו של העובד חיוני למדינה או כי העובד עומד לקבל אזרחות ישראלית תוך אותה תקופה.

4. מאחר ותושבי מזרח ירושלים אינם בעלי אזרחות ישראלית, ניתנה הוראה להעסיקם עפ"י חוזה מיוחד כנ"ל.

5. סעיף 19 לחוק הסדרי המשפט והמינהל, תשכ"ח-1968, שהוחק לאחרונה, קובע כי "ראש הממשלה רשאי לפטור בתקנות, לזמן מסויים או בדרך אחרת, בני אדם שהם תושבים של חלק מחולתו של צו החלת המשפט מהוראת כל חוק המתנה מינוי למשרה של עובד ציבור באזרחותו הישראלית של המועמד, ורשאי הוא לענין זה לקבוע הוראות שונות לגבי סוגים שונים של עובדי ציבור."

6. הוראה זו מאפשרת לפטור את עובדי המדינה, תושבי מזרח ירושלים, מחובת האזרחות הישראלית, אך אינה פותרת את בעיית הצהרת האמונים למדינת ישראל.

7. על כן מוצע לא להתקין תקנות כאמור בסעיף 19 לחוק הסדרי המשפט והמינהל, ולהמשיך בהסדר שנקבע לפני חקיקת חוק זה, והוא - העסקת העובדים הנדונים עפ"י חוזים מיוחדים, תוך חיובם בהצהרת מסמכת בלבד, במסגרת ההוראות הקיימות עפ"י חוק שירות המדינה (מינויים).

כ"ב בחשון תשכ"ט
13 בנובמבר 1968

ה צ ע ה ל ה ח ל ט ה

מ ח ל י ט י ם :

1. להסמיך את נציב שירות המדינה לקבוע בתיאום עם הגופים הנוגעים לענין, כללים לחישוב זכויות הותק של עובדי הציבור במזרח ירושלים, לפי ההנחיות כדלקמן:

א. לענין זה - "עובד" - עובד המדינה אשר הועסק מיד לפני יום 7.6.67 ע"י ממשלת ירדן, או ע"י עיריית ירושלים העתיקה בשירות הניתן כיום ע"י ממשלת ישראל ואשר התקבל לשירות מדינת ישראל עד יום 15.5.69.

"חוק הגימלאות" - חוק שירות המדינה (גימלאות), תשכ"ו-1955.

ב. פרט עובד משירות מדינת ישראל בנסיבות המזכות אותו בקצבה לפי חוק הגימלאות עקב שירותו במדינת ישראל בלבד, או פרט העובד משירות מדינת ישראל בנסיבות אשר היו מזכות אותו בקצבה לפי ההוראות שהיו בתוקף בירדן ביום 1.6.67, יקבל קצבה כלהלן:

(1) בעד תקופת שירותו בירדן - קצבה לפי המיעורים שהיו נהוגים בירדן ביום 1.6.67 ולפי השכר היסודי שמולם לו באותה עת (לפי שער הדינר הירדני שיהיה נהוג ביום התשלום, או לפי שער של 9.80 ל"י לדינר בתוספת הפרשי הצמדה למדד יוקר המחיה הנהוג בישראל, כאשר המדד ביום 13.12.67 נחשב ל- 100, הכל לפי הסכום הגבוה יותר).

(2) בעד תקופת שירות במדינת ישראל - קצבה לפי חוק הגימלאות בתיעור של 2% לשנה מן המשכורת הקובעת, ומבלי שיחולו לגבי תקופה זו ההוראות בדבר קצבה מינימלית;

(3) סך כל הקצבאות לפי (1) ו- (2) לעיל לא יעלה על הקצבה שהיתה מגיעה לעובד אילו שירת כל התקופה בשירות מדינת ישראל ולא יפחת מן הקצבה המינימלית שנקבעה בחוק הגימלאות.

ג. פרט עובד משירות מדינת ישראל שלא בנסיבות האמורות בפסקה ב', יקבל פיצויי פיטורים כלהלן:

(1) בעד תקופת שירותו בירדן - פיצויי פיטורים לפי הכללים והתנאים שהיו נהוגים בירדן ביום 1.6.67, כהתחשב במעמדו של העובד ולפי השכר היסודי שקיבל אותה שעה (לפי שער ו/או הפרשי הצמדה כאמור בפסקה ב(1) לעיל).

(2) בעד תקופת שירותו במדינת ישראל - פיצויי פיטורים בהתאם לחוק פיצויי הפיטורים.

/ לצורך .

ד. לצורך חישוב תקופת ההמתנה המזכה בקצבה או בפיצויי פיטורים לענין האמור בסעיפים ב(1) ו- ג(1) לעיל, תובא בחשבון תקופת השירות במדינת ישראל כאילו היתה תקופת השירות בירדן.

ה. למרות האמור בפסקות ב' ו- ג' לעיל, עובד שנפסר אחרי השלימו תקופת שירות כוללת במדינת ישראל ובירדן של חמש שנים או יותר, יהיו שאיריו זכאים לגימלאות לפי חוק הגימלאות, אך לא יהיו זכאים לכל הטבה נוספת עקב שירותו לפני יוני 1967.

נפסר העובד לפני השלימו חמש שנות שירות כנ"ל, יהיו שאיריו זכאים למענק לפי סעיף 21 לחוק הגימלאות וכן לפיצויי פיטורים לפי החישוב בפסקה ג' לעיל.

ו. לענין מכסת חופשת מנוחה והזכות לקצובת הבראה, ייחשב השירות הקודם של העובד כאילו היה שירות במדינת ישראל.

ז. העובד יקבל בדרגתו, עם כניסתו לשירות מדינת ישראל, תוספת ותק בסכום תוספת הותק אותה קיבל ביום 1.6.67 (לפי השער של 9.80 ל"י לדינר), אך לא יותר מסך כל תוספות הותק אחר היה מקבל לפי הכללים המקובלים בשירות המדינה בישראל, לו שירת בשטח כל התקופה בשירות מדינת ישראל.

2. מסמיכים את שר הפנים להפעיל את הכללים שייקבעו לפי סעיף 1 לעיל, גם על עובדי עיריית ירושלים, בתיאומים לפי הענין.

ד ב ר י ה ס ב ר

1. ממשלת ישראל ועיריית ירושלים קלסו במזרח ירושלים 135 עובדים בשירות המדינה ו- 135 עובדים בעיריה אשר היו מועסקים לפני יוני 1967 ע"י עיריית ירושלים המזרחית או ממשלת ירדן.

2. בהסכם קיבוצי שנחתם ב- 26.4.68 בין נציגי הממשלה וההסתדרות נקבע כי תנאי עבודתם של העובדים במזרח ירושלים יהיו כשל עובדי המדינה הישראליים. יחד עם זאת נקבע כי לעת עתה לא יובא בחשבון לצורך כל ענין הקשור בותק בעבודה, שירותם של העובדים בממשלת ירדן או בירושלים העתיקה, ולגבי כך הוסכם כי הצדדים יבואו בדברים במועד מאוחר יותר.

3. הן בשל המוסכם בהסכם הקיבוצי הנ"ל והן בשל חמישה הקיימת בין העובדים הדורשים הבהרה של זכויותיהם לגבי תקופת שירותם הקודם, מן הרצוי לקבוע בהקדם כללים ברורים בנושא זה.

4. לפי חוות דעת של יועצים משפטיים ממשרד המשפטים ומשרד העבודה, אחראית עיריית ירושלים המאוחדת לזכויות אותן רכשו העובדים בשירותם הקודם וכדי שיעור הזכויות שהצטברו לזכותם עד למועד החלת המשפט הישראלי על השטח הנדון (נספח א'). אם כי בשירות המדינה לא קיימת כל חובה משפטית להתחשב בשירות הקודם, ברור כי לא תחכן הפליה בנדון זה בין עובדי העיריה ובין שירות המדינה.

. / שיקולים

5. סיכולים של יחסי עבודה ומוראל העובדים וכן צרכים מדיניים (ר' נספח ב') שהוכן ע"י היועץ לענייני הערבים במטה ראש הממשלה) מצדיקים התחשבות מירבית בתקופת שירות בעבר של העובדים במזרח ירושלים, מאידך, הפער בין רמת הזכויות הסוציאליות שהיתה נהוגה בזמן השלטון הירדני ובין רמת הזכויות המתחייבות מהנוהג הישראלי, הוא כה גדול שהפעלתה בסקטור הציבורי תהיה לה השלכות חמורות במשק הלא-ציבורי במזרח העיר, לבד מן הנטל התקציבי הכרוך בכך.

6. מטום כך מוצע לקבל ההחלטה המצורפת המושתתת על העקרונות הבאים:

א. תשלום הטבות פרישה בעד השירות הקודם;

ב. הטבות הפרישה בעד השירות הקודם תחושבנה לפי הזכויות והשכר שלפני החלת המשפט הישראלי;

ג. יובטח לעובדים ולשאיריהם מינימום הקצבה המקובל לפי החוק הישראלי;

ד. זכויות אחרות התלויות בוותק בשירות (מכסת חופשת מנוחה, קצובת הבראה) תיקבענה תוך התחשבות בשירות הקודם;

ה. תוספת וותק בדרגה תשולם בסכום שניתן לעובד בדרגתו הקודמת ערב החלת המשפט הישראלי, ובלבד שלא יקבל יותר מעובד ישראלי במצב דומה.

מיצע ע"י ש. ה. ווך

כ"ב בחשון תשכ"ט
13 בנובמבר 1968

נספח א

סיכום פגישה שהתקיימה ביום 11.9.68 במשרדו של
מר א. ירמנס, היועץ, בהשתתפות ה"ה א. ירמנס,
י. אלוני (נציגות שירות המדינה), אורי ברק
(משרד העבודה) ו- ע. נתן (משרד המשפטים)

סדר היום: נדונה שאלת היקף אחריותה של עיריית ירושלים לגבי זכויותיהם לפיצויי פיטורין וקיצבה של עובדי העיריה אשר היו עד לאיחוד שני חלקי העיר, עובדיה של עיריית ירושלים הירדנית, וזאת על יסוד ההנחה כי עיריית ירושלים אחראית להתחייבויותיה של העיריה הירדנית הקודמת.

ס ו כ ם :

(א) בענין פיצויי פיטורין

1. לפי דעתם של היועצים המשפטיים לא חל חוק פיצויי פיטורים, תשכ"ד-1963 על העובדים האמורים, אלא מהמועד בו הוחל המשפט והמינהל של מדינת ישראל על שטחה של מזרח ירושלים.

2. מאידך, מאחר והעיריה קיבלה על עצמה ההתחייבויותיה של העיריה הירדנית אחראית היא כלפי העובדים האמורים להכיר בזכויות לפיצויי פיטורים, אם ובמידה ולעובדים אלה היו זכויות כאלה, וכדי שיעור הזכויות שהצטברו לזכותם עד למועד החלת המשפט הישראלי על השטח הנדון ובצירוף תוספת יוקר מתאימה.

3. סוכם לפעול בהתאם לאמור ב- (2) לעיל.

4. מר ירמנס עורר את השאלה אם לשם מניעת ספקות לא מן הדין יהיה לתת ביטוי לסיכום האמור בהוראה חוקתית, בין ע"י קביעה מתאימה בתקנות שיותקנו על פי חוק פיצויי פיטורים ובין ע"י שינוי בחוק עצמו, או ע"י שינוי בחוק שנתקבל זה עתה ע"י הכנסת (חוק הסדרי משפט ומינהל, תשכ"ח-1968) שהוחק להבהרת מעמדם של תושבי מזרח ירושלים.

אשר לשינוי בחוק או בתקנות הובע ספק באם הממשלה תרצה כיום ללכת בדרך זו.

(ב) זכויות לקצבה

העובדים האמורים יהיו זכאים לזכויות קצבה בהתאם למגיע להם לפי הדין או עפ"י חוזה בישראל ממועד איחוד העיר, וכן תכיר העיריה בזכויות שהצטברו לזכותם עפ"י דין או עפ"י חוזה שחלו עליהם בירדן עד למועד האיחוד בצירוף תוספת יוקר מתאימה.

משרד ראש הממשלה

נספח ב

ירושלים, כ"ט בחשרי תשכ"ט
21 באוקטובר 1968

אל : נציב שירות המדינה

הנדון: זכויות ותק ומעמד של עובד מדינה
במזרח ירושלים

עובדי הציבור במזרח ירושלים אינם נהנים כיום מאותן הזכויות של עמיתיהם היהודים.

עובדה זו גורמת להרגשות קיפוח ומרירות רבים מקרב עובדים אלה, הטוענים שאם ממשלת ישראל ירשה את הממשל הירדני, קומה עליה לעמוד בחובותיו של אותו ממשל כי לא יתכן, כך טוענים הם, "להנות מהצדדים החיוביים של הכיפוח ולהניח לצדדים השליליים שבו".

הרגשת אי הוודאות לגבי הותק והקביעות שהיא נחלת עובדים אלה בוודאי שאינה תורמת להשלמה מצידם עם המציאות החדשה וכל פתרון חיסלק אי וודאות זו לגבי עברם ועתידם גם יחד יתרום רבות להשלמה כלטהיא ולהשתלבות בחיי יום-יום.

צעד מעין זה יתקבל באהדה רבה ותהיה בו לגביהם משום הוכחה נוספת שירושלים על שני חלקיה היא חלק בלתי נפרד ממדינת ישראל בה אין שוני בין עובד מדינה אחד למשנהו.

ב ב ר כ ה

(-)

ש. טולידאנו
היועץ לענייני ערבים

מזכירות הממשלה

סודי ביותר

פ ר ט י כ ל
ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים

ב' בטבת תשכ"ט – 23.12.68

נכחו השרים: ל. אשכול – יו"ר, מ. בגין, מ. בנטוב, ח. גבתי, ז. ורהפטיג, מ. קול, ח.מ. שפירא, י.ש. שפירא, א. שזר.

נעדרו השרים: א. אבן, י. אלון (בחופשה), פ. ספיר (בחו"ל), ז. שרף (לחולה).

מ. דיין	–	שר הבטחון
י. שערי	–	סגן שר הפיתוח
א. אגמון	–	משרד האוצר
מ. ארגון	–	מזכירות הממשלה
מ. בנבנישתי	–	עיריית ירושלים
תת-אלוף ש. גזית	–	משרד הבטחון
ע. יפה	–	משרד ראש הממשלה
א. לוריא	–	משרד החוץ
א. סלע	–	לשכת השר פ. ספיר
ט. קולק	–	ראש עירית ירושלים
י. תמיר	–	משרד ראש הממשלה
מ. בייר	–	מזכיר הועדה

2

א. חברת החשמל למזרח ירושלים

שר המשפטים מסביר את הצעת קווי פעולה להסדר היחסים עם חברת החשמל של מזרח ירושלים.

(ההחלטה שמורה במזכירות הממשלה.)

ב. הקמת האנדרטאות ע"י הרוקח במזרח ירושלים

שר הפנים פותח.

מ ח ל י ט י ם להשאיר את הטיפול בענין האנדרטאות לחללים ערביים להחלטת מועצת עירית ירושלים.

ה י ש י ב ה נ ע ל ת

לשכת שר המשפטים

ס ו ד י

הצעת קווי פעולה להסדר היחסים
עם חברת החשמל של מזרח ירושלים

א. מינוי ועדה וקביעת תפקידיה וסמכויותיה

1. (א) שר הפיתוח, או סגנו, ימנה ועדה של ששה, שהרכבה יהיה:

(1) המנהל הכללי של משרד הפיתוח - יו"ר;

(2) שני חברים שיוצעו ע"י שר המשפטים;

(3) שלושה חברים, שיוצעו, כל אחד, ע"י שר האוצר והבטחון וראש עיריית ירושלים.

(ב) תפקידי הועדה יהיו:

(1) לנהל את המו"מ עם חברת החשמל של מזרח ירושלים (להלן - החברה) ועם חברת החשמל לישראל, בהתאם לקווי הפעולה המפורטים להלן;

(2) לדווח על המו"מ לשרים האמורים בסעיף-קטן (א) ולקבל מהם אישור לכל הסדר שיוצע;

(3) לטפל בבצוע ההסדר כפי שיאושר.

2. בענינים בהם יהיה צורך, בהתאם לקווי הפעולה, לערוך הסכם בין חברת החשמל לישראל לבין החברה, ישותפו במו"מ שני נציגים של חברת החשמל לישראל שימונו על ידיה.

3. הועדה תקיים התיעצויות עם חברת החשמל לישראל בענינים הנוגעים לחברה זו, ככל שידונו במו"מ האמור.

4. הועדה תהא רשאית לפעול גם באמצעות ועדות משנה שתמנה מקרב חבריה.

5. בהעדרו של היו"ר, או לפי בקשתו, ימלא את מקומו אחד החברים האמורים בסעיף 1(א)(2).

... מצורף נוסח של כתב מינוי.

2/..

ב. קווי הפעולה

6. הועדה תפעל להשגת הסדר לפיו יסכימו החברה וחברת החשמל לישראל - מ/חד, והרשויות הממשלתיות הנוגעות בדבר - מאידך, לנהוג בהתאם לאמור להלן.

7. החברה תנקוט בכל הצעדים הדרושים לרישום חברה בישראל, אליה יעברו כל זכויות החברה, נכסיה והתחייבויותיה.

8. החברה שתרשם תהיה בבעלות חברי החברה, בכפוף לאמור בפרק זה.

9. החברה שתרשם תקיים בידיה את זכיונה בירושלים ואת זכוונה ביהודה ובשומרון, בכפוף לאמור בפרק זה.

10. יש לקבל מהחברה הסכמה להסדרים המיוחדים הבאים, וזאת כתנאי בלתי נפרד של ההסדר הכולל:

(א) החברה תסכים להעביר, בדרך של העברת זכויות זמנית או בדרך של רשיון, לחברת החשמל לישראל, זכויות להספקת החשמל ולעשיית כל הפעולות הדרושות ולהתקנת כל המתקנים הנחוצים למטרה זאת, בשטחים הבאים:

(1) השטח שהופקע בצפון מזרח ירושלים (הכולל, בין השאר, את גבעת המבתר והר הצופים);

(2) השטח שישמש לצורכי צה"ל סמוך לבניני "אוגוסטה ויקטוריה";

(3) השטח שהופקע בגוה יעקב;

(4) השטחים המשמשים לצורכי צה"ל בבית-אל ובבעל חצור;

(5) גוש עציון.

(ב) העברת הזכויות או הרשיון כאמור בסעיף-קטן (א) תהיה לחמש שנים עם אופציה לחמש שנים נוספות.

(ג) סידרי התשלום בעד העברת הזכויות או הרשיון וגובהו של התשלום ייקבעו בהסכם בין החברה לבין חברת החשמל לישראל.

3/..

(ד) ההוראה הבאה תחול על אותו חלק מהשטחים המפורטים בסעיף-קטן (א), אשר לא נכללו בזכיון המנדטורי שהיה לחברת החשמל הירושלמית. ההסכם שיושג עם החברה יגוסח תוך ההתחשבות בטענות חברת החשמל לישראל בדבר זכיונה בימי המנדט לספק חשמל מערבה מן הירדן (למעט ירושלים וסביבתה). יוסכם, איפוא, לקבל מהחברה העברת זכויות או רשיון, כאמור בסעיף-קטן (א) מבלי לפגוע בטענותיה כי יש בידה זכיון כשר לגבי שטחים אלה, ומבלי לפגוע בטענות חברת החשמל לישראל בדבר הזכיון הקודם שלה.

11. אם יוחלט כי חברת החשמל של מזרח ירושלים תספק חשמל בתחומי שיפוטה של עיריית ירושלים במחירים השווים למחירים במערב ירושלים, יהיה צורך לתת לחברה סובסידיה נאותה. הוא הדין אם יוחלט להשוות את מחירי החשמל שהחברה מספקת ביהודה ובשומרון לאלה הקיימים בירושלים או במקום אחר בישראל.

12. (א) המניות בחברה, הזיכיות לבעלים שיפורטו להלן, ישוחררו מתחולת חוק נכסי נפקדים:

(1) העיריות ביהודה ובשומרון;

(2) אנשים ומוסדות שהם תושבי קבע כדין ביהודה ובשומרון;

(3) אנשים ומוסדות שהם תושבי קבע כדין בארצות שאינן ארצות האויב.

(ב) המניות בחברה, הזיכיות לאנשים היושבים בארצות האויב, ינהגו בהן כך: הרשויות הנוגעות בדבר יבירו בהעברתן לידי בני משפחה של בעלי המניות, שהם תושבי קבע כדין במזרח ירושלים או ביהודה ובשומרון, והן ישוחררו מתחולת חוק נכסי נפקדים. אם אין בני משפחה שאליהם יועברו מניות כאמור, ימנה האפוטרופוס לפי החוק הנ"ל נאמנים מקרב תושבי מזרח ירושלים או יהודה והשומרון, שיוצעו ע"י הנהלת החברה ויתקבלו על דעת האפוטרופוס, לפעול בשמם של בעלי המניות האמורים. הנאמנים ידווחו לאפוטרופוס על פעולותיהם, לא יבצעו פעולה כל שהיא במניות בלי רשותו, ויכניסו כל הכנסה שתחולק לבעלי המניות לחשבון חסום, שאין להוציא ממוכו כסף אלא ברשות האפוטרופוס. לא ימצאו נאמנים כאמור, יחזיק האפוטרופוס במניות והוא רשאי למנות סוכן שיפעל בתנאים דלעיל.

4/..

(ג) המניות שהיו שייכות לעיריה שפעלה במזרח ירושלים יירשמו על-שם עיריית ירושלים.

(ד) כל רכוש דמיצ'אר דלא ניידי של החברה ביהודה ובשומרון, לרבות כל הוב ותביעה - ישוחרר מתחולת חוק נכסי נפקדים, ומתחולת הצו בדבר רכוש נטוש החל ביהודה ובשומרון.

13. בעד רישום החברה כחברה ישראלית ובעד כל שאר הפעולות הכרוכות בכך ישולמו אגרות נומינליות בלבד.

14. היועץ המשפטי לממשלה, או מי שיוסמך לכך על-ידיו, יעקוב אחרי הטיפול המינהלי ברישום החברה על-יד@ רושם החברות, ויצטרף להליכים המשפטיים של אישור ההסדר בבית-המשפט המחוזי בירושלים.

15. הועדה תציע הסדרים עם חברת החשמל לישראל בכל הנוגע לחיובים כספיים, לרבות השקעות, שחברה זאת תתחייב בהם כדי לספק חשמל לשטחים האמורים 10(א) לעיל.

לשכת שר המשפטים

סודי

ד ב ר י ה ס ב ר

מ ב ו א

א. נפתח את סקירתנו בציון העובדה כי ביום 15 בפברואר 1930 היו בנמצא שתי פקודות של ממשלת המנדט הנוגעות לזכיונות חשמל. הראשונה - משנת 1927 - העניקה שני זכיונות: האחד, לחברת החשמל לארץ-ישראל (חברה שנרשמה בארץ) - לגבי "פלשתינה, עבר-הירדן ושטחים אחרים אשר מזמן לזמן יהיו בתחום סמכותו של הנציב העליון". אולם למעט השטחים עליהם חל הזכיון למנחם רוטנברג והזכיון המוזכר בפקודה השניה; השני, למנחם רוטנברג, לגבי מחוז יפו.

הפקודה השניה - מן התאריך בו מתחנו - העניקה זכיון לאבריפידס מאוורומאטיס, לגבי השטח הכלול במעגל מדומה, בעל רדיוס של עשרים קילומטרים, שמרכזו היא הכיפה המרכזית של כנסיית הקבר הקדוש בירושלים.

ב. בהתאם לתנאי הזכיון שקבל, יסד מאוורומאטיס את החברה הירושלמית לחשמל ולשירות ציבורי אשר היתה להליפתו לצורך הזכיון האמור. החברה הזאת נרשמה בא"י לפי פקודת החברות, ופעלה בהתאם לזכיון. בסוף תקופת המנדט פעלו, איפוא, בארץ-ישראל שתי חברות - הירושלמית והארץ-ישראלית (זו האחרונה "בלעה" גם את הזכיון שניתן כאמור למנחם רוטנברג).

ג. ביום 30 במרס 1948, בעקבות הסכם בין שתי החברות, תקן הנציב העליון את הפקודה המתייחסת לזכיון הירושלמי. מבין התקונים נזכיר שניים: האחד קבע כי תקופת הזכיון תהיה ששים שנים פחות 1 בינואר 1928 (במקום "ארבעים-וארבע שנים ועוד ארבע-עשרה שנים, בתנאי שלנציב העליון תהיה סמכות להעניק את ההארכה", כפי שנכתב בזכיון המקורי). התקון השני אפשר לחברת הארץ-ישראלית פעולות מסויימות בתחום הזכיון של החברה הירושלמית, בהתאם להסכם שנחתם בין השתים. כזה היה המצב עם תקומתה של מדינת ישראל.

ד. לאחר חלוקת ירושלים נמשך לתקופה של שש שנים מצב מוזר למדי: הגם שלמעשה פעלו שני גופים נפרדים בירושלים הישראלית והירדנית, כאשר על אחד מהם מטפק, באמצעיו הוא, חשמל לצרכניו, הרי מבחינה משפטית הם היוו חברה אחת ואפילו שלטונות ירדן הכירו בעובדה זאת.

ה. בשלהי שנת 1954 החליטה חברת החשמל לארץ-ישראל לרכוש את המניות של חברת החשמל הירושלמית, תוך הבטחת חיסולה של האחרונה בירדן. הדבר נעשה באמצעות הסכם משולש בין שתי החברות לבין חברה אנגלית שמילאה למעשה תפקיד של מתווך ביניהן, ולכך נוספה הצעה מצד החברה הארץ-ישראלית שהופנתה למנהלי החברה הירושלמית בלונדון, לרכוש את המניות האמורות. אין צריך לומר שההסדר נעשה בידיעה שלטונות ישראל ובהסכמתם.

ו. ביום 16 בפברואר 1956 יסדו מועצות העיריות של מזרח-ירושלים, רמאללה, אל-בירה, בית לחם, בית ג'אלא ובית סאחור את חברת החשמל של מחוז ירושלים בירדן (שתיקרא להלן "החברה"). מטרת ייסודה של החברה צויינה בסעיף בתזכיר ההתאגדות: "לבוא במקומה של חברת החשמל של ירושלים הירדנית(!) בערבון מוגבל המבצעת עמה את האורח האיזור, לקנות מהחברה הנ"ל את כל האקסיבה שלה וזכויותיה ולרכוש את כל נכסיה... בהתאם להוראות אותו זכיון שניתן לחברת הקודמת על-ידי ממשלת פלסטין לשעבר והרשום אצל ממשלת הממלכה הירדנית ההאשמית ביום 29/6/53".

ז. כדאי לציין כי לעיריות הנזכרות בפיסקה ו' יש להוסיף את עיריית יריחו שרכשה מניות בחברה לאחר ייסודה (זאת אנו לומדים מן העובדה כי בתזכיר ההתאגדות אין יריחו נזכרת, בעוד שהיא נזכרת בנוסח המעודכן של התקנות שבידינו, וכן מן העובדה, שלא כעיריות אחרות אין היא מופיעה בראש רשימת בעלי המניות של אזור יריחו). מסחבר שמעמדן של העיריות בחברה הנ"ל הובטח על-ידי הקצאת שכונה מתוך ששה-עשר מקומות בהנהלה: שנים לירושלים ואחד לכל עיריה אחרת. כל אחת, הגם שלעיריות מחות מ-20% של המניות, והגם שבאסיפה הכללית אין למניות העיריות כל יתרון לעומת המניות האחרות. מועצת המנהלים בוחרת את היו"ר וסגן היו"ר שלה, ומסנה, ברוב של שני שלישים של חבריה את המנהל הכללי.

ח. אולם רק בשנת 1957 נתבצע חיסולה של החברה הירושלמית, וזאת בדרך של הסכם רכישת על-ידי ממשלת ירדן, אשר מינתה את החברה החדשה, שהוקמה כאמור לעיל, להיות נציגת ממשלת ירדן לענין ביצוע ההסכם. תמורת הסכום הנקוב בהסכם רכשה ממשלת ירדן את הזכיון ואת כל נכסי החברה וזכויותיה הנמצאים בירדן. הזכיון הועבר, איפוא, לחברה החדשה.

6. ביום 4 באפריל 1962 חתמה הממשלה הירדנית על הסכם עם החברה, לפיו הורחב זכיונה באופן שיחול על כל מחוז ירושלים. מענין שהתיקון נעשה בדרך של תיקון ההסכם המקורי המופיע בתוספת לפקודת זכיון החשמל (ירושלים), 1930, והוא הדין גם בשינוי נוסף הכלול באותו הסכם. ביום 16 בדצמבר 1963 ניתן לתיקון ההסכם תוקף של חוק.

י. ביום 16 בדצמבר 1965 הוגדרו מחדש התחומי מחוז ירושלים בתחום הרשמי הירדני. יש להתייחס להגדרת זאת כשבודקים את התחומי הזכיון שבידי החברה (וזאת בהתאם לפקודת העירושים, 1945, החלה בירדן).

יא. ביום 1 באפריל 1967 קבל תוקף חוק רשות החשמל הירדנית. סעיף 30(1)(א) לחוק הנ"ל הסמיך את מועצת השרים ליתן צווי הרחבת הזכיון לחברה, לפי האמור בתוספת לחוק. נמצאנו למדים טעו"ד שחאדה כי לא הוצאו צווים כאלה בתקופה בין החילתו של החוק לבין איחוד ירושלים.

יב. ערב שחרור העיר היה, איפוא, בידי החברה הזכיון הירושלמי (פרט לאותו חלק ממנו שנמצא מעברו המערבי של "הקו הירוק") כפי שזכיון זה הורחב בחוק משנת 1963. ברור כי שטח הזכיון המחוקן, בניכוי השטח של הזכיון הירושלמי, חופף שטח שהיה בתחום הזכיון המנדטורי שניתן לחברת החשמל פארץ-ישראלית, כאמור בפיסקה א' לעיל, ואשר שלטונות ירדן בטלוהו מכללא, לפחות לגבי מחוז ירושלים, על-ידי החוק הנ"ל.

יג. עו"ד שחאדה המציא לנו רשימה מלאה של בעלי המניות בחברה, מעודכנת ליום 31.3.68. מרשימה זאת עולים הנתונים הבאים:

(1) בסך הכל נמכרו 75,000 מניות והון החברה הוא, איפוא, 750,000 דינרים ירדניים (דהיינו כ-7,500,000) לירות ישראליות);

(2) לכל אחת מהעיריות מניות במספר הרשום לצד שמה -

ירושלים	6186	בית-ג'אלא	1065
רמאללה	2500	בית-סאחור	530
אל-בירה	1000	יריחו	1833
בית-לחם	1200	בסה"כ	14234

(3) שאר המניות מתחלקות בין מאות בני-אדם, תושבים כדין במזרח ירושלים, ביהודה והשומרון, או תושבים של ארצות-חוץ, ובכלל זה גם ארצות האויב.

יד. מספר חדשים אחרי איחוד העיר נקטה החברה מדיניות עויינת כלפי רשויות הממשלה ועיריית ירושלים השלמה. זו האחרונה בקשה לבוא במקום עיריית מזרח ירושלים בהנהלת החברה, ונתקלה בסירוב. אולם בחדשים האחרונים חל מפנה בעמדת החברה, ודוגמה לכך משמשת פנייתה ביום 26 באוגוסט 1968 אל המכונה על עניני החשמל במשרד הפיתוח בדבר תעריפי החשמל של החברה. לכך יש להוסיף כי ההצעה לנהל משא-ומתן עם החברה באה מן החברה באמצעות עו"ד ש. שחאדה, אשר הבהיר לנו כי הוא פועל בנדון על דעת הנהלת החברה, באשר היא מבקשת להירשם בישראל בהתאם לחוק.

טו. כמה הערות משפטיות:

(א) במידה שהחברה מסתמכת על הזכיון המנדטורי לגבי השטח הנמצא כיום בתחום שיפוטה של עיריית ירושלים, הרי שלכל הדעות יש בידיה זכיון בר-תוקף, וזאת משני טעמים מצטברים: ספות ירושלים המזרחית אין בו כדי לשנות זכויות רכושיות שניתן, חברת החשמל הישראלית תהיה מנועה לטעון נגד הזכיון האסור לאור ההסדר שלה משנת 1954 בעקבותיו בא ההסכם הנ"ל משנת 1957.

(ב) מאותו טעם יש תוקף מלא לזכיון המנדטורי ולזכויות החברה על-פיו לגבי השטח הנמצא בתחום יהודה והשומרון, במידה שהוא כלול במקבל שרדיוסו עשרים קילומטרים מהכיפה המרכזית של כנסיית הקבר הקדוש - שהוא שטח הזכיון המנדטורי, כמוסבר בפיסקה א' לעיל.

(ג) לגבי השטח שהוסף על-ידי החוק הירדני משנת 1963, שהוא כולו ביהודה והשומרון, המצב מסובך יותר: כאן יש לחברת החשמל לישראל (שהיא חליפתה של חברת החשמל לארץ-ישראל) טענה בדבר זכיונה המנדטורי כאמור בפיסקה א' לעיל. אולם כל עוד שטח זה מוסיף להיות בגדר שטח מוחזק על-ידי כוחות צה"ל, הרי כחל בו המינשר מס' 2 של מפקד האזור, לפיו מוסיף המשפט הירדני - ובמילא גם החוק משנת 1963 - להיות בר-תוקף, ואין בחוק זה מטעם סתירה לחקיקה אחרת של צה"ל, או לעצם ההחזקה בשטח. לכן, חשוב להבהיר, בכל הסדר, שאין בו כדי לפגוע בזכויות חברת החשמל לישראל.

(ד) לפי סעיף 6 של חוק הסדרי משפט ומינהל, תשכ"ח-1968, רשאית החברה להוסיף ולפעול, כפות שהיא, עד יום 22 בפברואר 1969 (אם לא ימצא שר המשפטים לנכון להאריך את המועד בתקנות). אם לאחר תאריך זה לא תהיה לה חליפה רשומה כדין בישראל, הרי שתחדל להתקיים כאישיות משפטית, על כל התוצאות הנובעות מכך (מינוי מקבל נכסים והתולת חוק נכסי נפקדים, בעיקר).

(ה) בעיה נוספת היא בעיית המניות הרשומות על שם עיריית ירושלים. לפי התיאוריה הנקוטה בידינו תפקו מניות אלו להיות "נכס ללא בעלים" סרגע איחודה של העיר, ומכילא תפקו לנכסי מדינת ישראל. המדינה רשאית להעביר נכסים אלה לפי שרצונה בו, והיא רשאית להעבירם לעיריית ירושלים. כנראה שקל יותר להנהלת החברה לראות את נציגי ממשלת ישראל בהנהלת החברה, במקום נציגי עיריית מזרח-ירושלים, שכן - לפי מושגיהם - זוהי עובדה נוספת של "הכיבוש". ייתכן גם שיהיו מוכנים לראות בהנהלת החברה את נציגי עיריית ירושלים - כשלוחי הממשלה. לנו נראה כי עדיף לשכנעם שיקבלו את נציגי העיריה כמות שהם, ולא בתור שליחי הממשלה, אלא כנאמנים של תושבי העיר כולה. מכל מקום, צריך יהיה לשקול אם ענין זה ראוי להכשיל בשבילו את המשא-ומתן.

(ו) לפי חוק נכסי נפקדים, הרי בעל המניות של החברה, אשר אי-פעם היו בארץ ערבית, וקל וחומר אלה היושבים בארצות ערב וביהודה והשומרון, הם נפקדים, ונכסיהם נכסי נפקדים. ברור כי שחרור נכסים אלה - וגם נכסי העיריות ביהודה ובשומרון במשפט, שכן גם העיריות הן "נפקדות" - יהיה תנאי בל-יעבור להסדר, נראה לנו כי המחרון המוצע על-ידינו אינו עשוי לפגוע באינטרסים של מדינת ישראל, ועל כל פנים הוא הרע במיעוטו.

ל פ ר ק א'

טז. בהצעת הרכב הועדה הבאנו בחשבון את חלוקת הסמכויות בישראל, המחייבת כי משרד הפיתוח (החולש על החשמל), משרד האוצר (החולש על חוק נכסי נפקדים באספקטים המיגנסיים, להבדיל מן הקרקעיים), משרד הבטחון (בהיות צה"ל המחזיק בשטחים) ועיריית ירושלים (בהיות מרכז פעולות החברה בתחום שיפוטה) - יהיו מיוצגים בועדה; לא כל שכן משרד המשפטים, הנושא באחריות לביצוע חוק הסדרי משפט ומינהל, ובכלל זה - לפעולות הרישום של החברת ולהשגת ההסדר הרצוי למדינה, כפי שיאושר בבית המשפט, צריך להיות מיוצג בועדה. כמו-כן דאגנו לקביעת כללים שיבטיחו את מעמדה של חברת החשמל לישראל בע"מ, באשר היא שתצטרך לפעול בתחומים האמורים בקוי הפעולה.

ל פ ר ק ב'

לסעיף 10

יז. לאור האמור בפיסקות-משנה (ג), (ב) ו-(ג) של פיסקה ט' לעיל, בדר שחברת החשמל לישראל לא תוכל לפעול במקומות האמורים בסעיף 10, כולם או מקצתם, מבלי להסתבך מבחינה משפטית. אין גם מי שמעוניין כי החברה תנסה לחפש סעד בבית המשפט הבין-לאומי בהאג (כפי שעשה טר מאוורומאטים בזמנו...). רצוי א-פוא להגיע עם החברה לעסק השוה לגבי פעולות חברת החשמל לישראל בשטח הזכיון של החברה. מאידך, ייקל לנו במשא-ומתן, לגבי השטח שהזכיון המנדטורי חל עליו, להגיע את החברת לוויתורים: סעיף 17 ו-27 של החוזה המנדטורי מאפשרים חקלאה של גורם חיצוני לשטח הזכיון, ואחרי כללות הכל זקוקה החברה לויתורים מצדנו, בעיקר בנושא הנפקדות, כדי שתוכל לפעול גם אחרי ה-22 בפברואר הקרוב. אשר לשטח המוחזק בידי כוחות צה"ל, בודאי שניתן יהיה להסביר לחברה כי הצבא רשאי לצרכיו לחזק צווים גם בתחום זה. גורם לא-משפטי שיקל עלינו הוא כי סביר להניח שהחברה תסכים להתנער מאספקת חשמל לשטחים המשמשים את צה"ל, או למתחים מוסקעים,או לשטחי התנחלות. צריך יהיה לבדוק אם אין מקומות נוספים בתחומי הזכיונות של החברה המשמשים לצה"ל ושנהיה מעוניינים להבדם לרשת החשמל של חברת החשמל לישראל - אם כן, יחולו עליהם הוראות סעיף 10.

לשכת שר המשפטים

יח. המועד של חמש שנים עם אוסביה, הנקוב בסעיף 10(ב), מקורו בשיחות שקיימנו עם נציגי חברת החשמל. גם ענין זה טעון שיקול דעת נוסף.

לסעיף 11

יט. כמחבר כי מחירי החשמל במזרח ירושלים (וביהודה ובשומרון לא כל שכן) גבוהים במידה ניכרת מאלה שבישראל. מכאן הצורך בסובסידיה, אם יוחלט על השוואת מחירים כאמור בסעיף 11. מה גם שלדברי המומחים של חברת החשמל לישראל עלות החשמל לחברת היא גבוהה מזו שבישראל, עקב השימוש בציוד שבידה.

לסעיף 12

כ. ראה פיסקות-משנה (ה) ו-(ו) של פיסקה סו' לעיל.

לסעיף 15

כא. נציגי חברת החשמל לישראל הצביעו על כך, שהמקלה צריכה להביא בחשבון הן את זמניות ההסדר לפי סעיף 10 לקווי המעולה, והן את האפשרות כי בסופו של דבר עלול חלק מהשקעותיהם להימצא במקום שאינו בשליטת ישראל. מכאן - הסעיף.

ס ו ד י ו ת

כב. מטבע הדברים עשוי חומר זה, ובעקבותיו הקטה הועדה ומעמולותיה, להגיע לידיעתו של מספר אנשים בלתי-מבוטל. אנו רואים חובה להצביע על כך כי דליפות בנדון זה עשויות להכשיל את כל הענין. כשלעצמנו קשה לנו להאמין ששלטונות ירדן לא יקבלו אינפורמציה על המשא-ומתן. אולם יתא הדבר כאשר יהיה, לא יוכלו לעבור בשתיקה על המשא-ומתן אם יינתן לו פומבי בישראל. נראה לנו כי כל עוד לא נחתם הסכם עם החברה, יש לשמור את הענין בסוד ודבר זה צריך יהיה להחדיר לתודעתם של כל הנוגעים בדבר, כולל נקיטת צעדים הולמים למניעה פרטים.

הערה: ששת מחנות הצבא באזור הברון ובאזורים אינו נכלל בתחום הזכיון שיש לחברה. לפיכך לא התייחסנו לנושא זה, באשר אינו צריך להיות חלק מהמו"מ עם החברה.

סטינוגרמה — סודי ביותר

פ ר ט י - כ ל

ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים

ב' בטבת תשכ"ט — 23.12.68

נכחו השרים: ל. אשכול - יו"ר, מ. בגין, מ. בנטוב, ח. גבתי, ז. ורהפטיג, מ. קול, ח.מ. שפירא, י.ש. שפירא, א. ששון.

נעדרו השרים: א. אבן, י. אלון (בחופשה), פ. ספיר (בחו"ל), ז. שרף (חולה).

מ. דיין	-	שר הבטחון
י. שערי	-	מגן שר הפיתוח
א. אגמון	-	משרד האוצר
מ. ארנון	-	מזכירות הממשלה
מ. בנבנישתי	-	עיריית ירושלים
תת-אלוף ש. גזית	-	משרד הבטחון
ע. יפה	-	משרד ראש-הממשלה
א. לוריא	-	משרד החוץ
א. סלע	-	לשכת השר פ. ספיר
פ. קולק	-	ראש עיריית ירושלים
י. תמיר	-	משרד ראש-הממשלה
מ. ניר	-	מזכיר הוועדה

רשמו: - ל. צ'סנר (עמ' 2 - 30 ב' ועד בכלל);
י. מימון (עמ' 31- הסוף).

א) חברת החשמל למזרח-ירושלים 2

ב) הקמת האנדרסאות על-ידי הווקף במזרח-ירושלים 24

א) חברת החשמל למזרח-ירושלים

היו"ר רה"מ ל. אשכול: אני פותח את הישיבה. נתחיל מיד בסעיף א'. רשות הדיבור לשר המשפטים.

השר י.ש. שפיראי: החברה המזרח-ירושלמית, או יותר נכון החברת החשמל הירדנית, ירשה את הקונצסיה על ירושלים. בתקופת המנדט כידוע הקונצסיה לאספקת חשמל בכל הארץ היתה לחברת רוטנברג, או כפי שנקראה באנגלית - --- Palestine Electric Co. . לפני המנדט היתה קונצסיה על ירושלים עצמה, של מה שהיה ידוע כקונצסיה של מאוורומאטים. הדבר הגיע אז להאג, כי היתה חביעה מצד משפחת מאוורומאטים, ובסופו של דבר, ממשלת המנדט התפשרה עם חברת-החשמל הארץ-ישראלית, והארץ התחלקה אז, כל הקונצסיה לאספקת החשמל היתה לחברת רוטנברג לכל פלשתינה א"י, להוציא ירושלים. אחר-כך קמה חברת-החשמל הירושלמית, שקיבלה את הקונצסיה הזאת. כאשר חברת-החשמל הארץ-ישראלית רכשה את המניות בחברת-החשמל הירושלמית, ולאחר שירושלים התחלקה לשניים, נעשו סידורים בין החברה הירדנית, באמצעות תיווך, והם קיבלו את הקונצסיה של החברה הירושלמית בשטח ההוא, בשטח שנשאר אצל ירדן, ואילו חברת-החשמל הירדנית המשיכה להחזיק את הקונצסיה על החלק המערבי של ירושלים. בינתיים הממשלה הירדנית תלתה א כל הזמן את זכויותיה של חברת-החשמל המזרח-ירושלמית בקונצסיה של מאוורומאטים, אלא שהיא הגדילה את השטח שלה בחלק מסויים של יהודה ושומרון.

כאשר ירושלים שוחררה ו-חברת-החשמל הירושלמית המשיכה לעבוד - ופה אני רוצה להגיד במאמר מוסגר, כאשר ישבנו עם אנשי חברת-החשמל שלנו, היתה ישיבה אחת בה השתתף גם שר-הבטחון ואנכי, המומחים של חברת החשמל והנהלת חברת-החשמל אמרו לנו, שהחברה הירושלמית מבחינה טכנית, בתור חברת-חשמל שעובדת על דיזל, היא מבחינה טכנית עומדת בדרג גבוה למדי, והיא אאל שחחשמל-יעילה, אלא שהחשמל שהם סיפקו לציבור היה יקר, והם גם יצרו

השר י.ש. שפירא:

חשמל הרבה יותר מכפי שהיה נחוץ למזרח-ירושלים, לכן סיפקו חשמל גם לרמאללה, לבית-לחם ולעוד מספר מקומות.

המיבנה של חברת-החשמל הירושלמית היה מיוחד במינו. כ-20% מהמניות היו שייכים לעיריות וכ-80% מהמניות חולקו לקהל, וההנהלה היתה "פיפטי-פיפטי". 50% מחברי ההנהלה היו חברי הנהלות העיריות, ו-50% היו נבחרים על-ידי בעלי-המניות.

רה"מ ל. אשכול: בעל המניות היה איש אחד?

השר י.ש. שפירא: לא, הרבה אנשים.

רה"מ ל. אשכול: הם בחרו בבעלי המניות?

השר י.ש. שפירא: בעלי המניות באסיפה כללית היו זכאים לבחור. האינצידנט הראשון היה בזה שהם לא הכירו בזכותה של עיריית ירושלים העברית, והם ירשו את המניות ואת המקומות בהנהלה של עיריית ירושלים העברית.

הסכסוך השני המהותי יותר ופה הם נלחצו, שהם המשיכו לקבל מחירים הרבה יותר גבוהים משחברת-החשמל הישראלית קיבלה.

לא אכנס בכל ההיסטוריה על המאבקים התדירים, משהו הוקל במשא-ומתן חזה אחרי שרוחי אל-חאסיב החליט לעבור לעבר-הירדן, או שעזרו לו לעבור לעבר-הירדן, והם הבינו שאם יכריחו אותם לקבל את התעריפים המקובלים בארץ, הם יפשטו את הרגל. הם התחילו לנהל אתנו משא-ומתן, ובעיקר התנהל המשא-ומתן על-ידי עזיז שחאדה, שהוא בכלל כירוע איש הישות הפלשתינאית, והיא בכלל בעד שיתוף-פעולה ואיש מעשי.

השר מ. בנטוב: מה מעמדו בחברה הזאת?

השר י.ש. שפירא: הוא העורך-דין שלהם, והוא גם מייצג חלק מבעלי המניות.

השר י.ש. שפירא:

באנו אתם לידי הסכם פרלימינרי. בעיקר ניהלו אתם את המשא-ומתן אנשי משרד המשפטים, והכוונה בעיקר לצבי פרלו ולזאב שר. באנו אתם לידי הסכמה כזאת: א) החברה הירושלמית הזאת תחדל להיות חברה ירדנית, ותירשם כדת וכדין בתור חברה ישראלית לפי ההחלטה שקיבלנו בזמנו; ב) הבעלות על המניות של עיריית ירושלים הערבית תעבור לעיריית ירושלים שלנו, והמניות של עיריית ירושלים הערבית תעבור לעיריית ירושלים העברית. מה שנוגע לבעלי המניות שלהם, העיריות תמשכנה להחזיק במניות שלהם ובמניות בחברה. את בעלי המניות אנחנו מחלקים לשני סוגים. במידה שיש תושבי ירושלים-המזרחית והם אינם נפקדים לפי החוק לגבי הנכסים האלה, הם יקבלו את המניות שלהם. במידה שיש בעלי מניות היושבים ביהודה ובשומרון, האפוטרופוס ישחרר אותם, יתן להם את המניות, וזה לפי המדיניות שנקבעה לגבי נכסים אחרים שנמצאים בירושלים. בוועדה של השר גבתי, שאני ושרים אחרים חברים בה, קבענו זאת ככלל, כל מה ששייך בירושלים לאנשי יהודה ושומרון, שיחזיקו ברכוש. במידה שיש בעלי מניות שיושבים בארצות אוייב, אם יש להם בעלי משפחה פה, לא נתנגד, אלא נסייע שהמניות האלה תעבורנה לאנשי ירושלים-המזרחית, כדי שאנשים יישבו פה. במידה שיש בעלי מניות שאין להם קרובים, והם יושבים בארצות אוייב, אנחנו נחפש אפוטרופוס שיהיה מיוצג על-ידי תושבי ירושלים הערבית, בתנאי שאנשים אלה יירשו לנו כמתאימים מבחינה בטחונית.

כאמור, זו תהיה חברה ישראלית ואנחנו נמשיך להכיר בקונצסיה שלהם, בהגבלות שמיד אזכיר אותן. ייעשה הסכם בין חברת החשמל הירושלמית החדשה לבין חברת החשמל הישראלית בדבר שיתוף-פעולה. חברת החשמל הישראלית הכללית תספק חשמל לשטח שהופקע בצפון-מזרח-ירושלים, כלומר, גבעת המבתר והר-הצופים; כמו-כן בשטח שישמש לצרכי צבא סמוך לבנייני "אוגוסטה ויקטוריה"; שטח שהופקע בנווה-יעקב; השטחים שמשמשים לצרכי צה"ל בבית-אל ובבעל-חצור, וגם בגוש-עציון.

השר י.ש. שפירא:

בישיבת הסיכום שנתקיימה אתמול בין אנשי הצבא ואנשי משרד המשפטים, עורר שר-הבמחון את השאלה, שצריך שלחברת-החשמל הישראלית תהיה הרשות לספק חשמל בקלאותם הישובים היהודים הנוספים שיקומו פה. הרעיון ברור, אני כשלעצמי מסכים לו, הבעיה היא איך מנסחים זאת, כי ברור שההסכם שאנחנו הותמים יובא כדרך זו או אחרת לעיונו של חוסיין, וזה עלול לשמש דוקומנט שבו אנחנו מודיעים שאנחנו עומדים להקים ישובים חדשים. נמצא פורמולה שתשיג דבר זה.

חוץ מזה, קבענו שפה תעבודנה שתי חברות-חשמל, חברת-החשמל הכללית וחברת-החשמל הירושלמית, ואז יהיה צורך בתיאום מבני ביניהן. אני משער שצורת התיאום הטכני תהיה על-ידי סידור של מהנדסים פה ומהנדסים שם, ומנהל אגף החשמל במשרד התיתוח יהיה המכריע.

כמובן, תהיה שאלה גדולה של אספקת חשמל על-ידם והתעריפים הכרוכים בזה. הממשלה תצטרך להחליט בענין זה. יש גבול כלכלי של הורדת התעריפים שלהם והשוואתם לתעריפים המקובלים בארץ. לו היו מכריחים אותם לעשות זאת, היו פושטים את הרגל, אינם יכולים, כי גם ייצור החשמל אצלם הוא יותר יקר. פה תצטרך הממשלה - לא היום אלא בשלב יותר מאוחר - להחליט או להכיר בזכות לחברת-החשמל הירושלמית לקבל תעריפים קצת יותר גבוהים; או, אם הממשלה תעמוד על השוואת התעריפים - מדובר על התעריפים במזרח-ירושלים, לא מדובר על יהודה ושומרון - אז הממשלה תצטרך לדאוג לתת להם סובסידיה מסויימת כדי למנוע מהם הפסד זה.

<u>מגן-שר-הפיתוח י. שערי:</u> התעריף עכשיו הוא בערך כפול.

<u>השר י.ש. שפירא:</u> אני רוצה לבקש את ראש-הממשלה שיבהיר בכל לשון של הבהרה לכל המטובים כאן שהענין הוא סודי-בטחוני ממדרגה ראשונה. מספיק לגמרי שיהיה מחר באיזה עתון עברי או בעתון "אל-קודס" שהענין הזה מתקדם בצורה כזאת, והענין הזה יתפוצץ בסקנדאל גדול. זה דבר בטחוני ממדרגה עליונה.

השר י.ש. שפירא:

אנחנו צריכים עכשיו להיכנס למשא-ומתן ממש, ואני מציע שתוקם ועדה של פקידים שתנהל את המשא-ומתן. כמובן, ~~ש~~ הנוסח הסופי של החוזה יובא לאישור, אם לוועדה זו או לממשלה בכללותה, אבל המשא-ומתן זה דבר לא-קטן, וזה די מסובך. יש פה הרבה פרובלמות משפטיות בעיקר וגם פרובלמות טכניות. אני מציע שהוועדה תהיה מורכבת כך: יו"ר הוועדה צריך להיות המנהל-הכללי של משרד הפיתוח, הכוונה היא למר בלעד. שני חברים של הוועדה ייקבעו על-ידי, ועוד שלושה חברים יהיו אחד ממשרד האוצר, אחד ממשרד הבטחון ואחד מעיריית ירושלים. כמובן ~~שאשא~~ שר-האוצר, שר-הבטחון וראש עיריית ירושלים ימנו את האנשים. הוועדה הזאת תנהל את המשא-ומתן, ומה שיוסדר ומה שיוסכם בסופו של דבר, יובא הנה לאישור.

כשלעצמי אני רוצה ואשתדל לעמוד בקונסטס חזק עם הוועדה הזאת, כדי שההסדר המשפטי הזה יהיה לפי הקווים שאני קבעתי.

הגשתי לפני הישיבה את המיסמכים, שכוללים את פירוט ההצעה ודברי-ההסבר, ואני אבקש אישור לזה לאורך כל הנקודות.

<u>השר מ. דיין:</u> אני מציע בדף 2 של הצעת קווי המעולה, בסעיף 10, במקום כל הפירוט שבא כאן בסעיפי-המישנה (1) עד (5), אני מציע נוסחה אחרת, שאתמול הוסכם עליה בין היועץ המשפטי והמנהל הכללי של משרד המשפטים ובינינו, ונוסף לכך אני מציע סעיף נוסף שאינו קיים בכלל.

אני מציע שסעיף 10 יתחיל כפי שהוא ~~מופיע~~ מופיע בהצעה כאן, ובמקום הסעיפים הקטנים שבאים אחרי זה, ייאמר: ביישובים החדשים המוקמים בעזרת ממשלת-ישראל תקבע הממשלה את המספק או ספק החשמל, ושלו חימטרנה, כפי שנאמר פה, הזכויות לאספקת החשמל ולעשייית כל העבודות הדרושות ולהתקנת כל המיתקנים הנחוצים. כלומר, במקום הפירוט שמופיע כאן בסעיף (1): השטח שהתקע בצפון-מזרח-ירושלים; (2) השטח שישמש לצרכי צה"ל סמוך לבנייני

השר מ. דיין:

"אוגוסטה ויקטוריה"; (3) השטח הסמוך בנווה-יעקב; (4) השטחים המשמשים לצרכי צה"ל בבית-אל ובבעל-חצור; (5) גוש-עציון - ייאמר באופן כללי שייישובים חדשים שלא היו קיימים קודם-לכן, שהחברה לא סיפקה להם והם בתחום זה של הקונצסיה, והם מוקמים בעזרת ממשלת-ישראל, הממשלה תקבע מי ספק החשמל שלהם. מתר נרצה להקים איזה ישוב, יגידו שזה לא היה רשום.

ההנחה הכללית גם של אנשי משרד המשפטים וגם שלי היא, שחברת-החשמל הערבית תבין את הענין ולא תנסה להתעקש על-כך שעליהם לספק חשמל ליישוב יהודי שמקימים עכשיו. לא רק שלא מגיע, אלא לא נרצה להיות מותנים xxxx בזה, שאחר-כך יבואו כטענות. אז עלול לבוא צרור של צרות. לא נוגעים עכשיו בקונצסיה שלהם לגבי היישובים שקיימים עכשיו, אבל אם מקימים דבר חדש, מותר לממשלה, לא נאמר באופן קטיגורי שהממשלה חייבת למסור למישהו אחר, אבל מותר לה לבחור את הספק.

מדוע לא לומר מראש חברת-החשמל? - כי יכול להיות שתהיינה בעיות טכניות שנאמר שמוטב שהם יעשו זאת. זה נותן יותר אופציה פתוחה שמגדירה אותה לכל היישובים החדשים, שלגביהם יהיה מותר לממשלה לקבוע מי יהיה הספק.

דבר שני שאני מציע, שאיננו פה, שתקום ועדה משותפת בין החברה הירושלמית הזאת וחברת-החשמל הישראלית עם איש שלישי מוסכם על שניהם.

כל הדברים האלה הם בתיאום ובהסכמת משרד המשפטים.

אני קושר זאת במה שאמרתי קודם. מלכתחילה נניח שבאיזה מקום מבחינת הרגסבילות, אפילו אם יהיה זה יישוב חדש בסביבות יריחו, נניח שיש אספקת חשמל של חברת החשמל הירושלמית, וליד זה ישנה קליה, שפעם אנחנו נרצה או אולי לא נרצה לספק חשמל דווקא דרכם. אנחנו אומרים: אמנם ישנה אופציה לעשות זאת בעצמנו, אבל צריך שיהיה סידור מתואם, שלא תהיה החלטה בלעדית

השר מ. דיין:

בענין זה. יש ועדה שצריכה לתאם את העבודה בין שתי החברות, ועל-כן, נוסף לשני אנשי החברה, ישנו איש שלישי שהוא מוסכם עלינו, והוועדה הזאת קובעת את הסידורים.

אני לא רק תופן, אלא מחשיב זאת מאוד, ואני מקווה שהדבר ייצא לפועל. הדבר עשוי נראה ------- too good to be true , שחברת-החשמל הירושלמית תרשום את עצמה כחברה ישראלית בירושלים.

השר מ. קול: אני לא מאמין.

השר מ. דיין: לכן אני אומר שזה ----- too good to be true .

השר י.ש. שפירא: אם הם אומרים שהם מסכימים.

השר מ. דיין: אם הם מסכימים לרשום את עצמם כחברה ירושלמית ישראלית, אני בכל לבי בעד זה, אבל עם התיקון הזה, שהוא בעצם לא תיקון, אלא שבמקום המירוס לקבוע אופציה אחת כוללת.

השר י.ש. שפירא: אני מקבל. אמרתי שאנחנו צריכים לחפש פורמולה ביחס לסעיפים. לפי הצעה זו, לממשלה תהיה אופציה לכאן או לכאן. זה יהיה קצת יותר מדי אם יש לך אופציה, ואתה מתחיל להוציא את גבעת-המבתר, את הר הצופים ואת הרובע היהודי והעיר העתיקה. אני חושב שדבריו אלה, שביחס אליהם התלבטנו, מוטב שנגיד דבר זה מראש, כדי שלא תהיינה טענות לממשלה, שהנה יש לה אופציה וכל דבר מוציאים. מה שמוציאים, מוטב לומר מראש.

אבל גם בענין זה אינני רוצה שנקבע מסמרות. זה ענין למשא-ומתן. יש צורך במשא-ומתן להבהיר להם זאת.

השר מ. דיין: על מה שהתלבטנו נאמר להם, אבל בפסוק אחד להגיד מה אנו מתכוונים לעשות ולא להסתיר.

השר א. שרון: מה הדין לגבי שעפאט, אם לא תרצה להתקשר עם החברה הירושלמית, אלא עם החברה הישראלית, תהיה לה אפשרות?

השר י.ש. שפירא: לא, כל מזרח-ירושלים, כל זמן שאנחנו נכיר בקונצסיה הזאת, לא תהיה להם אפשרות. לו היינו רוצים ללכת אתם בקרי - וייתכן שנצטרך ללכת בקרי - לא נוכל להתכחש לקונצסיה שלהם, כי ממשלת-ישראל הכירה, בפידה שזה נוגע למערב-ירושלים, בקונצסיה של מאוורומאטים.

רה"מ ל. אשכול: לכמה זמן היתה הקונצסיה בזמנו?

סגן-שר-הפיתוח י. שרי: הקונצסיה היא עד 1996.

השר ז. ורהפטיג: זה עוד 19 שנה.

השר י.ש. שפירא: אני חושב שהרבה יותר.

סגן-שר-הפיתוח י. שרי: לא היה לה אז השטח של היום.

השר י.ש. שפירא: הקונצסיה של מאוורומאטים היתה ברדיוס של 20 קילומטר כאשר במרכזו היה הקבר-הקדוש.

רה"מ ל. אשכול: אתה אומר שכל מזרח-ירושלים קטורה אתם אוטומטית תוך מהמקומות שאנחנו מוציאים.

השר מ. בנטוב: האם הקונצסיה שלהם היא רק על ירושלים-המזרחית או על כל הגדה?

השר י.ש. שפירא: הממשלה הירדנית הרחיבה להם את הקונצסיה לגבי רמאללה, לגבי בית-לחם וכו'.

השר מ. בנטוב: זה לא החלק שאנחנו חייבים להכיר בו?

השר י.ש. שפירא: אנחנו מעוניינים.

השר מ. בנטוב: אני אומר מבחינה אחרת, הם יכולים לתת חשמל כלי קונצסיה אלא על-פי הסכם, אבל אם מדובר על ישובים חדשים שהם מחוץ להחומי ירושלים בקונצסיה הזאת, זה לא דורש שום החלטה מיוחדת.

השר י.ש. שפירא: זה לא כך. המצב הוא שמחוץ לירושלים יש מה קונפליקט בין שתי קונצסיות. לו היינו מספחים את כל הגדה, אז בתוקף הקונצסיה יש לחברת-החשמל הישראלית קונצסיה שם. הם קיבלו את הקונצסיה מירדן כאשר השטח היה בשליטתה של ירדן. לו היינו עושים זאת היתה מתעוררת שאלה משפטית מעניינת מאוד מבחינת החוק הבינלאומי. איננו מחפשים לנו משפטים. הכוונה שכל הסדר שייקבע פה, לא ייאמר שאלה לא מודים שהקונצסיה שלהם נגמרה, ואלה לא מודים שהקונצסיה שלהם נגמרה, אלא עושים מודוס-ויוונדי בלי לסגת מעמדות פרינציפיוניות.

רה"מ ל. אשכול: מהו המודוס-ויוונדי?

השר י.ש. שפירא: זאת אנחנו נעבד. נקבע בו שפה אנחנו יושבים ופה הם יושבים. אנחנו מוענים שמעבר לירושלים אנחנו לא מודים בקונצסיה שלהם, והם לא מודים בקונצסיה של חברת-החשמל.

רה"מ ל. אשכול: אני לא מבין, אנחנו לא מודים אבל כאילו "משתחווים".

השר י.ש. שפירא: העובדה שהערבים יבואו וירשמו את החברה לפי חוקי מדינת ישראל, שבעל-הבית הוא משרד הפיתוח של מדינת ישראל, ואת התעריפים רק שר-הפיתוח יכול לקבוע, איננו חושב שזו "השתחוויה" מצדנו.

רה"מ ל. אשכול: נניח שמחר שכם רוצה לבטל את חברת החשמל שלהם והם רוצים את חברת החשמל הזאת?

השר י.ש. שפירא: זה לא נוגע להסכם הזה.

השר מ. דיין: חברון למשל, אין לנו מה לדבר אתם.

השר י.ש. שפירא: קיבלנו את המודוס-ויוונדי רק לגבי חלקים.

השר מ. דיין: רק על אזור ירושלים-המורחבת.

רה"מ ל. אשכול: אנחנו יודעים מה פירוש הדבר?

השר י.ש. שפירא: ודאי.

השר מ. דיין: הדבר התפתח בשני שלבים. קודם היתה ירושלים הקסבה ואחר-כך ירושלים המורחבת, אבל לחברון זה לא מגיע.

השר ז. ורהפטיג: לגבי הנוסח שמציע שר-הבטחון בסעיף 10, ושהוסכם עליו עם משרד המשפטים, אם אפשר צריך שהנוסח הזה יהיה לא רק לגבי ישובים חדשים, אלא שידובר גם על אספקת חשמל אם בשיכונים או במקומות שהוקמו על-ידי ממשלת-ישראל. על-כן אני חושב שהפירוש הזה צריך להישאר, כי הנוסח ששר-הבטחון מציע לא יכלול, לא את הרובע היהודי ולא את הכותל המערבי, כי זה לא ישוב חדש, זה מקום ישן אבל השטח הופקע.

השר י.ש. שפירא: הזכרתי בדברי, כי מה שלא כתוב מה, הכוונה לשמור לעצמנו את הזכות לספק חשמל לרובע היהודי.

השר ז. ורהפטיג: לפי הנוסח של שר-הבטחון אי-אפשר.

השר מ. דיין: לא הצעתי נוסח משפטי.

השר י.ש. שפירא: העניין הוא שאנחנו ברובע היהודי איננו רוצים להיות תלויים בהם. אנחנו לא צריכים לרצות שחברת החשמל תוכל להחליט להפסיק את החשמל שם. לא יתכן שנהיה תלויים בהם. השאלה איננה של נוסח, אני רוצה שיהיה ברור מה אנחנו רוצים, על הנוסח עוד נדון. אנחנו רוצים שבדרך-כלל חברת-החשמל הישראלית תוכל לספק כאן חשמל, יכול להיות שבוועדת-התיאום יהיה לנו כדאי לומר שבשטח הזה, למרות שיש בו רוב יהודי, יותר כדאי לקבל חשמל משם.

**

סגן-שר-הפיתוח י. שערי: קודם-כל אני רוצה לתקן את הערת-הביניים שלי. נכון שמחיר החשמל שלהם היה פי שניים ויותר, אבל רק לפני חודשיים שלח מנהל חברת החשמל הירושלמית הודעה אל הממונה על החשמל במשרד הפיתוח, שהם מורידים את המחיר במידה ניכרת. אנחנו לא הגיבונו, כי לא רצינו על-ידי זה לעשות צעד של הכרה, אבל אאאאא אאאאא מעניינת עצם העניינה שלהם אל משרד הפיתוח. הם עכשיו הורידו את המחיר מ-16.5 אגורות ל-12.5 אגורות.

אנחנו אמנם לא השתתפנו בכל הבירורים. אני חושב שההצעה היא הצעה סובה. יש ארבע אפשרויות. האפשרות הראשונה שאנחנו רצינו בה, אבל זה לא ניתן, לקנות את חברת החשמל הירושלמית. אין טעם שבמדינת ישראל תהיה חברה קטנה שעובדת בדיזל, שאז מחיר-החשמל מוכרח להיות יותר גבוה, וזו יכולה להיהפך לחברה רזרבית. כנראה שהם לא יהיו מוכנים למכור. אנחנו חשבנו שאולי הלחץ של הורדת מחירי החשמל יביא אותם לכך שיהיו מוכנים למכור. הם לא יוכלו לעמוד במחירים נמוכים יותר, ואז ימכרו. אבל מתברר מכל המגעים, שהמהלך הזה אינו פועל.

אפשרות שניה, וגם היא מרחיקה לכת, לבטל את הקונצסיה. אמנם אפשר אחר-כך להתמקח, עובדה היא שהם ביטלו את הקונצסיה של חברת החשמל הישראלית בחלקה שהיה בשליטתה של ירדן.

אפשרות שלישית, שהם יספקו את החשמל, זאת אנחנו לא רוצים.

האפשרות הרביעית היא זו המוצעת פה, שאנחנו נתחלק. יש אידה פגם כאשר מראש קובעים שיהודי מקבל חשמל מחברה יהודית, וערבי מקבל חשמל מחברה ערבית. אבל במצב הקיים, אם אפשר לקבל את ההסכמה שלהם להסדר זה - זה צעד חשוב קדימה.

השר מ. דיין: לא הצעתי שהמלה יהודי תוזכר.

סגן-שר-הפיתוח י. שערי: זה ההסדר המעשי.

רה"מ ל. אשכול: פה אין אף-אחד שמתנגד לעצם הענין, מדברים על התנאים.

סגן-שר-הפיתוח י. שערי: זה חל על הקונצסיה שלהם, שהיא ברדיוס של 20 ק"מ מסביב לקבר-הקדוש. אחר-כך הוסיפו כמה ערים. באזורים אחרים של יהודה ושומרון, לפי חוק רשות-החשמל הירדנית שנכנס לתוקפו ב-1 באפריל 1967, אפשר לפעול לפי צווים, אין צורך בדברים אחרים. השאלה אם מבחינת הקונצסיה, החסכם בלבד מספיק, כי חברת-החשמל הישראלית שמספקת חשמל לשיכונים חדשים, אינה רוצה מבחינה משפטית להיות מחר במצב כזה שמישהו יגיש תביעה נגדה על שהיא פעלה בניגוד לקונצסיה הקיימת.

השר י.ש. שפירא: הכוונה שלנו לכסות את חברת-החשמל הישראלית במכסימום שאפשר לכסות בהסכם. אם שני הצדדים מסכימים להסדר, מי שיש לו קונצסיה יכול לוותר או במתנה או תמורת משהו, ופה הוא מקבל משהו. במידה ויהיה צורך בהסכם בין חברת-החשמל הירושלמית לבין חברת-החשמל הישראלית, אנחנו נעשה דבר זה בשיתוף-פעולה מוחלט עם חברת-החשמל הישראלית. אנחנו לא מתכוננים בשום שלב למכור את האינטרסים של חברת-החשמל הישראלית, מה גם שלממשלת-ישראל יש מניות בחברת-החשמל.

רה"מ ל. אשכול: באיזה שם רשומה עכשיו החברה הזאת?

השר י.ש. שפירא: אינני יודע את השם המדוייק, היא נקראת חברת-החשמל הירושלמית.

רה"מ ל. אשכול: האם היתה המלה "אל-קודס" בשם?

מר מ. בנבנישתי: באנגלית זה- Jordan-Jerusalem Electric Co.

סגן-שר-הפיתוח י. שערי: במכתב שהם כתבו אלינו, הם מחקו את המלה Jerusalem וכתבו רק Jordan.

ראש-העיר מ. קולק: בנייר-המכתבים היה כתוב באנגלית Jordan-Jerusalem Co. , והם מחקו את המלה Jordan ,

אינני יודע איך זה בערבית.

רה"מ ל. אשכול: אתמול קיימנו בירור בענין זה בקשר לדבר אחר. יש מי שאומר שהמלה "אל-קודס", זה לא מימי הנביא מוחמד, אלא המלה "ירושלים" זה מושג. משום-כך אני מבקש להתעניין בדבר.

השר י.ש. שפירא: אני מעיר שאם הם ירשמו את חברת החשמל הירושלמית, היא תיקרא xxxxx בעברית "חברת החשמל הירושלמית בע'מ", ובאנגלית -- Jerusalem Electric Co. Ltd. , ובערבית - או שירצו לכתוב רק את המלה "אל-קודס", או "ירושלים אל-קודס".

השר ז. ורהפטיג: אנחנו לא נוכל להסכים שהיא תיקרא חברת החשמל הירושלמית בהא-הידיעה.

השר י.ש. שפירא: אין כאן שאלה של הא-הידיעה, על זה אין צורך לדון בישיבה הממשלה.

רה"מ ל. אשכול: יכולה לקום חברת מיברות או ממתקים ולקרוא לעצמה באיזשהו שם. לא הייתי רוצה שתהיה חברת חשמל ערבית שיש לה קונצסיה ושם ירושלים מופיע בצורת זו או אחרת. הייתי רוצה שזה לא יהיה. משום כך שאלתי אם עד עכשיו זה לא היה. אתם אומרים ששם החברה היה Jordan-Jerusalem ולא "אל-קודס".

השר י.ש. שפירא: אני מתאר לי שבערבית זה היה, אני אברר זאת.

רה"מ ל. אשכול: לגבי חמישה המקומות האלה שמוזכרים בשמם בסעיף 10, ואשר הוסקנו, האם זה ברור שהם מסכימים לכך? דבר זה צריך להיות ברור. שר המשפטים אמר שיש חשש שההסכם הזה יגיע למלך-ירדן, זה לא-כל-כך איכפת לי, אבל אני חושב שצריך להיות ברור העניין של כל צרכן אחר שיפנה וירצה לקבל חשמל מחברה זו.

השר מ. בגין: ביחס לשמה של החברה, במקום לאמץ את השם הקודם, אני מציע להשתמש בשם "חברת-החשמל בע"מ בירושלים". עובדה היא שהחברה אינה ירושלמית מבחינת תחום פעולתה, למה היא צריכה להיקרא ירושלים? יש חברת-חשמל שמרכזה בירושלים ותחום ההספק שלה הוא כפי שנקבע.

במקום הפירוש אני מעדיף את הנוסחה הכללית, החברה הישראלית תספק חשמל וכו', לנקודות-יישוב שרשימתן תיקבע מזמן-לזמן על-ידי הממשלה, בלי שיצומצם תחום ההספק של החברה בירושלים.

זה נוגע לעתיד, וכאשר יתנהל המשא-ומתן, ייאמר להם: מה שנקבע - נקבע, ואנחנו לא צריכים לפרש. הכוונה בעיקר לעתיד. אני חושב שזו נוסחה שיכולה להתקבל על דעתם, ביחוד הסיפא, שאנחנו לא מתכוונים להוציא אותם מהחלק של בית-לחם.

אאא מר א. אגמון: בסעיף 11 של קווי המעולה (דף 3) כתוב שאם יוחלט כי חברת-החשמל של מזרח-ירושלים תספק חשמל בתחומי שיפוטה של עיריית ירושלים במתירים השווים למחירים במערב-ירושלים, יהיה צורך לתת לחברה סובסידיה נאותה. אני מבקש שדבר זה יידון בוועדה שר-המשפטים הציע להקים, כי לא ברור לנו שכבר עכשיו צריך לקבוע שיהיה צורך לתת לחברה סובסידיה.

המחיר היה קודם 16.5 אגורות לקילווט, עכשיו הם הורידו זאת ל-12.5 אגורות. לפי סוגי הצרכנים שיש להם, זה בעיקר חשמל לצריכה ביתית ומסחרית, זה תעריף גבוה ביותר. זה ייצא 10 אגורות לעומת 5 אגורות בממוצע אצלנו. גם ב-10 אגורות הם לא יפשטו את הרגל. בשנת 1966/67, כולל תקופת מלחמת-ששת-הימים הריווח של החברה היה 20%, והם חילקו דיבידנדה של 12%. חברת-החשמל הישראלית אינה רגילה לרווחים כאלה, ולא בטוח שכבר עכשיו צריך לקבוע שנצטרך לתת סובסידיה.

מר א. אגמון:

מה חסר משהו בקשר לתעריפים. אני מציע שבסעיף 11 ייאמר שהתעריפים יהיו בפיקוח כמו במדינת ישראל.

השר מ. קול: זה ברור לפי החוק.

מר א. אגמון: זה ברור אבל לא נאמר, צריך להבטיח לחברה ריווח נאות לפי המקובל, אבל אין צורך לקבוע מראש שיהיה צורך בסובסידיה. אני חושב שצריך קודם לברר בוועדה לפי איזה תעריף תפעל החברה הזאת.

רה"מ ל. אשכול: אני רוצה קצת להחמיר בדבר. איננני תופס את הענין. ישנה חברת חשמל שיש לה קונסציה, ויש לה נתינים, ועל-פי הקונצסיה הזאת הם חייבים לקבל שם חשמל. היה דבר דומה גם בענין המים. ראש עיריית ירושלים ודאי זוכר את הדבר. נדמה לי שגם שם אנחנו משלמים. הנה למשל בענין המים ישנם אצלנו אזורים שונים שבהם משקים משלמים תעריף אחר. בכל דבר אנחנו מרוויחים ומוסיפים. מה הקונצסיה היא אמא של ממשלת המנדט ושל ירדן, עכשיו הם הורידו את המחיר ב-25%, מדוע אנחנו צריכים לשלם סובסידיה? זה לא מובן לי.

השר ח. גבתי: בקשר לסעיף 10 והצעת שר-המשפטים - בין אם זה ינוסח לפי הצעת שר-המשפטים, שיהיה פירוש וייאמר נוסף לזה כל מקום שממשלת-ישראל תחליט, לא הייתי משתמש רק במושג של יישוב. האם לפי הקונצסיה הזאת אין צורך להשמיט את סעיפים ב' ו-ג'? בסעיף ב' נאמר שהעברת הזכויות תהיה לחמש שנים.

השר מ. דיין: אני הצעתי למחוק את הכל.

השר י.ש. שפירא: זה יהיה רשיון כללי.

השר מ. בנטוב: אני בדרך-כלל מחייב הצעה זו. ביחס להצעת שר-הבמחון לסעיף 10, נראה לי שצריך להבדיל בין ירושלים ובין שאר השטחים. לגבי שאר השטחים אין קונצסיה, אנחנו לא מוכרחים לבקש הסכם אתם.

השר י.ש. שפירא: יש קונצסיה.

השר מ. בנטוב: אנחנו לא מכירים בה.

השר מ. דיין: מה שאני מציע, זה רק בשטחי הקונצסיה שלהם, הקונצסיה שלהם כוללת את יריחו.

השר מ. בנטוב: לא הקונצסיה ~~המוגדרת~~ באלנבי. אני רוצה להתבסס על הקונצסיה המקורית שאינה כוללת את יריחו. כל מה שהוא מחוץ לקונצסיה, בכלל לא צריך לבקש מהם. אפשר להגיד שלגבי שטחים אלה מחוץ לקונצסיה, על כל נקודה שרוצה להתחבר לחברת-חשמל זו, גם אם זה כפר ערבי, יחליטו מי יקבל זאת. אני מוכן לקבל זאת. לא צריך להגיד כל ישוב חדש או כל נקודה חדשה שתרצה להתחבר, אם קיימת ואם העתידה לקום. גם כפרים ערביים שהם מחוץ לקונצסיה, אם הם ירצו להתחבר, יחליטו אף לחבר אותם כאן או כאן.

לעומת זאת יש צורך בפורמולה לגבי התחום הירושלמי, וזה קודם-כל לגבי השכונות. אני בעד זה שמה שיש כבר צריך לכתוב, ומה שאין - צריך להגיד: לגבי שכונות חדשות או מחנות או מפעלים חדשים שיוקמו, יוחלט בוועדה.

רה"מ ל. אשכול: אני הצעתי להכניס כל צרכן.

השר י.ש. שפירא: ביחס לשם, נראה לי הצעת השר בגין, כי אז זה לא כל ירושלים. אני רוצה להעיר כאן הערה כללית. אם אנו מנהלים משא-ומתן בענין זה, זה לא מפני שהגיעו ימות-המשיח, אלא מפני שמצבם המשפטי הוא רופף. הם יודעים שאנחנו יכולים להיכנס לכל מקום, ומצבם כיום כזה, שאפילו לבית-משפט אינם רוצים למנות נגדנו, כי אינם

השר י.ש. שפירא:

מודים בבתי-המשפט שלנו. בינתיים אינם יכולים ~~שם~~ לחלק דיבידנדה, והם רוצים להתקיים באופן רגולארי. הקונצפציה של מר אגמון היא שהם לא ישמו את הרגל. הם לא הקימו חברת-חשמל בשביל לא לשמוש את הרגל, הם רוצים להרוויח. ברור שאם נוריד אותם מבחינת התעריפים לדרגת התעריפים בחברת-החשמל הישראלית, הם ישמו את הרגל. זאת אמרו לנו מומחים של חברת-החשמל כאשר ישבנו יחד עם שר-הבטחון, וגם מר שערי השתתף באותו דיון. אינם יכולים לעמוד במחירים אלה.

יש לנו כמה ברירות. או שנאמר, כי במידה וזה נוגע לצרכנים שלהם - אינני יודע אם זו צריכה להיות דווקא המלה צרכן, הכוונה אינה לאיש בודד אלא לשכונה או לנקודת-יישוב - זו שאלה קרדינלית, ושר-הפיתוח xxx שקובע את התעריפים באישור ועדת הכספים של הכנסת יצטרך ללכת באחת משתי הדרכים, או לאפשר להם שבאותו חלק של ירושלים וגבעת-המבתר המחיר יהיה יותר נמוך מאשר בשעפאט, אבל אם המדיניות שלנו היא שבשעפאט צריך להיות אותו המחיר כמו בגבעת-המבתר או ברחביה, דבר זה יחייב סובסידיה. לא יכול להיות אחרת. (רה"מ ל. אשכול: איננימבין.) - אם אתה אומר לחברה, שבשעפאט היא צריכה להשוות את מחיר החשמל לזה שברחביה, החברה לא תוכל להתקיים.

רה"מ ל. אשכול: תמכור את עצמה או שהצרכן ישלם.

מר א. אגמון: גם לפי המחירים הישראליים, יהיו להם 8% ריווח.

השר י.ש. שפירא: אינני רוצה לכתוב בהסכם שיתנו להם סובסידיה, אני רוצה לומר ששר-הפיתוח יקבע את התעריפים של החשמל שהם גובים, כדי לאפשר להם הכנסה שנראית לשר-הפיתוח כסבירה. אם אתה אומר כך, אנחנו צריכים לדעת שאם שר-הפיתוח ידרוש מהם להשוות את מחיר החשמל לזה שברחביה, הם לא יוכלו לעמוד בזה.

רה"מ ל. אשכול: איננני מבין למה כאן מדינת-ישראל צריכה לשלם סובסידיה. היה צרכן והיתה חברת-החשמל שמכרה חשמל, עכשיו הם הורידו את המחיר ב-25%. נניח שלפי ~~הסכם~~ המכונות או צריכת המכונות אינם יכולים להוריד יותר. איננני יודע כמה שנים המכונות עובדות וכמה דלק הן צורכות, מה פתאום הממשלה נדרשת לשלם סובסידיה למישהו?

השר י.ש. שפירא: אני לא מציע שתתחייב לשלם סובסידיה, אני מציע פורמולה כזאת, שלצרכנים שלהם התעריפים ייקבעו על-ידי שר-הפיתוח, ובקביעתו הוא יביא בחשבון הכנסה סבירה לחברה מעבודתה. אם שר-הפיתוח ילך בדרך המשוטה ביותר, וידרוש מהם להשוות את תעריפי החשמל לאלה שברחביה, אם זו הכוונה, אז הם ימכרו את החברה כבר היום, כי בזה אינם יכולים להתקיים. אז אין צורך במשא-ומתן. אם שר-הפיתוח יוציא היום צו שתעריפי-החשמל בשעפאט ובשייך-ג'ראח צריכים להיות כמו ברחביה או בתלפיות, הם יכולים למכור את העסק. ואת זה לא הם אומרים לנו, את זה אומרים לנו המומחים שלנו, ולא מפני שהמכונות משומשות, הם אומרים שהמכונות הן ממדרגה ראשונה, ~~שה~~ הכל טוב ויפה, אבל בהתחשב בממדים ובהיקף העבודה...

סגן-שר-הפיתוח יץ שערי: הם עובדים על דיזל ולא כמו אצלנו.

השר י.ש. שפירא: איננני איש מכני, אני סומך בעניין זה על המהנדסים של חברת-החשמל, הם אמרו שהם אינם יכולים לעבוד לפי המחירים שלנו.

רה"מ ל. אשכול: עוד כמה שנים הקונצסיה הזאת?

השר ז. ורהפטיג: עוד עשרים שנה.

רה"מ ל. אשכול: אני רוצה לדעת מה מצטבר במשך עשרים שנה. נניח שצריך לשלם סובסידיה לפי מה שקיים עכשיו, אחרי שהם הורידו מ-16.5 אגורות ל-12 אגורות, איזה סכום משפיעים על המדינה ועל משלם-המסים הישראלי?

השר י.ש. שפירא: לא צריך להסיל על משלם-המסים הישראלי אף גרוש, אם לא תשוה את המחירים. אם לא תשווה את המחירים, וחגיד שלאנשים האלה יש קונצסיה לספק חשמל, אם שר-המיתות חושב שגו-בזמן שברחביה משלמים 8 אגורות, שם ישלמו 12 אגורות, לזה אין לי התנגדות. אבל אנחנו צריכשים לדעת, שאם הממשלה תגיד כי המדיניות שלנו צריכה להיות להשוות את המחירים בשיין-ג'ראח לתעריפים ברחביה, זה אומר שהחברה הזאת תעבוד בהפסד. אי-אפשר לבוא לחברה ולהגיד לה שתעבוד בהפסד, אלא אם מכסים את ההפסד.

רה"מ ל. אשכול: אם אתה אומר שיהיה פיקוח של משרד הפיתוח, ברור שצריך להיות להם ריווח סביר. הממשלה אינה חייבת להוסיף, אין ברירה, לצרכנים האלה זה יעלה 25% יותר.

השר י.ש. שפירא: אז אני מקבל שנאמר דברים ברורים, לא תהיה השוואה, אבל יהיה פיקוח כדי שיהיה להם ריווח אולי לא של 20%, אלא דיבידנדה של 8%.

רה"מ ל. אשכול: אם פעם נרצה להשוות - אז נשווה, ואז ניגש באחריות.

השר י.ש. שפירא: אז אין שום חילוקי-דעות. אני מציע לאשר הצעה זו אישור פרילימינרי, וההסכם הסופי יובא לאישור לוועדת-השרים. אבל אני מציע לאפשר הקמת הוועדה ולהיכנס למשא-ומתן בקווים אלה.

השר י.ש. שפירא:

לאור הדברים שנאמרו כאן אני רוצה להוסיף עוד אינפורמציה. אני חושב שאם אנחנו נצליח בענין זה, זה פותח לנו פתח של נורמליזציה במזרח-ירושלים, כי בעצם זו אותה קבוצת אנשים שרוצה להכניס את העניינים האלה למסלול.

השר מ. קול: אני מסכים לדברים אלה, אבל הוועדה שצריכה לנהל משא-ומתן, צריכה לקבל הדרכה. אני מציע שר-המשפטים ושר-הפיתוח יכוונו את הוועדה במשא-ומתן, והאישור הסופי יובא לכאן.

השר י.ש. שפירא: אני מסכים.

מר י. תמיר: קיימת בעיה של גבעת-המבתר. בעוד חודש צריך לגשת שם להקמת עמודי-החשמל, אינני מניח שהמשא-ומתן הזה ייגמר תוך חודש, אני מציע להטיל בינתיים על החברה הירושלמית לעשות זאת.

סגן-שר-הפיתוח י. שערי: זה לא ייגמר תוך חודש.

השר י.ש. שפירא: שר-הפיתוח ואני יושבים בירושלים, אם בעוד חודש השאלה תהיה בוערת - נדון.

רה"מ ל. אשכול: לא הכל בידי משרד הפיתוח. אני רוצה לעורר את השאלה, שאם עכשיו לא תחליט על זה, אז גם בעוד חודש ובעוד חודשיים לא תוכל להניח כבלים.

השר מ. קול: בינתיים אין שום עיכוב.

מר י. תמיר: יש, חברת-החשמל אמרה שאם לא תקבל הוראה להניח את הכבל בעוד חודש, היא לא תוכל לעשות זאת. זה מוכרח להיעשות בעוד חודש לכל-המאוחר.

רה"מ ל. אשכול: בינתיים יש עוד חודש עבודה, אולי בעוד חודש תהיה התקדמות במשא-ומתן. ברור שאנחנו לא נקשור את עצמנו לחשמל של החברה הירושלמית שיכולה לעשות מה שהיא רוצה מתי שהיא רוצה. אבל כדי לא לתת תירוץ לחברת-החשמל לעיכוב נוסף, אם אין קושי, ואם אנחנו לא ניפגע על-ידי זה, האם לא נוכל להגיד עכשיו לחברת-החשמל שבגבעת-המבתר היא תתן חשמל?

השר מ. קול: אני מציע לא לסבך את המשא-ומתן, ולהשאיר את הענין בידי שר-המשפטים ושר-הפיתוח. אם בעוד חודש נעמוד לפני בעיה, נביא את הענין בפני ראש-הממשלה, וראש-הממשלה יכריע.

השר י.ש. שפירא: אני אמרתי לאנשי חברת-החשמל להכין את הכל בשביל להתחיל לעבוד שם ולא לעכב שום דבר. אבל בשביל לפתוח את התקע, הם צריכים לבוא ולשאול רשות. זה נחוץ לנו אפילו לצורך המשא-ומתן כדי להגיד להם שאי-אפשר למשוך את הענין, ואחרת מתחילים בלי זה.

שר י. תמיר: אני מבקש להסמיך את שר-המשפטים ואת שר-הפיתוח בעוד חודש לתת את ההוראה בצורה המתאימה, כדי שחברת-החשמל תוכל להתחיל לבצע ולא יהיה צורך בשביל זה לכנס עוד הפעם ישיבה.

השר ס. דיין: אני מציע להחליט עכשיו בחיוב לגבי חברת החשמל, שתוכל לגשת לביצוע למען לאפשר אספקת חשמל לגבעת-המבתר. אני הבינותי ממשרד המשפטים שכל זמן שאינם רשומים כחברה ישראלית, וירושלים היא ישראלית, הבעיה היום היא שהזכיון שלהם אינו רשום. לו הכל היה כשר וישר, אף-אחד מהם לא היה נוקף אצבע כדי להופיע כחברה ישראלית.

השר מ. דייץ:

אבל הם עומדים בפני מצב משפטי קשה, כי אנחנו הכרזנו על ירושלים כישראלית, והם לא רשומים.

לכן אני מציע לומר לחברת-החשמל לעשות מה שצריך, ואם שר-המשפטים יראה תוך המשא-ומתן שיש צורך לדחות זאת לשבוע, אז הוא יבקש לדחות.

<u>רה"מ ל. אשכול:</u> אחרת יהיה לחברת-החשמל עוד תירוץ, שלא להתחיל בביצוע.

<u>השר י.ש. שפירא:</u> אם אומרים שזה ענין של חודש, אינני רוצה שחברת-החשמל תזדרז ללא צורך ותתחיל בזה היום, לפני תום החודש.

<u>השר מ. קול:</u> אני מציע שבמשך החודש חברת-החשמל תעשה מה שהיא צריכה לעשות, ובעוד חודש ניתן את ההוראה הדרושה.

<u>השר מ. דייץ:</u> לא רק חשמל לא יהיה שם בעוד חודש, גם טלפון לא יהיה.

מ ח ל י ט י ם:

א) לסעיף 10 בקווי המעולה תתווסף פסקה הקובעת שהממשלה תקבע מי יהיה זכאי החשמל לצרכנים החדשים.

ב) להקים ועדת תיאום בין חברת החשמל היהודית וחברת החשמל הערבית אשר תתאם בין שתי החברות, ובראשה יועמד נציג משרד הפיתוח.

ג) לבדוק את האפשרות כי החברה תירשם בשם "חברת החשמל בירושלים".

ד) בסעיף 11 ייאמר כי שר הפיתוח יקבע תעריפי החשמל ובקביעתו יקח בחשבון הכנסה סבירה לחברה עבור עבודתה.

ה) שר המשפטים ושר הפיתוח ינחו את פעולות הוועדה אשר חוקם על-פי סעיף א' בהצעת קווי המעולה.

/לאשר

ו) לאשר עקרונית את הצעת קווי פעולה להסדר היחסים עם חברת-החשמל של מזרח-ירושלים, ולהטיל על שרי המשפטים והפיתוח להביא את ההסכם הסופי לאישור ועדת השרים העליונה לענין ירושלים.
(ה"ה י. שערי וא. אגמון עוזבים את הישיבה).

ב) הקמת האנדרסאות על-ידי הווקף במזרח-ירושלים

השר ח.מ. שפירא: אני העליתי את השאלה הזאת על סדר-היום, כי אני סבור שהענין הסתבך בצורה כזאת שהוועדה הזאת צריכה בכל-זאת לתת הוראות מדויצד לנהוג בענין מבלי להכניס לזה את הממשלה. אני אמנם יודע שאתמול הודיע ראש-העיר בטלוויזיה ובראדיו, שהממשלה תחליט על-כך. אינני סבור שהממשלה צריכה להחליט על דבר שבו ראש-העיר כבר אמר את דברו, וחלק מחברי העיריה מתנגדים. אז כמובן יוצא שראש-העיר מופיע, כמו תמיד, כרודף שלום - וזה גם נכון - והממשלה תהיה הרעה ותבוא ותגידו לא.

אינני חושב שאנחנו צריכים לעשות דברים כדי שנתפוך לאלה שאינם נותנים לקרב את השלום.

ראש-העיר הודיע שהוא שאל בענין זה את אנשי הצבא, אינני יודע אם הכוונה לשר-הבטחון או אם הכוונה למפקד מחוז ירושלים.

השר מ. דיין: אני אינני חבר הוועדה הזאת, והוזמנתי לדיון בסעיף הראשון, ומכיוון שאני מחכונן ללכת אני מבקש שתרשה לי להעיר בנקודה זו.

נציג הצבא בוועדת הבטחון של ירושלים בראשותו של ניצב שאול רוזוליו, הביע את דעתו ותמך בהצעה לאפשר לערבים להקים,-אינני יודע אם צריך לקרוא לזה אנדרסאות או מצבות, - מתנאים הבאים: א) מספר מוגבל; ב) במקומות מוסכמים על-ידי העיריה; ג) שהכתובת על המצבה תהיה מוסכמת על פי שעושק בזה. זו היתה עמדתו של נציג הצבא בוועדה, והוא הביע אותה על-דעת עצמו.

השר מ. דיין:

אני בהחלט תומך בדעה זו. דיברתי בענין זה עם הרמטכ"ל אתמול, כי ידוע לי שנציג הצבא בוועדת-רוזוליו לא שאל אף-אחד והביע את דעתו-הוא. הרמטכ"ל אמר שגם הוא תומך בעמדה זו. שאלתי אותו מי נתן הוראות לבחור הזה, והוא אמר: איש לא נתן לו הוראה. אמרתי לרמטכ"ל שהבעיה עולה מחדש, "אתה לא קשור בהוראה או בהחלטה, אבל כאשר קצין-צבא מביע עמדה כזו, אתה יכול להורות לו אחרת? הוא איש-צבא, אינו פועל בוועדה זו בתוקף זכותו האישית. הרמטכ"ל אמר לי שהוא תומך בכך, ואם אני נשאל בענין זה, אני תומך בכך. לי נראה הדבר הזה. לא הייתי קורא לזה אנדרסאות, אלא מצבות, ובשלושה התנאים האלה שהזכרתי קודם: במספר מוגבל, במקום הנראה לעיריה ובכתובת מתאימה. הקצין שהשתתף הדיון בוועדה הביע את דעתו-הוא, הרמטכ"ל תומך בזה, אני תומך בזה, או לפחות אני יכול להגיד שאינני מתנגד לזה.

(שר-הבטחון עזב את הישיבה).

<u>השר ח.מ. שפירא:</u> יש בכל-זאת אי-שביעות-רצון בענין זה, ולא רק בעיריה. פנה אלי הבוקר יו"ר ועד ההורים השכולים, והוא סובל שעוד לא הקימונו עוד יד לזכר הבנים שנפלו בירושלים, והם מזמן פנו בענין זה. לעומת זה, בענין האנדרסאות לערבים התקדמנו בצורה כזאת, שזה עורר * סערה בציבור.

כנראה שנקבעו גם המקומות. יש מקום אחד, וזה מול מוזיאון רוקפלר, שם עוד אפשר להגיד שיש בית-קברות מוסלמי, ועל-כן מקימים שם מצבה. אבל שני המקומות האחרים, אחד כנראה על גבעת-המבחר, במקום שאנו עומדים להקים שכונה יהודית, והמקום השני ליד מלון "אינטר-קונטיננטל"...

<u>ראש העיר ט. קולק:</u> זה לא ליד מלון "אינטר-קונטיננטל", אלא ליד מלון קטן בדרך ל"אינטר-קונטיננטל", במקום נמוך בשדה, בצד שמאל של הכביש. אני מוסר זאת רק לאינפורמציה.

השר ח.מ. שפירא: השאלה של המקום היא בכל-זאת שאלה חשובה. אם זה בבית-קברות, שם אפשר להקים מה שרוצים. אבל אם xx מדובר באנדרטה ורוצים להקים זאת על אם-הדרך, כך שכל אחד יכול לראות זאת, זה שוב דבר אחר.

ודאי נשמע את דברי ראש-העיר, אני הייתי רוצה שהממשלה לא תחליט בעניין זה, אלא שהיא תיתן הכוונה לעיריה, ושהעיריה תחליט. יכול להיות שהעיריה תפנה לקבל את הכוונת הממשלה, אבל מאחר שבעניין זה יש חילוקי-דעות, וחלק מהציבור הוא נגד, למרות שהדבר כבר פורסם, לא הייתי רוצה שהממשלה תחליט.

ראש העיר ט. קולק: אדוני ראש-הממשלה, מדי פעם קורה דבר כזה בחיי ישראל, שכל-מיני אנשים עושים דברים, ובסופו של דבר המשטרה 'מקבלת על הראש', כאילו היא עושה זאת במיוחד. הפעם זה הפוך, אני מקבל על הראש, ואני מקבל זאת ברצון, אם כי בכל התהליך הזה אני אשם רק חלקית. באופן עקרוני אני בעד זה.

להשתלשלות העניין. מלכתחילה הוקמה הוועדה שבראשה עומד ניצב רוזוליו כדי לטפל אך ורק בעניינים בשטחים הקשורים בירושלים, אבל לפני חודש או חודשיים הוחלט בגוף זה או אחר שגם עניינים מכריעים אחרים, כמו שביתת מורים וכדומה, יופנו אל הוועדה הזאת, כי לכל דבר שקורה בירושלים יש אספקט בשטחים.

בוועדת-רוזוליו יושבים שני נציגים של שר-הפנים, נציג שירות-הבטחון, נציג הצבא, נציג משרד החוץ, נציג העיריה, וכפי שאמרתי, נציג המשטרה הוא היושב-ראש. עכשיו משתתף בוועדה גם נציג שר-המשפטים.

ראש העיר ט. קולק:

בנושא זה קיימה ועדת-רוזוליו כמה ישיבות: ב-25 ביוני, ב-3 ביולי, 20 באוגוסט, 21 באוקטובר וב-11 בנובמבר, ופרוטוקולים מהישיבות האלה הועברו לכל השרים על-ידי נציגיהם המשתתפים בוועדה. גם שר-הפנים, גם שר-המשטרה וגם שר-החוץ קיבלו פרוטוקולים מישיבות אלה. אף-אחד מהשרים לא אמר שהדבר אינו מקובל עליו.

מה היה המצב? אחרי מלחמת-ששת-הימים נקברו בירושלים מאות גוויות של ערבים בצורה פרטית, בכל-מיני מקומות. אצל המוסלמים אין חוק שיש לקבור את המתים בבתי-קברות דווקא. לפני כחצי-שנה הוקמו על-ידי הערבים כל-מיני אנדרטאות במקומות כתם נפלו אנשים, גם אם לא היו שם קברים. היה מקרה שהוקמה אנדרטה במקום שטח צריך לעבור כביש או צריך להקים בית. כמו-כן חששה המשטרה שהמקומות האלה עלולים להיהפך למוקדי התקהלויות של אנשים.

בזמנו סוכם בוועדת השרים שהעיריה תטפל בכל הענין הזה, ואם כי הדבר היה מאוד לא-נוח, סגינו בענין זה לווקף, שבוסף למונקציות פוליטיות אחרות, יש לו גם מונקציות בלתי-סימפטיות כמו אלה של "חברא קדישא". אנחנו ביקשנו מהם קודם-כל להוריד את האנדרטאות האלה, להוציא את המתים ולקבור אותם בבתי-הקברות. אנחנו לא רצינו לערוך הלוויות שתעוררנה מחדש סערה בדעת-הקהל ותגרומנה להתקהלויות, וגם לא רצינו להוסיף עוד נושא להסתה בעיר, על-כן ערכנו כ-180 הלוויות כאלה בשעות הלילה. הווקף בעזרת המשטרה והעיריה טיפל בזה, וכל הגופות שנקברו בזמנו במקומות שונים הועברו, כאשר רוב הגופות אינן מזוהות. הוסכם כבר קודם-לכן עם הווקף שאנדרטה אחת, בחצרו של אנוואר נוסייבה, תישאר במקומה.

על כל המצבות נכתב אותו משפט. אני בדקתי את המשפט הזה עם מזרחנים שלנו, עם מתי פלד, פרופ' בר, דוד פרחי והגב' אמה נצרוס-יפה, וכולם אמרו שהמשפט הזה אינו קשור למלחמת ה"ג'יהאד". זה משפט שבדרך-כלל כותבים אותו על כל קבר של חייל, שהוא נפל כגיבור והוא הולך ישר לגן-העדן. גם אם החייל נפל במלחמה נגד מוסלמים, לא רק נגד יהודים או נוצרים, כותבים את אותו המשפט.

הדבר היה ידוע לשרים ואף-אחד לא ערער על זה.
איננני רוצה לפגוע ברגשות עמוקים של הציבור, אבל אני מדבר על הפרוצדורה. בוועדה זו הסמיכו אותנו לשפל בדבר. סיפרתי על זה לסגני ראש-העיר, אמנם לא בישיבה רשמית, כי רצינו לשמור את הדבר הזה בשקט, אבל מסתבר שלא הצלחנו. הווקף סיפר על זה לעתונאי מ"למרחב", ואז כל העתונאים התחילו להתרוצץ ולשאול שאלות בענין זה, והדבר יצא החוצה.

בכל הישיבות האלה שהזכרתי קודם דובר על כל שלבי המשא-ומתן עם הווקף, על המקומות שנקבעו, על גובה המצבה וכו'. נציג הצבא בוועדה, בין אם קיבל רשות לכך או לא, הסכים לארבעת מקומות, אבל לגבי מקום אחד על גבעת-התחמושת נציג העיריה התנגד, ואמר כי זה יפגע ברגשות ההורים השכולים. בישיבת הסגנים של העיריה עוד ביוני, היה הרב שאר-ישוב כהן בעד הקמת מצבה, גם על גבעת-התחמושת. המצבה הראשונה הוקמה על גבעת-התחמושת על-יד האנדרסה לזכר הצנחנים, והיא פוזרה אחר-כך, כי לא היינו מעוניינים בזה שתבואנה לשם נשים ערביות; באו בעיקר בנות עיר, לבושות יפה, עם זרי פרחים, ועל-כן פיזרנו אותה.

לפי מה שנמסר לי על ידי אנשי הצבא, לא נשארו בירושלים קברות של לגיונרים. רוב החללים הם בני ירושלים. בסך-הכל נפלו 1,600 ערבים, מהם 300 אזרחים. לחלק גדול מהם אין קברות. אבל העיקר הוא שהדבר נעשה בהסכמת הגוף הזה, והדבר נדון במשך חמש ישיבות צעד-אחרי-צעד, ואחרי שנדונו כל העניינים, הגענו להסכם עם הווקף. מצדם הם קיימו את החלק שלהם בהסכם, השאלה האם אנחנו נעמוד על קיום הצד שלנו בהסכם. הם הורידו 12-13 אנדרסאות שהוקמו באופן פרטיזני בחודש יוני, ולגבי אחת הסכמנו שהיא תישאר, מאחר שהיא היתה בחבר פרטית של אנוואר נוסייבה. הווקף סיפל בהוצאת הגופות ובקבורתן. גם המצבה שהוקמה על-יד מוזיאון רוקפלר, היא לא על קבר ממש, אבל היא בכל-זאת בבית-קברות.

ראש העיר מ. קולק:

זה העניין. במשך כל הזמן איש לא התנגד, אמרו ללכת קדימה, ועכשיו הגענו למצב זה.

השר ח.מ. שפירא: מה מציעה העיריה?

ראש העיר מ. קולק: סיעת-המערך בעיריה קיבלה אתמול החלטה, שבעניין זה ברצונה לקבל הדרכה מהממשלה. נציגי אגודת-ישראל לא אמרו עוד שום דבר. אני מניח שבעיריה אפשר לקבל רוב גם לצד זה וגם לצד זה, זה תלוי בהדרכה של הממשלה. אם הממשלה תאמר שהיא אינה מחליטה והיא משאירה זאת לעיריה, ומשאירה לעיריה זכות להעביר את ההסכם, אפשר יהיה לקבל רוב גם בעד זה. אבל אם הממשלה תגיד שלא, יכול להיות רוב גם בעד זה.

השר א. שרון: בישיבת ועדת השרים לענייני בחון מה-12 ביוני ש"ז, נדונה שאלת הטיפול בערביי ירושלים מבחינה בחוגית, ואז אמרתי בין השאר: -

"כדי לא לגזול הרבה זמן, אני רוצה להביא שתיים-שלוש דוגמאות. הנה למשל, הערבים התחילו למלא את ירושלים-המזרחית באנדרסאות. עד עכשיו הקימו שבע אנדרסאות, וזה עלול ללכת ולהתרחב. האנדרסאות האלו, הן לא רק למען להבטיח את זכרם של אלה שנפלו, אלא מי שיקרא את הכתובות על האנדרסאות, יראה שמטרתן להסית את הקוראים ולהביא אותם לידי הבנה, שאם הם יקריבו את עצמם - הם עושים בזה מצוות אלהים."

אחר-כך היו שאלות, והשר יוסף טקיר שאל איך אפשר להקים אנדרסה בלי רשיון. על-כך אני עניתי: -

"צריך רשיון. למעשה צריך לקבל את הרשיון הזה באחד משני המקומות, או משני המקומות גם-יחד: עיריית ירושלים והוועדה לבנין ערים. הם לא קיבלו רשיון, לא מכאן ולא מכאן, והקימו את האנדרסאות.

(השר י. בלילי: בן לילה? - לא בן לילה, במשך השבוע הם סיללו את העיר עם אנדרסאות, ולפי הידיעות שיש לנו, כוונתם למלא את העיר באנדרסאות כאלו.

./.

השר א. שטרן:

(ממשיך בציטוט):-

פה אין שיתוף בין המשטרה ובין העיריה, או מי שצריך לטפל בזה. אנחנו לא יודעים אם אנחנו יכולים להוציא אותן או לא, אם הם קיבלו רשיון או לא."

באותה ישיבה הוחלט על הקמת ועדת-רוזוליו, ובסוף הדיון סיכם ראש-הממשלה ואמר:-

"אני מבין שאנחנו מקבלים את הצעת שר-המשטרה ואת ההצעה לקשר קבוע עם הצבא. על זה אין עוררים. אולי תמצאו דרך, שהמצבות הללו ייעלמו. גם אני ראיתי מה שהיה בעניין זה בעתון. זה לא-נעים כמובן, ועד כמה שאפשר - צריך להפסיק זאת."

השר ז. ורהפטיג: זו היתה הכוונה.

רה"מ ל. אשכול: אני מתפלא על עצמי.

השר א. שטרן: באותה ישיבה הוקמה ועדת-רוזוליו.

השר ז. ורהפטיג: מה זה נוגע לוועדת רוזוליו?

השר א. שטרן: לכל ענין כזה יש השלכה בטחונית, והיא נותנת את דעתה על כל הדברים האלה. אם יש דבר שיש לו השלכו - הוועדה הזאת מפנה את תשומת-לב המשרד הנוגע בדבר. הנושא שאנו דנים בו הוא ענין בטחוני. המצבות האלה הוקמו, כי שם נפלו חיילים, אנשים יכולים לבוא לשם, להניח זרי פרחים וכו'.

במשך לילות רבים עסקו בהעברת הגופות האלה.

בוועדה שטיפלה בזה משתתף גם נציג ראש-הממשלה וגם נציג שר-הפנים.

רה"מ ל. אשכול: מי הנציג של ראש-הממשלה?

השר א. שטרן: מר טולדנו. נוסף לזה, מקבל משרד ראש-הממשלה שלושה העתקים מהפרוטוקולים של ועדת-רוזוליו, העתק אחד - לאל"מ ישראל ליאור; שני - למר טולדנו ועוד העתק אחד שאינני יודע למי הוא נמסר. שר-הפנים, שר-החוץ, שר-הבטחון, המימשל הצבאי וה-ש"ב מקבלים את הפרוטוקולים האלה.

השר א. שטון:

נוסף לזה, רבותי, יו"ר הוועדה, ניצב רוזוליו, נוהג לפני כל ישיבה למסור לנציגים את ראשי-הפרקים של הדברים שיידונו בישיבה הקרובה, והוא מבקש מהנציגים להביא לישיבה את חוות-דעת משרדיהם. כדי שלא יטענו שלא הספיקו לדון בזה, הוא נותן להם מלכתחילה את סדר-היום, ומבקש מהם לבוא לישיבה הבאה עם חוות-דעת של המשרד אותו הם מייצגים. אני מתפלא ששר-הפנים מעמיד פנים שאינו יודע על-כן. (השר ח.מ. שפירא: לא אמרתי זאת.) - מה צריך לעשות יותר מאשר להביא בכל פעם את הפרוטוקולים של הישיבות? ועדת-רוזוליו פועלת על-דעת המשרדים השונים. כאשר ראש-הממשלה אמר באותה ישיבה שצריך לעשות איזה דבר כדי שמצבות אלה ייעלמו, הדבר נמסר לעיריית ירושלים. נציגי העיריה באו בדברים עם אנשים, והגיעו להסכם עם אנשי הווקף, להוריד 13 או 15 אנדרטאות שהוקמו אז, וסוכם שיוקמו 3-4 אנדרטאות במקומות שהם קרובים לבית-קברות, כמו זה שליד מוזיאון רוקפלר וואדי-ג'וז. עובדה היא שכאשר העבירו את מאות הקברים האלה איש לא ידע על-כך, פרט לאנשי העיריה שטיפלו בדבר. זה היה דבר חשוב ביותר לעשות את העניין בשקט, כי זה עניין במחוני ממדרגה ראשונה. אני מוכן לשמוע משר-הדחות שבשביל זה לא היה מקום להקים את כל הרעש הזה בציבור או להביא להתקוממות בעיריה. בבית-הקברות שמו כתובת על המצבה, איננו יודע למה עושים את כל הרעש הזה.

<u>השר מ. כגיר:</u> שמעתי שראש-העיר אומר כי יש לנו קרוב ל-70 אלף ערבים בירושלים-המזרחית, יש להם זכויות וצריך לכבד את זכויותיהם. אני רוצה לומר בהזדמנות זו גם באוזניו של ראש-העיר, שישנם מיסמכים היסטוריים רבים על זכויות האדם, ישנה הצהרת על זכויות אדם אוניברסאלית, ובשום מיסמך כזה לא מדובר על זכות להקים אנדרטאות. את הבעיה הזאת צריך לשקול על-מי נתונים, נבחן אותם.

ירושלים - 23.12.68 סודי ביותר .30ב'.

השר מ. בגין:

אני בעד גילוי אבירות כלפי אוייב, אדם שנפל, בית-קברות שבו קבורים אנשי האוייב שנפלו בקרב, צריך לשמח אותו כאילו היה בית-קברות שלנו. אבל אנדרסה, מצבת-זכרון לכבוד ולתהילה? באיזה צבא מדובר כאן? מדובר בצבא הלגיון, שגילינו אצלו ידיעות-סתר לפחות הם נצטוו להשמיד את האוכלוסיה האזרחית. על-פי מיסמכים כתובים עד היום הזה היה צבא אחד-ויחיד בעולם שנתן פקודה לפגוע באוכלוסיה אזרחית, וזה היה הצבא של היטלר. אותם החיילים של הלגיון רצו לעשות זאת נגדנו, אז להם צריך להקים מצבות-זכרון לתהילה?

אני חושב שהממשלה צריכה לקבל החלטה בענין זה, ולא להירתע. הממשלה צריכה להחליט בזה לא רק ענין ירושלמי. אם נרשה להקים אנדרסה כזאת בירושלים, מדוע לא ידרשו להקים אנדרסה כזאת בעזה?

השר י.ש. שפירא: יש שם אנדרסה, על הנצחון הגדול שהם ניצחו באל-עריש.

השר מ. בגין: אני מדבר על הסכמת הממשלה. נצטרך להקים אנדרסה לאלה שהכריזו על רצונם להשמיד אותנו!

אני חושב שהיה כאן ליקוי. מה החרפה שראשי-ציבור מתחשבים בדעת-הקהל? נניח שעד עכשיו לא נתנו להם להקים אנדרסה.

אני מבקש להבדיל בין אנדרסה ובין מצבה בבית-קברות. על מצבה בבית-קברות כותבים הקרובים מה שהם רוצים. אז נעמיד שם, ליד האנדרסה לזכר הצנחנים שלנו שיצאו להציל את החלק הזה של ירושלים, גם לאלה שרצו להשמיד את האוכלוסיה האזרחית בחלק זה של ירושלים? זה דבר פוזר, היתה טעות וצריך לתקן. לא הייתי באותה ישיבה, ממנה קרא שר-המשטרה את הסיכום של ראש-הממשלה. גם הפעם צריך לסכם.

אחרי-כן רשם י.ם.

./.

השר ס. בגין:

לכל תדעות צריך לסכם. הסיכום צריך להיות:
אין סקיסים אנדרסות לכבוד הלגיונרים לא בירושלים ולא בשום מקום אחר.
אגב, תקחו בחשבון: המלחמה לא נגמרה עדיין וכל האיומים מצדם עדיין
נשמעים ורם נשפך.

השר א. שרון: לפי זה ההחלטה צריכה איפוא להיות, להרוס מה
שהקימו.

השר ח.ס. שפירא: הם הקימו רק חלק ובמקום אחר.

השר ס. בגין: הם סקיסים אנדרסות לכבוד הלגיונרים שנפלו
בירושלים. אין להסכים לזה.

רה"מ ל. אשכול: היתה הצעה אחת. אם ישנה הצעה שניה, נשמע אותה.
אולי לא כולם ידברו על אותו דבר. נצביע או
נסכם באיזה אופן שהוא. איני יודע מתי נצא מהעניינים. אחרי כן
אין כל אפשרות לקרוא את הפרוטוקולים. אנחנו מדברים כל כך הרבה
ואחרי כן צריך לשבת ימים ולקרוא פרוטוקולים. אין דברים אחרים
מה לעשות ?

השר ס. קול: יש הבדל בין מלכתחלה ובין בדיעבד. אילו היה
פה דיון על כל העניין מלכתחלה, היה לנו אולי
שיקול שונה. מה המצב עכשיו ? המצב הוא שיש הסכם בין אלה שנפלו
בזה מעשם המשלה ומעשם העיריה ועל דעת המשרדים המיוצגים בוערת זו
ובין הוואקף.

השר א. שרון: בין העיריה ובין הוואקף.

השר ס. קול: על יסוד ההסכם הזה הורידו את 13 האנדרסות שהם
הקימו. עכשיו אם נאמר על הקסת שלש אנדרסות
על ידם, כפי שסוכם - וכך אני מבטח את הדברים ומתקן בזאת את מה
שאמר השר בגין - אנחנו מפירים הסכם. אני יודע את כל הרגישות

השר ס. קול:

הנוראה ש'שנה בצבור מסביב לזה ואני מבין אותה, כל אחד מבין את כל הבעיות, כי הפלחמה עדיין נמשכת. אבל אני רוצה לומר שאין הצעה שהעיריה תקים להם אנדרטות או שהמשלה תקים להם אנדרטות. מדובר על זה שהם רוצים להקים להם אנדרטות למאות האנשים שלהם שנפלו ושאנחנו בירושלים רוצים לאסור את הדבר הזה. כך נראת הדבר.

אני רוצה לומר: ירושלים אינה עדיין בכיסנו למרות שאנחנו החלטנו שלא נגהל על זה משא ומתן אף עם אחד. היו שתי החלטות של עצרת או"ם שלא שמענו להן ולא הקשבנו להן. כל מה שמדובר בירושלים הוא כלפי העולם כולו. הייתי רוצה לראות איך הדבר הזה יראה בעולם כולו אצל ידידינו/הטובים ביותר. האם יהיה אפילו ידיד אחד של ישראל שיצדיק את הדבר הזה שנאסור הקמת שלש אנדרטות אלה ונפר הסכם אחרי שהורידו בשקט מה שהקימו קודם. אני משבח את המשטרה ואת הועדה שעשו מה שעשו בשקט. כי הערבים יכלו לעשות מעניין הקבורות השלה ענין של תהלוכות והפגנות. אמנם אני מבין את הרגישות ש'שנה בצבור שלנו, אבל איננו רוצים מסביב לירושלים להביא לאיזו שערוריה עולמית חדשה. ואין טפק שזה הולך לקראת זה.

רה"ם ל. אשכול: מה המסקנה שלך ?

השר ס. קול: המסקנה שלי לכבד את ההסכם ולא לאסור את הקמת שלש האנדרטות. וצריך להבהיר לצבור שלא מדובר על כך שאנחנו מקימים אנדרטות לכבוד הלגיונרים.

רה"ם ל. אשכול: מי יבהיר לצבור ?

השר ס. קול: העיריה תבהיר לצבור, והמשלה תבהיר לצבור. צריך שיהיה למשלה אומץ לב לקרוא לכל הצבור להבין זאת.

רה"ם ל. אשכול: כל אחד קורא למה שהוא רוצה "אומץ לב". יש גם אומץ לב לא להגיד.

השר ס. קול: אנחנו מוגעים ברגשות הלאומיים ביותר עכשיו.

השר י.ש. שפירא: לכתחלה לא הייתי הולך לסרנסאקציה הזאת. בדיעבד לא יתכן לבטל את זאת. לכתחלה אני חושב את ההחלטה הזאת ללא נבונה, אולם משתי סבות אין לבטל אותה. ישנם הגיסוקים שהביא אותם השר קול. אני חושב שאנחנו צריכים גם להרגיל את עצמנו, שאם אנחנו רוצים שבעיר ירושלים תשלוט עיריה, שהיא נבחרת על ידי יהודים, שהיא כולה מורכבת מחברים יהודים, ושעיריית ירושלים או ראש העיר של ירושלים הסכים למשהו - וכלפי העולם אין מדברים על כך אם היה פרוטוקול או לא היה פרוטוקול - והמשלה עושה לו דסבואציה, הרי זה לא יתכן, איננו יכולים לעשות זאת. לו היה ראש העיר מתייעץ אתי קודם, הייתי אומר שאני נגד זה. אבל לבטל עכשיו זהו צעד מאד רציני. אנחנו רוצים לחיות עם האנשים האלה.

רה"ם ל. אשכול: אני מבין שאתה תומך בהצעתו של שר הפנים.

השר י.ש. שפירא: איני תומך בהצעתו של שר הפנים.

רה"ם ל. אשכול: הוא אמר שהמשלה לא צריכה להתערב והעיריה תחליט.

השר י.ש. שפירא: אנחנו צריכים להגיד לעיריה שאנו נראה זאת בעין רעה אם היא תחליט שלא לתת להם להקים את שלש האנדרסות.

השר מ. בנטוב: משר בגין, הויכוח שלנו איננו עם הלגיון ולא עם חוסיין ולא עם הרמטכ"ל הירדני שנתן פקודות כאלה או אחרות. יש לנו בירושלים אוכלוסיה ערבית של 70,000 נפש, אנחנו רוצים לקרב אותם, אנחנו צריכים להתחשב ברגשות שלהם. אני מלא התפעלות שהדבר של הטרת האנדרסות הקודמות סודר כמו שסודר. יכלה להיות שפיכות דמים. לו עשו היהודים זאת, יכלה להיות שפיכות דמים. אילו רצו הנוצרים להקים כנסיה חדשה, היינו עושים חשבון מה שהיה בימי האינקביזיציה.

השר י.ש. שפירא: כאן הזמן הוא קצר יותר מאשר מ"מ האינקביזיציה.

השר מ. בנטוב: אבל אנחנו צריכים להתחשב ברגשות הציבור הזה שהוא בתוכנו ואינני יכולים ללכת בשקל. לא אנחנו מקימים את האנדרטות. הם בקשו רשות להקים אנדרטות. אינני רואה סיבה לא לתת להם עכשיו את הרשות, בפרט ש"ש הסכים על כך. מה יהיה פרצופנו בעולם ? אני מוכן לשלוח את השר בגין למסע-תעמולה ש"כביר לכולם שלא הרשינו ומרוע לא הרשינו. הוא משוכנע שלא צריך לתת להקים. אני רוצה לראות את העתונות ש"זכה לה.

השר מ. בגין: אני מוכן לקבל עלי את התסקיר הזה ובינתיים להעיר מספר ש"בות.

השר מ. בנטוב: אני בטוח שלא תצליח לשכנע את העתונות העולמית. אנחנו כל הזמן מדברים על חולשת התעמולה שלנו. אבל אי אפשר לעשות מדיניות רעה ולזכות בעתונות טובה.

רה"מ ל. אשכול: זוהי התעמולה החיובית ?

השר מ. בנטוב: אם "פרסמו את כל העניין הזה, זאת תהיה מכה לנו. יוכיחו לנו: הנה אין אתם יכולים לשלום בערבים.

השר ז. ורהפטיג: הקמת מצבה על קבר זוהי זכות. אבל הקמת אנדרטה שלא על קבר זהו חטר והבעת כבוד, כשרוצים להביע כבוד למישהו.

שנית: אינני חושב שועדת רוזוליו מוסמכת לקבל החלטות בעניינים מדיניים בעלי חשיבות רבה.

השר ז. ורהפטיג:

אני מציע שנכונן את העירייה להסתפק באנדרסה שהוקמה על יד בית הקברות או קרוב אליו ולדחות לזמן רב את בעית האנדרסות במקומות אחרים. כמשך הזמן יהיה יותר שקט ויהיה שלום. אבל איך אפשר לעשות זאת עכשיו ?

תת-אלוף ש. גזית: נדמה לי שאם נסוג מן ההסכם, תתחיל מלחמת-מצבות, יתחילו להקים מצבות בלתי-חוקיות, אנחנו נהרוס אותן, זה יכול להביא לפעולת תגמול להרוס מצבות שלנו. יש שבע מצבות לחללים שלנו באותם המקומות.

סר ס. קולק: שמונה מצבות כאלה.

תת-אלוף ש. גזית: אחד הדברים היפים היה כאשר ב-7 או ב-8 ביוני עמדו משפחות שכולות, יהודיות ומוסלמיות, על יד מצבה בגבעת התחמושת ואיש לא הפריע אחד לשני.

השר ח. גבתי: אני בעד קיום ההסכם. איני רוצה להוציא אף פסוק אחד להסברת מדברי שון ואחרים.

השר ח.מ. שפירא: אני רוצה לשאול את ראש העיר: האם אי אפשר לבנות אתם לידי הסכם שאנחנו יוקמו שלש אנדרסות אבל רק על יד בתי קברות ?

סר ס. כנעני"שתי: יש להם רק בית קברות אחד בירושלים, זה שהוקם על יד מוזיאון רוקפלר. להקים גל אבנים אפשר תוך חמש דקות. להקים מצבה פרסיזנית אפשר תוך חמש דקות. אם הם יהיו נפגעים על ידי כך שהם ביצעו את ההסכם ואנחנו לא, יוקמו מחר על ידיהם 15 מצבות, אנחנו נהרוס, ויתחיל עסק שלם.

רה"מ ל. אשכול: יש לשקול מה שאפר של הפצים. אם יש ערך בתי קברות ואם אפשר לבוא לידי הסכמה הדדית שהאנדרסות יוקמו בבתי קברות - רצוי הדבר.

רה"מ ל. אשכול:

אני סבין שגם האנדרסה האחת אינה סוקסת בבית הקברות.

סר ט. קולק: היא סוקסת על יד בית הקברות.

רה"מ ל. אשכול: אם כן גם זה לא בבית הקברות. עוד פעם זה ייכנס לאולם הגדול של בגין סוזיאן רוקפלר. אבל בשאלת השאלה אם יש עוד בתי קברות ואפשר להקים שם, זה היה ונראי סוב יותר.

השר ת.ס. שפירא: זה היה סוצא.

רה"מ ל. אשכול: אנחנו מדברים פה כדיעבד. איני מסופק שהיתה ועדה, וכפי שמקובל אצלנו, כאשר נבחרים קפים על בוחריהם, הועדה עשתה את שלה. ואני חושב שאולי כל שר צריך להגיד לנבחריו, שיתחילו לסצוא את אזנו ברגע אחד ולשאול איזה דבר ולא להגיד אחרי כן, שלחנו לכם פרוטוקולים. סוף סוף בשבוע אין יותר מאשר שבעה ימים, גם לאלה העובדים שבעה ימים בשבוע. ועל כל העבודה צריך עוד לקרוא פרוטוקולים ! אני אשאל את הנציגים של המשרד שלי, האם הם דברו אתי, האם הם שאלו אותי, האם הם אמרו לי משהו.

פה נשמעו דעות על לכתחלה ועל בדיעבד.

פה יכולים בהחלט להיות חלוקי דעות. במה דברים אמורים ? בסקרה הסוב ביותר כשנגסרה המלחמה. אין אני זוכר באמת - אולי זה עוד אינו אומר שום דבר - האם סישהו מכם יודע מדינות שדברים כאלה הוקמו ? האם הוקמה בצרפת מצבה לגרמנים אפילו לפני ימי היטלר ?

השר ס. בגין: שום דבר.

רה"מ ל. אשכול: האם הוקמה בגרמניה מצבה לצרפתים ?

השר י.ש. שפירא: באלזס לורין הוקמו מצבות לגרמנים בתקופה שהחבל היה תחת שלטון גרמני.

תת-אלוף ש. גזית: באלזס לורין הקימו הצרפתים מצבה פה לגרמנים אחרי מלחמת העולם הראשונה.

רה"ם ל. אשכול: מתי ? לאחר כריתת חוזה שלום !

מר מ. קולק: אבל נתת להם זכות-בחירה לפני כן.

רה"ם ל. אשכול: מטה שהולך ונעשה עכשיו, איני רואה מזה מוצא. אבל זה יוצא דופן.

בעצם אני חדל מלהבין מדוע כל ישראל לא תצויר ולא תסופן במצבות בכל כפר ובכל עיר ועיירה, פה נפלו ושם מתו, איש מהם נהרג ואיש מהם מת, וזה כאן יהיה כמו ברוסיה לפני הבולשביקים, ואולי גם עכשיו, מסל ישו על הצלב על כל פרשת דרכים.

אבל אני סודה כי ברגע זה בדיעבד קשה לנו. אבל יכול גם להיות שגם מלכתחלה היו יכולות להיות דעות שונות. אני כשוח שהיית משכנע את ראש העיר, לחכות לפחות עד לגמר העניינים, אם ייגמרו פעם, עד לכריתת שלום, ואז אני יכול אפילו לתאר לעצמי שנעשה אנדרסה משותפת.

השר מ. בנטוב: אתה סותר את עצמך. ביחס לירושלים אנחנו אומרים שהעניינים נגמרו.

רה"ם ל. אשכול: אני סותר את עצמי ואתה קונסקבנטי ? איני רוצה לחזור על מה שאמר אליעזר יפה מה זה בכלל קונסקבנטי. קונסקבנציה נאה !

מר מ. קולק: משהו להסבר העניין. כאשר התחלנו בזאת והתקדמנו בשש וחמן, היה זה עוד לפני ליל הרמזנים ולפני סכנית התופת בסחבה יהודה. אז היה אצלנו מצב רוח אחר. נדמה לי שהרגשות הצבור היו אז אחרות משהן היום.

רה"ם ל. אשכול: או כן או לא. הצבור איבד תינוק. אין אנחנו תינוקות, ואפילו כל מי שבכל לבו רוצה להאמין שהכל הולך בסולמו של יעקב להסדרת העניינים, שיש לו באיזו מנה בלבו עדיין ספק.

השר ס. קול: ספק גדול.

רה"ס ל. אשכול: אבל זוהי עובדה. אם אפשר שזה יהיה בבתי קברות, היה סוב. אבל אומרים שאי אפשר ושהיה דיבור ושהיה הסכם ושקטו איזו ערפות-אבנים. ראיתי את האנדרטות שהיו מערפות אבנים, זוהי חתיכת ש"ש או משהו רוסה, שבשעך איזה זמן היה מעצמו נהרס.

אני אפילו איני מתנגד לכך שיישהו מפה ידבר עם חבריו בעיריה. לא הייתי רוצה שאנחנו נחליט לא לחיוב ולא לשלילה. העיריה שפלה בזאת. אני מוכן אפילו להגיד, אם מישהו ישאל אותי, עברו על כך בשתיקה. אבל שאנחנו נפרסם שצריך לקיים, זה לא נראה לי.

השר ס. בנטוב: לא צריך לפרסם.

רה"ס ל. אשכול: אנחנו אומרים: שמענו את העניין. העניין הוא בחזקת עשוי. אולי באמת משהו נבנה.

השר י.ש. שפירא: אתה חושב שזה סוב שהויכוח יהיה בתוך העיר, בתוך העיריה ?

רה"ס ל. אשכול: אתה חושב שזה סוב כי הויכוח יהיה בתוך הסדינה ?

השר י.ש. שפירא: בתוך המפשלה.

רה"ס ל. אשכול: מה זה בתוך המפשלה ? זה בתוך הסדינה. לנו יש דעות שונות. לבי איננו עם זה. אני יודע שיש בזה גם איזה אלמנט בלתי נוח ובלתי נעים: מתים ומצבה.

השר י.ש. שפירא: לכתחלה הייתי מצביע נגד.

רה"ס ל. אשכול: אבל נכון הוא שאנדרטה מקיימים לתהלת-נצח. אני צריך להשתתף בתהלת-נצח שלהם ? אמנם זה הכסף של הווקאף ואדמת הווקאף. אבל אנדרטה מקיימים לקדושים. אצלנו הם אינם קדושים.

השר ס. בגין: אם הסיכום הוא שהעיריה מחליטה - העיריה מחליטה, אבל לא ראש העיר. אם הסיכום הוא, כיון שזה עשוי - זה עשוי, אני מבקש להביא את העניין לישיבת הממשלה ביום ראשון.

רה"מ ל. אשכול: בסקום להביא את זה לישיבת הממשלה, הייתי ורואי סוכן לזה שאאאאאאאא שהעיריה תחליט.

השר ס. בגין: או שהיא שכעה דעות שונות.

סר ס. קולק: לצערי איני יודע סה להגיד לעיריה אחרי הדיון הזה.

רה"מ ל. אשכול: אחרי זה אתן לך עצה.

השר ס. קול: אולי אפשר לבקש באמצעות מזכיר הממשלה, שהרדיו שלנו והטלביזיה שלנו לא יעסקו בזה כל כך הרבה ?

רה"מ ל. אשכול: אדוני שר התיירות והפיתוח, חבר הממשלה, חבר הכנסת הליברלית העצמאית, ליהודי ידוע לך, שהשידורים הללו הם עצמאיים ויש להם סועצות צבוריות והם יעשו את ההיפך מסה שאתה תגיד.

השר י.ש. שפירא: אבל בקונסטיטוציה שלהם לא כתוב שחייב הרבר כי אהיה להם שכל.

סר ס. קולק: אני סבין ששר הפנים שהביא את זה הבה לדיון, יעץ לעיריה סה לעשות.

השר ח.מ. שפירא: אני בער זה שהעיריה תחליט. אין ספק שהחברים כאן יגידו לחבריהם בעיריה כיצד לנהוג.

השר ס. קול: בדיעבד.

מ ח ל י ט י ם להשאיר את הטיפול בעניין האנדרסאות לחללים ערביים להחלטת מועצת עיריית ירושלים.

הישיבה ננעלה

לשכת שר המשפטים

ס ו ד י

הצעת קווי פעולה להסדר היחסים
עם חברת החשמל של מזרח ירושלים

א. מינוי ועדה וקביעת הפקידיה וסמכויותיה

1. (א) שר הפיתוח, או סגנו, ימנה ועדה של שטה, שהרכבה יהיה:

(1) המנהל הכללי של משרד הפיתוח - יו"ר;

(2) שני חברים שיוצעו ע"י שר המשפטים;

(3) שלושה חברים, שיוצעו, כל אחד, ע"י שר האוצר והבטחון וראש עיריית ירושלים.

(ב) תפקידי הועדה יהיו:

(1) לנהל את המו"מ עם חברת החשמל של מזרח ירושלים (להלן - החברה) ועם חברת החשמל לישראל, בהתאם לקווי הפעולה המפורטים להלן;

(2) לדווח על המו"מ לשרים האמורים בסעיף-קטן (א) ולקבל מהם אישור לכל הסדר שיוצע;

(3) לטפל בביצוע ההסדר כפי שיאושר.

2. בעניינים בהם יהיה צורך, בהתאם לקווי הפעולה, לערוך הסכם בין חברת החשמל לישראל לבין החברה, ישותפו במו"מ שני נציגים של חברת החשמל לישראל שימונו על ידיה.

3. הועדה תקיים התיעצויות עם חברת החשמל לישראל בעניינים הנוגעים לחברה זו, ככל שידונו במו"מ האמור.

4. הועדה תהא רשאית לפעול גם באמצעות ועדות משנה שתמנה מקרב חבריה.

5. בהעדרו של היו"ר או לפי בקשתו, ימלא את מקומו אחד החברים האמורים בסעיף 1(א)(2).

... מצורף נוסח של כתב מינוי.

2/..

ב. קווי המעולה

6. הועדה תפעל להשגת הסדר לפיו יסכימו החברה וחברת החשמל לישראל - מ/חד, והרשויות הממשלתיות הנוגעות בדבר - מאידך, לנהוג בהתאם לאמור להלן.

7. החברה תנקוט בכל הצעדים הדרושים לרישום חברה בישראל, אליה יעברו כל זכויות החברה, נכסיה והתחייבויותיה.

8. החברה שתרשם תהיה בבעלות חברי החברה, בכפוף לאמור בפרק זה.

9. החברה שתרשם תקיים בידיה את זכיונה בירושלים ואת זכיונה ביהודה ובשומרון, בכפוף לאמור בפרק זה.

10. יש לקבל מהחברה הסכמה להסדרים המיוחדים הבאים, וזאת כתנאי בלתי נפרד של ההסדר הכולל:

(א) החברה תסכים להעביר, בדרך של העברת זכויות זמנית או בדרך של רשיון, לחברת החשמל לישראל, זכויות להספקת חשמל ולעשיית כל הפעולות הדרושות ולהתקנת כל המתקנים הנחוצים למטרה זאת, בשטחים הבאים:

(1) השטח שהופקע בצפון מזרח ירושלים (הכולל, בין השאר, את גבעת המבתר והר הצופים);

(2) השטח שישמש לצורכי צה"ל סמוך לבנייני "אוגוסטה ויקטוריה";

(3) השטח שהופקע בנוה יעקב;

(4) השטחים המשמשים לצורכי צה"ל בבית-אל ובבעל חצור;

(5) גוש עציון.

(ב) העברת הזכויות או הרשיון כאמור בסעיף-קטן (א) תהיה לחמש שנים עם אופציה לחמש שנים נוספות.

(ג) סידרי התשלום בעד העברת הזכויות או הרשיון וגובהו של התשלום ייקבעו בהסכם בין החברה לבין חברת החשמל לישראל.

3/..

(ד) ההוראה הבאה תחול על אותו חלק מהשטחים המפורטים בסעיף-קטן (א), אשר לא נכללו בזכיון המנדטורי שהיה לחברת החשמל הירושלמית. ההסכם שיושג עם החברה ינוסח תוך התחשבות בטענות חברת החשמל לישראל בדבר זכיונה בימי המנדט לספק חשמל מערבה מן הירדן (למעט ירושלים וסביבתה). יוסכם, איפוא, לקבל מהחברה העברת זכויות או רשיון, כאמור בסעיף-קטן (א) מבלי לפגוע בטענותיה כי יש בידה זכיון כשר לגבי שטחים אלה, ומבלי לפגוע בטענות חברת החשמל לישראל בדבר הזכיון הקודם שלה.

11. אם יוחלט כי חברת החשמל של מזרח ירושלים תספק חשמל בתחומי שיפוטה של עיריית ירושלים במחירים השווים למחירים במערב ירושלים, יהיה צורך לתת לחברה סובסידיה נאותה. הוא הדין אם יוחלט להשוות את מחירי החשמל שהחברה מספקת ביהודה ובשומרון לאלה הקיימים בירושלים או במקום אחר בישראל.

12. (א) המניות בחברה, השייכות לבעלים שיפורטו להלן, ישוחררו מתחולת חוק נכסי נפקדים:

(1) העיריות ביהודה ובשומרון;

(2) אנשים ומוסדות שהם תושבי קבע כדין ביהודה ובשומרון;

(3) אנשים ומוסדות שהם תושבי קבע כדין בארצות שאינן ארצות האויב.

(ב) המניות בחברה, השייכות לאנשים היושבים בארצות האויב, ינהגו בהן כך: הרשויות הנוגעות בדבר יכירו בהעברתן לידי בני משפחה של בעלי המניות, שהם תושבי קבע כדין במזרח ירושלים או ביהודה ובשומרון, והן ישוחררו מתחולת חוק נכסי נפקדים. אם אין בני משפחה שאליהם יועברו מניות כאמור, ימנה האפוטרופוס לפי החוק הנ"ל נאמנים מקרב תושבי מזרח ירושלים או יהודה והשומרון, שיוצעו ע"י הנהלת החברה ויתקבלו על דעת האפוטרופוס, לפעול בשמם של בעלי המניות האמורים. הנאמנים ידווחו לאפוטרופוס על פעולותיהם, לא יבצעו פעולה כל שהיא במניות בלי רשותו, ויכניסו כל הכנסה שתחולק לבעלי המניות לחשבון חסום, שאין להוציא ממנו כסף אלא ברשות האפוטרופוס. לא ימצאו נאמנים כאמור, יחזיק האפוטרופוס במניות והוא רשאי למנות סוכן שיפעל בתנאים דלעיל.

4/..

(ג) המניות שהיו שייכות לעיריה שפעלה בקורת ירושלים יירשמו על-שם עיריית ירושלים.

(ד) כל רכוש דמיצי או דלא ניידי של החברה ביהודה ובשומרון, לרבות כל הוב ותביעה - ישוחרר מתחולת חוק נכסי נפקדים, ומתחולת הצו בדבר רכוש נטוש החל ביהודה ובשומרון.

13. בעד רישום החברה כחברה ישראלית ובעד כל שאר הפעולות הכרוכות בכך ישולמו אגרות נומינליות בלבד.

14. היועץ המשפטי לממשלה, או מי שיוסמך לכך על-ידיו, יעקוב אחרי הטיפול המינהלי ברישום החברה על-יד# רושם החברות, ויצטרף להליכים המשפטיים של אישור ההסדר בבית-המשפט המחוזי בירושלים.

15. הועדה תציע הסדרים עם חברת החשמל לישראל בכל הנוגע לחיובים כספיים, לרבות השקעות, שחברה זאת תתחייב בהם כדי לספק חשמל לשטחים האמורים 10(א) לעיל.

לשכת שר המשפטים

פומי

ד ב ר י ה ס ב ר

מ ב ו א

א. נפתח את סקירתנו בציון העובדה כי ביום 15 בפברואר 1930 היו בנמצא שתי פקודות של ממשלת המנדט הנוגעות לזכיונות חשמל. הראשונה - משנת 1927 - העניקה שני זכיונות: האחד, לחברת החשמל לארץ-ישראל (חברה שנרשמה בארץ) - לגבי "פלשתינה, עבר-הירדן ושטחים אחרים אשר מזמן לזמן יהיו בתחום סמכותו של הנציב העליון". אולם למעט השטחים עליהם חל הזכיון לפנחס רוטנברג והזכיון המוזכר בפקודה השניה; השני, לפנחס רוטנברג, לגבי מחוז יפו.

הפקודה השניה - מן התאריך בו פתחנו - העניקה זכיון לאבריידס מאוורומאטים, לגבי השטח הכלול במעגל מדומה, בעל רדיוס של עשרים קילומטרים, שמרכזו היא הכיפה המרכזית של כנסיית הקבר הקדוש בירושלים.

ב. בהתאם לתנאי הזכיון שקבל, יסד מאוורומאטים את החברה הירושלמית לחשמל ולשירות ציבורי אשר היתה להליפתו לצורך הזכיון האמור. החברה הזאת נרשמה בא"י לפי פקודת החברות, ופעלה בהתאם לזכיון. בסוף תקופת המנדט פעלו, איפוא, בארץ-ישראל שתי חברות - הירושלמית והארץ-ישראלית (זו האחרונה "בלעה" גם את הזכיון שניתן כאמור לפנחס רוטנברג).

ג. ביום 30 במרס 1948, בעקבות הסכם בין שתי החברות, תקן הנציב העליון את הפקודה המתייחסת לזכיון הירושלמי. מבין התקונים נזכיר שניים: האחד קבע כי תקופת הזכיון תהיה ששים שנים מיום 1 בינואר 1928 (במקום "ארבעים-ואחבע שנים ועוד ארבע-עשרה שנים, בתנאי שלנציב העליון תהיה סמכות להעניק את ההארכה", כפי שנכתב בזכיון המקורי). התקון השני אפשר לחברת הארץ-ישראלית פעולה מסויימת בתחום הזכיון של החברה הירושלמית, בהתאם לחסכם שנחתם בין השתים. כזה היה המצב עם תקופתה של מדינת ישראל.

ד. לאחר חלוקת ירושלים נמשך לתקופה של שש שנים מצב מוזר למדי: הגם שלמעשה פעלו שני גופים נפרדים בירושלים הישראלית והירדנית, כאשר כל אחד מהם מספק, באמצעיו הוא, חשמל לצרכניו, הרי מבחינה משפטית הם היוו חברה אחת ואפילו שלטונות ירדן הכירו בעובדה זאת.

לשכת שר המשפטים

ה. בשלהי שנת 1954 החליטה חברת החשמל לארץ-ישראל לרכוש את המניות של חברת החשמל הירושלמית, תוך הבטחת חיסולה של האחרונה בירדן. הדבר נעשה באמצעות הסכם משולש בין שתי החברות לבין חברה אנגלית שמילאה למעשה תפקיד של מתווך ביניהן, ולכך נוספה הצעה מצד החברה הארץ-ישראלית שהופנתה לסנהלי החברה הירושלמית בלונדון, לרכוש את המניות האמורות. אין צריך לומר שההסדר נעשה בידיעת שלטונות ישראל ובהסכמתם.

ו. ביום 16 בפברואר 1956 יסדו מועצות העיריות של מזרח-ירושלים, רמאללה, אל-בירה, בית לחם, בית ג'אלא ובית סאחור את חברת החשמל של מחוז ירושלים בירדן (שתיקרא להלן "החברה"). מטרת ייסודה של החברה צויינה במפורש בתזכיר ההתאגדות: "לבוא במקומה של חברת החשמל של ירושלים הירדנית(!) בערבון מוגבל המבטיח עמה את האורח האיזור, לקנות מהחברה הנ"ל את כל האקטיבה שלה וזכויותיה ולרכוש את כל נכסיה... בהתאם להוראות אותו זכיון שניתן לחברה הקודמת על-ידי ממשלת פלסטין לשעבר והרשום אצל ממשלת המלכה הירדנית ההאשמית ביום 29/6/53".

ז. כדאי לציין כי לעיריות הנזכרות בפיסקה ו' יש להוסיף את עיריית יריחו שרכשה מניות בחברה לאחר ייסודה (זאת אנו לומדים מן העובדה כי בתזכיר ההתאגדות אין יריחו נזכרת, בעוד שהיא נזכרת בנוסח המעודכן של התקנות שבידנו, וכן מן העובדה, שלא כעיריות אחרות אין היא מופיעה בראש רשימת בעלי המניות של אזור יריחו). מסתבר שמעמדן של העיריות בחברה הנ"ל הובטח על-ידי הקצאת שכונה מתוך ששה-עשר מקומות בהנהלה: שנים לירושלים ואחד לכל עיריה אחרת. כל אחת, הגם שלעיריות מחזק ב-20% של המניות, והגם שבאסיפה הכללית אין למניות העיריות כל יתרון לעומת המניות האחרות. מועצת המנהלים בוחרת את היו"ר וסגן היו"ר שלה, ומספר, ברוב של שני שלישים של חבריה את המנהל הכללי.

ח. אולם רק בשנת 1957 נתבצע חיסולה של החברה הירושלמית, וזאת בדרך של הסכם רכישה על-ידי ממשלת ירדן, אשר מינתה את החברה החדשה, שהוקמה כאמור לעיל, להיות נציגת ממשלת ירדן לענין ביצוע ההסכם. תמורת הסכום הנקוב בהסכם רכשה ממשלת ירדן את הזכיון ואת כל נכסי החברה וזכויותיה הנמצאים בירדן. הזכיון הועבר, איפוא, לחברה החדשה.

6. ביום 4 באפריל 1962 חתמה הממשלה הירדנית על הסכם עם החברה, לפיו הורחב זכיונה באופן שיחול על כל מחוז ירושלים. מענין שהתיקון נעשה בדרך של תיקון ההסכם המקורי המופיע בתוספת לפקודת זכיון החשמל (ירושלים), 1930, והוא הדין גם בשינוי נוסף הכלול באותו הסכם. ביום 16 בדצמבר 1963 ניתן לתיקון ההסכם תוקף של חוק.

י. ביום 16 בדצמבר 1965 הוגדרו מחדש התחומי מחוז ירושלים בעתון הרשמי הירדני. יש להחייחס להגדרה זאת כשבודקים את התחומי הזכיון שבידי החברה (וזאת בהתאם לפקודת העירושים, 1945, החלה בירדן).

יא. ביום 1 באפריל 1967 קבל תוקף חוק רשות התשמל הירדנית. סעיף 30(1)(א) לחוק הנ"ל הסמיך את מועצת השרים ליתן צווי הרחבת הזכיון לחברה, לפי האמור בהוספת לחוק. נמצאנו למדים מעו"ד שחאדה כי לא הוצאו צווים כאלה בתקופה בין התילתו של החוק לבין איחוד ירושלים.

יב. ערב שחרור העיר היה, איפוא, בידי החברה הזכיון הירושלמי (פרט לאותו חלק ממנו שנמצא מעברו המערבי של "הקו הירוק") כפי שזכיון זה הורחב בחוק משנת 1963. ברור כי שטח הזכיון המתוקן, בניכוי השטח של הזכיון הירושלמי, חופף שטח שהיה בתחום הזכיון המנדטורי שניתן לחברת התשמל בארץ-ישראלית, כאמור בפיסקה א' לעיל, ואשר שלטונות ירדן בטלוהו מכללא, לפחות לגבי מחוז ירושלים, על-ידי החוק הנ"ל.

יג. עו"ד שחאדה המציא לנו רשימה מלאה של בעלי המניות בחברה, מעודכנת ליום 31.3.68. מרשימה זאת עולים הנתונים הבאים:

(1) בסך הכל נמכרו 75,000 מניות והון החברה הוא, איפוא, 750,000 דינרים ירדניים (דהיינו כ-7,500,000 לירות ישראליות);

(2) לכל אחת מהעיריות מניות במספר הרשום לצד שמה -

ירושלים	- 6186	בית-ג'אלא	- 1065
רמאללה	- 2500	בית-טאחור	- 530
אל-בירה	- 1000	יריחו	- 1833
בית-לחם	- 1200	בסה"כ	14234

(3) שאר המניות מתחלקות בין מאות בני-ארם, תושבים כדין במזרח ירושלים, ביהודה והשומרון, או תושבים של ארצות-חוץ, ובכלל זה גם ארצות האויב.

יד. מספר חדשים אחרי איחוד העיר נקמה החברה מדיניות עויינת כלפי רשויות המשלה ועיריית ירושלים השלמה. זו האחרונה בקשה לבוא במקום עיריית מזרח ירושלים בהנהלת החברה, ונתקלה בסירוב. אולם בחדשים האחרונים חל מפנה בעמדת החברה, ודוגמה לכך משמשת פנייתה מיום 26 באוגוסט 1968 אל המכונה על ענייני התשמל במשרד הפיתוח בדבר תעריפי התשמל של החברה. לכך יש להוסיף כי ההצעה לנהל משא-ומתן עם החברה באה מן החברה באמצעות עו"ד ע. שחאדה, אשר הבהיר לנו כי הוא עונה בנדון על דעת הנהלת החברה, באשר היא מבקשת להירשם בישראל בהתאם לחוק.

טו. כמה הערות משפטיות:

(א) בעדה שהחברה מסתמכת על הזכיון המנדטורי לגבי השטח הנמצא כיום בתחום שיפוטה של עיריית ירושלים, הרי שלכל הדעות יש בידיה זכיון בר-תוקף, וזאת משני טעמים מצטברים: ספות ירושלים המזרחית אין בו כדי לשנות זכויות וכושיותן שנית, חברת החשמל הישראלית תהיה מנועה לטעון נגד הזכיון האמור לאור ההסדר שלה משנה 1954 בעקבותיו בא ההסכם הנ"ל משנת 1957.

(ב) מאותו טעם יש תוקף מלא לזכיון המנדטורי ולזכויות החברת על-פיו לגבי השטח הנמצא בתחום יהודה והשומרון, בעידה שהוא כלול בסעיף שרדיוסו עשרים קילומטרים מהכיפת המרכזית של כנסיית הקבר הקדוש - שהוא שטח הזכיון המנדטורי, כמוסבר בפיסקה א' לעיל.

(ג) לגבי השטח שהוסף על-ידי החוק הירדני משנת 1963, שהוא כולו ביהודה והשומרון, המצב מסובך יותר: כאן יש לחברת החשמל לישראל (שהיא חליפתה של חברת החשמל לארץ-ישראל) טענה ברבר זכיונה המנדטורי כאמור בפיסקה א' לעיל. אולם כל עוד שטח זה מוסיף להיות בגדר שטח מוחזק על-ידי כוחות צה"ל, הרי שחל בו המינשר מס' 2 של מפקד האזור, לפיו מוסיף המשפט הירדני - ובמילא גם החוק משנת 1963 - להיות בר-תוקף, ואין בחוק זה משום מתירה לחקיקה אחרת של צה"ל, או לעצם ההחזקה בשטח. לכן, חשוב להבהיר, בכל הסדר, שאין בו כדי לפגוע בזכויות חברת החשמל ליכראל.

(ד) לפי סעיף 6 של חוק המדרי משפט ומינהל, תשכ"ח-1968, רשאית החברה להוסיף ולפעול, כמות שהיא, עד יום 22 בפברואר 1969 (אם לא יפצא שר המשפטים לנכון להאריך את המועד בתקנות). אם לאחר תאריך זה לא תהיה לה חליפה רשומה כדין בישראל, הרי שתחדל להתקיים כאישיות משפטית, על כל התוצאות הנובעות מכך (מינוי מקבל נכסים והתולת חוק נכסי נפקדים, בעיקר).

(ה) בעיה נוספת היא בעיית המניות הרשומות על שם עיריית ירושלים. לפי התיאוריה הנקוטה בידינו תמכו מניות אלו להיות "נכס ללא בעלים" מרגע איחודה של העיר, ומכילא הפכו לנכסי מדינת ישראל. המדינה רשאית להעביר נכסים אלה למי שרצונה בו, והיא רשאית להעביר לעיריית ירושלים. כנראה שקל יותר להנהלת החברה לראות את נציגי ממשלת ישראל בהנהלת החברה, במקום נציגי עיריית מזרח-ירושלים, שכן - לפי מוסגיהם - זוהי עובדה נוספת של "הכיבוש". ייתכן גם שיהיו מוכנים לראות בהנהלת החברה את נציגי עיריית ירושלים - בשלוחי הממשלה. לנו נראה כי עדיף לשכנעם שיקבלו את נציגי העיריה כמות שהם, ולא בתור שליחי הממשלה, אלא כנאמנים של תושבי העיר כולה. מכל מקום, אריך יהיה לשקול אם ענין זה ראוי להכשיל בשבילו את המשא-ומתן.

(ו) לפי חוק נכסי נפרדים, הרי כעל המניות של החברה, אשר אי-פעם היו בארץ ערבית, וכל וחומר אלה תיושבים בארצות ערב וביהודה והשומרון, הם נפקדים, ונכסיהם נכסי נפקדים. ברור כי שחרור נכסים אלה - וגם נכסי העיריות ביהודה ובשומרון במשמע, שכן גם העיריות הן "נפקדות" - יהיה תנאי בל-יעבור להסדר, נראה לנו כי השתרון המוצע על-ידינו אינו עשוי לפגוע באינטרסים של מדינת ישראל, וכל כל פנים הוא הרע במיעוטו.

ל פ ר ק א'

סז. בהצעת הרכב הועדה הבאנו בחשבון את חלוקת הסמכויות בישראל, המחייבת כי משרד הפיתוח (החולש על החשמל), משרד האוצר (החולש על חוק נכסי נפקדים באספקטים המיגנסיים, להבדיל מן הקרקעיים), משרד המשפטים (בהיות צה"ל המחזיק בשטחים) ועיריית ירושלים (בהיות מרכז פעולות החברה בתחום שיפוטה) - יהיו מיוצגים בועדה; לא כל שכן משרד המשפטים, הנושא באחריות לביצוע חוק המדרי משפט ומינהל, ובכלל זה - לפעולות הרישום של החברה ולהשגת ההסדר הרצוי למדינה, כפי שיאושר בבית המשפט, צריך להיות מיוצג בועדה. כמו-כן דאגנו לקביעת כללים שיבטיחו את טעמדה של חברת החשמל לישראל במו"מ, באשר היא שתצטרך לפעול בתחומים האמורים בקווי הפעולה.

ל פ ר ק ב'

לסעיף 10

סז. לאור האמור בפיסקות-משנה (ג), (ב) ו-(ג) של פיסקה טו' לעיל, בתי שחברת החשמל לישראל לא תוכל לפעול בתקומות האמורים בסעיף 10, כולם או מקצתם, מבלי להסתבך מבחינה משפטית. אין גם מי שטעונין כי החברה תנסה לחפש טעד בבית המשפט הבין-לאומי בהאג (כפי שעשה טר מאוריטאניה בזמנו...). רצוי איפוא להגיע עם החברה לעמק השווה לגבי פעולות חברת החשמל לישראל בשטח הזכיון של החברה. מאידך, יש לנו במשא-ומתן, לגבי השטח שהזכיון המנדטורי חל עליו, להגיע את החברה לוויתורים: סעיף 17 ו-27 של החוזה המנדטורי מאפשרים חקיקה של גורם חיצוני לשטח הזכיון, ואחרי ככלות הכל זקוקה החברה לויתורים מצדנו, בעיקר בנושא הנפקדות, כדי שתוכל לפעול גם אחרי ה-22 בנובמבר הקרוב. אשר לשטח המוחזק בידי כוחות צה"ל, בודאי שניתן יהיה להסביר להברה כי הצבא רשאי לצרכיו לחוקק צווים גם בתחום זה. גורם לא-משפטי שיקל עלינו הוא כי סביר להניח שהחברה תסכים להתגייר מאספקת חשמל לשמחים המשמשים את צה"ל, או לשמחים מוקפים,או לשטחי התגלות. צריך יהיה לבדוק אם אין סקומות נוספים בתחומי הזכיונות של החברה המשמשים לצה"ל ושהיה מעבינים לחברם לרשת החשמל של חברת החשמל לישראל - אם כן, יחולו עליהם הוראות סעיף 10.

יח. המועד של חמש שנים עם אוסציה, הנקוב בסעיף 10(ב), מקורו בשיחות שקיימנו עם נציגי חברת החשמל. גם ענין זה טעון שיקול דעת נוסף.

לסעיף 11

יט. כמובן כי מחירי החשמל במזרח ירושלים (וביהודה ובשומרון לא כל שכן) גבוהים בכידה ניכרת מאלה שבישראל. מכאן הצורך בסובסידיה, אם יוחלט על השוואת מחירים כאמור בסעיף 11. מה גם שלדברי המומחים של חברת החשמל לישראל עלות החשמל לחברת היא גבוהה מזו שבישראל, עקב השימוש בציוד שבידה.

לסעיף 12

כ. ראה פיסקות-משנה (ה) ו-(ו) של פיסקה ט' לעיל.

לסעיף 15

כא. נציגי חברת החשמל לישראל הצביעו על כך, שהמשלה צריכה להביא בחשבון הן את זמניות ההסדר לפי סעיף 10 לקווי המעולה, והן את האפשרות כי בסופו של דבר עלול חלק מהמעוניינים להימצא במקום שאינו בשליטת ישראל. מכאן - הסעיף.

ס ו ד י ו ת

כב. מטבע הדברים עשוי החומר זה, ובעקבותיו הקטה הועדה ומסקנותיה, להגיע לידיעתו של מספר אנשים בלתי-מבוטל. אנו רואים חובה להצביע על כך כי דליפות בנדון זה עשויות להכשיל את כל העניין. כשלעצמנו קשה לנו להאמין ששלטונות ירדן לא יקבלו אינפורמציה על המשא-ומתן. אולם יהא הדבר כאשר יהיה, לא יוכלו לעבור בשתיקה על המשא-ומתן אם יינתן לו פומבי בישראל. נראה לנו כי כל עוד לא נחתם הסכם עם הכרה, יש לשמור את הענין בסוד ודבר זה צריך יהיה להחדיר לתודעתם של כל הנוגעים בדבר, כולל נקיטת צעדים הולמים למניעה פרסום.

הערה: שטח מחנות הצבא באזור הברון ובאזורים אינו נכלל בתחום הזכיון שיש לחברה. לפיכך לא התייחסנו לנושא זה, באשר אינו צריך להיות חלק מהמו"מ עם החברה.

מזכירות הממשלה

ס ו ד י

פ ר ו ט ו ק ו ל
ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים

י"א בטבת תשכ"ט - 1.1.69

נכחו השרים: ל. אשכול - יו"ר, ס. כגין, ח. גבתי, ז. ורהפטיג, ח.מ. שפירא, י.ש. שפירא, א. שטון.

נעדרו השרים: א. אבן, י. אלון (בחופשה), ס. בנטוב, פ. ספיר, מ. קול, ז. שרף (חולה).

א. אגמון - משרד האוצר
מ. ארנון - מזכירות הממשלה
מ. הלל - משרד החוץ
ד. טנה - משרד המיכון
ר. כרמי - בסעיף א'
ע. לביא - משרד האוצר
י. שלומון - בסעיף א'
א. שלע - לשכת השר פ. ספיר
פ. קופל - משטרת ישראל (בסעיף ב')
י. קרן - משטרת ישראל (בסעיף ב')
י. תמיר - משרד ראש הממשלה
מ. קולק - ראש עיריית ירושלים
מ. ניר - מזכיר הועדה

א. שיקום בית-הכנסת "חורבת רבי יהודה החסיד"

מר יעקב שלומון פותח.

מ ח ל י ט י ם להזמין לישיבה הבאה של הועדה את חברי הצוות המקצועי בתכנון ובשיקום הרובע היהודי בעיר העתיקה ולשמוע את חוות דעתם על תוכנית הקמת בית-הכנסת "חורבת רבי יהודה החסיד" כפי שהוצעה ע"י מר י. שלומון.

ב. העברת משרדי הממשלה לירושלים

שר המשטרה פותח.

/ , מחלישים

ס ח ל י ט י ם להקים ועדה אשר תבדוק את בעיית הדיור
ובעיות אחרות אשר התעוררו בעקבות העברת מטה המטסרה
לירושלים.

הרכב הועדה: נציג משרד המטסרה - יו"ר, נציג משרד האוצר,
נציג משרד המיכון, נציג משרד העבודה.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ת

ס ו ד י

פ ר ו ט ו ק ו ל
מישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
שהתקיימה ביום ד' , י"א בטבת תשכ"ט - 1.1.69
בשעה 9.00

נ כ ח ר : היו"ר - ראש הממשלה ל. אשכול,
השר מ. בגין
שר התקלאות ח. גבתי
שר הדתות ז. ורהפטיג
שר הפנים ה.מ. שפירא
שר המשפטים י.ש. שפירא
שר הדואר א. ששון

מ. ארנון - מזכיר הממשלה
א. אגמון - משרד האוצר
ש. הלל - משרד החוץ
י. אמיר - משרד ראש הממשלה
מר סגה - משרד השיכון
מר ירמנס - משרד האוצר
ר. כרמי - משרד האוצר
ע. לביא - משרד האוצר
י. סלומון, עו"ד - ראש העיר, ירושלים
מ. קולק - מפ"ל משטרת ישראל
ב. קופל - משטרת ישראל
ז. קרן - [illegible]
מ. ניר - מזכיר הועדה

סדר היום:

א. שיקום בית הכנסת "חורבת רבי יהודה החסיד"

ב. העברת מטה המשטרה לירושלים

א. שיקום בית הכנסת "חורבת רבי יהודה החסיד".

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני פותח את הישיבה.
באחת הישיבות סיפרתי על חליפת המכתבים שלי עם ידידנו מר סלומון, בדבר בית הכנסת, וסיכמנו בסופות אם עכשיו הזמן - גם מפאת האמצעים וגם מסיבות אחרות - לבנות זאת מחדש. מר סלומון הציע לדון על הנושא יחד אתו, והוא גם קיבל על עצמו להשיג את כל הכספים. רשות הדיבור למר סלומון.

<u>מר י.סלומון:</u> אני חושב זאת לזכות גדולה לשבת יחד עם ראש הממשלה ושרי ישראל ולדבר בענין הקמת ה"תורבה" בעיר הבירה שלנו, בעיר העתיקה. אני אומר זאת בכל הרטט וחרדת הקודש שדברים אלה מחייבים. אינני רוצה לדבר על השיר מדוע אני יושב כאן. זה ידוע שלפני 110 שנים, הסכא של הסבא ובנו הקימו את ה"תורבה". ה"תורבה", בסופו של דבר, לא היתה רק בית-כנסת אלא מרכז רוחני דתי של יהדות ישראל והעולם היהודי. ידוע לכם למה שימשה ה"תורבה" אפילו בימינו, מאז תקומת ישראל. הנציב הראשון לישראל סימן את זה כמרכז קדוש ליהדות העולם.

והנה, קרה שהעיר בידינו. ביום שחיילינו עלו להר הבית, חשבתי שאיש ירושלים ונכד צריך לקחת ביד את הענין ולראות אם אפשר להקים את ה"תורבה" על תילה. הדבר הראשון עליו חשבתי, היה שיקום ה"תורבה" כפי שהיתה. הרוב זוכרים איך היתה. אבל לאט לאט נראה לי שהגענו לימים הרבה יותר הסטוריים, והעתיד לא דורש עוד בית-כנסת בירושלים העתיקה, יש הרבה בתי כנסת, ושצריך לשקם את ה"תורבה" למה שהיא מייצגת וייצגה, וכפי שהיא נראית לכל מי שדברתי עמו. צריך לשקם את ה"תורבה" בצורה כזאת שהיא תשמש כמרכז רוחני.

יש בירושלים מסגד "אל אקצה" וישנו המקום הקדוש לנוצרים. אלה בתי תפילה מרכזיים הנותנים צביון לא-יהודי לירושלים שלנו. השאלה נשאלת: אם עם ישראל לא צריך מקום תפילה מרכזי שייוצג גם הלאום, המסורת וגבורת ישראל. אינני מדבר כרגע על הכותל המערבי שאי אפשר להשוותו עם משהו בגדלות וסמל. אני חשבתי שיהיה גם מקום שישמש להכתרה ולתפילות הודיית. לי נראה שרות ה"תורבה" צריכה לשכון בבנין חדש. השאלה עומדת: איזה בנין חדש? אני יודע שיש הרבה חולקים על התכנית. יש האומרים שהסבא הסתפק בהקמת ה"תורבה כפי שהיתה, בנויה בסגנון של אדריכל רוסי, והיתה בה אותה הכותרת שהיתה למקומות קדושים לנצרות.

השאלה הראשונה שאני מציג היא: האם צריך לעשות שחזור של ה"תורבה"? זה דבר קל שאפשר לעשותו ולספק סנטימנטים מסוימים, ואולי בראש ובראשונה אלה של המשפחה. אבל אם רוצים שה"תורבה" תשמש למקום מרכזי להכתרת נשיאי ישראל ורבני ישראל שהוכתרו בעבר ב"תורבה", לא יהיה מקום לזה במתכונת הקודמת.

השר ורהפטיג רצה לשלב בזה מרכז תורני ליהדות העולם. אני חושב שה"חורבה" צריכה לעמוד על ראש ההרים. זה צריך להיות במקום רם, מעל הר הבית. מסתבר שה"חורבה" עומדת במקום גבוה (מצביע על המפה). הוא רם ממסגד "אל אקצה".

אני הייתי שותף להקמת בנין הכנסת. השגתי את הכסף מבית רוטשילד. היו תכנונים של אדריכלים שונים, ולדעתי יצא מזה אנדרונגוס, ולא דבר רם ונשא שמתאים לכנסת ישראל.

כדי למנוע כל אפשרות של ויכוחים ומכרזים בירושלים ומחוץ לירושלים, שאלתי מיהו גדול האדריכלים היהודים בעולם, ואמרו לי שפרופסור קהן מפילדלפיה הוא האיש. הוא הקים דור של אדריכלים. נסעתי לארה"ב כדי להכיר אותו. התפלאתי לשמוע מפיו, אבל כנראה שה"חורבה" ירושלים, אפילו ליהודי הדחוק מאתנו מעורר ניצוץ, והוא נהפך גם לשלהבת. פרופ' קהן אמר שהוא מקבל עליו את התכנון חינם, חוץ מהוצאותיו הנוספות. הוא היה נלהב כל כך שכבר פעמיים ביקר כאן ויש תכניות ראשונות שתוסברגה לכם. לדעתי התכניות נשגבות. תכניות שיש בהן סטיה רבה מכל מה שאנחנו רואים בעיר העתיקה, כולל בתי כנסת, מסגדים וכנסיות. לדעתי, וגם לדעת אחרים, הדבר משתלב עם הסביבה ומשתלב גם עם המרכז שממנו נכנסים לכותל. אני זוכר את אבי המנוח שהיה לוקח אותי, אחרי תפילה ב"חורבה", אל הכותל. התכנון מביא בחשבון את הדרך אל הכותל, ומשתלב עם הכותל.

אני רוצה לקרוא לפניכם את מכתבו של ראש הממשלה אלי. (קורא המכתב).

אני חושב שאכלוס מזרח ירושלים יבוא אם יהיה מרכז כאן. לכסף יש גבול. בזמנו הקימו את החורבה כאשר כל יהודי נתן "אבן", והיו שותפים בכל העולם.

אני לא הייתי רוצה לבנות את ה"חורבה" כעוד בית-כנסת. ה"חורבה" לא נחרבה מחות מאשר בית המקדש. ב-1948 היא נחרבה ע"יעבדללה ואנשיו רק מפני שזה סימל את היהדות בעיר העתיקה של ירושלים. ל"חורבה" התכוללו יותר מאשר לכל מקום אחר. ל"חורבה" לא נשאר זכר חוץ מקיר אחד. זה היה מרכז ההגנה מבחינת עם ישראל על העיר העתיקה. התכנית היא להשאיר את האבנים והקירות החרבים במקומם, אבל הם ישמשו ** כניסה אל הקודש החדש.

פרופ' קהן הוא איש חזון. אני התפלאתי לשמוע מיהודי לא ישראלי דברים שאמר. הוא התלהב ורוצה להקדיש את זמנו לכך. הוא רוצה להחזיר את סמל ה"חורבה". לפי תכניתו יש מקום מרכזי שהוא פתוח או יותר בגודל שהיתה ה"חורבה". יש שם מקום ל-200 איש לתפילה, ומקום נשאר להרחבה כאשר באים אנשים רבים למעמד מסוים. אני מבקש שתשמעו את דברי האדריכל. גם יהודה סמיר יודע את הדברים יפה. השאלה מכרעת.

אשר לכסף, אני לא קבעתי שזה מוכרח להבנות מהר. אני יודע על ידידים שמוכנים לתת מליונים. המקום צריך לדבר אל העם, כמו שהכותל המערבי לא נראה בעיני העם כמקום תפילה בלבד, הוא מדבר על המוני העם. גם ה"חורבה" צריכה לדבר אל לב הצעירים ואינני קושר את זה עם שומרי כל המצוות בלבד.

השאלה שיכולה לעמוד היא שאלת התכנון. יהיה קל מאד למצוא את האדריכלים. יש לי כל מני הצעות. אפילו האדריכל שהקים את האו"ם היה מוכן להקים את ה"חורבה". אני חושב שזה צריך להבנות בפשטות, כהוד ובמקום ראוי. אינני דואג לכסף, אני מוחה לגביית כספים... הכסף לא נתבע בזמן הקרוב ביותר, כמובן שהמנסומים קודמים לשיקום ה"חורבה"... צריכה להיות גישה כזאת שלא תפגע במגבית ובדברים אחרים. מה שרצוי, זו הכרעה לגבי המקום והגישה, אם זה צריך להיות ברוח הדברים שנסיתי בקצרה להסביר לכם.

האדריכל כרמי התייצב לצדו של האדריכל קהן. גם ידו רבה במלאכה. יש לנו גם מודל.

ההכרעה שלכם צריכה להיות שיקום או ענין אחר לגמרי. אני חושב שמה שהיה אז לא יספיק עוד היום. איש לא חלם על שיבת ציון שהגענו אליה. צריך לדאוג למילוי שאיפה של הדור הזה לקראת העתיד. אני מצבר על הנצח. אם תחליטו לשקם את ה"חורבה" כפי שהיתה, גמרתם בזה.

<u>שר הפנים ח.מ. שפירא:</u> יש כאן צוות של אדריכלים העוסקים עכשיו בשיקום העיר העתיקה, ויש ביניהם אדריכלים מהטובים והחשובים במדינה. אני רוצה לשאול:

האם כאן נדברים עם הועדה שמטפלת בזה? האם בית הכנסת הזה ישתלב בעיר העתיקה ובתכנית השיקום של העיר? צריך גם לשמור על רוחה וצביונה של העיר העתיקה. לא רציגו להרוס את מה שיש ולהקים בניגים מפוארים. האם התכנית של פרופ' קהן משתלבת בזה?

י. שמיר: ההסדר עם הצוות הוא,שברוכת היקודי מטפל הצוות שלנו והם בקשר אתם. היו שיחות בנושא הזה. לי אין ספק שאפשר למצוא דרך לשלב את זה. אני יכול להגיד גם בשמם של האדריכלים שלנו - לא הבאנו את זה להחלטה כי חשבנו שיש כאן שאלה קודמת - אבל אם יחליטו עקרונית לעשות זאת,אפשר לשלב את הבנין בתכנית.

ש. קולק: הבאתי את מר קהן להרצות בפני אדריכלים בארץ, והזמנו גם את שר הדתות. הוא הרצה הרצאה מעניינת. בדרך כלל, דעת האדריכלים היא חיובית על התכנית שלו. דובר אז שצריך קודם כל להחליט החלטות פרינציפיוניות. עד היום לא תכננו מבנים עצומים. לא בנינו בתי כנסת גדולים ומפוארים, לא זה אפיין אותנו. אני משוכנע שאם הבנין יקום, הוא יהיה יפה. עלינו להחליט אם אנחנו רוצים בזה. האם אנחנו רוצים ליצור עוד מוקד שלישי כדי להראות. איננני מביע דעה בעד או נגד, אני רק שואל. זה מוקד בעיר העתיקה שמתחרה - מבחינת גודל ועוצמה - עם שני המרכזים של המוסלמים ושל הנוצרים.

על השאלות האלה צריך לענות. אם עונים עליהם בצורה מסוימת, אפשר למצוא את השילוב לבנין הזה מבחינה ארכיטקטונית, אבל זו בעיה אחרת. ממשלת ישראל צריכה לענות על שלוש שאלות:

א. הסכמה מהמקובלות , שאיננו בונים בתי כנסת גדולים ומפוארים;

ב. אנחנו יוצרים ע"י כך דבר בעל עוצמה שלא יורד מהמסגד ומכנסיית הקבר.(לזה יש משמעות פוליטית וצריך להחליט אם רוצים בזה);

ג. שעלולה להיות בזה התחרות במרכזיות של הכותל.

אלה הן השאלות שלדעתנו ממשלת ישראל צריכה להחליט עליהן. רק אחרי זה אפשר, לדעתי, לדבר על האסתטיות של המקום הזה.

<u>שר הדתות ז. ורהפטיג:</u> כאשר פנה אלי מר סלומון לפני שנה וחצי, אחרי שחרורה של העיר העתיקה, זה היה לאחר שפרסמנו שאנחנו רוצים להתחיל בשיקום ה"חורבה". הוא אמר לי אז כי המשפחה שלו צריכה לעשות זאת. אני שמחתי מאד. אז דובר על שיקום ה"חורבה" כפי שהיתה. הגישה היתה אז, שהיות ובית כנסת זה לא רק ענין של "קלטה שול" ששם מתפללים כמה פעמים בשנה, שזה יהיה בית כנסת ששם מתפללים אלה היושבים במקום. אמרתי שצריך להיות ישוב בעיר העתיקה ובית כנסת כמו ה"חורבה" יהיה גם פונקציונאלי.

התכניות של מר סלומון עלו לאחר שנפגש עם מר קהן. התרשמתי מאד מהמעוף של האדריכל הזה. שמעתי את הדברים וראיתי את התכניות, וגם לי יש ספקות. הספק העיקרי שהבעתי כפני פרופ' קהן היה, שאיננו יודע מה אנחנו עומדים לעשות ברחבת הכותל ועם חשיפת הכותל המערבי. הבעיה היא שברחבת הכותל שהיא גדולה מאד, ולאחר החשיפה תשתנה כל הטופוגרפיה שם, איננו יודעים עדיין מה יהיה בדיוק. אנחנו נמצאים עכשיו בשלב של הריסת הבנינים על יד הכותל. חשפנו כבר כ-40 מ' של אורך הכותל, וזה כמעט החצי של הכותל המערבי. אם נלך בדרך זו, ואם נצליח להרוס עוד 18 בתים כדי לחשוף את הכותל כולו, נוכל להחליט בענין. צריך להשקיע הרבה מחשבה אדריכלית בקשר לחשיפת הכותל. לכן אמרתי לפרופ' קהן שאיננו יודע אם הזמן כבר בשל לתכנית כזאת, כי תכנית זו משמעה העברת מרכז המוקד למקום זה, בה בשעה שיתכן שהמוקד העיקרי יהיה במקום אחר, לאו דוקא לגובה אלא לעומק.

לשאלה אם רוצים לעשות מוקד בעיר העתיקה, הרי לא פעם שואלים אותי גם יהודים וגם גויים: איזה עם אתם? זאת העיר העתיקה, זאת הבירה שלכם, מה יש מוקד לנוצרים ולמוסלמים, וליהודים יש רק חורבות. אני בעד זה שיהיה מוקד חדש. השאלה היא איך לשלב את זה. יתכן שצריך להשקיע בזה עוד הרבה מחשבה אדריכלית כדי לשלב את תכניתו של

פרופ' קהן . נדמה לי שאם נארין את רחבת הכותל בעוד 15 מ' , אולי צריך יהיה לשבות. שוחחתי עם כמה אדריכלים. האדריכל של הכותל מוקסם מהתכנית , שהו האדריכל שינברגר.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: השאלה היא לעצם העניין. אנחנו אז אמרנו לדחות את זה לכמה שנים, אולי עוד לא הגיע הזמן לזה. אפשר להזמין שוב את מר קהן ולדבר אתו על הדברים האלה.

שר הדתות ז. ורהפטיג: כשבילי הדבר הראשון הוא איכלוס העיר העתיקה.

השר מ. בגין: כאשר הוכחה בפגישו בפעם הראשונה התכנית הגרנדיוזית של בית הכנסת, הבעתי את דעתי - ואני רוצה לשוב ולהגיע אותה - כי מוטב לנו לשקם בתנאים החדשים, עם כל התוספת הדרושות, את ה"חורבה". הייתי מבקש את מר סלומון להקדיש תשומת לב לבעיות הבאות גם על רקע דבריו -

אני רוצה להזהיר מפני מפעל עסקי של "לבנה-לבנה, אבן-אבן, נדבן-נדבן". כאשר עשו חשבון של קרן היסוד שכל יהודי יתן 5 - 10 דולר, ויש 3 - 4 מיליון יהודים, וזה יתן כמה עשרות דולרים, הרי לא היה ולא נברא. הדרך היתה אחרת ברבות הימים. אוסף הכספים עצמו יעלה כמה מליונים, וההכנסה זעירה, ולבסוף יתברר שצריך ללכת ליהודי שיתן את התרומה שבה יבנו את חצי הבנין. המפעל של אוסף כספים עסקי עלול להמשך שנים רבות. אנחנו בארץ לא צריכים לחפש תחליפים. קלצקין כתב על התחליפים בגולה. בארץ איננו זקוקים לתחליפים. בארץ איננו צריכים לחפש בית כנסת שיהיה תחליף לקדושות הקיימות. שיקומה של ה"חורבה" כפי שהיתה, תסמל את התקומה ואת שובנו לעיר העתיקה. ובנכנתה ה"חורבה" על תילה, זה דבר גדול מאד. ישבו הר הבית וישבו הכותל המערבי, ואלה מוקדים אדירים כפי שנוכחנו לדעת גם לגבי הגועל שאיננו מאמין. יש הבדל בין התיחסות ליד הכותל לבין בואם של אנשים להתפלל. אם יעברו תיירים כדי לראות את המקום המפואר, אז יראו בנין מפואר, זה לא יהיה בבחינת התחרות עם שני המקומות האחרים. יש סימן לחורבן ואנחנו שבנו ומתפללים. יש בית-כנסת שייבנה במהרה בימינו, וזו גדולת עם ישראל, אבל היא תתבטא בבנין גבוה שיעלה על הר הבית? זה לא נראה לי דוקא מבחינה לאומית הסטורית.

הסיכום שלי הוא שצריך לשקם את ה"חורבה" וזה יהיה סמל של שובינו לעיר העתיקה.

ר.כרמי: אני רוצה להתייחס לן השחזור והשיקום.
הארכיטקט קבע את דעתו על השאלה הזאת
גם כן. מה שאני רוצה להגיד, שהרוח של ירושלים ושל העיר העתיקה
תישמר. כל מה שאנחנו רואים בעיר [redacted], זה מה שקיים שכבות על שכבות.
מי שבא לירושלים בכל התקופות שלה, בא ברוח גדולה ורצה לבטא את
רגשותיו. מה שקיים בירושלים, זו תוצאה של אנשים שבאו עם מטען
רוחני גדול ורצו להגיד משהו. הם אמרו מה שרצו להגיד ולא שחזרו
את מה שהיה קודם. הם אמרו מה שהיה להם להגיד באותו רקע הסטורי.
אני לא חושב שההסטוריה שלנו היום היא פתוחה מהרקע ההסטורי בזמן
אחר. הרקע הזה צריך להיות שמור בעיר העתיקה כמו כל רקע אחר.
הבנין הזה הוא תוצאה של הרגשה כזאת. ברגע שהארכיטקט צריך היה
להקים את המבנה במקום שהיה קודם או על ידו, הוא היה צריך למצוא
איך לייחד את הבנין לסביבה ואיך להקים אותו. לכן הוא חיפש את
נקודת המוצא איך לעשות זאת. הוא הרגיש שגם אנשי הצוות שמתכננים
את העיר העתיקה מחפשים זאת. גם הכותל וגם הגישה אליו צריכים
לקבל את המימד הארכיטקטוני שלהם. היות וה"חורבה" נמצאת בקצה
האחד של הרובע היהודי והכותל נמצא בצד השני, והדרך שתעבור ברובע
היהודי אל הכותל, שניהם נמצאים בשני קצוות של חשיבות. כאשר
נגשים לתכנן את הדבר הזה, זה כמו התחלה של סימפוניה מסויימת
שבסופיה יש כל הסימנים של הסוף. מהרגע שנכנסים לרובע היהודי
במקום העליון שלו, כבר צריכים להכיר את הכותל וצריכה להיות
ההרגשה של הכותל, וזאת צריך ליצור.

(מראה מודל) ישנו המבנה עצמו
ולמבנה שתי קליפות חיצונית ופנימית. החוץ בנוי מקירות אבן
וקירות אבן אלה הם קירות שהשיפול בהם והשיפוע שלהם הוא אותו
שפוע כמו הכותל המערבי. הקירות עבים מאד בבסיס והולכים
ומצטמצמים כלפי מעלה. זה צריך לבטא את הכובד של האבן.
מתוך זה נבעה המעטפת החיצונית.

היחס בין הקירות האלה לבתים שבסביבה
הוא יחס דומה למה שזוכר את המצב של הכותללפני שעשו את הרחבות,
שכל המרחב בין הכותל והבניינים שהיו מסביבו היה 8 מ', וזה יצר
אפקט מצוין שאיננו היום והוא חוזר בחזרה. ההרגשה שהיתה
לבן אדם על יד הכותל והיא איננה כיום, תהיה בבנין הזה.
הארכיטקט בנה לעצמו מודל של כל העיר העתיקה. (מצביע על צלומים).
רואים את המודל הזה ורואים את המצב המתוכנן שלו. הוא לקח

בחשבון שיעמיקו את הכותל עד למטה. הגה רחוב היהודים וממנו רחבה בצד אחד של הבנין , והרחבה הזאת נושאת בתוכה את התורבות של התורבה הקיימת, והיא מסך מעין פתיחה של רחוב היהודים. משני הצדדים האחרים של הבנין ישנם בניינים צפופים דומים, ולעומת זה בצד אחר נשארת כיכר גדולה שהפונקציה שלה היא דומה - בדומה לכל חצר שישנה על יד כל בית כנסת ומסביב לכיכר כל הדרך שמובילה אל הכותל המערבי מלווה בבניינים שהוא קורא להם "בתי סוחר של הבניינים".

היום - כפי שיכול גם יהודה שמיר לתסביר - הדרך מתוכננת ע"י הצוות של העיר העתיקה, והבנין הזה מהווה את הסיום של הדרך הזאת. גם אנחנו וגם הצוות הרגשנו שכל הרובע היהודי צריך לקבל איזה משיכות בחוש שדרה מרכזי. לכל דבר יש אל מה להתייחס. אם אין חוש שדרה, הכל מאד נמיש.

אני דוצה לומר כמה מלים בקשר לפנים של הבנין. הבנין הזה מתפתח, יש לו שלוש מעשפות. ההתפתחות של דבר בתוך דבר,בתוך דבר, זה מה שהוא מאד יהודי. גם הבנין הזה הוא דבר בתוך דבר.. הפנים הוא בית תפילה קטן ל-200 - 300 איש. זה דומה לבנין הישן, בערך 15 x 15 בגובה של 25 מ', אבל הפרופורציות של הבנין הישן נשארו. זה בית התפילה שצריך לשמש בין יום-יומי. הפחד שהבנין יהיה ריק איננו נכון, כי התוך של הבנין הוא כפך מכל מיועד ל-250 איש. מי שיהיה פה בפנים יום-יום, לא ירגיש כמו בתוך משהו עצום. מסביב לדבר הזה יש גלריה של הנשים שמקיפה את החלל הזה. בשבתות, כשיש קהל יותר גדול, הקהל תופס את החלקים מתחת לגלריה של הנשים. יש התרחבות שלישית , כאשר באים הרבה מאד אנשים, כאשר תופסים את כל המסגרת של הבנין מסביב. הבסיס של הקירות האלה הוא די גדול ובבסיס יש גישות של 7 x 8 מ', שבה יכולים להיות צופים. קהן זכר את הדברים שהביאו מאיטליה ומגרמניה למוזיאון, ומשב שאם יביאו דברים נוספים כאלה, אפשר לשים אותם בגישות האלה. כל גישה כזאת, תייצג את התפוצות.

בקשר לחמרים - הבנין מבחוץ הוא אבן ומבפנים בטון. היות והקירות האלה הם משופעים והאור נופל על הקירות המשופעים של האבן, קהן קורא לזה שהאבן שהיא צהובה כמו הכותל, תקבל קורן זהבהב.

ובבטון שבתוך הבנין הוא רוצה להגיע לגוון כסף, כך שהפנים יהיה כסף והחוץ זהב, למרות שלמעשה זה בנוי מאבן ומבטון, אלא שאלומת האור שתיכנס לבנין תיצור את הגוון של שני הצבעים האלה.

<u>שר הדתות ז. ורהפטיג:</u> אני רוצה להזכיר על הערה שהערתי לפרופ' קהן. אמרתי שלי נדמה שצריך לקחת בחשבון שמחר ייבנה בית המקדש, וכל דבר שבונים, צריך לבנות בהתחשב בכך שהר הבית יהיה במרכז, וצריך להשאיר זכר לחורבן. כל העיר העתיקה בנויה מסביב להר הבית, כך זה צריך להיות. לכן אם מתכננים שיקום ה"חורבה", הכל צריך להיות תלול להר הבית או תפל לכותל המערבי. אני חושש שהגובה המוצע כאן, בהשוואה להר הבית, יהפוך את ה"חורבה" למרכז ואת הכותל תפל.

<u>מר ר. כרמי:</u> זה אותו הגובה כפי שהיתה ה"חורבה".

<u>היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול:</u> הכוונה שלי היום היתה לשמוע את מר סלומון ולהחליט בפרינציפ.

<u>שר הפנים ח.מ. שפירא:</u> לפני שנחליט, היה רצוי לשבת עם צוות העובדים על שיקום העיר העתיקה. כדאי לשמוע מה בפיהם. לא הייתי רוצה שהיום כבר נחליט. כדאי לשמוע קודם את דעתם. אני חושב ששום בית-כנסת לא עלול להתפתח לכותל המערבי. החשש הזה אינני קיים אצלי. יש שיקולים אחרים, אם כדאי לבנות בנין כזה או אולי כדאי לשקם את ה"חורבה" כפי שהיתה. על הדברים האלה נוכל להחליט לאחר שנשמע גם חוות דעתם של הצוות לשיקום העיר העתיקה.

<u>היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול:</u> לא היתה כל הצעה שהיום נחליט. אני חושב שאת ~~ה~~ השעת שר הפנים נוכל לקבל.

<u>מר י. סלומון:</u> אין כל ספק שאני רואה כאן חלוקי דעות פילוסופיים רציניים. לדעתי, שיקום ה"חורבה" כפי שהיתה, אינני בא בחשבון. יש 56 בתי כנסת שם. השאלה היא אם יש מקום, במקום שהיתה ה"חורבה", למקום גדול יותר. אני חושב שזו תחילת העיר העתיקה, וזה צריך לסמל משהו. אם השאלה היא רק לשקם את ה"חורבה", יש לזה זמן. המקום מוגה יפה ע"י הצבות של אנשי

סמיר, אני רואה את זה בפעם העשירית ולבי רוטש. יתכן שמספיק להקים שם אנדרטא. השאלה היא : האם יש להקים דבר נשגב במקום הזה. איש איננו חולק על דברי שר הפנים. כרמי רואה כזה ספסוניה, הוא רואה את זה כהשלמה. לא צריך להסריד את הממשלה בשביל לשקם את ה"חורבה". יש הרבה יהודים טובים והם יפעלו בזה. יימצאו אנשים אשר התפללו בחורבה. המקום החדש דורש אתר הרבה יותר גדול, הוא צנוע , באופן יחסי. אין ספק שהתכנית משתלבת עם דעת השר שפירא. צריך לשאול את האדריכלים הישראליים באיזו מידה זה משתלב וניתן לתקן. הדברים האלה דורשים זמן. ההחלטה בידכם, כיצד אתם רוצים לשקם את ה"חורבה". בינתיים אנחנו שומרים על ה"חורבה" הישנה ואנשים נוהרים לשם. כמובן שאני אהיה שותף לשיקום. יש בעולם היום יהודים טובים שיתנו מיליונים , וראשי בתי כנסת מאמריקה רוצים לאסוף את הדבר הזה.

לכן אני מציע שתחליטו אם יש מקום לשקם את ה"חורבה" כפי שהיתה. אם אינכם חושבים כן, צריך לתת הוראה למר סמיר לשמור את המקום ואת האיזור, ואדריכלים יראו אם אפשר לשלב.

כאשר לשאלה הכספית, כמה זה צריך לעלות ? אינני יודע, אני חושב שזה צריך לעלות כ-5 מיליון דולר.

<u>היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול:</u> מר כרמי, אתה אמרת שזה בנוי כאילו משלושה מרכזים. האם אפשר להתחיל מן הפנים ואחר-כך להכין את העסיפה השניה ולאחריה את השלישית?

<u>מר ר. כרמי:</u> נראה לי שלא, כי זו שלמות אחת. אבל תשובה על כך אפשר לקבל ממי שהכין את התכנית. יתכן שדעתו תהיה שונה מדעתי. לי נראה שזה לא ניתן.

<u>היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול:</u> לדעתי צריך לקבל את עצת שר הפנים ולהפגש עם צוות האדריכלים שמספל בשיקום העיר העתיקה. לאחר מכן אפשר יהיה לסכם את עמדתנו.

<u>מ ח ל י ט י ם :</u> להזמין לישיבה הבאה של הועדה את חברי הצוות המטפל בתכנון ובשיקום הרובע היהודי בעיר העתיקה, ולשמוע את חוות דעתם על תכנית הקמת בית-הכנסת "חורבת רבי יהודה החסיד" - כפי שהוצע ע"י מר י. סלומון.

ב. <u>העברת מטה המשטרה לירושלים.</u>

<u>שר המשטרה א. שטון:</u> ביקשתי להעלות את הסעיף זה כדי למסור לועדה על הנעשה עד עכשיו, מה הקשיים בקשר לבצוע ההעברה. אני מבקש את המפקח הכללי לפתוח.

<u>מר ש. קופל:</u> הבעיה מתחלקת לשתים.

1. העברת חלק ממשרדי המטה הארצי לירושלים;
2. בעית העובדים של המטה הארצי.

אלה שתי בעיות נפרדות לחלוטין.

אשר להעברת חלק ממשרדי המטה לירושלים, הוחלט לבנות מה שהיה מיועד בשעתו לבית-חולים ירדני, בהתאמה, פחות או יותר, כדי שנוכל להכניס לשם חלק מן המטה הארצי, כ20% - 25%. היתר צריך להקים מן היסוד, והתוספת הזאת תכלול את יתר המשרדים, וכל זה מהווה בעתיד הגראה לעין יחידה אחת שתכיל את כל המטה הארצי. באשר לחלק שהוחלט לבנותו, אנחנו עומדים בפני סיומו ונוכל להעביר את אותו חלק של המשרד שהוחלט עליו,ב- 1.4.69.

השר העביר אלינו הערת ראש הממשלה באשר לאי-מהירות מספקת של החלק הזה, הייתי מבקש שמר קרן יסביר את החלק הזה.

אני מגיע לחלק הקשה , וזה העברת האנשים. יש כמה וכמה סיבות באשר להעברת המשפחות של החלק הקטן הזה שצריך להכנס למשרדים האלה. בינתיים אין דירות. צריך להיות ידוע גם שעובדי המטה הארצי בחלקם אלה אנשים העומדים על סף פרישה או מתקרבים לכך. רובם אנשים בגיל די גבוה יחסית, ואנשים שכבר גידלו ילדים וכדי שיעברו לירושלים צריך לתת להם תמריצים. התמריצים שנקבעו

בקשתו, על מנת לתת לאנשים אפשרות לרכוש דירות, ערכם היום פחות משום שחלה התיקרות בדירות בירושלים. עד שהדירות תהיינה מוכנות אני מניח שהתמריץ הזה עוד יקטן כי מחיר הדירות עלול לעלות עד אז. כדי שאנשים אלה ירצו לעבור צריך שהתמריצים יהיו כאלה שהם ירצו לעשות את הצעד הזה.

אנחנו מציעים - על דעתו של השר - שתוקצבה דירות-שרד או אחרות לאותם האנשים. אם תהיינה דירות כאלה אנחנו נוכל לאלץ אותם לעבור.

אלה שיעברו, אפילו זמנית, יתכן שחלקם ישאר בירושלים ואחרים יחזרו ויבואו אחרים במקומם. מתוך הנחה כזאת נוכל להעביר חלק גדול מהמשפחות לירושלים ולהשיג את המטרה.

ברגע שאנחנו מעבירים את המטה לירושלים, יהיו אנשים אשר יצטרכו לנסוע הלוך ושוב מדי יום ביומו לתל-אביב. זה לא יוסיף ליכולת העבודה ויגרום בודאי במשך הזמן לקשיים שנובעים מהעובדה הזאת. חלק מהאנשים ימצא מקום עבודה אחר במשטרה או מחוצה לה. מצב זה יימשך מתרגע שנעבור עם חלק מהמטה לירושלים, עד שתהיינה דירות.

<u>היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול:</u> אני מציע לא לדבר על העבר אלא על העתיד ולא נבוא בטענות על העבר.

<u>שר המשטרה א. שרון:</u> לפניגו בעיה של העברת האנשים. יש חשש שבסופו של דבר נצטרך לבקש מהמטה הארצי שלא לעבור ב-1.4. כדי להחזיק את המטה הארצי בדרכים, שאנשים יבואו בבוקר ויחזרו בערב לתל-אביב, צריכה העבודה לסבול. התמריצים שנקבעו בזמנו היו טובים מאד לפני 6 חודשים, עכשיו השתנו הדברים.

<u>היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול:</u> כמה - לפי הבנין שבניתם - אפשר להעביר? יש גם אנשים שגרים בהרצליה ונוסעים עכשיו לתל-אביב.

מר ק. קופל: רובם גרים בתל-אביב וחלקם בסביבות תל-אביב. יש 200 עובדים שבשלב הקרוב צריכים לעבור לירושלים.

מר שנה: יש דירות. אני מוכן להעמיד לרשות המשה הארצי של המשטרה היום, בפברואר - מרץ 76 דירות במערב ירושלים. מחיר הדירות נע סביב 40,000 ל"י. יש כ-200 דירות עבור מקידים מועברים, בעיקר בשביל המשה הארצי, במזרח ירושלים. הדירות האלה תהיינה מוכנות באוקטובר, ויש גם הטועניים שתהיינה מוכנות עוד לפני כן, באוגוסט-ספטמבר. אנחנו לא העלינו את המחיר של דירות בירושלים. המחיר הסופי של דירה בעלת ששה של 87 מ'מק הוא 46 אלף ל"י. מחיר דירה של 100 מ"ר יהיה 52 אלף ל"י. המחירים הם כפי שהודענו . לעומת המחירים של דירות בירושלים הרי אלה "מציאות". אנחנו נותנים הלוואות כדלקמן: 15000 מכספי התקציב, 10000 מהבנק ו-4500 ל"י מענק, ועוד 7500 ל"י הלואה עומדת. זאת אומרת: 37,000 ל"י זה מימון התשלום השוסף. לא יהיה תשלום גבוה מ-200 - 220 ל"י לחודש. מי שנכנס לדירה של 46אלף ל"י צריך לשלם 10,000 ל"י בערך. מי שמוכר את דירתו בתל-אביב יקבל הרבה יותר בשבילה שם. מי שרוצה להכנס לדירה שעולה 52,000 ל"י, צריך לשלם 15,000 ל"י במזומן. אני רק רוצה לבקש שיגידו לנו בזמן הקרוב ביותר, כי על כל דירה בירושלים יש 4 מועמדים, ואם אנחנו רוצים לתת את הדירות הראשונות בירושלים למשטרה, אני יודע שאנחנו פוגעים בעולים החדשים שמחכים לדירות בירושלים .

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אתה אומר שבספטמבר - אוקטובר תוכל להעמיד לרשותם את הדירות שצריך. המחיר שאתם תובעים איננו גבוה יותר ממה שחשבתם אז. אתה אומר שאלה שימכרו את דירותיהם במקום שיש להם דירות, יקבלו יותר כסף. אז קיימת הבעיה מה יהיה עד אוקטובר. יש 76 דירות בפברואר-מרץ.

מר שנה: לפני יום ההעברה של המשה הארצי תהיינה 76 דירות מוכנות.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: לדעתי לא צריך להכהל מזה שמספר תדשים יבואו בכל יום ויחזרו. צריך להתחיל להעביר את האנשים הנה. ביום שלא יסעו, ישארו במלון.

שר המשטרה א. שמון: אם כן, המטה הארצי איננו עובד כי הוא בדרכים. האם הנסיעות תהיינה על חשבון שעות העבודה שלהם?

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: לא!. אפשר להגיע מתל-אביב לירושלים בשעה. בגינו לא בכדי שעד אוקטובר לא יהיו אנשים במזרח ירושלים.

שר המשטרה א. שמון: גם באוקטובר זה לא יהיה מוכן. השוטרים לא יהיו מסוגלים לשלם 200 ל"י לחודש.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני מציע שתשב ועדה מטעם המשטרה ביחד עם סגה ועם מי שהוא מהאוצר ויבדקו את הדברים. 76 דירות כבר ישנן.

שר המשטרה א. שמון: רציתי לשתף את הועדה מזאת במצב כדי שיראו את הקשיים. האם הועדה שאתה מציע צריכה להחליט על דירות שרד?

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: זה עניין של האוצר והשיכון.

שר המשפטים י.ש. שפירא: ברור ששה צריך לעלות כסף. אני חושב שחוסר טיפול במרוכז יעלה הרבה כסף. אומר לכו מר סגה ש-76 דירות תהיינה מוכנות במברואר. אני מציע שבדירות אלה יוכלו אנשים ללון ולא יצטרכו לנסוע מדי יום ביומו. המשפחות תכואנה הנה כאשר תהיינה דירות מוכנות במזרח ירושלים. בשבת יסעו הבעלות, או יסעו מעמיים בשבוע הביתה. גם אני גרתי כאן 6-7 חודשים בשרם היתה לי דירה.

שמענו מסנה שאין התיקרות בירושלים
במה שנוגע לדירות שהוא מעמיד לרשותם. השאלה היא: מה עם הדירות
שלהם שם? אני חושב שמשרד השיכון צריך לקחת על עצמו עוד תפקיד,
באופן מרוכז לתת את העזרה כדי לחסל את הדירות שלהם שם. יש שם
קופצים רבים על הדירות והן עולות ביוקר רב. זה אינגו נכון שבתל-
אביב הדירות יותר זולות מאשר בירושלים. דירות שרד לא צריך לתת.
חדר שרד לחצי שנה או 9 חודשים, עד שתהיה הדירה מוכנה, זה אפשר
לתת. אין לנו תקציב לדירות שרד, אבל מגורעים זמניים אפשר לתת.
כאשר יצאו משם, זה יחייב סיוד ואולי צבע פה ושם.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני מציע לתת ביניתיים ל-76 משפחות את
הדירות המוכנות.

שר המשפטים י.ש. שפירא: אני מעוניין שהם יגורו במזרח ירושלים
ולא במערבה.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: ידענו שאנחנו בונים את המשרדים המרכזיים
ושוטרים יעברו הנה ותהיה בעיה של
שיכון. רציני שהם ישתכנו במזרח. יש 76 דירות במקום אחר ולא
במזרח. אני אומר לתת , לפי שעה, ל-76 משפחות את הדירות והן
תעבורנה לירושלים. אחר-כך נציע להם לעבור למזרח. תהיה שאלה
של העברת חמצים ממערב למזרח, נראה אז.

שר א. אגמון: נוכל לתת להם אופציה, אם הם ירצו
לעבור ממערב למזרח, יעברו באפריל
למערב העיר ויגורו בשכירות נמוכה כמשך 6 חודשים, ואז יעברו למזרח.

שר ג. קושלי: חלק מהאנשים יאמר שנשאר להם שירות של
2 - 3 שנים ולא ירצו לעבור לירושלים.
הם יבקשו דירה זמנית בירושלים, ובאותו זמן ישכירו את דירתם בתל-אביב.
צריך לתת כמה אפשרויות.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני תודה להצעתי. אני סומך על ועדה של שלושה אנשים: נציג המשטרה, נציג השיכון ונציג האוצר, שתדון בפרטים. נראה קודם את 76 המשפחות כאן. טוב ששמענו את הבעיות. צריך לבקש את ההסטוריה, כל מה שהיא עושה, שתעשה מהר...

שר המשטרה א. שרון: אני מציע להקים ועדה שתבדוק את הענין.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אין מה לבדוק.

שר המשטרה א. שרון: אם לא מגלים סבלנות אי אפשר לעשות דבר. יש לנו ענין עם 200 משפחות, וכעבור שנה או שנתיים יהיו לנו עוד 400 משפחות. אם לא נגלה סבלנות, לא נגיע לזה. ב-1.4 לא נגיע לשום דבר. אי אפשר לדרוש ממשפחה שמסודרת לעבור לכמה חודשים למערב ירושלים ואחר-כך למזרח ירושלים. אלה אנשי משטרה שעבדו במשך שנים רבות במשטרה, משכורתם לא גבוהה, יש להם ילדים ונשים עובדות. זו בעיה לא כל כך פשוטה. לכן אני מציע שאותה ועדה תבדוק את המצב.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אם לא יוכלו לבצע, יבואו ויגידו לנו שאי אפשר לבצע. את זה קבענו למבי שנה. התלטנו אז שאנחנו מעבירים את המשרדים המרכזיים. שמענו על הבעיות. אני רוצה לראות את 76 המשפחות בדירות שישנן. יתכן שהדירות יתאו חן בעיניהם והם ירצו להשאר שם.

שר המשפטים י.ש. שפירא: האוצר צריך ללכת לקראתם במה שנוגע להעברה.

מר א. אגמון: היתה ועדה וכל ההצעות של המשטרה נתקבלו.

שר המשטרה א. שרון: אם לא יושג הסכם, יובא הענין לממשלה.

שר המשפטים י.ש. שפירא: מדוע לא יבואו לידי הסכם?

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אם לא יבואו לידי הסכם, לא ישמרו את זה בסוד.

שר המשטרה א. שרון: אתה לא בא במגע עם השוטרים ועם האנשים. אתה לא מכיר את הבעיות שלהם. עד עכשיו העברנו שאלונים כדי לדעת כמה אנשים התלישו לעבור, והתברר ש-4 מתוך 700 איש רוצים לעבור.

צריך להבין שיש לאנשים קשיים.

השר מ. בגין: ברור שבשלב זה לא ימכרו את דירותיהם בשפלה, אבל בשכירות מוקשנת אפשר להם לגור שם.

שר המשטרה א. שרון: אני מסכים להצעת שר המשפטים שלפי שעה יגורו ב-76 הדירות האלה ויחזרו בסוף השבוע לתל-אביב.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: הועדה שתקום תבדוק מה יותר טוב.

שר המשפטים י.ש. שפירא: אני מציע שלועדה יצורף נציג משרד העבודה. אני מבין שחלק רציני של הענין הוא עבודת הנשים. צריך מי שהוא לטפל גם בצד זה של הענין.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: צרפו להם את כל מי שאתם רוצים. יתענו אז שיכול להיות שיתברר שאף אחד לא ירצה לעבור. צריך לבדוק מה לעשות. יש 76 דירות במערב העיר, אני מציע שפינתים יעבירו 76 משפחות לשם. צריך לבוא לקראתם בכל מני דברים. אולי צריך לתת להם אפשרות לגור שם עם אופציה לעבור אחר-כך למזרח העיר. יש לי יסוד לחשוב שזה מדרכם של בני אדם שיחשבו שאפשר להתפרק קצת ...

שר מ. קופלי: חס וחלילה!

<u>היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול:</u> צריך לקחת בחשבון את הדירות שלהם. אם יתברר שיש אנשים שגרים בדירות משפחתיות, הם יזכרו שם ויתנו להם פה דירות. בכל אופן, יש 76 דירות ויחליטו פה לעשות.

<u>ח ל י ט י ם:</u> להקים ועדה שתבדוק את בעית הדיור ובעיות אחרות שהתעוררו בעקבות העברת משה המשפחה לירושלים.

הרכב הועדה: נציג המשפחה - יו"ר, נציג משרד האוצר, נציג משרד השיכון, נציג משרד העבודה.

הישיבה נעולה.

מסמך מס' 4 מתוך 4

סודי

פרוטוקול

ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
י"ג באב תשכ"ט - 28.7.69

נכחו השרים: י. אלון - יו"ר, מ. בגין, מ. בנטוב, ח. גבתי, ז. ורהפטיג, פ. קול, ח.מ. שפירא, א. ששון.

<u>בהשתתפות השרים:</u> א. אבן, ז. שרף, פ. ספיר, י.ש. שפירא (חולה), י. גלילי.

מ. בנבנישתי - עיריית ירושלים
א. בן-חורין - משרד החוץ
א. צפדיר - משרד ראש הממשלה
ט. קולק - ראש עיריית ירושלים
ניצב ש. רוזוליו - משטרת ישראל
צ. רפיח - משרד החוץ
מ. ששון - לשכת ראש הממשלה
י. תמיר - משרד ראש הממשלה

מ. גיר - מזכיר הוועדה

רשמה: א. דגני

<u>סדר-היום:</u>

1. תביעות ישיבת פורת-יוסף וישיבת הכותל;
2. סדרי העבודה של ועדת השרים והפיצויים;
3. הקמת ועדה לבחינת האפשרות של איתור שטח להקמת שכונה עירונית בצפון ירושלים;
4. הקמת ועדה בינמשרדית לענין ירושלים;
5. התכתבות רשמית עם תושבים ערביים;
6. סגר טלפון לועזי חינם לתושביה הערביים של ירושלים;
7. מינוי יועצים לעניני מס הכנסה במזרח ירושלים;
8. העסקת עובדים ערביים;
9. שילוב תושבי הכפר דחית-אל-ברית במסגרת הביטוח הלאומי.

מזכירות הממשלה

ס ו ד י

פ ר ט י כ ל
ישיבת ועדת השרים לשמירה על המקומות הקדושים
ט"ז באייר תשכ"ט – 4.5.69

נכחו השרים: ז. ורהפטיג – יו"ר, מ. בגין, ח.מ. שפירא, י.ש. שפירא, מ. קול, א. שרון.

נעדרו השרים: א. אבן, מ. דיין, י. יסעיהו.

מ. ארנון – מזכיר הממשלה
מ. בנבנישתי – עירית ירושלים
תא"ל ט. גזית – משרד הבטחון
ש. הלל – משרד החוץ
פרופ' ב. מזר – האוניברסיטה העברית
הרב ד. פרלא – משרד הדתות
צ. רפיח – משרד החוץ
ש. קולק – ראש עירית ירושלים

מ. ניר – מזכיר הועדה

1. ספרית הכותל

שר הדתות פותח.

מ ח ל י ט י ם :

א. שר הדתות לא יתקשר עם כל אגודה לטיפול בספרית הכותל עד להחלטת הועדה בנדון זה.

ב. הועדה תדון מחדש בענין ספרית הכותל באחת מישיבותיה הקרובות, ועד אז לא יקבעו כל עובדות חדשות.

ג. שר הדתות יבדוק למי שייכים הבתים בין בנין המחכמה ולבין בית שראוס ואם אפשר להגיע להסדר עם בעליהם לגבי פתיחת מעבר לרחוב השלשלת.

. / בנין

2. <u>בנין אבו-סעוד</u>

סר הדחות פותח.

מ ח ל י ט י ם , בהמשך להחלטת הועדה מיום י"א בניסן תשכ"ט (30.3.69):

א. ראש העיר יודאג להמציא לסר הדחות עוד היום צו הריסה לגבי 1/3 ממבנה אבו-סעוד.

ב. להתחיל בהריסה מיד עם קבלת הצו, כאמור בסעיף א.

ג. סר הדחות יקבל בהקדם חוות דעת מקצועית בענין בטיחות הכוחל, באם יהרס בנין אבו-סעוד כולו.

ד. עם קבלת חוות דעת חיובית הנ"ל, יינקטו כל הצעדים להכנת העבודה הקשורה בהריסת הבנין כולו.

ה. סר הדחות יבוא בדברים עם סר החוץ על-מנת לסכם עמו סופית את העיתוי המוקדם האפשרי להריסת 2/3 הנותרים של מבנה אבו-סעוד.

3. <u>סדרי תפילה וגישה לכותל המערבי</u>

סר הדחות פותח.

מ ח ל י ט י ם להמשיך בדיון לאחר שובו של סר הפיתוח והתיירות מחו"ל.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ת

מזכירות הממשלה

ס ו ד י

פ ר ט י כ ל
ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
ב' בשבט תשכ"ט - 21.1.69

נכחו השרים: ל. אשכול - יו"ר, מ. בגין, ח. גבתי, ז. ורהפטיג, ח.מ. שפירא, א. שרון.

בעדרו השרים: א. אבן, י. אלון, מ. בנטוב, פ. ספיר, מ. קול, י.ש. שפירא (חולה), ז. שרף.

י. אלוני	-	נציבות שירות המדינה
מ. בנבנישתי	-	עיריית ירושלים
א. ברוצקוס	-	צוות לתכנון ושיקום הרובע היהודי בעיר העתיקה
א. ירמנס	-	משרד האוצר
י. ניצן	-	נציבות שירות המדינה
א. סלע	-	נציגו של השר פ. ספיר
ט. קולק	-	ראש עיריית ירושלים
צ. רפיח	-	משרד החוץ
א. שרון	-	צוות לתכנון ושיקום הרובע היהודי בעיר העתיקה
א. שרון	-	צוות לתכנון ושיקום הרובע היהודי בעיר העתיקה
י. תמיר	-	משרד ראש הממשלה
מ. גיר	-	מזכיר הועדה

א. <u>זכויות רותק של עובדי ציבור במזרח ירושלים</u>

נציב שירות המדינה פותח.

מ ח ל י ט י ם:

1) להסמיך את נציב שירות המדינה לקבוע בתיאום עם הגופים הנוגעים לענין, כללים לחישוב זכויות הרותק של עובדי הציבור במזרח ירושלים, לפי ההנחיות המ"ב.

2) להסמיך את שר הפנים להפעיל את הכללים שייקבעו לפי סעיף 1) לעיל, גם על עובדי עיריית ירושלים, בתיאומים לפי העניין.

/מעמד.

ב. <u>מעמד ערבדי המדינה במזרח ירושלים</u>

נציב שירות המדינה פותח.

המשך הדיון נדחה.

ג. <u>שיקום בית הכנסת "חורבת רבי יהודה החסיד"</u>

האדריכל א. שרון פותח.

מ ח ל י ט י ם להזמין את האדריכל ל. קאהן מארצות הברית לשם המשכת תכנון של מבנה חדש לבית הכנסת "חורבת רבי יהודה החסיד".

ד. <u>קרית האוניברסיטה על הר הצופים</u>

השר מ. בגין פותח.

מ ח ל י ט י ם כי שר הפנים יבקש מועדת המשנה של הועדה המחוזית לתכנון ולבניה של ירושלים, לעכב את החלטתה בענין תכנית שהוגשה על ידי האוניברסיטה העברית לגבי הקמת הקריה על הר הצופים.

ה י ש י ב ה ב נ ע ל ת.

זכויות ותק של עובדי הציבור במזרח ירושלים

הצעה להחלטה

מחליטים:

1. להסמיך את נציב שירות המדינה לקבוע בתיאום עם הגופים הנוגעים לענין, כללים לחישוב זכויות הותק של עובדי הציבור במזרח ירושלים, לפי ההנחיות כדלקמן:

א. לענין זה - "עובד" - עובד המדינה אשר הועסק מיד לפני יום 7.6.67 ע"י ממשלת ירדן, או ע"י עיריית ירושלים העתיקה בשירות הניתן כיום ע"י ממשלת ישראל ואשר התקבל לשירות מדינת ישראל עד יום 15.5.69.

"חוק הגימלאות" - חוק שירות המדינה (גימלאות), תשט"ו-1955.

ב. פרט עובד משירות מדינת ישראל בנסיבות המזכות אותו בקצבה לפי חוק הגימלאות עקב שירותו במדינת ישראל בלבד, או פרט העובד משירות מדינת ישראל בנסיבות אשר היו מזכות אותו בקצבה לפי ההוראות שהיו בתוקף בירדן ביום 1.6.67, יקבל קצבה כלהלן:

(1) בעד תקופת שירותו בירדן - קצבה לפי המיעורים שהיו נהוגים בירדן ביום 1.6.67 ולפי השכר היסודי שמולם לו באותה עת (לפי שער הדינר הירדני שיהיה נהוג ביום התשלום, או לפי שער של 9.80 ל"י לדינר בתוספת הפרשי הצמדה למדד יוקר המחיה הנהוג בישראל, כאשר המדד ביום 13.12.67 נחשב ל- 100, הכל לפי הסכום הגבוה יותר).

(2) בעד תקופת שירות במדינת ישראל - קצבה לפי חוק הגימלאות בשיעור של 2% לשנה מן המשכורת הקובעת, ומבלי שיחולו לגבי תקופה זו ההוראות בדבר קצבה מינימלית;

(3) סך כל הקצבאות לפי (1) ו- (2) לעיל לא יעלה על הקצבה שהיתה מגיעה לעובד אילו שירת כל התקופה בשירות מדינת ישראל ולא יפחת מן הקצבה המינימלית שנקבעה בחוק הגימלאות.

ג. פרט עובד משירות מדינת ישראל שלא בנסיבות האמורות בפסקה ב', יקבל פיצויי פיטורים כלהלן:

(1) בעד תקופת שירותו בירדן - פיצויי פיטורים לפי הכללים והתנאים שהיו נהוגים בירדן ביום 1.6.67, כהחשב במעמדו של העובד ולפי השכר היסודי שקיבל אותה שעה (לפי שער ו/או הפרשי הצמדה כאמור בפסקה ב(1) לעיל).

(2) בעד תקופת שירותו במדינת ישראל - פיצויי פיטורים בהתאם לחוק פיצויי הפיטורים.

/ לצורך .

ד. לצורך חישוב תקופת ההמתנה המזכה בקצבה או בפיצויי פיטורים לענין האמור בסעיפים ב(1) ו- ג(1) לעיל, תובא בחשבון תקופת השירות במדינת ישראל כאילו היתה תקופת השירות בירדן.

ה. למרות האמור בפסקות ב' ו- ג' לעיל, עובד שנפטר אחרי השלימו תקופת שירות כוללת במדינת ישראל ובירדן של חמש שנים או יותר, יהיו שאיריו זכאים לגימלאות לפי חוק הגימלאות, אך לא יהיו זכאים לכל הטבה נוספת עקב שירותו לפני יוני 1967.

נפטר העובד לפני השלימו חמש שנות שירות כנ"ל, יהיו שאיריו זכאים למענק לפי סעיף 21 לחוק הגימלאות וכן לפיצויי פיטורים לפי החישוב בפסקה ג' לעיל.

ו. לענין מכסת תופסת מנוחה והזכות לקצובת הבראה, ייחשב השירות הקודם של העובד כאילו היה שירות במדינת ישראל.

ז. העובד יקבל בדרגתו, עם כניסתו לשירות מדינת ישראל, תוספת ותק בסכום תוספת הותק אותה קיבל ביום 1.6.67 (לפי השער של 9.80 ל"י לדינר), אך לא יותר מסך כל תוספות הותק אשר היה מקבל לפי הכללים המקובלים בשירות המדינה בישראל, לו שירת בפועל כל התקופה בשירות מדינת ישראל.

2. מסמיכים את שר הפנים להפעיל את הכללים שייקבעו לפי סעיף 1 לעיל, גם על עובדי עיריית ירושלים, בתיאומים לפי הענין.

מזכירות הממשלה

ס ו ד י

פ ר ט י כ ל
ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים

ס' בשבט תשכ"ט – 28.1.69

נכחו השרים: ל. אשכול – יו"ר, א. אבן, מ. בגין, ח. גבתי, מ. קול, ח.מ. שפירא, י.ש. שפירא.

נעדרו השרים: י. אלון, מ. בנטוב, ז. ורהפטיג, פ. ספיר (בחו"ל), ז. שרף, א. שטרן.

ג. אבנר – משרד החוץ
מ. ארנון – מזכירות הממשלה
חת-אלוף ש. גזית – משרד הבטחון
ע. יפה – משרד ראש הממשלה
א. ירמנס – משרד האוצר
י. ליאור – מזכיר צבאי לראש הממשלה
ט. קולק – ראש עיריית ירושלים
מ. קומיי – משרד החוץ

מ. ניר – מזכיר הועדה

שר החוץ ושר המשפטים סוקרים את המצב-ומתן עם ראשי הכנסיה הלותרנית בענין העברת מטרדי הממטל הצבאי להר הצופים, ליד בנין אוגוסטה ויקטוריה.

מ ח ל י ט י ם , בהמשך להחלטה מס' 317 של הממשלה מיום א' בשבט תשכ"ט (20.1.69):

א. לפעול למען השגת הסכם עם הכנסיה הלותרנית, לפיו יועברו בניני הממשל הצבאי להר הצופים, ליד בנין אוגוסטה ויקטוריה.

ב. להודיע לראשי הכנסיה הלותרנית כי במסגרת ההסכם, כאמור בסעיף א', נהיה מוכנים לשלם פיצויים עבור החומרים שהיו בבעלות הכנסיה ונסתלקו ע"י הקבלן.

ג. להודיע למדינות, אשר פנו אלינו בענין זה, על קיום מגא-ומתן עם הכנסיה הלותרנית ועל הפסקת כל העבודה עד לסיום המגא-ומתן האמור.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ת

סטינוגרמה

ס ו ד י

פ ר ט י - כ ל

ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים

ט' בשבט תשכ"ט - 28.1.69

(בשעה 18:30, כאן)

נכחו השרים: ל. אשכול - יו"ר, א. אבן, מ. בגין, ח. גבתי, מ. קול, ח.מ. שפירא, י.ש. שפירא.

נעדרו השרים: י. אלון, מ. בנטוב, ז. ורהפטיג, פ. ספיר(בחו"ל), ז. שרף, א. שטון.

ג. אבנר	-	משרד החוץ
מ. ארנון	-	מזכירות הממשלה
תת-אלוף ש. גזית	-	משרד הבטחון
א. ימה	-	לשכת ראש-הממשלה
א. ירמנס	-	משרד האוצר
אל"מ י. ליאור	-	מזכיר צבאי לראש-הממשלה
מ. קולק	-	ראש עיריית ירושלים
מ. קומיי	-	משרד החוץ
מ. ניר	-	מזכיר הוועדה
רשמה	-	ל. צ'סנר

המו"מ עם הפדרציה הלותרנית בענין המיבנים ב"אוגוסטה-ויקטוריה"

<u>המשא-ומתן עם הפדרציה הלותרנית בענין המיבנים ב"אוגוסטה-ויקטוריה"</u>

<u>היו"ר רה"מ ל. אשכול:</u> אני פותח את הישיבה. רשות הדיבור לשר-התוץ.

<u>השר א. אבן:</u> הטיפול בבעיית המיסמך הלותרני עלה בממשלה על רקע סקירה מדינית, שבה מוצע שנקצץ ונצמצם את חזיתותינו. הערבים הם כפי שהם; בריח-המועצות היא כפי שהיא וצרפת היא כפי שהיא, וישנם כ-80 מיליון לותרנים על ממשלותיהם השונות.

<u>השר מ. בגין:</u> ברוסיה ובצרפת אינם רבים ₪ כל-כך.

<u>השר א. אבן:</u> השאלה היא האם צריך גם אתם להיות בריב ובמדון. אמנם היה רושם, שנוצר כאשר המשלחת שלהם היתה פה, כאילו הגיעו להבנה אתנו על רקע השארת הרכוש הזה בידינו, בלי הודעה רשמית, מעין הסכם דה-פקטו. אולם הם הבהירו שכל מה שיסכימו עליו כאן, מעון אישור ועד-הנאמנים שלהם המתכנס בג'נבה. אותו ועד-נאמנים התכנס והתפזר בלי סיכום, והוא ישוב ויתכנס בעוד חצי-שנה. הסיבה הפורמלית לאי-ההכרעה היתה, שהם לא קיבלו בזמן את האיגרת שהם ציפו לה מאתנו, אולם השגריר קדרון,-שאת מברקו הקראתי בישיבת-הממשלה, - הבהיר שמצב-הרוח שלהם היה מאוד מלחמתי. כך שמענו גם משגריר-שוודיה שביקש פגישה חשבוע, וגם מארכיבישוף פיני, - אחד מחסידי-אומות-העולם, שהוא נשיא אגודת הידידות פינלנד-ישראל,-שהלך-הרוח היה נגד הסכם, ובמיוחד היו נגד הסכם שיסבך את הכנסיה הלותרנית בכבוד של אכסון הממשל הצבאי שלנו. אינם רוצים את הכותרת הזאת. בינתיים האווירה הוחרפה עוד יותר על-ידי שתי תקלות. קודם-כל היה פירסום מוקדם ובלתי-נכון על-ידי ה"ג'רוסלם פוסט", והפרסום היה של שביעות-רצון מלאה, כאילו הוסכם הסכם בכל הנקודות. והתקלה השניה, התחלת עבודתנו בשטח בימים האחרונים הופסקה העבודה, אולם הקבלנים הספיקו להוריד את כל המיבנים השייכים ללותרנים ולסכור את החומרים לטוחרים ערביים.

השר א. אבן:

אני רוצה למסור כמה נתונים מדיניים. הלותרנים הם 10% מהנוצרים בעולם-כולו, והם כמעט 80 מיליון. יש כבר חדים שליליים בקרב גורמים נוצריים אחרים, כגון: World Council of Churches המסונפת לה והמתכנסת בארצות-הברית בחודש מארס, ולפי אחד מידידינו המשתתפים באותו מעמד עלולה לדון בענין. יש לפחות שבע ממשלות הנותנות גיבוי מלא ללותרנים והן: ארה"ב, הרפובליקה הפערב-גרמנית, שוודיה, פינלנד, דניה, נורבגיה ושווייצריה. היו כבר פניות רשמיות נפרצות אלינו מטעם שגרירי שוודיה, פינלנד ושווייצריה בארץ. זו הפעם הראשונה ששמענו מחאה מפי שגריר-שווייצריה בארץ. בימים אלה עומדת להתקיים התייעצות - למעשה מ'א מתקיימת היום - בין כל המדינות הסקנדינביות בשטוקהולם ביוזמת משרד-החוץ השוודי.

"זה הקטן גדול נהיה", והתפתחות העניין הזה מוגעת לא רק ביחסינו הכלליים עם הממשלות הללו, אלא גם ביחסים ובקשרים שלנו עם גורמים דתיים... (השר מ. קול: ידידותיים.) - הכנסיה היא לא-כל-כך ידידותית, המדינות הן ידידותיות. התיאולוגיה של הכנסיה היא דווקא הדוקה, שעלינו להיות מנודים לנצח, אבל אין זה יחסם של כולם.

יש כאן שתי נקודות עיקריות המפריעות ללותרנים בכל הפרשה הזאת. קודם-כל, אינם מקבלים את גירסתנו שבעבר הם השלימו בשימוש בשטח על-ידי צבא ירדן. הם מבחישים זאת בכל תוקף, וכמה מאנשינו שבדקו את העניין חוששים כי ההכחשה צודקת. השגריר קומאי ניסה לחקור ולבדוק, ומצא שכנראה יש להם סימוכין להכחשה שלהם, שאמנם זה היה בידי ירדן, אבל לא היה שימוש צבאי.

רה"מ ל. אשכול: מה הם החזיקו שם?

השר א. אבן: יש טענה שזה שימש לאימסון. אנחנו לא אמרנו שזה דרוש לנו לאיכסון המימשל הצבאי, אבל אמרנו צרכים בסחוניים.

השר א. אבן:

להם ברור שזה לצרכים בחוניים משום כמשמעותם, אלא שהאיכסון של מוסד צבאי, דווקא זו אצלם נקודת-המוקד, והם כאילו נגד מימשל צבאי. הם אומרים: תעשו מימשל צבאי אבל לא כאורחינו, אנחנו לא רוצים לקבל אחריות זו, שכאילו הכנסיה הלותרנית היא המכירה, היא המארחת והיא המאכסנת את המימשל הצבאי. זה העיקר, שבתור גוף כנסייתי אינם יכולים להסכים למסירת רכושם לצרכים צבאיים.

אינני יודע אם אפשר להעריך שהיינו יכולים להגיע לידי הסדר אתם אילו השימוש המיועד שלנו היה בלתי-צבאי. לפי ההתרשמות שלנו אין להתייאש מסיכוי כזה, אבל מה שהוועדה בשם הממשלה צריכה להחליט, לדעתי, היא החלטה עקרונית, הכרעה מדינית אם כדאי לנו על עניין כזה להיכנס למתיחות עם גורמים כאלה, ואם לא כדאי מאמץ קודם-כל לצנן את המתיחות. ואני מבין שזה נעשה ראשית על-ידי אי-המשכת העבודות, ואחר-כך להיכנס למשא-ומתן, כאשר ההנחיות שמנחות את נציגינו הן, שיש לעשות מאמץ כדי להגיע לידי הסכם ולא להחריף את המתיחות. לאמור, או להגיע לידי הסדר שיאפשר שימוש שלנו, שהם לא יראו בו שימוש הפוגע ב בעקרונותיהם האנטי-צבאיים, או לחשוב על פיצויים. יש להם תביעה לפיצויים, xxxx ואם אני מבין אל-נכון, הם כבר נתבקשו להמציא לנו את הסרטים שעליהם הם מבססים את התביעות הללו.

על-כל-פנים, ברור שהחזקת השטח והשימוש בו נגד רצונם תעמיד אותנו בסכסוך ללא סוף. אינני רואה סימנים שהם ישלמו ובאילו ירווח לנו מהם.

<u>רה"מ ל. אשכול:</u> אני מבקש כמה פרטים לאינפורמציה: מה סכום הפיצויים הנדרש? האם אנחנו יודעים מה השטח ומה המחיר של השטח?

<u>השר א. אבן:</u> הם טוענים לנזקים שנגרמו ל"אוגוסטה-ויקטוריה" בזמן המלחמה.

ראש-העיר ט. קולק: הם תובעים סכום של 400 אלף דולר על נזקים שנגרמו בזמן המלחמה. אבל אלה שני דברים שונים, אחד לא שייך לשני. הם אומרים: אתם שילמתם פיצויי נזקים לכולם, ל"דורמיציון", לאלה ולאלה, גם לנו היה נזק. אתם הפגזתם אותנו. אתם אומרים שזה היה בגלל סיבות מוצדקות, דהיינו מיבות שנבעו מהמלחמה, אנחנו לא חושבים שלא. אבל אם נגרם נזק ולכולם שילמתם פיצויים על הנזק, הרי לנו יש תביעה של 400 אלף דולר על הנזקים שנגרמו, אבל זה לא קשור לקרקע.

השר ש. אבן: זו נקודה חשובה, והיא שהם ערים לטיפול הכללי שלנו, שלפי דעתם הטיפול היה מאוד אדיב ונדיב, והם חושבים שזה צריך להיות מופעל גם לגביהם.

השר י.ש. שפירא: האינפורמציה שאני קיבלתי היתה כולה מאנשי משרד החוץ: מר מירון, מר פרגאי ומר קומיי. כאשר באה המשלחת הזאת, איננני יודע מדוע, אבל איש משרד החוץ, מר מירון, ביקש שאני אנהל את המשא-ומתן עם הגויים האלה.

כאשר הופיעה המשלחת הזאת, ובראשה ד"ר שיוץ, הנשיא של הארגון העולמי שלהם, ד"ר אמפי, המזכיר הכללי שלהם, ד"ר אפפל משוויץ, ועוד איש אחד ששמו סקוס ואשר יושב כאן, -(על סקוס זה אני יכול להגיד שהוא שונא-ישראל מובהק)- ישבתי אתם ובירנו את הדבר.

על-כל-פנים, את האינפורמציה קיבלתי מאנשי משרד-החוץ, ואינפורמציה נוספת שקיבלתי עם דוקומנטים וצילומים ותמונות, גם זאת קיבלתי ממשרד החוץ, ואת כל ה"בריפינג" קיבלתי ממר מירון, ובעיקר ממר פרגאי. לפי האינפורמציה הזאת יוצא, שלא זו בלבד שהמקום הזה היה בימי הבריטים שייך לבעלים של האגודה הלותרנית הגרמנית, וכאשר פרצה המלחמה הגרמנים היו אוייב, ואז הקסטודיום היה בעל-הבית על כל השטח הזה של "אוגוסטה-ויקטוריה", והוא מסר זאת לצבא הבריטי. כאשר נעשה הסכם בענין הדמיליטריזציה של הר-הצופים...

ראש-העיר ט. קולק: עד 1948 זה היה בידי הצבא הבריטי?

השר י.ש. שפיראו: כן.

ראש-העיר ט. קולק: לפי זה אני מבין שלא הלוחמים מסרו זאת לירדנים, אלא הממשלה הבריטית.

השר י.ש. שפיראו: הקסטודיום מסר זאת לירדנים.

בזמן הירדנים, לפי הדוקומנטים שאנחנו תפסנו מהצבא הירדני, אנחנו מצאנו שם את התיקים, ומתברר שהיה שם deployment של שני "קומפאניס" עם השמות של המפקדים, ולאיזה "קומפאני" זה שייך, ואחר-כך יש -- redeployment, מסירים את העסק הזה ומביאים "קומפאני" אחרת. לפי צילומים ולפי ידיעות ביוניות-מודיעיניות אנחנו יודעים ששם היה הדבר הזה.

יתרה מזו, באשר אנחנו נלחמנו שם, בזמן שכבשנו את השטח, המקום היה "כל-כך בלתי-צבאי" שחיל-הרגלים שלנו לא הצליח לכבוש אותו, גם נפל אצלנו קצין כאן ונפצעו כמה חיילים, והיה צורך בהשתתפות חיל-האויר כדי להתגבר על המקום הזה, שהיה, כפי שאמרתי, "מקום בלתי-צבאי כל-כך".

השר ט. קולו: מכאן הנזק.

השר י.ש. שפיראו: איננני יודע אם מכאן הנזק.

רה"מ ל. אשכול: איפה הצבא הירדני היה מאוכסן, ב"אוגוסטה-ויקטוריה" או בצריפים?

השר י.ש. שפיראו: בצריפים ובמקומות המבוצרים שהיו שם.

בלי קשר עם כל העסק הזה התחילה פה בעתונות מחלקת שהממשלה לא היתה צד לה. אותו סקוס, לאחר שהיו מכתבים בעתון שהדבר היה תפוס על-ידי הירדני, כתב מכתב ל"ג'רוסלם פוסט", שכל הדבר הזה הוא שקר וכזב, לא היה ולא נברא. אנחנו לא עניינו. כלומר, זה לא היה עסקי לענות, אבל שום מוסד ממשלתי לא ענה, א ענו קצינים שלחמו שם, גם-כן על-ידי מכתבים ל"ג'רוסלם פוסט", שזה לא אמת מה שסקוס אומר.

השר י.ש. שפירא:

להם היו טענות נגדנו. אני ידעתי את כל הענין הזה לפני שהם באו, וכאשר הם באו לשיחה, הם אמרו: אנחנו לפני שנה כתבנו מכתב למשרד ראש-הממשלה ולא קיבלנו תשובה; אנחנו כתבנו מכתב למשרד החוץ ולא קיבלנו תשובה. כאשר שר-הבטחון היה בארצות-הברית ביקשנו ראיון אצלו, והוא לא קיבל אותנו. אבל בהזדמנות שהיו שם איזה יהודים ביקשנו אחד היהודים שישאל אותו בענין זה, ואז אמר שר-הבטחון: אם במשך עשרים שנה זה היה טוב שזה היה בידי הערבים, זה יכול להיות בידינו, והם באו לנהל את הוויכוח הזה לכאן ולכאן. אני אמרתי להם: רבותי, אנחנו לא רוצים לעסוק בהיסטוריה של מה שהיה. למה לנו להתעסק בדברים האלה. הדבר הזה נתון לנו בשביל --- Security purposes . הזדרתי על מה שהיה בימי המנדט, זה חוק אנגלי, הקראתי להם את החוק האנגלי, שבשביל Security purposes אפשר לקחת כל שטח-אדמה. למה לנו כל העסק הזה. אנחנו לא רוצים להתמקח ולהתווכח על הסיפור הזה.

פה אני צריך לומר, אני שומע זאת בפעם הראשונה כאן, שהשגריר קומיי מקבל את הגירסה שלהם. בישיבה שאנחנו ישבנו בה, השגריר קומיי קיבל את הגירסה של מר פרגאי. לי אין גירסה, אני לא הייתי שם.

אמרתי למשלחת: אתם יודעים מה? - נשכח את העסק הזה. לפי החוק אנחנו יכולים להפקיע זאת, אבל אנחנו לא רוצים להפקיע אדמה ששייכת למוסד כזה. אנחנו יכולים לקחת זאת לשימוש ולשלם לכם קומפנסציה, אנחנו מוכנים להתום אתכם על חוזה.

פה קפץ ד"ר אמפי, שהוא המזכיר הכללי שלהם, ואמר: לנו הרבה יותר נוח שתעשו -- requisition , ואז אנחנו לא צריכים להתום על חוזה שאנחנו מחכירים לכם את השטח. מתוך זה הבינותי שהם מעוניינים בסיחד, אבל לא מעוניינים בהסכם פורמלי.

השר י.ש. שפירא:

אנחנו פיכמנו שלושה דברים: אנחנו נעשה requisition של השטח הזה; אנחנו בתוך הדוקומנטציה הזאת נודה בבעלות שלהם. איננו תובעים שום דבר ואיננו מערערים על הבעלות שלהם; אנחנו נשלם להם קומפנסציה בסכום שעליו הוסכם ביניגו.

רה"מ ל. אשכול: קומפנסציה כדמי-חכירה?

השר י.ש. שפירא: כדמי-חכירה, קומפנסציה במקום דמי-חכירה.

אז הם אמרו: אנחנו רוצים להגיש לכם תזכיר כדי להוכיח את טענותינו, שאנחנו לא נתנו את השטח הזה מרצוננו הטוב לירדן. אמרתי: רבותי, לי התזכיר הזה אינו נחוץ. אם תגישו תזכיר, יש לכם קונטרה-תזכיר. ההיסטוריה לא מעניינת אותנו. למה להיכנס לכל-מיני ויכוחים כאלה?

נפרדנו בידידות יוצאת-מן-הכלל ופיכמנו שאנחנו נגסח את הנוסח של הדוקומנט של ה- - requisition , נשלח להם טיוטה של הדוקומנט הזה, אם הם רוצים להכניס פה-ושם שינויים, ונכניס את הסכום של דמי-החכירה השנתיים.

השר מ. בגין: עד מתי?

השר י.ש. שפירא: נאמר: until further notice.

מר מ. קומיי: נאמר עד שיהיה שלום.

השר י.ש. שפירא: נכון, נאמר עד שייחתם חוזה-שלום בינינו ובין ירדן.

השר א. אבן: זה lease ?

השר י.ש. שפירא: זה לא lease אלא requisition.

דיברנו אתם על זה, נפרדנו בידידות וקבענו שנשלח להם את הדוקומנט הזה.

השר מ. קול: מה עם הפיצויים על נזקי מלחמה?

השר י.ש. שפיראנ על זה לא דובר אף פלה. להיפך, כאשר הצגתי את עצמנו, כמה שאנחנו בסדר ושילמנו לכל הכנסיות מה שהן רצו בעד נזקי המלחמה, כי לא רציגו שבירושלים תחייגה כנסיות שנפגעו ונשארו במצב של הרס, הם קיבלו זאת בהבנה.

כולם יצאו מישיבה זו במצב-רוח מאוד מרומם, חוץ מסקוס. כאשר סקוס לחץ לי את ידי הוא הביט הצידה, וכאשר האחרים יצאו מחדרי לחדר-ההמתנה הוא ירד מיד במדרגות וברח מהמקום. (השר מ. קול מה תעקידו?) - הוא נציג-תושב שלהם כאן.

הנבזות השניה, שאולי היא עוד יותר גדולה, - בהסכם של הדמיליטריזציה של הר-הצופים, היה מוסכם שבמסגרת הדמיליטריזציה של הר-הצופים תהיה דמיליטריזציה של "אוגוסטה-ויקטוריה". לנו לא נתנו למתוח את בית-החולים"הדסה" על הר-הצופים ואת מוסדות האוניברסיטה. על זה היו פרוטסטים של שרת המנוח, וייבדל לחיים, של משה דיין, שהיה אז המושל הצבאי של ירושלים, ריילי אישר, וזה ישנו גם בדוקומנטים האלה, שזוהי הפרה של הסכם-שביתת-הנשק. אבל הירדנים עשו זאת בעצה אחת עם הלוחמנים. אני יכול להבין זאת, אין יהודי לותרני אחד בעולם, אבל יש ערבים לותרנים בארצות הערביות יש להם לותרנים, והם נאלצים לנהוג אתם יותר יפה מאשר אתנו, ואת זה אני יכול להבין. אבל כאן, אם הם יעשו זאת מתוך רצון, ויגיעו להסכם, אז זה לא יפה!

אבל מה קרה "פנצ'ר". לאחר שגמרנו אתם מסר משרד החוץ את הענין לפירסום בו-בערב, שהנה הכל נגמר בשלום. כאשר אני בעצמי שמעתי זאת בראדיו, חשבתי לעצמי פה מתחיל הענין. ואמנם למחרת היתה הידיעה הזאת ב"ג'רוסלם פוסט", שהענין נגמר בהסכם. וזה בדיוק מה שהם לא רצו. אנחנו סיכמנו שאנחנו עושים requisition , וזה לא בהסכם, וכאשר הם נפרדו אמרנו שהם כאילו "הסכימו להיאנס". מהידיעה בשידור וב"ג'רוסלם פוסט" יצא שזה לא נגמר מתוך אונס, אלא מתוך רצון גדול מצדם.

ירושלים - 28.1.69 ס ו ד י

השר י.ש. שפירא:

שיוץ יצא את הארץ עוד ביום ששי בבוקר והוא לא שמע את הראדיו וגם לא קרא את ה"ג'רוסלם פוסט". ד"ר אמפי נשאר כאן, וכאשר הוא ראה את הדבר, הוא התחלחל עד מאוד. הוא בא אלי יחד עם מר מירון ביום ראשון בבוקר ואמר: "איזה פירסום עשו לדבר הזה. העמדתם אותנו במצב בלתי-נוח, לכן נצטרך להגיש פרוטסט". אמרתי לו: שמע, אנחנו הסכמנו שזה יהיה מעשה לוחרגי, אבל מכאן ועד לפרוטסט הדרך ארוכה. אני לא רוצה ממך את הסכמתך, אבל נפרדנו בזה שאנחנו צריכים ללכת לחפש דרך, ופה מתרחשים כמה דברים מוזרים שצריך לחשוב עליהם.

ראשית-כל אני רוצה לומר דבר אחד, כדי לקצר את העניין, שאני מסכים בנקודה אחת לגמרי לשר-החוץ, שאנחנו לא צריכים ללכת לשבור את הקיר ולבנות שם לפני שמגיעים אתם לאיזה הסדר. ובהתאם לכך אני ביקשתי את שר-הבטחון, בנוכחות תת-אלוף שלמה בזית, שלעת-עתה אנחנו לא נבנה. לא עושים שום דבר. אם נסתדר - אז זה יסתדר, אבל לא הולכים לשבור קיר ולא נכנסים בעניין זה לוויכוח.

כאשר ד"ר אמפי היה אצלנו ביום ראשון בבוקר, הוא בא עם סקוט, והפעם סקוט היה כולו חיוכים. אז הוא אמר לי: אתם נתתם קומפנסציה לכל הכנסיות כפי שאמרת, אנחנו גם-כן ביקשנו קומפנסציה על הנזקים ב"אוגוסטה-ויקטוריה" ולא קיבלנו על זה שום תשובה. אמרתי לו: אם אתה כותב, ודאי יש באיזה מקום מכתב, אני איני יודע, תברר את העניין. נפרדנו בידידות בפגישה הזאת, וסקוט היה מאוד ידידותי כי הוא ודאי חשב לעצמו שהפעם האש על מיר אין דער ערדם.

ד"ר אמפי, שהוא אמריקני, לותרני, אלא דוקטור לתיאולוגיה, אדם די הגון, ואיננו חושב שהוא שונא שלנו. להיפך, אבל הוא אינו רוצה להסתכן. שיוץ בהחלט היה ידידותי, ואמפל שבא בשם הארגון בג'נבה גם-כן היה ידידותי. הם רוצים לעזור בעניין הזה.

השר י.ש. שפירא:

קיבלתי הבוקר מכתב מד"ר מובשוביץ, שהיה כאן בכנס המנהיגים היהודים של ראש-הממשלה. הוא ידיד גדול של אמפי, והוא סיפר לי שצריך ללכת אתם בעדינות. הוא חזר לאמריקה, נפגש כבר עם אמפי, ואמפי סיפר לו את כל הדבר, שהם מחפשים דרך כיצד לגמור ענין זה בדרכי שלום.

אנחנו ישבנו במשרד המשפטים והתייעצנו בענין גם עם היועץ המשפטי לממשלה.
זה, ובאנו לידי הסיכומים האלה: ברור לכל שאנחנו לא יכולים "לצפצף" עליהם, זה לא שווה את הענין, וצריך לנסות לגמור את הדבר הזה בדרכי משא-ומתן. אני מבין שמר קומיי דיבר על זה עם אנשיו במשרד, שכאשר קומיי יהיה בארצות-הברית בקרוב, ינסה לבוא אתם בדברים.

<u>מר מ. קומיי:</u> דובר שייתכן ויהיה צורך לשלוח מישהו לדבר אתם פנים-אל-פנים כדי לנסות לבדוק את הענין, אני לא התנדבתי לזה.

<u>השר י.ש. שפירא:</u> על-כל-פנים, מישהו צריך לנסות להביא את הענין הזה לגמר בדרך של הסכם, אם אפשר על-ידי הסכם יוניליטראלי. ואם לא - אנחנו לא חייבים בענין זה לקבל שום החלטה, כאילו אנחנו זונחים את הענין. לא חייבים לקבל החלטה שאנחנו הולכים לגמור ויהי-מה. ננסה להביא את הענין הזה להסדר. אני אומר מראש, שאם הענין הזה פירושו מלחמה או היאבקות אתם - אין לנו צורך בזה. באותה הזדמנות ידברו גם על ענין הקומפנסציה ביחס ל"אוגוסטה-ויקטוריה" והנזקים שנגרמו להם. הם אנשים רוחניים, אבל כאשר זה קשור עם כסף, יש יחס אחר.

זה חלק אחד של הענין. זה אינו פותר את השאלה של העברת משרד המשפטים למזרח ירושלים, אבל אינני מעמיד זאת בכלל היום לדיון. כאשר זה יבוא לדיון, אעמוד על זה בתוקף, שאם ענין "אוגוסטה-ויקטוריה" לא קיים בשבילנו, אז המימשל הצבאי צריך לצאת משם אפילו למערב ירושלים.

השר י.ש. שפירא:

אחרי שהודענו ופירסמנו, וגם אילולא פירסמנו, שמסדר המשפטים עובר למזרח-ירושלים, הוא צריך לעבור למזרח-ירושלים, לפי דעתי. אבל טוב, אינני מעמיד זאת לדיון היום, לא צריך לדון בזה היום, כי השאלה [illegible] היא תיאורתית, מה יהיה אם כעבור חודש או חודש-וחצי לא נסתדר אתם והאדמה תיפול בידינו, מה נעשה אז, אז נדון ואז נחליט. אינני אומר שאם כך, כל התכנית מתפוררת. התכנית אינה מתפוררת, אבל אנחנו נדון בה.

אבל אני מציע, כל זמן שאין אתם מסדר, לא לבנות. מאידך גיסא, לא לעשות שום מעשה שפירושו שאנחנו מוותרים. צריך לנסות לבוא אתם בדברים, אם על-ידי שליח מיוחד או בדרך אחרת, או אולי באמצעות ה- good offices של ד"ר מובשוביץ. לא חשוב מי, אבל צריך לגמור את הענין הזה בשלום.

השר מ. קול: לפי דעתי אין באן על מה לדון, אני מציע שננסה להגיע להסכם. כראי בשביל זה להוציא כסף ולשלוח שליח מיוחד, ולא לתת לדברים להתמשך ולהסתבך. אנחנו סיבכנו את הדברים על-ידי פירסומים והודעות. אם אחרי הכל זה לא ילך, אני מציע שנהיה מוכנים לוותר.

השר י.ש. שפירא: נדון על זה אז.

השר מ. קול: אני לא מציע להחליט על זה עכשיו. אבל אין לנו צורך בעוד חזית אחת. אינני יודע עם מי לא רבנו בזמן האחרון. אפילו עם האפיפיור רבנו. (השר א. אבן: הם רבים אתנו.) - בדרך-כלל האסטרטגיה אומרת שאי-אפשר להצליח בכל-כך הרבה חזיתות.

אני מציע לקבל את ההצעות הנבונות של שר-המשפטים.

השר מ. בגין: אני חושב שקודם-כל צריך להחליט להביא לידיעת כל הגורמים, שאנחנו מנהלים משא-ומתן. נראה לי שלא כל הגורמים יודעים זאת.

את הסיפור המאלף הזה ששמענו הערב, שמעתי כאן בפעם הראשונה. אף אני קראתי בעתון שהושג הסכם. כאשר שמעתי את ההודעה בראדיו, תמהתי מאוד. גם תמהתי וגם שמחתי, אבל בכל-זאת אנחנו, חברי-הממשלה, איננו יודעים כלום.

ראש-העיר ט. קולק: למחרת היתה מכאשה לידיעה זו.

השר מ. בגין: אני מציע שקודם-כל שר-החוץ ימסור לנציגים של המדינות האלה כאן את מצב הדברים, כי על-פי העובדות אנחנו לא אונסים פה אף-אחד. להיפך, יש לנו הכוח על-פי החוק להכריע, אבל אנחנו מנהלים משא-ומתן והיתה אצלם נטיה לקבל את התנאים כפי שדובר עליהם. חשוב מאוד בעיני שעל כל התהליך הזה יידע הנשיא שלהם, לפני הכנס של --- World Council of Churches בחודש מארס. זאת אפשר לעשות על-ידי שליח או על-ידי מכתב.

השר י.ש. שפיראי: הכוונה היא לגמור את הענין עד לוועידה של כל הכנסיות.

השר מ. בגין: אני מציע לעשות פעולה מונעה. ייתכן שבינתיים המועצה תתכנס. מה הקושי בזה, שאותו נשיא יידע מראש שאנחנו מנהלים משא-ומתן? אפשר להעביר זאת על-ידי אחד השליחים שלנו בניו-יורק. אני חושב שעל-ידי ד"ר בלק אפשר למדר את כל הדברים האלה. קודם-כל תהיה הרגעה ביחס לדיוני המועצה הזאת. אנחנו לא כופים שום דבר: מנהלים עם הגוף הזה משא-ומתן, ולפי הערכתנו יש סיכוי טוב להשיג הסדר. מכל-מקום, בשיחה עם שר-המשפטים נתקבל הרושם שמה שאפשר להשיג בהסכם - יוסכם.

השר מ. בגין:

יש כמה שבועות, היום לא כדאי לקבל שום החלטה. אם לא יהיה הסכם - הממשלה תחליט.

השרא. אבן: ההצעה שהציע השר בגין ביחס להודעה לנציגים היא חשובה מאוד. יש שיחות עם השגרירים של מדינות אלה, צריך להבהיר להם שהמשא-ומתן נמשך, וצריך לפרק את נשקן.

רה"מ ל. אשכול: תיקון אחד - אתה אומר "לא כופים". בעצם יוצא שכופים אותם עד שהם יאמרו: רוצים אנחנו.

השר י.ש. שפירא: אם זה הסיכום - זה טוב.

השר ח. גבתי: אפשר לסכם בזה.

רה"מ ל. אשכול: מה עם האנשים שהיו צריכים את המקום?

השר י.ש. שפירא: יחכו.

תת-אלוף ש. גזית: ממילא מדובר על בניה שצריכה לקחת שמונה חודשים.

השר י.ש. שפירא: אז זה יהיה עשרה חודשים. ואם לא, יחפשו מקום אחר.

השר א. אבן: אבל לא יהיה זה בלתי-נבון בכל-זאת לתור אחרי אפשרויות אחרות?

מר מ. קומיי: אני חושב שזה היה מאוד עוזר להרגיע את הרוחות עכשיו, אילו יכולנו להגיד לאותם השגרירים כאן, בעיקר שני דברים: א) מחפשים הסדר אתם, ובינתיים לא נעמיד אותם במצי עובדות ולא נעבוד; ב) יש רוגז על שהורדנו את המיבנים שלהם ומכרנו אותם לסוחרים ערביים. צריך להגיד שאם יהיה צורך, נשלם בעד זה. מתוך חלק מההסדר הפיננסי אתם, נביא גם זאת בחשבון.

השר מ. קול: צריך לברר מה מידת הנזקים.

מר י.ש. שפיראן: מטפלים בזה כדי לברר מה הנזקים. אני מסכים להצעת מר קומיי, זה יכול להיות package-deal.

רה"מ ל. אשכול: שאלה שמטפלים בדבר באופן אקטיבי אני רוצה שיידעו ש-400 אלף דולר זה הרבה מאוד כסף.

מר י.ש. שפיראן: כל בוקר כשאני בא למשרד, אני אומר לעצמי: זכור שראש-הממשלה היה במשך שנים רבות שר-האוצר.

מ ח ל י ט י ם , בהמשך להחלטה מס. 317 של הממשלה מיום א' בשבט תשכ"ט (20.1.69):-

א) לפעול למען השגת הסכם עם הכנסיה הלותרנית, לפיו יועברו בניינים המימשל הצבאי לחר-הצופים, ליד בנין "אוגוסטה-ויקטוריה".

ב) להודיע לראשי הכנסיה הלותרנית כי במסגרת ההסכם, כאמור בסעיף א', נהיה מוכנים לשלם פיצויים עבור התומרים שהיו בבעלות הכנסיה ונמכרו על-ידי הקבלן.

ג) להודיע למדינות, אשר פנו אלינו בענין זה, על קיום משא-ומתן עם הכנסיה הלותרנית ועל הפסקת כל העבודה עד לסיום המשא-ומתן האמור.

הקשיבה גנעלה

מזכירות הממשלה

ס ו ד י

פ ר ו ט ו ק ו ל
ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
ו' באב תשכ"ט - 21.7.69

נכחו השרים: י. אלון - יו"ר, א. אבן, מ. בגין, מ. בנטוב,
ח. גבתי, ז. ורהפטיג, ח.מ. שפירא, ז. שרף,
א. שמון.

נעדרו השרים: י. גלילי, פ. ספיר, מ. קול, י.ש. שפירא (חולה).

ד. אגמון - מטרד לקליטת העליה
ז. אלנבוגן - מטרד האוצר
מ. בנבנישתי - עיריית ירושלים
ש. הלל - מטרד החוץ
ש. קולק - ראש עיריית ירושלים
ניצב ש. רוזוליו - משטרת ישראל
י. תמיר - מטרד ראש הממשלה

מ. ניר - מזכיר הועדה

א. <u>תביעות ישיבת "פורת יוסף"
ו"ישיבת הכותל"</u>

סגן ראש הממשלה מוסר על אמירות מציאת פתרון נאות לטביעת רצונן של שתי הישיבות.

סיכום בענין זה יובא לישיבה הקרובה של הועדה.

ב. <u>המצב במזרח ירושלים - המשך הדיון</u>

ראש העיר מסכם את סקירתו על המצב במזרח ירושלים.

סגן ראש הממשלה מעלה את הצעותיו לשיפור היחסים עם האוכלוסיה הערבית.

בדיון משתתפים: השרים מ. בגין, א. אבן וז. ורהפטיג.

המשך הדיון נדחה.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ת

זוהר 2 אדר 4
(ראש א. תשכ)

ס ו ד י

פ ר ו ט ו ק ו ל
מישיבת ועדת השרים העליונה
לענין ירושלים

ב' בשבט תשכ"ט - 21.1.69
(בשעה 9.00 לפנה"צ בלשכת ראש הממשלה)

נ כ ח ר : השרים: ראש הממשלה ל. אשכול - יו"ר
השר מ. בגין
שר התקלאות ח. גבתי
שר הדתות ז. ורהפטיג
שר הפנים חמ. שפירא
שר המשטרה א. שמון

מ. ארנון - מזכיר הממשלה
י. אלוני - נציבות שירות המדינה (בסעיף א' וב')
מר ברונצקוס - צוות המתכננים (בסעיף ג')
א. ירמנס - משרד האוצר
מ. בנבנישתי - עיריית ירושלים
י. ניצן - נציב שירות המדינה (בסעיפים א' וב')
ס. קולק - ראש העיר, ירושלים
צ. רפיח - משרד התחבורה
א. שרון - צוות המתכננים (בסעיף ג')
א. שרון - " " " "
י. תמיר - משרד ראש הממשלה

מ. ניר - מזכיר הועדה

סדר היום: א. זכויות וותק של עובדי ציבור במזרח ירושלים
ב. מעמד עובדי המדינה במזרח ירושלים
ג. שיקום בית הכנסת "חורבת רבי יהודה החסיד"
ד. קרית האוניברסיטה בהר הצופים.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני פותח את הישיבה.

א. <u>זכויות וותק של עובדי ציבור במזרח ירושלים.</u>

<u>מ. י. ניצן:</u> לפני ועדת השרים מסתן המסביר את הבעיות, אני רק רוצה להבליט כמה בעיות.

יש לפנינו שתי בעיות שקשורות בעובדי הציבור במזרח ירושלים. בעיה אחת זה זכויות הוותק הקשורות לפיצויים וגסלאות וצורת העסקתם של עובדי הציבור במזרח ירושלים. המדובר בערך ב-200 עובדי מדינה וכ-300 עובדי עיריה. זה קצת שונה מהמספרים המופיעים במסמך. שר האוצר היה סבור שלשתי הבעיות הללו יש השלכות מדיניות, ולכן ביקש להביא את זה בפני ועדת השרים.

מהו המצב המשפטי? יודעי חוק אמרו שממשלת ישראל אינה יורשת של ממשלת ירדן במזרח ירושלים. מאידך, עיריית ירושלים היא כן יורשת של עיריית ירושלים הקודמת. זה מחייב לשמור על הזכויות של עובדי העיריה שהיו עד 6.6.67 לפי תנאי השכר שהיו קיימים בזמנו, למרות שממשלת ישראל אינה יורשת את ממשלת ירדן, יוצא מצב שאי אפשר לנהוג בעובדי המדינה בצורה שונה מאשר מתחייב לנהוג בעובדי עיריית ירושלים. בשפחים המוחזקים, לפי החלטת ועדת המנכ"לים, הועסקו כבר לעובדי המדינת הירדניים שהמשיכו לעבוד, זכויות וותק ופיצויים וכל מה שהגיע להם. מתעוררת לפנינו הבעיה כיצד לנהוג בזכויותיהם לוותק ולפיצויים. לפי דעתנו יש לשלם להם בשני חלקים שונים.

1) על פי מה שהיה נהוג בממשלת ירדן עד ה-4.6, ו-2) מהרגע שעברו לעבוד בממשלת ישראל, לנהוג על פי השכר והזכויות שלהם כמקובל אצלנו. אנחנו סבורים שאין להחיל על התקופה הקודמת כל מה שאנחנו משלמים היום בממשלת ישראל, אלא לחלק את זה לשנים. אנחנו מציעים יוצא מן הכלל אחד, וזה במקרה של מוות, שאז המשפחה תקבל כמקובל בממשלת ישראל. אצלנו נהוג שאם עבד אדם שנתיים או שלוש שנים, ונפטר, תקבל המשפחה כאילו עבד חמש שנים.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אם אדם עבד 10 שנים בממשלת ירדן ואחר-כך עבד אצלנו 10 שנים, וקרה מקרה והוא נפטר, ~~על פי~~ תקבל משפחתו בעד 10 השנים שעבד בממשלת ירדן, על פי המקובל שם?

מר י. אלוני: לפי חוק הגמלאות שלנו, עובד מדינת שעבד 5 שנים ונפטר, תקבל משפחתו אחוזים מסוימים ממשכורתו. אם אותו איש נפטר אחרי 10 שנים של שירות אצלנו ו-10 שנים של שירות בממשלת ירדן, הוא בודאי זכאי, לפי החוק שלנו, למה שנקבע אצלנו, ואיננו זכאי לשום דבר עבור שירותו בממשלת ירדן. אבל אם עבד ארבע שנים למשל בממשלת ירדן ושנה אחת אצלנו, ונפטר, ובסך הכל עבד חמש שנים, נתנהג במשפחה כאילו שירת האיש חמש שנים בממשלת ישראל וניתן למשפחה פנסיה לפי החוק שלנו.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: המינימום הוא 40%?

שר הדתות ז. ורהפטיג: כמה היתה מקבלת האלמנה לפי חוקי ירדן?

מר י. אלוני: מחות .

מר ס. קולק: אצלנו מקבלים את הפנסיה לפי המשכורת של השנה האחרונה; בירדן קבלו את זה כך: עבור השנה הראשונה, לפי המשכורת באותה שנה, עבור השניה השניה , לפי המשכורת של שנה זו, וכן הלאה. יצא שהוא קיבל הרבה מחות.

ההצעה היא לתת עבור השנים ששירת בירדן ועבור שנה או שנתיים שהוא עובד אצלנו, כמו שמקובל אצלנו. בעוד 3 שנים הוא יעבוד אצלנו 5 שנים, וכל הבעיה מתחסל.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: בעד השנים שהוא עבד בירדן אנחנו אחראים לפנסיה?

מר י. ניצן: לפי הכללים שהיו נהוגים בממשלת ירדן; ומהתאריך שהוא התחיל לעבוד אצלנו הוא יקבל לפי הכללים המקובלים אצלנו.

ההצעה הזאת מתואמת עם ההסתדרות ועם משרד האוצר והיא נראית לכל הגורמים.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: נניח שאדם עבד בממשלת ירדן במשך 10 שנים ואחר-כך עבד אצלנו שנתיים או שלוש שנים, הוא יקבל לפי השנה האחרונה, ואולי זה מגיע לאותם 40%?

מר י. ניצן: 40% זה רק במקרה של מוות. אנחנו מדברים גם על החיים. במקרה של מוות הוא איננו יכול לעבור את 40%.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: מה הדין כשהוא עוזב את העבודה?

מר י. ניצן: זה תלוי אם הוא עוזב או אם הוא מפוטר. יש בעיה של פיצויים. אנחנו מציעים לנהוג לפי אותו עקרון של שתי מידות.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אבל שתיהן יחד לא יכולות להיות יותר מאשר אם עבד אצלנו כל השנים?

מר י. ניצן: בודאי.

שר המשטרה א. שרון: כאשר מדובר על פנסיה, זה יהיה לפי גיל הפרישה אצלנו?

מר י. ניצן: כן.

שר המשטרה א. שפון: שם גיל הפרישה הוא 5 שנים מוקדם יותר מאשר אצלנו.
האם יבדקו אם הם מקבלים גם משכורת מירדן?

מר י. ניצן: אין לנו אפשרות לבדוק את זה.

מ ח ל י ש י ם:

1. להסמיך את נציב שירות המדינה לקבוע, בתאום עם הגופים הנוגעים לעין, כללים לחישוב זכויות הותק של עובדי הציבור במזרח ירושלים, לפי ההנחיות המצורפות בזה.
2. להסמיך את שר האוצר להפעיל את הכללים שנקבעו לפי סעיף 1 לעיל, גם על עובדי עירית ירושלים, בתאומים לפי הענין.

ב. מעמד עובדי המדינה במזרח ירושלים.

מר י. ניצן: הבעיה המרכזית היא הצהרת אימונים. עובד מדינה חייב בהצהרת אימונים.
לפי חוק המינויים יש אפשרות למשור עובד מדינה מחובת האזרחות הישראלית, ואז הוא יכול לקבל כתב מינוי, אבל הוא חייב להצהיר הצהרת אימונים.

ב-15.7 הודיעו לעובדי המדינה במזרח ירושלים שלא יידרשו להצהיר הצהרת אימונים מכיון שאינם אזרחים ישראליים, אבל אמרו להם שיועסקו על פי חוזה מיוחד. דבר זה מקובל גם בשירות ממשלת ישראל.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: כמה יש כאלה?

מר י. אלוני: יש יהודים שבאים מארה"ב ואינם מוותרים על אזרחותם האמריקאית.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: בעירית ירושלים יש עובדים כאלה?

ראש העיר ט. קולק: אולי שנים-שלושה אצל מהנדס העיר שהם עולים חדשים. בשירות המדינה אני חושב שהיו מאות.

מר י. גיצן: הבעיה שלפנינו היא כיצד לנהוג לגבי עובדי המדינה במזרח ירושלים. ההצעה שלנו אומרת לחתום אתם חוזה מיוחד, לפטור אותם מחובת הצהרת אמונים אבל לחייב אותם בהצהרת משמעת. זו הבעיה שועדת השרים צריכה לתת עליה את דעתה, אם יש בזה אספקט מדיני.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: מדוע נזכרתם עכשיו בזה?

מר י. גיצן: אנחנו עוסקים בקביעת מעמדם של עובדי המדינה. בזמנו הודיעו להם שהם פטורים מהצהרת אימונים ויחתמו אתם על חוזים מיוחדים. יכולה להתעורר שאלה שמא אין לפטור אותם מהצהרת אימונים למדינת ישראל.

שר המשטרה א. שרון: עושים אתם חוזים לשנתיים ואחר-כך יש להם זכויות? כך נהוג גם כלפי אנשינו שחותמים אתם על חוזים?

מר י. גיצן: יש מקרים שבהם מכניסים בחוזה סעיף שאפשר להחיל עליו תנאים אלה ואחרים.

שר המשטרה א. שרון: נותנים להם יתרונות לגבי עובדי מדינה שלנו.

השר ס. בגין: על פי הכתוב בחוק שירות המדינה, אפשר להחיל את סעיפיו גם על סוגיה זו, אבל לא זאת היתה כוונת המחוקק. הוא התכוון ביסים כתיקונם לטומחים שבאו הנה מאמריקה או מאירופה, שהם אינם אזרחי המדינה אבל אנחנו רוצים להגות מהידע שלהם, ולכן לא דרשנו מהם הצהרת אימונים. לכן יש סכנה כאשר נוטלים חוק שכוונתו היא מסוימת ומחילים על מקרה שהוא לגמרי אחר מכפי שקבענו. לדעתי אין

לגו אסמכתא חוקית כדי לעשות את המעשה הזה לגבי אותם העובדים שאנחנו רוצים להחיל בשירות המדינה והם אינם אזרחים. אמנם בחוק שירות המדינה ישנו היוצא-מן-הכלל הזה, אבל יש חוק אחר והוא המחייב בגלל הכלל שהוא האחרון. אני מתכוון לחוק החלת המשפט. שם כתוב: "ראש הממשלה רשאי לפטור בתקנות לזמן מסוים ...." (קורא את הסעיף).

מהנוסח ברור שהשחרור שייעשה ע"י ראש הממשלה בתקנות, חל על האזרחות בלבד ואינו חל על הצהרת אימונים. אם נרצה לפטור את האנשים האלה מחובת הצהרת אימונים למדינה צריך לתקן את החוק.

לגופו של ענין אני רוצה לומר, לא הייתי כופה אזרחות ישראלית על אנשים שאינם רוצים זאת וגם לא באיום שאם הם רוצים לעבוד אצלנו, עליהם לקבל את האזרחות. סוגיה אחרת היא הצהרת אימונים למדינה. עובד מדינה שיקבל משכרת מן המדינה ויהיה במשרדים ממשלתיים, לדעתי אין שום פגם בכך אם נתבע מצנו הצהרת אימונים למדינה. לא הייתי אומר להעמיד את זה כתנאי. לי נדמה שרובם יהיו מוכנים לזה. אבל מלכתחילה לפטור אף מהצהרת אימונים למדינה, בתנאים מיוחדים, לאחר שחרור העיר העתיקה, אני לא הייתי עושה זאת. זה קצת על משקל: אל תצדק הרבה.

כל המדינות וכל הצבאות שבעולם הולכים בדרך של השבעה. אני מציע: ביחס להצהרת אימונים שלא נחליט לפטור אותם. אינני מסיקים עליהם לקבל את האזרחות. נראה מה תהיינה התוצאות. אם יתברר שהם אינם רוצים, ונראה חשיבות בכך להעעיל אותם גם בלי הצהרת אמונים, לדעתי יהיה צורך אז בתיקון החוק של החלת המשפט.

<u>שר הפנים ח.מ.שפירא:</u> לכאורה הצדק עם השר בגין. השאלה היא אם אפשר עכשיו להעביר את זה. מה הכוונה שלנו? הכוונה שלנו היא שהם ישמשו כפקידי הממשלה או העיריה, ואנחנו חושבים שבמשך הזמן הם יהיו גם אזרחים ויוכלו להשבע שבועת אמונים. אנחנו גם יודעים שהשבועה אינה ערובה לשום דבר.

אני הייתי מציע לקבוע את הדבר בתקנה לשלוש שנים, לא לדרוש מהם אזרחות ולא שבועת אימונים. כעבור שלוש שנים נצטרך לדון מחדש אם הם ראויים לזה או לא. אז אולי ישתנה המצב בצורה כזאת שנוכל להגיד להם שאם הם רוצים להיות אזרחים ולהשבע שבועת אימונים למדינה, טוב; ואם לא - יחפשו להם מקום עבודה אחר. ניתן להם שלוש שנים כדי שיסגלו את עצמם למצב ולמחשבה הזאת.

<u>מר י. ניצן:</u> הבעיה מתעוררת רק בירושלים כי שאר המקומות אינם מדינת ישראל.

יש 200 עובדים ו-60 שוטרים.

<u>היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול:</u> גם השוטרים לא יישבעו אימונים למדינה?

<u>מר י. ניצן:</u> במשטרת ישראל ישנה פקודת המשטרה ושם נשבעים.

<u>שר החקלאות ח. גבתי:</u> גם אני בדעה שאין לעשות את זה כל כך חלק ולפתוח לפניהם את הדרך שהם יוכלו להמשיך לעבוד בלי הצהרת אימונים. יש להם חוזה שמקנה להם את כל הזכויות של הותק וכן הלאה. אני חושב שצריך לעמיד אותם בפני הברירה - מי שמצהיר הצהרת אימונים, יכנס כעובד קבוע לממשלה עם כל הזכויות; מי שאינגו מוכן לכך, שיחתמו אתו על חוזה שלא יקנה להם את כל היתרונות של עובד קבוע. אני חושב שכדרך זו אנחנו נחייב אותם לחשוב במה לבחור. אני מסכים שאפשר לתת להם תקופה של שלוש שנים. אם תוך שלוש שנים הם יסכימו להצהיר הצהרת אימונים, גם התקופה של החוזה תיחשב להם כשירות קבע. אם הם לא עושים זאת, אז זה חוזה לשלוש שנים שאפשר לגמור אותו מבלי שזה מקנה איזה שהן זכויות.

אם נציג בפניהם את האפשרויות האלה, אז אני מניח שחלק יבחר להצהיר הצהרת אימונים ואז, לפי התקנות האלה, יוכלו להיות עובדי מדינה מבלי לקבל אזרחות ישראלית.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אם אדם כזה נתפס בריגול, על יסוד מה הוא עבר עבירה?

שר הדתות ז. ורהפטיג: גם מי שאינגו אזרח חייב בעבירת ריגול.

היו"ר ראש הממשלה ל.אשכול: נניח שאותו עובד עבד בעיריה, וחיפש תכניות של העיריה, או שמסר על תקציבים בסרם שנתפרסמו. מעשים כאלה או אחרים, אז הוא לא יוכל לטעון שהוא אינגו חייב אימונים למדינה?

שר הדתות ז. ורהפטיג: כל העבירות האלו חלות על תושבים.

ראש העיר ס.קולק: היה מקרה כזה, פיטרנו את האיש על פי חוק המשמעת.

שר הדתות ז. ורהפטיג: ההצעה הזאת מוגעת לאלה שהם היום עובדי מדינה, לגבי עובדים חדשים יחולו הכללים הרגילים. התסדר הזה מוגבל רק ל-200 העובדים, ומי שירצה להתקבל עכשיו, צריך לדרוש ממנו להתאזרח ולמסור הצהרת אימונים, אחרת לא נקבל עותו לשירות המדינה.

מר י. ניצן: מאזרחות אפשר לפטור אותם.

שר הדתות ז. ורהפטיג: המדובר רק באלה שכבר עובדים. עם אלה לא צריך להחמיר ולדרוש מהם הצהרת אימונים. אין לזה ערך רב,לפי שעה, אפשר להשאיר את זה לעוד שנה-שנתיים. יכתן שאחר-כך הם יהיו מוכנים להצהיר הצהרת אימונים.

אני זוכר את סעיף 34. אם הוא אינגו אזרח, אי אפשר לדרוש ממנו אותה הצהרת אימונים. סעיף 19 + אותם הסעיפים, מסעיק מבחינה משפטית. אולי צריך גם להזכיר את סעיף 19 של החוק החדש.

אני חושב שצריך לקבל החלטה שבמשך שנה או שנתיים אינגו דורשים מהם לקבל את האזרחות ולא להצהיר הצהרת אימונים.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: מה עם המורים?

מר י. ניצן: אותו הדין. יש 80 מורים הכלולים בתוך ה-200.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני מתנגד להצעה. בזה אנחנו מדגישים זמניות.

מר י. ניצן: אנחנו נסינו להעביר אותם בדיקת רפואית והם סרבו. צריך להביא בחשבון גם שלא נעמוד לפתע בפני מצב שנצטרך לסגור את כתי התחולים. יתכן שאם נצטרך לדרוש מהם הצהרת אימונים, הם יחליטו לעזוב. אינני אומר שכך יהיה, אבל זה יתכן וצריך לקחת את זה בחשבון.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: הוא לא יקבל רשיון להיות רופא.

שר התחבורה ח.מ.שפירא: יש לו. הבעיה היא חינוכית מצדנו, אם אנחנו רוצים לחנך אותם או לא. אם נעמיד אותם בפני ברירה שעליהם לקבל מיד אזרחות ולהשבע אימונים, הם יכולים גם לעזוב את העבודה. יש עליהם מחד של ירדן וגם של החבלנים. לדעתי, עלינו לחנך אותם עוד שנתיים-שלוש שנים.

שר המשטרה א. שמון: האם זה לוחץ עלינו או עליהם?

מר י. ניצן: עלינו. הם מבקשים הכרה בותק, אבל קביעת המעמד איננה לוחצת עליהם.

שר המשטרה א. שמון: 19 חודשים עברו והם עובדים ומקבלים את משכורתם. ענין הותק יוסדר. למה לנו עכשיו לשנות את הסדר? אנחנו גם נעורר נגדנו את עובדי המדינה הישראליים, כי יש מה יתרונות שאין לעובדים שלנו. לו היה עובד מדינה ישראלי פונה לבג"צ ואומר: הראו לי מדוע אני צריך להיות מופלה לרעה? למה לנו כל זה? סידרנו את ענין הותק, ובזה גמרנו. נשאיר את זה לעוד שנה ונראה איך יתפתחו הענינים.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני חוזר על הנימוק שלי. אין לי ספק שזה יעורר מצב של זמניות בשלטונה של המדינה על מזרח ירושלים. לא מדובר באיש מומחה שבלעדו אי אפשר לחיות, כי אם ב-200 אנשים שלא רוצים להשבע איתונים.

שר הסעד ח.מ. שפירא: איפשרנו עכשיו לערבים תושבי ירושלים המזרחית להתאזרח בלי כל קושי. אף אחד מהם לא רצה בזה. זה המצב. עלינו להכיר את המצב הזה. ע"י כך שנכריח אותם, נביא למשבר בשירות שלנו בעיר העתיקה. לכן אני מציע לדחות את ההכרעה.

ראש העיר ט. קולק: זה סביר מצדנו לדרוש את זה, אבל עלינו לדעת מה תהיינה התוצאות. גם אם הם יהיו מוכנים, על מנת לקבל משכורת, לתת את השבועה הזאת שהיא לא בלבם. ברור שיהיו איומים עליהם והם לא יעיזו להשבע איתונים. התוצאה תהיה ש-200 איש יתפטרו. אפשר לנהל את המדינה בלי 200 איש אלה, אבל אז שוב יבואו עם הסברה בחו"ל ויתעוררו כל העניינים.

שר התקלאות מ. נבחי: למה השוטרים הסכימו להשבע איתונים.

ראש העיר ט. קולק: שם היה בשבוע-שבועיים הראשונים. לו היינו עושים את זה בשבוע-שבועיים הראשונים, לא היה איש מפקפק.

שר התקלאות ח. נבחי: חוזר על הצעתי להעמיד אותם בפני ברירה: או שהם מצהירים איתונים ויקבלו את כל הזכויות, ואם אינם מצהירים, יחתמו אתם על חוזה וזה לא יקנה להם את כל הזכויות, אלא לזמן קבוע.

שר הסעד ח.מ. שפירא: זה יבוצל נגדנו.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: מה בדבר אלה שאכתנו יודעים שהם מקבלים כסף גם ממשלת ירדן?
אם הם היו אומרים לנו זאת, אז עליגו להשלים עם זה?

שר הדתות ז. ורהפטיג: לזה יש חוקים משמעתיים.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: מי מונע ממנו לקבל עוד כסף ממקום אחר? אולי זה בעד עבודת ריגול?

שר הדתות ז. ורהפטיג: את הכסף הוא מקבל בעד אותה העבודה.

משר ס. בגין: מציע להכניס את המלים "מדינת ישראל" בהצהרת המשמעת.

מר י. אלוני: אני לא בטוח אם הם יסכימו לחתום על הצהרה כזאת.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אז נצטרך לוותר על זה, וזה יהיה עוד יותר גרוע.
אני צריך להגיד שהם אינם רוצים את זה כי כולם מקבלים משכורת גם ממשלת ירדן ולא איכפת להם.

ראש העיר ס. קולק: הם מפחדים שיכריזו עליהם כעל בוגדים, הם פוחדים על חייהם.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: מדוע המוחרים אינם פוחדים לסחור אתנו?

שר הסעד מ.מ.שפירא: הם אינם נשבעים על שום דבר.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: מה עם הרשיונות לרופאים ולשאר בעלי מקצוע?

ראש העיר ס. קולק: הוציאו חוק שמכיר ברשיון שהם קבלו.
הכנסת הוציאה חוק לגבי כל הרשיונות.

<u>תיו"ר ראש הממשלה ל. אשכול:</u> זה טוב לכל חייו?

<u>ראש העיר ס. קולק:</u> זה לשנה אחת.
למשל בפסים, אנחנו כל הזמן דחינו את הגבייה מסיבות שונות. בסוף התלטנו שנעשה זאת לאחר החגים שלהם. ב-1.1 התחלנו להטיל מסים והתחלנו להטיל עיקולים והנה הם משלמים. הגענו לזה לאט לאט. הם נכנסו למסלול. בכל פעם אמר ללכת צעד אחד תלאה. לא חשבנו לשחרר אותם לכל ימי חייהם ממסים. עכשיו התכנסות ממסים שם לא תהייגת גרועות - באופן יחסי - מאשר בישראל. אם תייגו עושים זאת לפני שנה, תייגו מביאים אותם לשביתה. אנחנו הולכים בעניינים אלה צעד אחר צעד. כעת אנחנו חושבים שיכולנו להתחיל בזה לפני ארבעה חודשים, אבל זו מחשבה לאחר מעשה, קשה לדעת זאת מראש.

<u>תיו"ר ראש הממשלה ל. אשכול:</u> מזה אולי אפשר ללמוד שכל דחיה היא לרעה.

יש פה שתי הצעות. אני רואה שיש רוב להצעה להשאיר את העניין תלוי ועומד.

<u>מר י. ניצן:</u> לגבי החדשים ננהג אחרת?

<u>תיו"ר ראש הממשלה ל. אשכול:</u> כן.
איך ננהג לגבי קבלת אנשים חדשים?

<u>שר המשטרה א. שרון:</u> אני חושב שננהג באותה הדרך.

<u>שר הפנים ח.פ. שפירא:</u> אני חושב שלא. יש להבדיל בין חדשים ובין אלו שעבדו עד עכשיו. צריך למצוא דרך לגבי אלה שימשיכו לעבוד. אולם לגבי חדשים, מי שלא רוצה, אין לנו כל התחייבות כלפיו והוא ישאר מחוץ למסגרת עובדי המדינה. לגבי החדשים צריך לדרוש הצהרת אימונים.

המשך הדיון נדחה.

ג. שיקום בית הכנסת "חורבת רבי יהודה החסיד".

מר י. תמיר: בישיבה האחרונה כאשר הצגנו את הנושא של בית הכנסת שצריך להבנות במקום "חורבת רבי יהודה החסיד", ביקש שר הפנים להתייעץ גם עם צוות המתכננים של העיר העתיקה. קיימתי שיחה אחת עם האדריכלים שרון ועם ברוצקוס. אני מבין שרוצים לשמוע את דעתם.

מר א. שרון: לפני שבוע בדקנו את התכניות ואת המציאות. כאשר עשו את התכנית הזאת, לא היה עוד שחזור, הכל היה חורבות. מובן שבשחזור זה קצת משנה את קנה-המידה ואת תרושם הכללי. הבעיה היא קודם כל הבנין שיוקם בתור יצירת ארכיטקטונית והסביבה, באיזו מידה זה יתאים לסביבה. מה יש בעיה של אופי ארכיטקטוני וגם של קנה-מידה. זאת, אולי, הנקודה החשובה ביותר. היו גם מאמרים של ביקורת. אחד היה קיצוני ואמר ש"החורבה" צריכה להיות עוד יותר גדולה על מנת שיהיה לפחות יותר גבוה מסגד עומר, שיראה את חשיבות הרובע היהודי וה"חורבה" בתוכו. אינני חושב שזה מתפקידנו, מבחינת המסובב, אנחנו ראינו וגם שמענו את ההצעה של לואי קאהן, שמשתדל לשלב את "החורבה" עם הסביבה. אמנם הבנין די גדול, 50 x 50 מ' (במקרה אותן המידות כמו מסגד עומר בלי הפינות הכתומות). הוא השתדל להקים קנה מידה ע"י זה שלא עשה ארבעה קירות אלא חילק את הקירות האלה על קטעים-קטעים, ע"י זה הוא השתדל להתאים יותר את קנה המידה של הבנין, שהוא באופן יחסי גדול, לסביבה של הבתים הקטנים, ע"י זה שחילק את הקירות לקטעים. גם בפנים הוא תתחשב מאד בקנה המידה. לא עשה סתם אולם גדול של 40 x 40 מ', אלא הוא חילק את זה יפה מאד. יש מרכז קטן שישמש בית תפילה רגיל לכל ימי השנה, ומסביב יש עוד שטח שישמש לתפילה בזמן החגים, כאשר באים יותר אנשים, או בחגיגות. הוא חילק את זה ע"י עמודים וע"י זה שמבחינה פונקציונאלית פתר יפה את הבעיה, לעשות בנין גדול ובפנים הוא נראה לא כל כך גדול וגם משמש את המטרות הפונקציונאליות, לפונקציה יותר מצומצמת ויותר רחבה.

את החורבה הישנה הוא השאיר בתור גן. לשאריות האלה יש גם חשיבות היסטורית וסנטימנטלית, והוא משאיר את זה בתור גינה, ואת ה"חורבה" הוא בונה על יד זה.

גם בברלין בנו בצורה כזאת. שם ה"גדכניס-קירכה" נהרסה בהפצצה והשאירו את זה ועל ידה בנו את הבנין המודרני.

לו הייגו עושים התחרות ארכיטקטונית אני מפקפק אם הייגו מקבלים תוצאה יותר טובה. הבעיות כל כך עדינות והתכנית כל כך קשה. אנחנו מצליחים בארכיטקטורה אם יש תכנית ברורה לגמרי. מה נקודת המוצא היא יותר אמוציונאלית וקשה לעשות תכנית כזאת. אם נעשה התחרות נתיה יותר מבולבלים אחריה מאשר לפניה. במקרה נפלנו לידי אדם שיש לו גם הרגש העדין וגם הוא ארכיטקט מצוין. לו היתה לי ברירה לחפש בשביל "התורבה" ~~שם~~ ארכיטקטים, אני מכיר שני אנשים בלבד שמתאימים לזה, אחד הוא אלטו מפיגלנד והשני הוא לואי קאהן. לשניהם יש הבנה האמוציונאלית. קאהן הראה שיש לו גישה אנושית וגם כללית ורגשית.

יש הרבה מאד ביקורת. גם קאהן אמר שזה הפרויקט הראשון. בפרויקטים מחות חשובים אנחנו עושים כמה תכניות, לומדים את הסביבה ואז מכינים פרויקט ראשון, שני ושלישי וגם רביעי, ואולי הפרויקט הרביעי שווה דבר מה.

אם נזמין את קאהן עוד פעם - ואני בעד זה - הוא יראה מה עשו בינתיים, את השחזור, וזה יכול להיות יעיל. אני חושב שהבחירה הטובה ביותר זה למסור את זה ללואי קאהן, אבל כדאי שנשמע דעות שלכם ושל הארכיטקטים עד שנמצא את הפתרון הנכון. צריך גם לבדוק עוד פעם את קנה המידה, זה חשוב, כדי שהמבנה יבלוט בסביבה אבל לא יותר מדי. זו דעתי הפרטית. חשוב שזה יתמזג עם הסביבה.

<u>מר א. ברוצקוס:</u> אני מצטרף לדעה שלואי קאהן הוא הארכיטקט הטוב ביותר לתכנון בית הכנסת הזה. התכנית המוצעת היא 50 מ' אורך ו-25 מ' גובה. זאת אומרת שהוא גדול ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ מסגד עומר לפי המראה, הוא איננו ששוה, וזה יהיה הבנין הראשי בכל העיר העתיקה. זה ישנה לגמרי את האופי של הרובע היהודי. הבניינים שם קטנים וכמעט שלא ייראו. קאהן הרגיש בקנה מידה זה וחילק את הבנין. לכן הבנין עומד על שטח גדול. הוא משנה את שיווי המשקל של כל העיר העתיקה, כי מסגד עומר עומד על הר הבית וכל העיר נבנתה בכיוון זה. הבנין הזה יצור שיווי משקל שונה.

ה"חורבה" ובתי כנסת אחרים יצרו
שיווי משקל ביחס לכיפה של כנסיית הקבר, והמסגד - בגלל המקום
שלו - היה הכי מרכזי. עכשיו הכל ישתנה.

ברובע היהודי לא עושים את האיסצ'
שהיה לפני שנת 1948. שיווי המשקל בעיר העתיקה ישתנה, ואת זה
צריך לשקול. הבנין הוא 50 x 50; הכנסת היא 65 ו151 מ' גובה.
מכחיכת האפקט זה יהיה בערך כמו הכנסת. צריך לראות את זה
מראש . אני חושב שצריך לבקש את הארכיטקט לספל בנושא זה, אולי
צריך להקטין אותו.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: מה הרע בדבר שזה כולם?

מר א. ברונצקוס: זה מנוגד לפיתוח הטבעי של העיר.
העיר נבנתה בצורה שהר הבית הוא
המוקד והכל מכוון ונמצא בשיווי משקל. הבנין יירא כיחידה
יותר חזקה מהר הבית. זה פוגע במצב הקיים. אני חושב שחשוב
מאד שלואי קאהן ישפל בנושא זה, אין לתת לבנין הגדול אופי
אולי קצת יותר מפורט ממה שהוא הרגיש.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: כשאתה אומר "פוגע", אתה מדבר
מנקודת השקפת של ארכיטקט?

מר א. ברונצקוס: כן.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: יכולה גם להיות דעה שאנחנו לא צריכים
להתבלט אחרי הכיבוש. זה דבר אחר.
אם אתה אומר שגם מנקודת השקפה כזאת, שלו הכל היה יהודי ומסגד
עומר לא היה קיים, אז גם כן אין צורך, מנקודת השקפה ארכיטקטונית ,
שזה יהיה משהו יוצא דופן, זו דעה של מומחים זה לא ענין של רגש.

שר הדתות ז.והפטיג: אני רוצה לשאול את הארכיטקטים על
הפרופורציה שבין הבנין הזה לבין
הכותל המערבי. בידינו הכותל; לצערי אין בידינו עדיין הר הבית.

אם אנחנו רוצים לבנות את "התורבה"
בצורה שיראה שאינגו מותרים על הר הבית, ולא כל שכן שהכותל
המערבי אינגו המוקד. נדמה לי שהתכנית מעבירה את המוקד ל"תורבה".
"התורבה" תהיה רק בנין יפה . את התוכן הרוחני ממלאים היהודים
שבאים ולא הבנין. השאלה אם נוכל לעמוד בתוכן הרוחני שיש
להר הבית. יתכן שהפתרון הוא בזה שנמשיך קצת את הבנין.
יתכן שהוא צריך להיות בבחינת "משרתים בקודש", ואז צריך
לשנות את המוקד. אינגו מותרים על הר הבית ולא על אפשרות
של התפתחות רחבת הכותל. איך מקשרים את זה?

<u>היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול:</u> אני מבין שאתה נוטה להסמיך בית כנסת
לכותל?

<u>שר הדתות ז. ורהפטיג:</u> אני חושב שה"תורבה" צריכה להיות
משולבת כרחבת הכותל. אולי הגובה
לא צריך להיות 25 מ', * כי אז זה מאפיל על הכותל. זו בעיה
ארכיטקטונית. אני ישבתי עם מר קאהן שלוש-ארבע פעמים, ונדמה
לי שהוא הבין את זה. אולם, נדמה לי שהפתרון אינגו הפתרון שהוא
הציע.

<u>שר הפנים ח.מ. שפירא:</u> כדי להתאים את בית הכנסת הזה לסביבה
צריך אולי קצת להנמיך אותו שלא יהיה
תלוש מהסביבה. לי נראה שבית הכנסת בצורתו זו הוא יותר מדי
מודרני. בתי כנסת שאני ראיתי, על פי רוב היתה להם כפה.
אני רוצה לשאול: האם זה נראה כבית כנסת? אנחנו מעוניינים
שיראו את זה כבית כנסת כאשר נכנסים, הייתי רוצה שגם אלה
שעוברים על יד המקום ידעו שזה בית כנסת ולא סתם בית מודרני.
אפילו כאשר אתה עובר על יד בית הכנסת "עמנואל שמפל" , אתה
מבחין שזה דבר מיוחד. האם אפשר לתת צורת של בית כנסת
לבנין לא רק מבפנים אלא גם בחוץ? צריך שכל אחד ידע שזה
מקום קדוש ליהודים.

<u>סר א. שרון:</u> אשר לשאלה האחרונה, כל דור משאיר
את החותם בארכיטקטורה שלו. כך עשו
היוונים, כך הרומאים ועד לארכיטקטורה הסוציאליסטית
או הקומוניסטית. הבעיה שלנו היא קשה ורק יחידי סגולה יכולים

לעשות את זה. אנחנו סוענים שקאהן הוא מאותם יחידי סגולה שעלול להצליח בבנין הזה וליצור בו את הסמל שמכיל תוכן. למעשה, אנחנו קטנים מדי כדי לשפוט את זה, את זה יכולים לשפוט הדורות הבאים. לכן קשה לומר אם זה דומה לבית כנסת או לא, אנחנו מתייחסים לבית כנסת כאל פרי של תקופות אחרות. אנחנו מתייחסים על בתי הכנסת של קהילות יהודיות בצ'כיה, בפולין ומדינות אחרות, ובמדינת ישראל יש לו משמעות אחרת. הוא לא חדש לגמרי, הוא קשור בעצם בנייתו לבנין ה"חורבה" הקודם, אבל יחד עם זה הוא צריך לסמל משהו נוסף. אנחנו לא מסוגלים לשפוט את זה, הדור הבא ישפוט זאת. אחד האנשים הבודדים שמסוגל להצליח לתקוף בעיה כזאת של יצירת סמל, הוא לואי קאהן. לכן אנחנו רוצים לתמוך באיש.

<u>ראש העיר ש. קולק:</u> לו היינו משחזרים בית כנסת עתיק הוא לא היה מזכיר לנו את בית הכנסת בוורשה... למשל: כפר נחום, או ברעם; להם לא היתה כיפה. כל תקופה יוצרת משהו משלה.

<u>מר י. תמיר:</u> אחד הנושאים שצריך לדון בו, הוא אם משחזרים את ה"חורבה" או בונים מחדש. ההצעה שנשמעה כאן - שאני מצטרף אליה- אומרת שצריך לבנות אותה מחדש. הנימוק העיקרי לכך הוא שה"חורבה" כפי שהיתה, עומדת בדיספרופורציה למה שיש היום. הרובע היהודי היה שכונת די מדולדלת, שהלכה והתדלדלה בשנים האחרונות. היו שם כוכים ובהם גרו משפחות עניות. אנחנו רוצים לשחזר את הרובע אבל לא לחזור לצורת העניה. אם נצליח בזה, הוא ייתפך לרובע העיקרי של העיר העתיקה, ויעלה גם על הרובע הארמני והנוצרי. אם כן, אנחנו צריכים לתת ביטוי שונה גם ל"חורבה".

מה הועלתה שענה שצריכה להיות מזיגה בין הרובע והכותל. קאהן הציע כמה דברים שיוצרים מעין פרוזדור בין הכותל וה"חורבה". איינגי מכיר די את לואי קאהן. האדריכלים מכירים אותו. הפרויקט הזה יקח זמן והוא צריך לקחת זמן. צריך לחפש תשובה גם לשאלות שהועלו. כשקאהן יהיה כאן, כדאי שהוא ישמע את ההערות וישמיע כמה מהערותיו.

השר ס. כגן: כולנו מוכנים להשתכנע, שאם יש להקים בית כנסת, אז לואי קאהן הוא האיש. השאלה היא: האם ללכת בדרך זו או האם לשקם כדבר יקר בזכרונות העם את ה"חורבה". אני אבקש את הידידים שלנו להביע דעה מה היה קורה אם הועדה הזאת היתה מחליטה שצריך לשקם את ה"חורבה" על רקע המסובב, על רקע הכותל המערבי והר הבית. האם נוכח הנתונים האלה בעיניהם פסולה המחשבה של שיקום ה"חורבה" עם כל התידושים שצריך להוסיף, אבל עיקר הרעיון יהיה לשקם את ה"חורבה".

מר י. תמיר: כיפת בית הכנסת הקודם היתה גבוהה מאשר כיפת המסגד כי המקום עליו עמדה ה"חורבה" יותר גבוה מהר הבית.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: כמה אנשים היום בישראל יודעים על כך שהיה פעם בית כנסת של רבי יהודה החסיד? וככל שיבואו יהודים מהגולה, יהיה הפרש גדול יותר בין אלה שזוכרים את "החורבה" כפי שהיתה, לבין אלה שאינם יודעים עליה. להפך: יבואו אנשים לראות את הבנין היפה ושם רק יוודע להם שהיתה פעם "חורבה של רבי יהודה החסיד". אינני יודע מדוע אסור לבנות בנין אימפוזנטי אפילו יותר מהכותל המערבי? לו בא עכשיו האפיפיור והיה מחליט לבנות בירושלים בנין עצום (כמו שבנו בנצרת), האם הוא יתחשב בגובה המסגד או בית כנסת? או, אפילו בכנסיה אחרת?

שר הפנים ח. מ. שפירא: אינני חושש מכך שעלול להיות איזה בנין שיתחרה בכותל המערבי. אני רק חושש מדבר אחד, שהבנין לא יהיה תלוש מהעיר העתיקה. משום כך אני אומר, אולי יהיה יותר קטן ויתקרב אז לגוף של העיר העתיקה. ענין הכותל המערבי אינו מפריע לי, אינני חושש.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: כשאני רואה את התכנית, זה לא מפריע לי; יתכן שפעם יבנו בנינים יותר גבוהים שם.

שר התקלאות ח. גבתי: מה שמסריד אותי זה הדיס-פרופורציה בין הגודל של הבנין שיהיה מסוגל לקלוט אלפים, לבין מספר היהודים שיבואו להתפלל.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: שמעתי שהמקסימום הוא בין 1500 עד 2000 איש, כאשר הכל מלא.

שר התקלאות ח. גבתי: יתכן שכמה ימים בשנה, בחג ומועד, יהיו הרבה אנשים. בכל ימי השנה, לא יבואו יהודים משכונות מרוחקים בירושלים להתפלל שם. זה מעורר חשש של דיס-פרופורציה, שהאולם יהיה ריק.

שר הדתות ז. ורהפטיג: יש תשובה לכך, יש תכנית יותר מצומצמת שמתרחבת אחר-כך.

סר א. שרון: כבר הסברתי שכל בית הכנסת יכול להכיל 2000 איש, אבל הפנים מסודר כך שהוא קטן. אני חושב שגם 200 - 300 איש ימלאו את זה. אפשר לבנות בנין גדול שנראה גדול, כמו כנסיית סנט-פטר ברומא, שבאמת נראית ריקה בימים רגילים. אבל אפשר לבנות כך שזה לא ייראה. יש כנסיות גדולות עם עמודים גושיים בתוכן, ואז הגודל לא מורגש כל כך. המימדים של ה"חורבה" אינם מפריעים, זה 40 × 40. אינני מפחד מקנה סידה זה. אני רוצה להזכיר לראש הממשלה את המוזאון בירדכי, גם שם היתה בעיה, שרצו שלא יהיה גדול מדי וישתלב עם הקיבוץ. צריך לקחת בחשבון שגם הבתים בעיר העתיקה יהיו יותר גבוהים מאשר קודם.

אשר לרחבת הכותל וכל המסובב.
קאהן הרגיש בזה, הוא גם עשה איזה שהוא מבנה, הוא רצה לתחום את הכיכר הזאת שלא תהיה פרוצה כמו היום. בהזדמנות זו, אני חושב שמוכרחים לעשות משהו עם רחבת הכותל. בעניין זה אני בעד התחרות שתיתן לנו הצעות. אי אפשר להשאיר את רחבת הכותל במשך זמן רב כמו שהיא, מוכרחים לפתור את הבעיה. זה צריך לעשות בהתחרות במכרזים, וזה יקח שנה ואולי יותר. צריך אז גם למצוא את היחס הנכון בין ה"חורבה" לבין הכותל.

בדרך כלל אינני חושש מהקטנת ערך הכותל המערבי.

אני מציע להזמין את קאהן שיציע תצעות חדשות. כמו-כן אני מציע לפעול בקשר לרחבת הכותל כדי שנוכל לפתור את מכלול הבעיות ולא רק בעיה אחת.

שר הדתות ז. ורהפטיג: יש בידינו היום 210 מ' של הכותל, יתכן שבעוד מספר חודשים יהיו עוד 30 מ'. זה משנה את כל התמונה. כרגע המאמצים הם לחשוף יותר מהכותל המערבי. לכן קאהן צריך גם לשים לב למצב המשתנה.

מר א. שרון: אני מדבר על רחבת הכותל ולא על בנין הישיבות, שלפי דעתנו הוא גדול מדי, על יד שער האשפות. אי אפשר לבנות בנין ועוד בנין, מוכרחים הכל לבנות לפי ביצוי כללי. אני תומך ואומר שחשוב לפתור את בעית הכותל המערבי, את הרחבה, ואני מציע להכריז על התחרות לתכניות.

שר הדתות ז. ורהפטיג: צריך להזמין את קאהן כדי שימשיך בתכניתו לאור המצב המשתנה.

שר התקלאות ח. גבתי: פירוש הדבר הוא למעשה שאינכו משקמים את ה"חורבה" כי אם בונים דבר חדש?

מר א. שרון: כמעט בשום מקום באירופה ההרוסה לאחר מלחמת העולם השניה - חוץ מאשר בפולניה, ברוסיה, שיש לזה סיבות מיוחדות - לא שחזרו אלא בנו על יד זה. פה מדובר בבנין של אבן, וקשה מאד לשחזר. לא מצליחים בזה.

היו"ר ראש הממשלה ל.אשכול: אצלי מתעוררת שאלה. אני לא מתנגד לתכנון, השאלה היא: מתי ניגשים לזה. לאור ההחלטה שהחלטנו הבוקר, על המצב של זמניות, הרי צריך גם כאן לחשוב שהעניין יקח שנתיים.

מ ת ל י ש י ם : להזמין את האדריכל ל. קאהן מארצות-הברית לשם המשך התכנון של מבנה חדש ל"חורבת רבי יהודה החסיד".

ג. קרית האוניברסיטה על הר הצופים.

השר ס. בגין: הבעיה ידועה לכולם. יש סכסוך בין האוניברסיטה לבין ועדת התכנון המחוזית בקשר עם קרית האוניברסיטה בהר הצופים. לא אכנס לבעיה. אני מציע הצעה נוהלית - לאחר שועדת משנה מטעם הועדה המחוזית לבנין ערים עומדת היום להגיש הצעותיה לועדה עצמה, לאישור וההצעות האלו נוגדות את דעת המסונים על האוניברסיטה, אני מציע שתינתן הוראה - מטעם ראש הממשלה - לאותה ועדה, שהיום לא יחליטו על התכנית. אנחנו נזמין את נציג האוניברסיטה ואת נציג הועדה המחוזית, נשמע את דבריהם ואז נחליט. ההבדל בתכניות הוא עצום (1500 אנשים שיגורו שם או 17,500). מדוע צריך דוקא היום לקבל תכנית שהאוניברסיטה מתקוממת נגדה. לכן, נבקש את הועדה המחוזית להמתין קצת עם ההחלטה.

שר המשפטים ח.מ. שפירא: קשה לדרוש מהם לדחות, מכיון שזו ועדה סטטוטורית שיכולה להחליט על דעת עצמה. אני שמלתי קצת בענין. האוניברסיטה רוצה לקבל 480 דונם לבניית מעונות לסטודנטים, ונתנו להם בערך כ-340 דונם. המדובר ב-110 דונם. כל המטפלים בזה טוענים - פה אחד - שאם יוסיפו קרקע ויבנו כפי שהאוניברסיטה מציעה, זה ישבור את קו הנכס של המקום, ותהיה זו "בכית לדורות". ביקשתי, עד כמה שאפשר, ללכת לקראתם. אם בכל זאת יחליטו בשלילה - ואני חושש שהם יכולים להחליט דבר כזה - המצב יהיה רע, כי אנחנו לא נוכל להביא מומחים נגדם. שם יושבים המומחים של ירושלים המתכננים את העיר. נכון שלהרמן יש אספירציות גדולות, הוא רוצה להגיע ל-18,000 סטודנטים. המתכננים צריכים להתחשב בבעיה הארכיטקטונית.

היתה גם בעיה של כבישים. האוניברסיטה
רצתה לסלול כבישים שם שהיו הורסים את התכנית של המתכננים.
התערבתי בענין והגיעו להסכם. האוניברסיטה מוענת שיש לה
הכסף והועדה המחוזית מפריעה לה לבנות. הערב אני נפגש
עם הרמן ועם אנשים המטפלים בזה במשרד הפנים, נראה מה יהיה.
אני ביקשתי מהם לדחות את ההחלטה, אם תדבר אפשרי.

מר י. תמיר- הויכוח איננו על 18,000 או על 5000
סטודנטים, אלא כמה דרוש לאוניברסיטה.
האוניברסיטה דרשה מקום ל-18,000 סטודנטים, ומשיעים לה קרקע
שתספיק ל-18,000 סטודנטים. האוניברסיטה דורשת בעד 5000
סטודנטים נוספים שיוכלו גם לגור בקמפוס שם. רוצים גם להקים
שם מרכז קהילתי. מרכז קהילתי צריך להיות בשכונות הקרובות.
האוניברסיטה תצטרך אז לשנות את התכנון שלה.

דעת הועדה כולה היתה שבשטחים מסוימים
פוגעים באופן רציני בגוף של הר הצופים. הועדה היתה מורכבת
מנציגי עיריית ירושלים, הועדה המחוזית, מינהל מקרקעי ישראל,
וגם אני השתתפתי בחלק מהדיונים האלה. איננו חושב שמי שהוא
מהועדה אמר שרוצים פחות 1500 סטודנטים יגורו שם. אם נלך
לקראתם, ההפרש יהיה בסביבת 70 דונם. עם תכנית קצת יותר
מרוכזת, אפשר להגיע גם לעוד 5000 סטודנטים.

דיברתי עם מר דש והוא אמר שהיום
רק ידונו בענין ולא יחליטו.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: גם אני שמעתי על ענין הגוף של
ירושלים, אבל אנחנו שם במצב
כזה שלא נוכל בכל פעם להפקיע קרקעות. בכל אופן, לא נוכל
לעשות זאת בעתיד הקרוב. איננו יודע אם יש בקרבת מקום קרקע.
אם אפשר לצמצם את התכנית וליישב בה את הסטודנטים, צריך
לצמצם. חשוב מאד להוסיף עד 800 או 1000 סטודנטים במקום זה.
על 70 דונם, כמה יהודים אפשר להושיב שם?

מר י. תמיר: האוניברסיטה הציעה לבנות ל-1800 סטודנטים על קרוב ל-40 דונם.
להר הצופים יש מורדות משופעים. במשך כל השנים וגם היום אסור לבנות שם, כשם שאינגו רוצים לבנות בחלק מנחל קדרון. אנחנו רוצים לשמור על משהו. המחשבה היתה להשאיר את השפועים החלקים ועל החלק העליון לבנות. על קטע מסוים האוניברסיטה קבלה את זה ועל קטע אחר היא מתנגדת כי יש לה תכניות מוכנות לגביו.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אתה מסכים שזה הסרש של 1800 סטודנטים ?

מר י. תמיר: כן, אבל אנחנו חושבים שע"י ציפוף אפשר גם כן להוסיף חלק. השאלה היא איך עושים את התכנית. בתכנית הנוכחית הם לא עשו זאת.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אם יקבלו את דעתך וישנו את התכנית, יהיו יותר יהודים, אבל בכל זאת יבוא מי שהוא ויגיד שבגלל הצד האסתטי לא רוצים לבנות יותר בשטח זה.
כאשר אתם מדברים על 18,000 סטודנטים, האם זה נוסף על האוניברסיטה הקיימת?

מר י. תמיר: כן.

השר ס. בגין: הועדה עמדה היום להחליט על 1500. הכוונה היא שזה יהיה שלב ראשון ונגיע ל-5000 סטודנטים.

שר הפנים ח.מ. שפירא: אני חושב שעל 340 דונם אפשר לבנות ל-5000 סטודנטים.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: כמה סטודנטים יהיו באוניברסיטה בהר הצופים?

שר התקשורת ח. גבתי: ללמד יהיה מקום ל-18,000 סטודנטים ומזה הם מעוניינים לבנות מבני מגורים ל-5000 איש במקום.

השר מ. בגין: היום עמדו להחליט על 1500 בלבד. לכן אני מבקש שיקול נוסף.

שר הפנים ח.מ. שפירא: לא, היום הם רוצים להחליט על הקרקע.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: נבקש אותם שלא יחליטו, שהממשלה רוצה להתערב בזה.

מ ח ל י ט י ם : כי שר הפנים יבקש מועדת המשנה של הועדה המחוזית לתכנון ולבניה של ירושלים, לעכב את החלטתה בענין תכנית שהוגשה ע"י האוניברסיטה העברית לגבי הקמת הקריה על הר הצופים.

הישיבה נעולה.

זכויות ותק של עובדי ציבור במזרח ירושלים

ה צ ע ה ל ה ח ל ט ה

מ ח ל י ט י ם :

1. להסמיך את נציב שירות המדינה לקבוע בתיאום עם הגופים הנוגעים לענין, כללים לחישוב זכויות הותק של עובדי הציבור במזרח ירושלים, לפי ההנחיות כדלקמן:

א. לענין זה - "עובד" - עובד המדינה אשר הועסק מיד לפני יום 7.6.67 ע"י ממשלת ירדן, או ע"י עיריית ירושלים העתיקה בשירות הניתן כיום ע"י ממשלת ישראל ואשר התקבל לשירות מדינת ישראל עד יום 15.5.69.

"חוק הגימלאות" - חוק שירות המדינה (גימלאות), תשכ"ו-1955.

ב. פרט עובד משירות מדינת ישראל בנסיבות המזכות אותו בקצבה לפי חוק הגימלאות עקב שירותו במדינת ישראל בלבד, או פרט העובד משירות מדינת ישראל בנסיבות אשר היו מזכות אותו בקצבה לפי ההוראות שהיו בתוקף בירדן ביום 1.6.67, יקבל קצבה כלהלן:

(1) בעד תקופת שירותו בירדן - קצבה לפי המיעורים שהיו נהוגים בירדן ביום 1.6.67 ולפי השכר היסודי שקולם לו באותה עת (לפי שער הדינר הירדני שיהיה נהוג ביום התשלום, או לפי שער של 9.80 ל"י לדינר בתוספת הפרשי הצמדה למדד יוקר המחיה הנהוג בישראל, כאשר המדד ביום 13.12.67 נחשב ל- 100, הכל לפי הסכום הגבוה יותר).

(2) בעד תקופת שירות במדינת ישראל - קצבה לפי חוק הגימלאות בשיעור של 2% לשנה מן המשכורת הקובעת, ומבלי שיחולו לגבי תקופה זו ההוראות בדבר קצבה מינימלית;

(3) סך כל הקצבאות לפי (1) ו- (2) לעיל לא יעלה על הקצבה שהיתה מגיעה לעובד אילו שירת כל התקופה בשירות מדינת ישראל ולא יפחת מן הקצבה המינימלית שנקבעה בחוק הגימלאות.

ג. פרט עובד משירות מדינת ישראל שלא בנסיבות האמורות בפסקה ב', יקבל פיצויי פיטורים כלהלן:

(1) בעד תקופת שירותו בירדן - פיצויי פיטורים לפי הכללים והתנאים שהיו נהוגים בירדן ביום 1.6.67, בהתחשב במעמדו של העובד ולפי השכר היסודי שקיבל אותה שעה (לפי שער ו/או הפרשי הצמדה כאמור בפסקה ב(1) לעיל).

(2) בעד תקופת שירותו במדינת ישראל - פיצויי פיטורים בהתאם לחוק פיצויי הפיטורים.

. / לצורך

ד. לצורך חישוב תקופת ההמתנה המזכה בקצבה או בפיצויי פיטורים לענין האמור בסעיפים ב(1) ו- ג(1) לעיל, תובא בחשבון תקופת השירות במדינת ישראל כאילו היתה תקופת השירות בירדן.

ה. למרות האמור בפסקות ב' ו- ג' לעיל, עובד שנפטר אחרי השלימו תקופת שירות כוללת במדינת ישראל ובירדן של חמש שנים או יותר, יהיו שאיריו זכאים לגימלאות לפי חוק הגימלאות, אך לא יהיו זכאים לכל הטבה נוספת עקב שירותו לפני יוני 1967.

נפטר העובד לפני השלימו חמש שנות שירות כנ"ל, יהיו שאיריו זכאים למענק לפי סעיף 21 לחוק הגימלאות וכן לפיצויי פיטורים לפי החישוב בפסקה ג' לעיל.

ו. לענין מכסת חופשת מנוחה והזכות לקצובת הבראה, ייחשב השירות הקודם של העובד כאילו היה שירות במדינת ישראל.

ז. העובד יקבל בדרגתו, עם כניסתו לשירות מדינת ישראל, תוספת ותק בסכום תוספת הותק אותה קיבל ביום 1.6.67 (לפי השער של 9.80 ל"י לדינר), אך לא יותר מסך כל תוספות הותק אשר היה מקבל לפי הכללים המקובלים בשירות המדינה בישראל, לו שירת בשכך כל התקופה בשירות מדינת ישראל.

2. מסמיכים את שר האוצר להפעיל את הכללים שייקבעו לפי סעיף 1 לעיל, גם על עובדי עיריית ירושלים, בהתאומים לפי הענין.

פ ר ו ט ו ק ו ל

ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
ו' באב תשכ"ט - 21.7.69

נכחו השרים: י. אלון - יו"ר, א. אבן, מ. בגין, מ. בנטוב, ח. גבתי, ז. ורהפטיג, ח.מ. שפירא, ז. שרף, א. שרון.

נעדרו השרים: י. גלילי, פ. ספיר, מ. קול, י.ש. שפירא (חולה).

ד. אגמון	-	משרד לקליטת העליה
ז. אלנבוגן	-	משרד האוצר
מ. בנבנישתי	-	עירית ירושלים
ש. הלל	-	משרד החוץ
ס. קולק	-	ראש עירית ירושלים
ניצב ש. רוזוליו	-	משטרת ישראל
י. תמיר	-	משרד ראש הממשלה
מ. ניר	-	מזכיר הועדה

רשמה: מ. טרלו

א. <u>תכיעות ישיבת "פורת יוסף" ו"ישיבת הכותל".</u>

היו"ר סגן ראש הממשלה
<u>והשר לקליטת עליה י. אלון:</u> אני פותח את הישיבה.

אני רוצה לפתוח בדיווח של דקות ספורות על המשך שפולנו בנושא של התחום שבין ישיבת "פורת יוסף" וישיבת הכותל. הייתי צריך למנות - כתוצאה מהישיבה הקודמת והביקור בשטח - ועדת אדריכלים של שלושה, על מנת להכשיח מרחב בניה מספיק לשתי הישיבות עם תצפית נאותה לכותל לישיבת הכותל, ל"פורת יוסף" זה מובטח בלאו הכי.

בעוד אני בהתיעצות - באמצעות יהודה תמיר מאגודת האינג'ינרים והארכיטקטים - בדבר המלצות להרכב הועדה, הצוות - תוך כדי פעולתו לרכישת מבנים ונכסים נוספים - גילה סיכוי - אינני רוצה לקבוע מה הסבירות שלו, בערך 50% - לרכישה של שני מבנים ערביים צפונה מהמקום שעמדנו בו. אם זה יסתדר, אפשר יהיה לתת לישיבת הכותל לבנות סול הכותל, מכלי שתהיה התחככות מוגזמת בין שתי הישיבות. ברשות הועדה, אני עיכבתי את מינוי ועדת האדריכלים לכמה ימים, ואני מקווה שבעוד כמה ימים נדע מה סיכויי המינוי. אם זה יצא לפועל, אפשר לתכנן ישיבה עצמאית של ישיבת הכותל; אם יתברר שלא הצלחנו, אז ועדת האדריכלים תתמנה, ותוך שבוע תמציא לנו אפשרויות שונות. אני תקווה שהעניין ייגמר בלי הרגשת קיפוח לשום צד.

השר ז. ורהפטיג: אני אבקש לזרז ככל האפשר. ישיבת הכותל נמצאת כבר שנתיים בעיר העתיקה ואיננה יכולה לבנות, זה מפריע לתכניות הכספיות שלה. ככל שתבנה יותר מוקדם, מוסב. לפי שעה זו הקבוצה היחידה שיושבת בעיר העתיקה, "מוריה" באה אחריה.

הם עשו תכניות במקום שהוקצה להם ותוציאו על זה הון תועפות בשכיל אדריכלים. אין זו שאלה של כסף בלבד, אלא גם של זמן. זה הלוי הרבה בצורת של העיר העתיקה.

השר א. שטרן: הם לא היו צריכים לעשות תכניות למגי שהוקצתה להם הקרקע.

היו"ר סגן ראש הממשלה והשר לקליטת עליה י. אלון: התכניות שנעשו עד היום בבניה, כולל תכנית העבודה של ישיבת הכותל, נעשו בצורה הכי מוסמכת, הם קבלו את כל האישורים.

השר א. שטרן: אמרתה ישיבת "פורת יוסף" מערערת על זה, זה היה מוסמך?

היו"ר סגן ראש הממשלה והשר לקליטת עליה י. אלון: הדבר הראשון שעסקתי בו בתור יו"ר הועדה, היה הענין הזה. הלואי ונקבל את שני המבנים האלה, אני אראה בזה הישג כביר בשביל הישיבה.

<u>סיכום בענין זה יובא לישיבה הקרובה של הוועדה.</u>

ב. <u>המצב במזרח ירושלים - המשך הדיון</u>

<u>מר ש. קולק:</u> המטרה שלנו היא, שירושלים תהיה עיר יהודית. היא תהיה עיר יהודית רק אם תהיה עליה גדולה. כל נסיון שלנו להוציא מכאן את הערבים, עלול להביא לכך שמאות יצאו אבל לא יותר.

מעשים שלנו, שאינם מובנים להם, ובעיקר בנושא של הר הבית, עלולים להביא למתיחות במקום ולמעולות מצדם.

אם תהיינה פעולות מצדם, זה יזיק לעלית יהודים לכאן. אם לא יהיה שקט, אני חושש שיהודים לא יבואו לכאן, בפרט בעלי משפחות.

לכל דבר שאנחנו עושים יש השלכה בטחונית.

שכנענו את שר הבריאות לא לסגור את בנק הדם של הערבים. יש להם מוסד משלהם ותכוונה היתה - מתוך יעול - לסגור אותו. עובדים עם שבעה אנשים. מסרד הבריאות תומך בזה. יש בנק דם יהודי גדול ואין צורך בבנק הדם שלהם מבחינה מעשית. אולם הם מרגישים לא בנוח אם סוגרים מוסד שלהם, וחשים כאילו אנחנו מחבלים בפעולותיהם. כך זה בכל השטחים: בבעיות חקון, עבודה ועוד. לכל הדברים האלה יש השלכה בטחונית. אם מחר תהיה שביתה ויצטרכו להוציא את האנשים מהמקום בכוח, נעמוד בפני דבר שלא חשבנו עליו כאשר קבלנו את ההחלטה הנוחלית לסגור מוסד זה ולהעביר מוסד ממקום אחד לשני. שר המשטרה ומר רוזוליו מכירים את הבעיות יותר טוב ויודעים שלכל פעולה יש השלכה בטחונית.

הערבי בירושלים מרגיש את עצמו מופלה לרעה מערבים בגדה. אם המדובר בהחזקת אוטו או תשלום מסים, או חינוך. בגדה הם חיים לפי החוק הירדני, ואילו בירושלים הם חיים לפי חוק ישראלי. שם ידוע שהסצר זמני ביניתיים ויש שלטון צבאי, והוא יכול לחלום שהוא יחזור למשטר הירדני, ואילו פה, הוא יודע שזה קבע. בצדה יש להם ראשי ערים שלהם, ואילו פה אין להם נציגות. כל זה ודברים אחרים מכבידים עליו.

בהר הבית הוא רואה שבכל יום עושים עוד נסיון כדי להשתלט על המקום. יום אחד תורסים את השכונה של המוגרבים; אחר-כך עולים לשער המוגרבים, אחר-כך לאבו סעוד. פרופ' מזר חופר, והם בטוחים שהוא חומר על מנת שיום אחד אל-אקצה תיפול.

אני מתאר את מצבם בלבד.

עכשיו הם רואים איך יהודים נכנסים להר הבית ואומרים להם שרוצים לקחת גם את שער השלשלת. במקרה, או לא במקרה, באותו זמן בא הרב קורן וניהל מו"מ על בית שמשם יש מעבר לשער השלשלת. יש סיפורים שהיהודים רוצים להוריד את הגג של אל-אקצה והדיבורים נובעים מזה שמי שהוא מהקהל היהודי אומר זאת, הוא איננו אחראי, אבל מצבו זה עובר הלאה. אני מתאר מצב רוח ולא עובדות.

היוזמה להעלות את הנושא במועצת הבטחון

בזמן האחרון, יצאה דוקא מירושלים, בגלל הר הבית. הירדנים רצו להסתדר עם האמריקאים, אבל הירושלמים לחמו דוקא על כך. אינני מפחד יותר ממועצת הבטחון מאשר מי שהוא אחר. אני רק מביא את העובדות. אף ערבי לא חדל לעבוד ואף יהודי לא חדל ללכת לשם, להפך: עשינו פעולות כדי להגביר את הנוכחות שלנו שם. היו"ר שלנו דאג לכך שהחסדרות תסכים לוותר על שעות הקיץ כדי שיעבדו מהר יותר בגבעת המבתר. כל מני אנשים עשו פעולות כדי שהיישוב יהיה יותר מהיר. אבל מצד שני, יום אחד לוקחים את המחכה, למחרת בא חייל ומוריד את השלט של המחכמה, אחר-כך מדביקים מזוזה על המחכמה, וכל זה הולך ויוצר מצב רוח מסוים. אני חושש שהמצב רוח הזה עלול להביא להדלקת אש שקשה יהיה להשתלט עליה.

יש כמה הצעות מעשיות אשר זכולות

להביא להועדת המתח.

1. הקלות מסוימות בענין הסידורים

הטכניים בקשר להוצאת רשיונות ותעודות ע"י משרד המניים יתכן שצריך להוסיף שם כמה עובדים. זה צריך להיות שקול כנגד הדבר שתארתי. צריך להיות חלון נפרד לאנשים מסוימים. באנשי הכמורה צריך לטפל ספול מיוחד, הם משתפים אתנו פעולה כמידה גדולה. הנה היום, הפתיחה של התערוכה הארמנית מעירה את כל המוסלמים . הם עשו דבר נועז ויפה וצריך להראות להם הערכה. אותו דבר לגבי הסונים. הם משתפים פעולה בכל דבר. הם לחמו את מלחמת ירושלים שלנו, לכן צריך לתת להם עוד עדיף , לאנשי הכמורה.

עו"ד המניים נפגש אתי ובכמה דברים הגענו

לפתרונות, אבל יש עוד דברים שצריך למתוך.

ביום המסגד היו אנשים בירושלים,

ביניהם עובדי מדינה ועובדי עיריה שהתייצבו בשועשת. כמה ימים אחרי זה, מתחו קו גבול, והשכונה הזאת נשארה בחוץ. המדובר ב-50 משפחות. אחר-כך ביקשו מהם בחזרה את תעודות הזהות, ואחר-כך ויתרו על זה. אבל מי שמאבד את תעודת הזהות, לא מקבל אחרת במקומה.

השר ח.מ. שפירא: זה בינתיים סודר, יקבלו אותן.

עו"ד ס. קולק: הם מחזו שאם יאבדו את תעודות הזהות לא יקבלו זכות לעבודה.

מתעוררת השאלה של בטוח סוציאלי.
הם שילמו שנה וחצי בטוח סוציאלי, אבל היות ואינם אזרחים ישראליים
חדלו לשלם להם בטוח לאומי ואנשי הבטוח הלאומי מבקשים חוות דעת
מכאן כדי שיוכלו להמשיך לשלם להם. לו היינו יכולים, היינו היום
משנים את הגבול. מתוך סיבות טובות זה בלתי אפשרי, אבל בטוח סוציאלי
אפשר להמשיך לשלם להם.

שר האוצר היה נוכח בפגישת עם סוחרים
ערביים והיה לו יחס חיובי להשקעות שיושקעו שם. בסכומים לא גדולים
אפשר לתקן שם כמה עוותים שמכבידים במיוחד בתשובתה לשכם, רמללה
או אל-בירה.

אני מבקש שתתקבל ההלטה פרינציפיונית
שמי שכותב בערבית, יענו לו בערבית ולא בעברית, וכל הפעולות בעיר
יתנהלו בשתי שפות. כל מכתב שבא בערבית, אנחנו עונים בעברית
ובערבית. אנחנו מציעים שמס הכנסה ינהג בעיר העתיקה כפי שהוא נוהג
בארץ ויכניס לשם יועצים למס הכנסה. זה יקח הרבה זמן עד שהערבים
יאמינו ליועצים האלה, אבל זה חשוב פרינציפיונית.

אנחנו מציעים שמשרד העבודה - דברתי
כבר עם שר העבודה על כך - יעסיק כמאה עובדים של "התאגרון הלבן",
זה עולה מחצית הכסף שעולה אחר כך, כשאדם כזה נמצא בבית הסוהר.
הדרך מתוסר עבודה בחוגים מסוימים אל הפתח ולפעולות נגדנו, היא
דרך ישרה. בזה אפשר להוריד מהמתיחות.

הזכרתי כאן פתרונות כמו ענין הכפר
דחיית אל ברית שברצון טוב אפשר לפתור את הענין. אני חושב שפה ושם
נעשו כמה פגיעות שצריך לתקן.

אני מציע שלא בבחירות להסתדרות ולא
בבחירות הכלליות יפנו אל הערבים ויבקשו את קולותיהם למפלגה. אני
בעד זה שנדרוש מהם להצביע, כעד עצמם, ולא כעשה פעולה לאף מפלגה.

היו"ר סנן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון: מה תעשה רק"ח?

שר ש.קולק: רק"ח בירושלים לא מעמידים אנשים לבחירה
כי בזה יש הכרה בעיר מאוחדת.

אניתכניה שצריך להגיד להם להצביע, אחרת יבואו אלינו בטענות שאין להם נציגות. אנחנו חייבים להגיד את זה. עלינו להסביר לכל אזרח את זכויותיו. אבל אם הם לא רוצים להצביע, לא צריך. אני מציע לא לרוץ אחריהם. אני מציע לא לנהל שם מלחמת בחירות. הם אינם מתנגדים לשלטון הזמני של ממשלת ישראל; הם מוכנים לפנות אל המושל הצבאי או למשטרה, הם מתנגדים לאיחוד העיר וישנה מלחמה שלנו שיכירו באיחוד העיר. תייגו צריכים לכוון אותם לעירייה בדברים רבים. לכן אני מציע שתוקם ועדה מתאמת על יד העירייה, בה ייפגשו מקידים במידים ויתאמו בין הדברים.

אני מציע לחזק את ועדת רוזוליו.

אני חושב שכמה מן הפעולות האחרונות אפשר היה לנהל ביתר תבונה לו היה יותר תאום ויותר ריכוז של דברים, ולא היו מתלישים לפני שהדברים ברורים על פרטיהם עד הסוף.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליית י. אלון: אני רוצה להציע הצעות כדי שחברי הממשלה יוכלו לחלוק על ההצעות. ברור לי לחלוטין שאנחנו לא צריכים לנקוט בצעדים פעילים להוצאת ערבים מירושלים, אבל בהחלט לעשות כל מה שניתן, בדרכים לגיטימיות, לא רק כדי להגדיל את מספר היהודים בירושלים במזרח העיר ובעיר העתיקה, אלא גם להרבות נכסים יהודיים במזרח העיר ובעיר העתיקה. לדוגמה: אם היינו מוליחים לאש להרגיל אותם למכור נכסים. הגוות של העיר העתיקה עושה עבודת גמלים. ראש העיר בתוך התמונה. הם עושים עבודת גמלים שקטה, נטמוך של דבר היא זולה מי עד עכשיו הרחיבה את האחיזה היהודית מבחינת בעלות על נכסים ללא רעש וללא פרסום וללא מועצת בטחון. אילו יכולנו לרכוש בתי מלון, מגרשים, כל מה שניתן לרכוש נכסי ללא לתן דעתנות של כספיה, אני הייתי מברך על זה. יש דברים שניתן לעשותם בדרך ממתרית רגילה ושפילו ביוזמה פרטית. יש דברים שצריך לעשותם בדרכים יותר שקטות ונסתרות. מה שנעשה - נעשה. רק רציתי להשלים את זה כדי שלא יתקבל הרושם שאנחנו חושבים שיעזבו ערבים. הדרכים, מי שיצא, יצא. אם נוח לו, מעמים מעשיים או לשם השגת מטרותיו לחיות באל-בירה במקום בירושלים, אנחנו מוכנים לזה.

אני מתחיל מהסוגיה הקשה ביותר, זו דרך שעולנו במקומות המקודשים ליהודים שהיו בהחזקה ערבית. אין לנו שום קושי עם המקומות הקדושים הנוצריים או המוסלמיים.

הקושי ישנו בורך הסבע במקומות שבהם היתה לנו חזקה, אבל בכוח תזרוע נלקחה מאתנו. בשעתו, מינתה הממשלה ועדת שרים לענייני המקומות הקדושים. בדרך כלל יש שלושה סוגי קונפליקטים אפשריים ביניהם לבין האיסלם:

1. סכיב הר הבית;
2. סביב ועדת המכפלה;
3. סביב קבר רחל.

<u>השר ז. שרף:</u> קבר רחל לא היה אף פעם בעל מעמדות לגבי המוסלמים.

<u>היו"ר סגן ראש הממשלה וחשר לקליסת עליה י. אלון:</u> יש בעיה שצריך להגיע לידי הסכם עליה בשתי ועדות - ועדה לשמירה על המקומות הקדושים והועדה לענין ירושלים - או שצריך להביאה להכרעת הממשלה. אני חושב שישנן בעיות הנוגעות למקומות קדושים ומוכרחות לבוא לדיון מדיני. אני הייתי מאחד את שתי הועדות. בלאו הכי רוב השרים היושבים בועדה אחת הם גם בועדה השניה. ראש העיר העלה כאן בעיות הנוגעות לועדה אחרת. אם היתם מסכימים שנביא את זה כהצעה מוסכמת לראש הממשלה, בבקשה. אם לא, אני אפנה אל ראש הממשלה ואביא לפניו את הקונפליקט.

<u>השר ח.מ. שפירא:</u> הועדה לענין ירושלים לא ישבה זמן רב והיא התחלה להתכנס רק בזמן האחרון; הועדה למקומות הקדושים היתה עובדת כמעט כל שבועיים או שלושה שבועות.

<u>היו"ר סגן ראש הממשלה וחשר לקשיסת עליה י. אלון:</u> אני הצבעתי בממשלה בעיוב להקמת הועדה למקומות קדושים, כמו כל אחד מכם. אני חושב שהיות ויש ירושלים מאוחדת, לא יכולות להיות שתי ועדות שתדונה בענייני עיר אחת. לא יכול להיות שיטול xxxxxxx בענייני ירושלים מבחינה ציבורית וחברתית, לא מכחינת על המספק הדתי, בשתי ועדות נפרדות. הועדה תזאת תפעל עכשיו בכל זבוע כי יש כמה בעיות שאפחנו צריכים לקדם. אני מקיים סגע עם הגורמים השונים עם מערך השיכון, עם המוסד של תמיר, מדי לחתוך דברים ולהגיעם. בסופו של דבר תהיה כיקורת כולל מחדליים, ובצדק.

השר ז. שרף: אני מציע שהישיבה תימנע מדיון בבעיה הזאת. אני מציע שנדון על המצב בירושלים, ועל זה נדון בישיבה אחרת.

השר ח.מ. טבנקין: יש רשות לכל חבר לבוא אל ראש הממשלה ולהציע לה תיקונים, אבל לא בשם הועדה.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת עליה י. אלון: הם יחלילה.
עד אז אני מציע לכל אחד מחברי הועדה הזאת והועדה האחרת, כשהוא לא מרוצה מהחלטה בועדה הזאת או בועדה האחרת, לערער לממשלה. תלונות לאחר מעשה, אם לא מערערים עליהם בשעת מעשה, אין להן ערך.

מר מ.קולק: כמעט כל החברים שמשתתפים בועדה הזאת הם גם חברי הועדה האחרת. אם תהיה בעיה מיוחדת, אפשר לקיים ישיבה משותפת של שתי הועדות.

היועץ סגן ראש הממשלה והשר לקליטת עליה י. אלון: אני רוצה להציע הצעות אחרות להחלטה.
אני מקבל את הרעיון של ועדה דומה אבל מצומצמת יותר לועדת המנכ"לים, שעוסקת בשטחים, בטפול בענינים הכלכליים של מזרח העיר, חלקם בלבד הכרי בא"י מן הממשלה וחלקם מן העיריה. לכן הועדה הזאת צריכה להיות משותפת, שיהיו בה מנכ"לים של כמה משרדים, עד כמה שאפשר מהות, וייצוג של העיריה. אני בעד זה שיועץ הועדה יהיה יועץ ועדת המנכ"לים - אם עו"ד האוזר לא יתנגד - .
אני מקבל את עצת ראש העיר שמשרדי הועדה הזאת יהיו בעיריה. צריך להתגייל את הערבים לכך שהעיריה היא אחד המוסדות הלגיטימיים של ירושלים השלמה.
אני מציע את המנכ"לים הבאים:
מנכ"ל משרד האוצר, מנכ"ל משרד המבחר והתעשיה, מנכ"ל משרד התיירות, נציג מינהל מקרקעי ישראל או המנכ"ל או סגנו.
אני רוצה להסתייג על שתתי מקום בדרכים לגיטימיות.
כמו כן אני מציע לצרף לועדה את נציג ראש הממשלה, הנציג המדיני של ראש הממשלה לענייני השטחים, את מר רוזוליו, היות והוא יועץ הועדה לנושאון העיר. הייתי רוצה שיהיה קשר הדוק בין

הדברים. נציג מש רד החוץ, איבגי עומד על כך שזה יהיה המנכ"ל. ומהעיריה אני מציע שישתתף בזה ראש העיר וגם עוזרו כדי לתת יותר משקל לועדה הזאת.

<u>מר ש. קולק:</u> אני מציע גם נציג משרד החינוך.

<u>היו"ר סגן ראש הממשלה והשר לקליטת עליה י.אלון:</u> הועדה הזאת תזמין לישיבותיה את המנכ"ל הנוגע לדבר כאשר דנים על ענינו. איבגי מציע להוסיף עוד אנשים . ככל שגרבה, נקשין.

<u>מש ר ז. שרף:</u> אני מציע לא לכלול את מינהל מקרקעי ישראל. אין בזה צורך, וזה מחמת עיבא בישא.

<u>היו"ר סגן ראש הממשלה והשר לקליטת עליה י. אלון:</u> אני מציע שמשרדי הממשלה יענו על מכתבים וינהלו התכתבות עם תושבי מזרח ירושלים בשתי לשונות, בעברית ובערבית. אני מתנגד להתכתבות ערבית בלבד. אילו אזרחנו אותם, היה הדבר אחר. אני חושב שזה אבסורד שנתכתב עם מזרח ירושלים רק בעברית, ובודאי שלא רק בערבית. לכן אני מציע התכתבות דו-לשונית. אם יהיה צורך באיש שיעשוק בתרגומים, נעמיד אותו לרשות המשרדים הנוגעים בדבר. המכתב יהיה כתוב עברית עם המלים , ויהיה מלווה בתרגום ערבי. שיהיה מובן שזה שרות שנותנים לתושב כדי שלא יכבד עליו הדבר של התרגום. התחימה והחותמת תהיה על בלנק עברי. כל מה שנוגע לתרגומים, אבקש ש ברשות שר האוצר, והממונה על התקציבים, נציגיהם ונציגי ראש הממשלה יביאו הצעות איך לארגן מכנית את הענין, או שיהיה משרד מכני לתרגומים של כל המשרדים, או בצורת אחרת. אם שר האוצר מסכים לכך, ועדה כזאת תביא לנו הצעה לאפשר מתן שירות טוב .

אני ממליץ מאד על הצעת ראש העיר שהממונה על הכנסות המדינה יקים מרכז אחד או שנים ליעון בעניני מס הכנסה, גם כדי לגבות יותר וגם כדי לגבות מהות. אנחנו ניתן לזה פרסום בעתונות הערבית וגם במועדות .

אשר לספר המלפונים, אני ממליץ שגר יסכים להוצאת מהדורת מיוחדת בערבית לתושבי מזרח ירושלים.

יש מהדורת באנגלית. כמה האותיות הלטיניות יחסניות יותר מאשר האותיות הערביות? אין להעלות את זה על הדעת שלא נספק לקורא הערבי במדינת ישראל ספר טלפונים בערבית. אני מציע שנמליץ בפני שר הדואר להוציא מהדורה ערבית. עד אז אני מציע שתינתן אפשרות בחירה לתושבי ירושלים המזרחית, לקבל ספר טלפונים - ללא תשלום - בשפה העברית או האנגלית. רבים מהם קוראים אנגלים. אין זה דומה ליתר חלקי הארץ. ערביי מזרח ירושלים אינם אזרחים ישראליים.

אני מבקש את שר הפנים, אחרי ששמע מה שהיה בפי ראש העיר והיועץ של ראש הממשלה, להגיב ביחס לתורים הארוכים במשרדים לקבלת רשיונות.

<u>השר ח.ם. שפירא:</u> זה תלוי בעיקר בשר האוצר.

<u>מר מ. קולק:</u> אם יתנו לנו להעסיק עובד בעבודה יזומה, אנחנו יכולים לשפר את הבעיה.

<u>היו"ר סגן ראש הממשלה והשר לקליטת עליה י. אלון:</u> אם זה ניתן, אשר אולי לכתר את הסובים והמתקרבים יותר אלינו, ולהרחיק את העוינים לנו.

אני מציע שזה יהיה קל יותר, כי בסופו של דבר, נותנים, אבל אחרי צרות. אני מציע לתקל עליהם, וזה מתוך כבוד למדינת ישראל. אני מציע ייעול התהליכים וקיצור תקופת ההמתנה. אני מציע שנציג משרד הפנים, נציג העירייה ומר מ. ששון ישפלו בדבר.

אני ממליץ שהועדה תמליץ על הצעת ראש העי לפחות עד סוף שנת התקציב, שתהיה סמכות לשר העבודה להעסיק במסגרת תעסוקה יזומה עוד 30 אנשים בעלי השכלה בעבודות אדמיניסטרטיביות שונות במסגרת עבודה יזומה.

<u>מר מ. קולק:</u> אני חושב שצריך להעסיק במסגרת זו 40 - 50 איש. זה בעבירל אוכלוסיה גדולה איננו מספר גדול. אם מר ששון יבדוק את זה, הוא ימליץ בפניך ואתה תמליץ בפני משרד העבודה.

מר ש. קולק: אנחנו מעסיקים 400 ערבים, ביניהם 100 בעלי השכלה.

היו"ר סגן ראש הממשלה
וחשר לקליטת עליה י. אלון: אני אבקש שהדבר ייבדק ע"י ועדת המנכ"לים.

לגבי הכפר דחיית אל בריד, אני חושב שקרתה תקלה. אני חושב שממשלה ישראל נכשלה כשלון חמור כאשר הגדירה את הקוסר של ירושלים. אילו קבלנו את הצעת המט"כל, המצב היה יותר טוב, אפילו היו נוספים כמה ערבים.

השר ת. שפירא: דוקא הצבא דרש לצמצם את הדבר, אנחנו הצענו שטח יותר גדול.

השר מ. בגין: זה הלך בשני הכיוונים. הצבא התחיל בהצעה רחבה יותר, היתה הצעה לצמצום, לא משום הצבא, ואחרי זה באה התשרה.

היו"ר סגן ראש הממשלה
וחשר לקליטת עליה י. אלון: יש דברים שנוכל לפתור, ויש דברים שלא נוכל לפתור. למשל, הבטוח הלאומי לא יכול לתת להם, ולנו אין סמכות להתיר לו לתת להם תשלומים. יש רק צורה אחת שבה אפשר לעזור, אם נותנים לכטוח הלאומי תקציב מיוחד, לא ממקורות הקרנות של הבטוח הלאומי, אלא מהתקציב, והם ישמשו רק סוכן משלם. למשל, ניצלנו את הבטוח הלאומי להרבה שליחויות כאלה גם בשטח הישראלי. אבקש שועדת המנכ"לים תדון בזה.

אם תתקבל ההצעה על הקמת ועדת המנכ"לים הרבה בעיות תיפתרנה שם. מה שנוגע לועדת רוזוליו, אנחנו לא נדון בזה היום. צריכה להיות שיחה מיוחדת עם שר המשפטים ועם רוזוליו עצמו.

השר מ. בגין: אני רוצה לרכז את דברי סביב הבעיה ששמה: הכנסת אוכלוסיה יהודית לתוך ירושלים שבין החומות ובתוך מזרח ירושלים.

כל ההצעות שהשמיע סגן ראש הממשלה חשובות בעיני, זו דעתי גם על הצעת ראש העיר. אבל לדעתי, הועדה הזאת תמלא את תפקידה, לאחר שתחלה לפעול. הרבה יותר מאשר פעלה בשנתיים האחרונות, אם היא תדאג להחזרת ירושלים שבין החומות ומזרח ירושלים. בזה אני חושב, לכל הדעות, אנחנו מפגרים מאד. למעלה משנתיים

אנחנו עומדים לאחר השחרור ומספר היהודים שם מועט ביותר. שמעתי את כל ההסברים ביחס להקמת בתים ושיקום בתים. כל הנימוקים מתקבלים על הדעת, ובכל זאת נראה לי גם באופן רטרוספקטיבי שמה היתה חולשה בפעולה. אני אבקש להקדיש תשומת לב עיקרית לבעיה הזאת: מה נעשה בחודשים הקרובים כדי שיבואו יהודים לעיר העתיקה. זה אחד הדברים הגורליים.

שמעתי - אם הדו"ח שקבלתי איננו נכון, אני מוכן לקבל כל תיקון - שבעיר בין החומות יש מספר ניכר של תושבים ערביים שהיו מוכנים בעבר, ומוכנים גם היום, אם כי לא כולם, בעד כסף טוב למכור חנות, בית, מבנה. יש אפילו חולית שלנו שמושל עליה לפעול בשטח זה, אבל היא נתקלה בקשיים כאלה שלא יכלה להתגבר על זה. אני אבקש את היו"ר להתעניין באופן מיוחד בסוגיה זו.

<u>היו"ר סגן ראש הממשלה והשר לקליטת עליה י. אלון:</u> אביא דו"ח בישיבה הבאה.

<u>השר ס. בניו:</u> יש לנו אפשרות לרכוש - ללא עשיית עוול - חנות, בית מסחר, מבנה חדש, צריך לעשות זאת. לי נמסר שהיו מועמדים, בחלקם התקפלו מהכנותיהם, שמוכנים למכור את רכושם. אני חושב שצריך לפעול. לא זו בלבד שצריך להסיר מכשולים מדרכם, אלא צריך להמריץ אותם ולעזור להם בכל האמצעים שעומדים לרשותנו. מבחינה זו, צריך לפתור את הבעיות שהועלו בשתי הישיבות. אם נגיע להסדר מניח את הדעת, אני בטוח שמאות אנשים יכנסו לירושלים שבין החומות, ולמזרח ירושלים מחוץ לחומה.

אני הייתי מבקש לדעת מתי יתחילו אנשים להכנס לבתים שרואים אותם?

<u>היו"ר סגן ראש הממשלה והשר לקליטת עליה י. אלון:</u> בספטמבר תיכנסנה 300 המשפחות הראשונות.

<u>השר ס. בנטוב:</u> אם יהיה כוח אדם מספיק.

<u>השר ס. בניו:</u> אם דרוש מצדנו מאמץ כדי להתגבר על הקושי, תרי זה אחד הדברים החיוניים ביותר מבחינת המדינה, שככל האפשר יותר מהר ישבו יהודים בבתים האלה. אינני בטוח אם העניין הזה שייך לוועדה שלנו. אני

אעלה אותו, אם יאמר מי שצריך לדבר על כך בועדה אחרת, שום נזק לא ייגרם ע"י כך שכבר הזכרתי את זה. יש מספר משפחות שאם ייתן להם מקום קרוב לירושלים, כמו ברמללה, אני חושב שהיה טוב. טוב שהועדה תיתן דעתה על כך. מדוע לא ניתן להם לשבת ברמללה אם רצונן בכך?

היו"ר סגן ראש הממשלה והשר לקליטת עליה י. אלון: אני חושב שזה שייך לועדת השרים לענייני שטחים, זה על סדר היום.

מר ש. קולק: יש 50 דירות ריקות בשועפט שלא מצליחים לאכלס אותן. במקום כבד נמצאות 60 משפחות.

השר מ. בגין: שמעתי גם על דירות בצפון מזרח ירושלים. תערבים אומרים שאפשר שם לרכוש בתים.

מר ש.קולק: את אלה הזכרתי.

השר מ. בגין: אני מציע, כדי להחיש את הפרוצדורה הזאת, שתקום ועדת משנה של הועדה הזאת שתהיה מסוגה על כל הדברים האלה הקשורים באכלוס העיר העתיקה ומזרח ירושלים. אני מציע שבועדה זו ישבו 3 - 4 חברים שיקדישו את זמנם היקר לפעולה בשטח, כך שהדברים לא ישארו תאורטיים.

עד כאן הכעיה של אכלוס ירושלים ע"י יהודים. לדעתי זה צריך לעמוד במקום ראשון בסדר העדיפויות של ועדה זו.

אני רוצה לומר משהו על סוגית הועדות. לי נראה שלועדה למקומות קדושים , מלבד ירושלים, יש תפקידים נוספים. המדובר במקומות קדושים לא רק בירושלים. לכן יותר נראית לי התצעה לקיים ישיבה משותפת מפעם לפעם.

אני בעד תרגום מסמך לערבית של כל מניית לערבים, אבל צריך שיהיה רשום "תרגום מוסמך". מעולם לא קבע שום חוק איזו שפה היא השפה הרשמית במדינת ישראל, ועדיין, מדי פעם בפעם, היות וקבלנו את החוק כמות שהוא , בסיגויים מחוייבים, ע"י הקמת המדינה, מן התקופה שבה היה קיים שלטון בריטי, יש גם סעגה ששלוש השפות הרשמיות הן אנגלית , עברית וערבית. זה אבסורד לומר שהשפה האנגלית היא שפה רשמית באי"י היום. עברית היא שפת המדינה , ולאוכלוסיה שאינה יודעת עברית צריך לאפשר לקרוא את כל

הדברים. הייתי מתחיל בשפסים תרשמיים, למעלה הכל יהיה כתוב בעברית ומתחת לזה בערבית. אני לא בטוח אם צריך להוציא את ספר הטלפונים בערבית, זה עלול להתפרש לא כל כך טוב. עד היום איננו קורא את ספר הטלפונים בעברית ... אני חושב שערבי שיש לו טלפון, יודע לקרוא אותיות לטיניות.

אשר לבחירות, אם רוצים שהערבים במזרח ירושלים ישתתפו בבחירות לעיריה, אני מציע לא להשמיע קריאות פומביות שילכו לבחירות. אם תהיינה קריאות פומביות, מי שהוא, כ-29 באוקטובר, יתפאר בכך שערבים בירושלים לא הצביעו והחרימו את הבחירות. אם אפשר לעשות פעולה שקטה מבית לבית, ואפשר לדעת על לבו של מי אפשר לדבר ואיפה לא כדאי אפילו לדבר, הייתי מציע לדרך בדרך זו. חשוב שמספר המצביעים יהיה גדול ככל האפשר. אני חוזר ואומר; אל נשמיע להם קריאות, אלא נפעל בשקט.

<u>מר ס. קולקנ</u> אני מקבל את ההצעה.

<u>השר ס. בגין</u> צריך להסביר להם בפעולה שקטה שאנין האזרחות הוא ענין לבחירתם, אנחנו לא הטלנו עליהם באופן אוטומטי אזרחות, אבל היינו מאפשרים להם לקבל אזרחות. בהזדמנות זו, אם עושים פעולה שקטה, אשר לומר להם שאם הם רוצים להיות אזרחים בעלי זכויות, לרבות זכות בחירה לכנסת, בבקשה. הכל צריך להעשות בשקט. צריך להסביר להם את הזכויות. יש גם יהודים שאינם מצביעים לכנסת אבל הם מצביעים לרשות המקומית. הם אינם אזרחים. תושבות מעניקה זכויות, ובין השאר, להצביע לעיריה. זו זכות ואפשר להפעיל את הזכות הזאת.

<u>השר א. אבן</u> אקדים הערה על המגמה המרכזית העומדת בפני הועדה הזאת, לאמור: יישוב ירושלים. איננו סבור שהבעיה של מזרח ירושלים תיפתר במנותק מבעיית ירושלים כולה ומורשת עמנו. קיימת כאן אותה רשלנות של מוסדות שהיתה אופיינית לפני חידוש שלמותה של העיר, בלי שמוסדות יעלו לשם, לא יהיו שם אנשים. אם יש שפע של יהודים בירושלים, הרי בגלל הליכתם לירושלים יקומו גם במזרח העיר ישובים. אני מציע שהבעיה הזאת תהיה נתפסת בכללותה - להביא יותר יהודים לירושלים בכלל ולמזרח ירושלים בפרט.

כאן ניצבת הבעיה שלא הצלחנו בה, לגבי הסוסדות השונים, מרכזים שונים, משרדים ממשלתיים, אשר נשארו עדיין בשפלה. אני רוצה להוסיף לדברי השר בגין את הגורם הזה, לא לבודד דוקא את הבעיה למזרח ירושלים, אלא לתבוע עליה גדולה של יהודים לירושלים בכלל ולמזרח ירושלים בפרט.

אשר להצעות היו"ר, אני מחייב את הרעיון של ועדת המנכ"לים. אני סבור שעבודת הממשלה לוקה בעבודה מופרזת בועדות השרים הרבות. למעשה, השרים מזדקקים לפעולות ולמחקרים שהיו צריכים להיות מעובדים מראש. אם הזרוע הזאת תקום, אני חושב שזה יגרום למהפכה בעבודת הועדה הזאת. על יד הועדה תהיה זרוע מבצעת ומכינת עניינים להכרעה.

אני סבור שבכלל מתבקש יחסי חיובי ללשון. כל ציבור בעל זהות תרבותית מפחד את לשונו. ידוע לכולם כי היחס של הערבי כלפי לשונו הוא כמעט בחינת פולחן. כל מה שנוכל לעשות כאן כדי לאפשר לו להשתמש בלשונו, אני חושב שצריך לעשות.

אני מסופק אם הייתי מעלה דוקא את ענין ספר השלטונים. על כל פנים, לא נוכל לייחד את זה לירושלים המזרחית, יש בזה גם עקרוני, אם יש בספר השלטון בערבית רק השמות של מזרח ירושלים. פה אנחנו נורסים הפרדה , שאסורה מבחינת מדיניות. לעשות את כל היצירה הזאת בערבית, זה יקח הרבה זמן. יש לבדוק אם הביקוש מחייב את זה. אני חושב שיש תביעות לשוניות שקודמות לתביעה הזאת.

אני רוצה לומר משהו לגבי ההשלכות המדיניות של עבודת הועדה. הזדקקתי לנושא הזה בממשלה שעה שדברנו על ההחלטה האחרונה של מועצת הבטחון. למעשה, הגישה המוצעת ע"י ראש העיר , בשם צרכי העיר, היא המתבקשת גם בשם הצרכים המדיניים. יש השפעת גומלין בין תסיסה בתוך העיר והתסיסה מסביב לעיר. אני חושב שמתוך מניעת סיבוכים ככל שאפשר בתחום המדיני, עלינו לאמץ את מאמר חז"ל בפרקי אבות: איזהו חכם, הרואה את הנולד. אני מציע כאן תרגיל מחודש של ראיית הנולד.

נחלנו כמה סיבוכים מיותרים בקשר לירושלים מתוך אי-ראיית הנולד. היינו נגררים מעניין לעניין, וכמה עניינים יצרו לנו מצוקות מדיניות, שאילו היינו ערוכים להם קודם, אפשר היה למנוע אותן.

אמנם, התלטנו וגמרנו על שלמות ירושלים בירת ישראל ששקולה כנגד כל סיבוך מדיני. אבל אם אפשר למנוע סיבוכים מדיניים, הדבר לא אסור. הזמנת סיבוכים מדיניים איננה מצוות שבקווי היסוד. אני תמים דעים עם ראש העיר כי המצב בירושלים מסבך לפעמים עקב מיסוי ויוזמות אחרות. הלואי שכל הטיפול היה מביא לידי יישוב העיר. אבל הדבר המשונה הוא : הדברים הגורמים לנו סיבוכים, אינם דוקא הדברים המחזקים את מעמדנו בעיר. לאמור: בניית שיכונים, עליית יהודים להתיישב, עליית מוסדות; הדברים החשובים חללו הם דוקא פשוטים. יש דברים בעלי אופי ראוותני והפגנתי , שאינם מוסיפים תרבה אלא שסיבוכם מרובה. למשל, הדבקת מזוזה. מה זה מביא לנו? אלו ידענו על קיומם של דברים מראש, הייגו יכולים לעשות אותם בצורה אחרת ולהסביר אותם לא על דרך של הסברה נחפזת , או להביא גורמים אחדים ולשתף אותם מראש. אם ניקח למשל את המתרחש לאחרונה בדר-אבו-סעוד, הריסה ללא הסבר הסטורי ארכיאולוגי משכנע...

<u>השר ח.ם. שפירא:</u> את זה צריך היה משרד התוץ להסביר. הוא השתתף בישיבת וחוא צריך היה להסביר את זה.

<u>השר א. אבן:</u> איך מסבירים? ע"י זה שמבקשים כמה עתונאים להסביר את הדברים. אבל כאשר קורעים את תולצותיהם של העתונאים, זה כלתי אפשרי.

אני מציע שנסתכל בעתיד. המצב הוא שנגררנו , הובאנו לדיון הבינלאומי בענין ירושלים שאינו יורד מהפרק. אם אפשר למנוע את זה, הרי זה לא לפי רצוננו. מה יש הגיון דיאלקטי, משום שיש השלמה יותר עם העמדה שלנו בירושלים מאשר עם כל ענין אחר . דוקא משום כך, אנו נתקפים יותר ומעלים את הדבר לדיון.ואילו יישובנו בכל השטחים, טן תתעלה עד תרמה, איננו משמש ב-3/4 שנה נושא לדיון. בירושלים נגררנו למהלך עם המשכים שאינני יודע מה ילד יום.

נסינו להעלות מה הן הבעיות שמש להן השלכה מסובכת ומסבכת. חשבתי שאילו יכולנו לעשות סקר מה צפוי ב-4 תחומים, במחצית השנה הבאה , זה היה עוזר לנו להערך מתוך הנחה שאנחנו חייבים לעשות את הדברים האלה ולא שנתעלם מהם. אילו ידענו מה יהיה ומש צפוי לנו ב-4 תחומים, תייגו יכולים גם לקבוע את צורת העשייה ואת תכנון התסברה.

א) מעשים שיש אתם הריסה - אינני מדבר כאן על בעיות טכניות - מטעמי בטחון שוטף, ההריסה הנובעת ממחקרים ארכיאולוגיים וכדומה, מה שצפוי בזמן הקרוב בתחום של הפקעות שיש אתן הוצאת הרבים מדירותיהם, צריך לדעת כיצד להערך, כיצד להפקיע, כיצד נפצה, כיצד ניישב ואיך נסביר, שלא יופתעו אותם הגורמים שגם מטעמים שלהם אינם מעוניינים בדיון מתמיד בענין ירושלים. לפעמים היתה הפעלת השפעה כדי למנוע את המעמדים הללו. אבל אותם גורמים אמרו שאילו היה יותר זמן ואילו ידעו, וכו'

ב) יש שני תחומים: הריסה, הפקעות שיש עמם הוצאת אנשים, בעיקר כל דבר הנוגע מטעמי קרבה למקומות הקדושים כל המתרחש מסביב לאל-אקצה.

ג) תחיקה. משום מה דברים שנעשים בדרכים מינהליות, מעוררים הרבה פחות תהודה מאשר דברים המחייבים תחיקה. אינני מדבר על חוקי הכנסת בלבד, אלא יש דברים אחרים כגון מפשם בעלי אופי תחיקתי, כדאי שנדע עליהם.

הצעתי היא נוהלית, לפי שעה. כדאי שהועדה הזאת, באמצעות היו"ר, תאמץ לעצמה ככלל טיפול בתכניות של כל המשרדים בתחומים הללו. יו"ר הועדה יהיה מוסמך לפנות לכל המשרדים ולדעת. לא להעיר, לא למתוח ביקורת או להציע הצעות, אלא לשאול מה בדעתם לעשות בתחומים הללו, בזמן הנראה לעין. כאשר נקבל את החומר אולי הועדה תוכל להעמיק, שנוכל לומר שמה יש אור אדום ולא נהיה כמגיבים על הפתעה.

אני מציע, איפוא, שנעשה סקר של פעולות ירושלים העלולות לשמש סלע מחלוקת כזה, ע"י פניה למשרדים ולשרים בתחומים הבאים. כאשר נקבל את החומר אני אציע דיון כיצד לטפל ולקבוע עיתוי וכיצד לקבוע את דרכי ההסברה.

<u>השר ז. ורהפטיג:</u> ברשותו של היו"ר, אבקש סליחה אם אהיה מאד ברור. נאמרו כמה דברים שהיה בהם מגלה שפה ומכסה שפחיים.

מה הוזכרה הריסת הבתים באבו-סעוד וכו', כאילו שזה נעשה שלא בהתאמה ולא בדרכי הסברה. אני רוצה שיהיה ברור מאד. אני התפלאתי. קבלתי שאילתא מחבר-כנסת ויקטור שם-טוב בא שאל אותי שאלות. קראתי את השאלות ב"על המשמר". מה שהתפלאתי לקרוא היה כי ב"על המשמר" פורסם מכתב של הדובר שלי שהעמיד את הדברים על נכונותם. אחרי זה באה הערת המכתב: אני לא יודע מי אומר את האמת.

הכתב כותב שח"כ שם-טוב והוא היו אצל ראש העיר, וזה אמר להם שהבתי. של המוגרבים ייתרסו שלא על דעתו של שר החוץ. התוכן הוסכם שהדבר ייעשה בתיאום עם משרד החוץ. לא היה דבר כזה שצר ההריסה ניתן לפני כמה חודשים והדבר התבצע אחרי כן.

<u>מר ס. קולקנ</u> מה שם-טוב לא היה אצלי עם עתונאי בכלל.

<u>השר ז. ורהפטיג</u> העתונאי אמר שכתב וצלצל אל שר החוץ ואמנם אמר לו שר החוץ שהוא נתן את ההסכמה, אבל משרד החוץ לא אמר כן. האמת היא שצו ההריסה ניתן שתוך חודש ימים צריך להרוס/וזה באמת נהרס תוך חודש. אני לא סמכתי על ההסכמה בעל פה של שר החוץ ועל הפתקאות האלה ודרשתי שיכתוב מכתב. קבלתי מכתב משר החוץ החתום על-ידו, שהוא מסכים על העיתוי שצריך להרוס את הבתים. בעל-פה אמר לי שהוא מייעץ להרוס את כל שלושת הבתים ולא לעשות זאת לשיעורין. כל זה נעשה לפי צו הריסה של מר קולק, לפי עיתוי של שר החוץ. אני לא יודע את הענין של רמזים. זה נעשה לפי ההלטה של ועדת השרים למקומות הקדושים. אם מר קולק לא אמר זאת למר שם-טוב, יואיל בטובו ויכחיש. אם שר החוץ כתב זאת במכתב, אל יבואו אנשי משרד החוץ אחרי זה ויגידו שזה לא בסדר. אם היתה קבורת גיבורי מגדה, והרכיבו לעתונאי, מה זה שייך לענין? לא אנחנו בצענו את ההריסה.

לעצם הענין. השר בגין התחיל בזה והמשיך השר אבן. בעית ירושלים איננה בעיה של ערבים אלא של ירושלים יהודית. ירושלים כבירת מדינת ישראל ובבירת עם ישראל. כל היתר הם חלקים מבעיה מצב ירושלים. המענין כיום הוא, שבירושלים בירת ישראל ובירת עם ישראל יש 3/4 יהודים ו-1/4 לא-יהודים. הרבע אינם מעור אחד, הם מהרבה עדות, נוצרים, מוסלמים. יש חלק הגון של נוצרים באותו רבע. היהודים הם פחות או יותר מעור אחד. במצב כזה אי אפשר לומר שיש עיר דו-לאומית. זאת עיר יהודית, בירת ישראל עם בעיה של מיעוט שהוא לעולם מיעוט, אלא שקיימות בעיות דתיות ובעיות דתיות חשובות ביותר שצריך למצוא להן פתרון. הבעיה העיקרית היא בעית ירושלים. כמובן לשוות ארוך אפשר לתכנן שירושלים תהיה כך מאוכלסת אא שיהיה בה 10% מיעוט לא-יהודי. העיר צריכה לגדול פי שנים והיא תגדל, ואתה תישוב היהודי. אצל הלא-יהודים יש גם בעיה שבעיר העתיקה צריכים לדלל קצת את האוכלוסיה ולהוציא מרובעי עוני, ויתנו להם דירות יותר טובות.

הצוות לפיתוח ירושלים צריך לכוון לסוגת ארוך איך להפוך את ירושלים לבירת ישראל. ירושלים היא החשובה ביותר לעם ישראל ולעולם כולו כי ירושלים היא עיר של שלוש דתות מונותאיסטיות, לכן לבעיות הדת בה יש חשיבות רבה מאד. אינני רוצה עכשיו להאשים, אבל אילו היה לנו די זמן, הייתי אומר לעירית, במשך שנתיים וחודשיים מיום השחרור, לא נעשה די ליישוב ירושלים, ובעיקר בעיר העתיקה שבין החומות. ואינני מתעלם מכל הדברים הגדולים והחשובים שנעשו, אבל יש כאן מחדל. ברגע ששוחררה ירושלים, טענתי שבשבילי העיקר הוא שנכנים אלפים של יהודים בין החומות, אפילו תחת האגות, לא איכפת באיזה תנאים. טענתי נגד הריסת בתים מסביב לחומה, ואמרתי שלא איכפת לי שיהיו "סלמס" מחוץ לחומה. טענתי שאת הגן אפשר לעשות גם בעוד חמש שנים והעיקר הוא לקרב יהודים לעיר העתיקה. בשנתיים הראשונות של שחרור העיר העתיקה הגיעה למשרד הדתות יהודים רבים שביקשו להתיישב בה ערבו מיד להכנס לירושלים. בזמנו היו יהודים רבים מוכנים להכנס לעיר בתנאים קשים ביותר, בגלל קדושת העיר. ועדת השרים לענין ירושלים החליטה אז אחרת. היא החליטה לא לתת להכנס רק לעשות קודם את כל התכניות ובעבור שבע שנים תאוכלס העיר. אני מצטער על כך, זה היה מוטר הרבה מן הבעיות המוליטיות לו זה היה נעשה. מאז לא נעשתה כל פעולה כדי לעזור ליהודים להכנס לירושלים, בין לרובע היהודי, ובין לא לרובע היהודי. יש צורת העוסק בשיקום הרובע היהודי. יש יהודי שפתח חנות ראשונה בעיר העתיקה. יש לו חנות ספרים. הוא פנה למשרד הדתות ומשרד הדתות עזר לו. צריך שתהיה אוזן קשבת ליהודי הרוצה לגור בירושלים שבין החומות. איש לא מתעניין בכך שיהודי יוכל לקנות דירה או בית או חנות. באים אלי הרבה יהודים הרוצים לחיות בעיר העתיקה ואני מפנה אותם למשרדים השונים, אך תאיש נשאר ללא פתרון.

אני רוצה לעבור אל הבעיות שבין יהודים ולא יהודים. אני מקבל את ההצעות של תרגום מכתבים לערבים. במשרדי עובדים בערבית או באנגלית או בצרפתית על מכתבים שמתקבלים בשפות אלו. לא שולחים מענה בעברית למי שלא מבין עברית.

אני מסכים שתוקם ועדת מנכ"לים. אני כבר לצרף אליה את איש משרד הדתות. אם קיימת כעת של מקומות קדושים בכל המקומות, הרי בירושלים היא העדינה ביותר. פתרנו אותה בצורת די נאותה, עם כל הקושי בדבר. העולם הנוצרי בארץ ובעולם שבע רצון, הם אומרים שאף פעם לא היו המקומות הקדושים לנוצרים כל כך בטוחים ומסודרים כמו היום. כולם מודים שבעית המקומות הקדושים בירושלים ובכל הארץ מסודרת על הצד הטוב ביותר.

אשר למוסלמים - כאשר ישבתי עם ראשי המוסלמים כמה וכמה פעמים לפני גירושו של אל-סאייף, הגענו להסכם. אני מצטער שגרשו אותו. אני אמרתי שאיננו עולים אל הר הבית. אפשר להסביר להם שאיננו נוגעים בהם. הכותל המערבי הוא שלנו. אפשר היה להסביר להם את הכל. מיד התחילו להתערב כמה גורמים לצערנו, גורם אחד מדבר על הגורם האחר, שלא ילכו אליו, אני אסשר לך את הענין, אני לא הורס, הוא הורס, וכו'. אני מצטער מאד על הדברים הללו. יש לי תיק שלם עם עובדות כענין המקומות הקדושים למוסלמים. אני סוען שאפשר לבוא לידי הסכם אתם. הם רודפים אחרינו, שולחים שליחים אלינו. מר ששון יודע על כך משהו. יש הצעה להחזיר את אל-סאייף.

יש עוד מחדל אחד הסברתי. כאשר שחררנו את העיר העתיקה, מצאנו חורבן של המקומות הקדושים שלנו והיה עלינו להעמיד את העולם על כך. משרד הדתות, באמצעיו המצומצמים עשה את הדברים. אנחנו הוצאנו ספר ובו היו צילומים על חילול בתי-כנסת ומקומות קדושים. המצאנו את החומר הזה לכל מי שנחוץ. אני מצטער שהחומר הזה לא תורגם לאנגלית או לצרפתית. אני בא לחו"ל ומדבר עם אנשים שאני נפגש עמהם, ביניהם קתולים ופרוטסטנטים, ומספר להם על זה, והם טוענים שלא שמעו על כך. השארנו את המונומנטים כדי להראות את זה. אני חושב שבענין זה ההסברה שלנו היתה צריכה להוכיח את המצב מה היה כאן בימי השלטון הירדני. אנחנו לא נגענו בשום דבר הקדוש לנכסיה. כל זה צריך היה להסביר בחו"ל. החומר שאנחנו הוצאנו הוא בעברית, יש הוברות ובהם מאמרים ותמונות ויש גם סרטים. החומר הזה לא נוצל. כשאני שולח את החומר הזה למשרד החוץ, אטאשיים הצעות לתרגום, לא עושים זאת. יתכן שהם חושבים שהדבר לא חשוב, אני חושב זאת לחשוב מאד.

<u>היו"ר סגן ראש הממשלה והשר לקליטת עליה י. אלון:</u> אני מניח שנצטרך להמשיך בדיון. אני רוצה להת לנציג משרד החוץ אפשרות לומר כמה דברים בפי שנראו לו מהתצפית שלו. אני מציע שנסתפק בהחלטה אחת על ועדת המנכ"לים, אנחנו נציע הרכב מתוקן. היות ויש דברים בוערים, נצטרך לשבת לעתים תכופות. אתאם עם מזכירות הממשלה יום קבוע בשבוע כדי להקל על הלוח של השרים.

<u>השר א. ששון:</u> אם לא אדע על התפקיד, לא אוכל להחליט על ועדת מנכ"לים.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון: אני מוכן להחליט על זה בעוד שבוע.

מר ש.חלל: אני מודה ליו"ר.

אני רוצה לציין מה היתה הבעיה לגבי כל הקומפלקס של אבו-סעוד. החלטת הממשלה התמהמהה ובזה היה כדי להעיד שעל דעת הועדה, שעלולה א הפעולה לעורר ריאקציות מאד מסובכות בעולם. היה ברור שהענין הזה ענין עד מאד. לאחר שהדברים התפתחו כפי שהתפתחו ולאחר שצרכי התאום והמועד הסתיימו, הביצוע לא היתה לו בגיעה אתנו. במידה שהצענו את שירותנו, לא ראינו בזה צורך מיוחד. הדברים שקרו באותו יום החריפו את הפרסום השלילי של הבעיה בצורה מאד מזיקה וחמורה. כאמור, אבחנו לא היינו אחראים לצד הארגוני ואחריות הבצוע של הענין. הדבר היחיד שידוע, זה הסכסוך עם העתונאים שגרם נזק ממדרגה ראשונה, שגרם לכך שאותם העתונאים דיווחו כך שהדבר גרם נזק בל ישוער. איננו אחראים לכך. אם הענין של ניקוי הכותל הוא זכות, הוא לא יכול רק לזכות בזכויות.

הדבר השני שהחריף את הענין בצורה מאד חמורה, זו התקלה שקרתה. בו בזמן שניתן להסביר, שעם פינוי אבו-סעוד לא נפגעה אף משפחה, תרי כאותה הזדמנות "תגיגית", פינו איזו משפחה שצריך היה למנות אותה ממילא, וזרקו את המשלטלים שלהם והעמידו אותם על מכוניות. הרסו את המבנה שהראו שם בכי של נשים וילדים. הדבר הזה החריף את הענין בצורה קיצונית.

דבר שלישי - פעמים רבות כיקשנו והוסכם שצריך להיות מאד זהיר בקשר לחומר. כאשר בזמנו היה ענין של הריסת בית, ישבנו עם נציגי המשרדים ואבחנו את הענין שמא תהיינה תקלות, והוחלט על בניית בחומה בטרם נהרוס, שמא תהיה מרצת בחומה. היה ביש מזל, ובולדוזר נכנס והרס חלק מהחומה, ויצא שלא נתגלה הכותל בכל הדרו, אלא היתה מרצת שלמה בתוכו, שבודאי עוררה את תמיהה בין התושבים וגם בין העתונאים. מספיק לציין שלוש נקודות אלה, כדי לומר שאיתה השרפה של הענין גם בשלב הבי עדין ומטובך. אין כל ספק שהדברים שציינתי, גרמו לכך שיצאנו מכך לא בצורה הרצויה.

השר ח.ם. שפירא: כדרך כלל השרים מאד עסוקים בועדות.
אני מציע לקיים ישיבה ביום שני בשבוע הבא, אבל אחר-כך לקיים אותה אחת לשבועיים. לא יתכן שלא יהיה לנו יום בשבוע כדי לעבוד במשרד.

מר ס. קולק: רציתי לספר לועדה שהעדה הספרדית יחד עם העיריה , שיפצה את "המטיכתא" והיום נמצאים שם 130 נערים במחנה קיץ, הם גרים במקום. עם גמר תקופת הקיץ, יכנסו לשם עוד מספר של אברכים קבועים.

השר א. שרון: אני מבקש שבישיבה הבאה נגדיר כיתר דיוק את תפקידה של ועדת המנכ"לים.

המשך הדיון נדחה.

ישיבה נגעלת

ועדת השרים העליונה
לענין ירושלים
28.7.69

תביעות ישיבת פורת-יוסף וישיבת הכותל

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: אני פותח את הישיבה.

לפני שנתחזור לנושא שהחילונו לדון בו בשבוע שעבר - ואני מקווה שנסיים אותו היום - רצוני להביא לידיעתכם כמה עניינים פחות כבדים.

בישיבה הקודמת סיפרתי לכם שנתבלה סיכוי לפנות בדרכי שלום כמה משפחות ערביות ממבנה מול הכותל לישיבת פורת-יוסף והשמה שיועד לישיבת הכותל. קיוויתי יחד עם מר תמיר, שנוכל להציע לישיבת-הכותל מקום יותר טוב בשבילם מבחינת מבט לכותל. הבוקר הבוקר קיבלתי דין-וחשבון שהסיכויים קיימים לפנות מרצון 16 משפחות ערביות, אבל זה יכול להיות עניין ממושך. לפעמים התעקשות של משפחה אחת או שתים מעכבת את הפעולה לחדש או חדשיים. החלטנו להחזיק בזה ולא להניח ידנו מזה. הצוות של מר תמיר ימשיך בדבכים המקובלות לפנות את המשפחות, ואנו נמשיך בהכנות לבנות כאן, כדי שלא נישאר קרחים מכאן ומכאן.

לכן אני מוציא היום מינוי לוועדת האדריכלים כדי שתתן המלצה לגבי זוויות ראיה שלא תדחקנה זו את רגלי זו. אם עד לסיום עבודתה של ועדת האדריכלים לא תתגלינה פרספקטיבות חדשות, מה שהאדריכלים יפסקו יקום ויהיה.

האדריכלים יהיו: אדריכל חבקין מהטכניון, אדריכל דש ממשרד הפנים ואדריכל קסוטו.

השר ח.מ. שפירא: נתן להם הוראה לבדוק גם את שאלת השטח שיועד לווילות.

סגן ראש הממשלה י. אלון: כל השטח לרשותם לבדיקה ובלבד שיתמשו זוויית ראיה נאותה לכותל.

השר א. שטרן: האם תיבדק ההצעה בדבר הקמת ישיבת הכותל במקום שנמצא עכשיו משרד הכוחל? זוהי הצעה שביקשתי שתובא בפני האדריכלים.

הא' י. תמיר: בדקנו זאת ומתברר ששם בעיית הפינוי היא יותר חמורה מאשר בעיית הפינוי של 16 משפחות בשטח שעליו דיבר סגן ראש הממשלה. שם יש מספר רב של משפחות לפינוי. נשינו בשעתו להוסיף עוד בנין אחד על אותם ארבעה חדרים. העלינו הצעה לייעד גם שטח זה לבית-הדין הרבני. המקום עצמו קטן בשביל ישיבת הכותל.

(השר א. שטרן: אפשר אולי לבנות שם לעומק.) כל השטח הוא מאוכלס. העניין יקח זמן רב. בדקנו את בעיית הפינוי, ויש לנו על כך מספרים. אם נצליח לפנות את אותן 16 משפחות, יעמוד לרשותנו שטח יותר גדול ויותר טוב עבור ישיבת הכותל.

סגן ראש הממשלה י. אלון: לא זנחנו לא זה ולא זה כדי להרוויח זמן.

השר מ. בגין: היה לי רושם שהיו"ר אמר שמה שיציעו האדריכלים זאת נעשה..

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: נביא את ההצעה לכאן לאישור.

השר מ. בגין: אנו נכריע בעניין.

מ ח ל י ט י ם: בהמשך להחלטת הוועדה מיום כ"ח בתמוז תשכ"ט(14.7.69) תמונה ועדת אדריכלים המורכבת מה"ה ד. חבקין, י.דש וד. קסוטו שתדון בשטחים שיש להועיד לישיבת פורת-יוסף וישיבת הכותל. הוועדה תביא את המלצותיה לוועדת השרים העליונה לענין ירושלים. (ראה החלטה מס. 7 בפרוטוקול)

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: רצוני להעלות בעיה ואני מבקש את הבנתכם אליה. השרים עמדו על כך שיהיו להם נציגים עם סמכויות בוועדות השונות של צוות התקפה. זה לא אומר שנציגים

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון -

אלה מגיעים לישיבות. לעתים קרובות קורה שבישיבה אין קורום. הדבר חמור במיוחד לגבי ועדת הפינויים והפיצויים. הזא צריכה לשבת לעתים קרובות ולדון על סמי כסף שיש לשלם כפיצויים עבור פינוי, על דרכי הפינוי וכדומה. אם אין בישיבה קורום והיא נדחית בגלל היעדר קורום, אנו מפסידים זמן. לעתים יש סיטואציות שאם אתה מנצל אותן בזמן, יש לך סיכויים להגיע לפינוי בדרכי שלום ותוך הסכם. בעקבות אי-השקט סביב הכותל, כמה ערבים נכונים לזוז.

אבקש את חברי השרים להסכים להצעת ההחלטה הבאה:

מחליטים כי ועדת הפינויים והפיצויים תהיה רשאית לפעול בכל מניין של חליפים שיהיו נוכחים בעת הישיבה, ובלבד שההודעה על הישיבה נמסרה להם שבוע קודם לכן. יו"ר הוועדה הוא יהודה תמיר. זהו המפתח לכל העבודה שלנו. יכול להיות שהחלטה זו תשמש תקדים לגבי הוועדות האחרות. לפי שעה אני מבקש יפוי-כח לפעול כך לגבי ועדה זו.

<u>ה ח ל י ט י ם:</u> ועדת הפינויים והפיצויים תהיה רשאית לפעול בכל מניין של חליפים שיהיו נוכחים בעת הישיבה, ובלבד שהודעה על הישיבה נמסרה להם שבוע קודם לכן.

<u>היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון:</u> יש גם בעיה שניה דומה לראשונה. קורה לעתים שהנציג של השר איננו יכול לבוא לישיבות. הוא עמוס ולכן הוא שולח מישהו אחר לישיבה. הדבר לא נראה לי. אני מסכים שהשר יחליף את האיש שלו אפילו באופן זמני, אבל שהדבר ייעשה על דעת השר עצמו. שם לרציפות ולאחריות יש חשיבות רבה. זהו פרוייקט מסובך. ועדות המשנה תוכלנה לעשות עבודה גדולה וחשובה אם הן תפעלנה באורח סדיר. רק שרים רשאים לשלוח במקומם נציג אחר מאשר הנציג הקבוע, ולא הנציב על אדעת עצמו.

<u>הא' י. תמיר:</u> אנו נפנה לשרים ונבקשם שימנו נציג נוסף שני קבוע.

קורה שאדם יוצא לחופשה או נוסע לחו'ל.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: נשאיר זאת לשרים.

הא' י. תמיר: אני מציע לקבוע ממלא-מקום שני קבוע.

השר מ. קול: זה חלוי בנושא שנדון באותה ישיבה.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: אי-אפשר לשלוח לכל נושא חליף אחר.

- - - - -

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: אני רוצה להביא לתשומת-לבכם שהוועדה שלנו צריכה לטפל בעוד נושא שאיננו בתחום ירושלים על-פי מעמדו המוניציפלי או החוקי, אבל הוא סמוך לירושלים, ואולי הוא יהיה חלק מירושלים בנסיבות בינלאומיות יותר נוחות. כוונתי להחלטת ועדת השרים לענין השטחים להטיל על ועדת השרים לענין ירושלים ללמוד את האפשרות של איתור שטחים מתאימים לשכונה עירונית גדולה, עיר זוטא, אי-שם בצפון ירושלים, במשולש בין שעפת-רמאללה-נבי-סמואל, מתוך הנחה שבטווח רחוק יותר זה צריך להיות חלק בלתי-נפרד מירושלים. בשלב זה אין טעם לעשות פעולה של החלת החוק כדי לא להסתבך בטרם עת.

בהתייעצות עם ראש הממשלה מיניתי ועדה קטנה שצריכה להביא לנו הצעות ורעיונות לבי השטחים, בעלות על הקרקע, התאמת הבניה והתכנון. בראש הוועדה עומד מר תמיר, וחבריה נציג הממשל הצבאי, נציג מינהל מקרקעי ישראל ונציג משטרת ישראל. רביעיה זו צריכה תוך כמה שבועות להביא לנו מחשבות או רעיונות אלטרנטיביים, כדרך שפעלו בבירורים סביב ענין חברון. אז נביא את המחשבות האלה לדיון סדרתי בוועדה זו. אם נרגיש שיש בכוחנו להביא המלצה או הצעה לממשלה, ככל שנקדים לעשות זאת כן ייטב. אם תהיינה כאן יותר מדעה אחת - נוכל להביא זאת להכרעה סופית של הממשלה.

ראש העיר מ. קולק: במשך ארבע שנים אנו עוסקים בתכנית-אב גם לעיר עצמה וגם לאזור מסביב, כולל את מעאלה ואת נבי-סמואל. אני מציע לצרף לאותה ועדה גם את האיש שעוסק

ראש העיר ס. קולק -

בתכנית-האב. עבודה רבה הושקעה בכך. תארנו לעצמנו איך צריכים להיות הגבולות של ירושלים כאשר הזמן והרקע יהיו יותר נוחים.

השר ח. ס. שפירא: אם מדובר על מעין עיר חדשה, צריך לשתף בכך גם את אי"ש אגף התכנון. יכול להיות שלאגף התכנון יש תכניות בנדון.

ראש העיר ס. קולק: הם מסוגלים בצורת העוסק בתכנת תכנית-האב. לא הצעתי לצרף לוועדה דווקא אי"ש מהעירייה. הנציג יכול להיות איש משרד הפנים.

השר ח. ס. שפירא: צריך להיות מישהו ממשרד הפנים והוא יצא ידי חובת העירייה.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: יהיה גם איש משרד הפנים. העירייה מוזמנת להשמיע את דעתה. איננו רוצה שכלפי חוץ יופיע אישי עירייה ירושלים שמא יתפרש הדבר שרוצים להרחיב את גבולות ירושלים. נזמין את איש העירייה לחוות דעה. אנו נצרף לאותה ועדת את נציג משרד הפנים העוסק בכך.

השר ח. ס. שפירא: אני חושב שאפשר לצרף לוועדה את מר דש ממשרד הפנים.

הקמת ועדה בינמשרדית לענין ירושלים

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: נחזור לסעיף העיקרי בסדר-היום: המצב במזרח ירושלים והקמת ועדה בינמשרדית לפיתוח מזרח ירושלים. ההצעה נשלחה לשרים בכתב על-ידי מזכיר הממשלה.

למען השלמות אקרא את הטקסט הקצר שנשלח לשרים ואוסיף כמה הערות קצרות.

(קורא את הצעת ההחלטה)

הא' מ. שון: ועדה זו לא באה במקום שום מוסד קיים הפועל בתוקף סמכות מינהלית או פרלמנטרית.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: בסעיף 2 נאמר: " לקדם את איכלוס מזרח ירושלים בתושבים יהודים רבים בזמן קצר ככל האפשר". זוהי משאלה וזהו ה'טרמס-אוף-רפרנס' החשוב ביותר.

בסעיף 3 המדבר על קידום פתרונן של בעיות כלכליות של תושבי מזרח ירושלים, הכוונה היא ליהודים ולערבים, לכל מי שיושב שם. יש בעיה קשה של האוכלוסיה הערבית, שנגרעה ממקור חיותה, ולכן באה ההצעה בסעיף 4 האומרת: "לדאוג לשילוב נאות של האוכלוסיה הערבית בעיר המאוחדת."

השר ז. ורהפטיג: נציג המשרד בוועדה יכול להיות גם אדם אחר ולאו דווקא המנהל הכללי.

השר מ. קול: אני חושב שלשר בגין מגיע נציג בוועדה.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: לא אתנגד לכך. הוא יחיה נציג משקיף. המשרדים יודיעו את שמות הנציגים.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון -

מאז שהפצתי את המסמך הגיעו אלי כמה השגות שמחובתי להביא לידיעת השרים.

היה חשש שאנו מקימים מוסד המרמה את מזרח ירושלים לשטחים המוחזקים. כדי להימנע מכך שינינו את שם הוועדה בינמשרדית לפיתוח מזרח ירושלים.

שנית, שמעתי שיש חשש כי אם תהינה שתי ועדות עלולה להיות התנגשות ביניהן. יש ועדה קבועה הפועלת זה מכבר בראשותו של ניצב רוזוליו, והנה כאן תהיה ועדה בראשות איש משרד האוצר. התשובה שלי היתה כי נוכחותו של ניצב רוזוליו בוועדה השניה מבטיחה שלא תהיה כפילות.

אני רוצה להביא לידיעתכם שעלתה הצעה אולי לראות בשתי הוועדות ועדה אחת, המתכנסת לפי הנושאים שבהם עליה לדון: אם הנושאים הם בעיקרם בטחוניים - היו"ר של אותה ישיבה יהיה ניצב רוזוליו; אם היא עוסקת בעניינים כלכליים-חברתיים - היו"ר יהיה לצורך הדיון ד"ר ארנון. בכל מקרה היו"ר השני מוזמן לישיבת הוועדה. כך מובטח תיאום מלא בין שתי הוועדות.

החלטתי להביא בפניכם את כל האפשרויות כדי שכאן תתגבש דעה.

<u>השר א. שרון</u>: נתחיל מהחלק האחרון, היינו ההצעה לאחד את שתי הוועדות. אני סבור שלא יכולה להיות התנגשות בין הוועדה הקיימת בראשותו של ניצב רוזוליו לבין הוועדה החדשה. ועדת-רוזוליו מטפלת בעניינים בטחוניים, היא כפופה לוועדת השרים לענייני בטחון. בעניינים שלה אי-אפשר לשתף את החוגים האלה. יש שם עניינים סודיים, עניינים בטחוניים. אי-אפשר להפוך ענין בטחוני לנחלת הכלל. לכל העניינים שבתחום טיפולה של הוועדה החדשה יש השלכות בטחוניות. ולכן יהיה בה ניצב רוזוליו, אשר יצביע על ההשלכות האלה. אין להכניס את נציגי יתר המשרדים לעניינים בטחוניים.

בסעיף 1 של ההצעה אני מציע להוסיף:

פרט לעניינים בטחוניים.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: בוועדת-רוזוליו יושב נציג הצבא?

השר א. שטרן: כן.

יש דברים המעוררים תסיסה, ועדת-רוזוליו צריכה להתריע על כך. לא הייתי מציע לכרוך יחד עניינים בטחוניים עם עניינים אחרים כלכליים או תרבותיים. אני מציע להסיר את ההצעה על איחוד שתי הוועדות מהפרק. אבל אני מסכים שמפקד המחוז עצמו יהיה חבר הוועדה.

בישיבה הקודמת מסר ראש העיר שיש שמעות שרוצים להשתלט על הר-הבית, ושמועות כאלה מעוררות תסיסה. מי צריך לטפל בכך? זה ענין שבתחום הסמכות של ועדת-רוזוליו.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: הוועדה הזו איננה יכולה לגרוע מסמכויותיה של ועדה אחרת שנתמנה על-ידי ועדת שרים. ועדת-רוזוליו קיימת, פה דובר על אפשרות של הרחבה או מיזוג.

השר א. שטרן: הטיפול בשמועות כאלה הוא בתחום פעולתה של ועדת-רוזוליו.

בישיבה הקודמת דיברנו על התכתבות עם ערביי ירושלים.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: סיכמנו שהמכתבים יהיו בעברית עם תרגום מוסמך לערבית.

הוועדה הבינמשרדית צריכה לדאוג לכל העניינים התארגוניים.

השר א. שטרן: מה פירוש 'שילוב נאות' (סעיף 4 להצעה)?

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: שילוב חברתי, שילוב כלכלי, שתהיה להם הרגשה שהם בעיר מאוחדת ישראלית.

השר מ. שטרן: בהתאם להנחיות ועדת השרים.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: כל ועדה פועלת לפי הנחיות ועדת השרים.

השר א. ששון: יש בקרב הערבים דיבורים על השאלה:
אם להקים נציגות מחוכם או לא להקים
נציגות כזו, איך לבוא בדברים עם מוסדות יהודיים ועם השלטונות הישראליים.
מי ידון בשאלות אלה? מי ידון בשאלה אם לעודד הקמת נציגות כזו?

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: זהו ענין פוליטי, ענין של מדיניות
גבוהה.

השר א. ששון: זה לא נוגע לוועדה זו.

השר מ. בגין: בענין הרכב הוועדה - אני רוצה להודות
לשר התיירות על ההצעה, וליו"ר הוועדה
על קבלתה; אבל נראה לי שצריך לחשוב על ההצעה שהיו"ר לא יהיה המנהל
הכללי של משרד האוצר. הוא עמוס עבודה בתפקידים רבים ושונים.
הוא איש רב פעלים, חכם ופעיל, אבל הוא יותר מדי עמוס. אנו רוצים
שזו תהיה ועדת פעילה. אין כלל מחייב האומר שבראש כל ועדת מנכ'לים
יעמוד המנהל הכללי של משרד האוצר.

אני מציע לשקול מחדש את הבעיה של ראשות
הוועדה, כי כולנו מעוניינים שהוועדה תפעל, וכדי שהיא תפעל צריך להציב
בראשה אדם פחות מטופל בעניינים מאשר אדם העומד בראש משרד האוצר. לא
איכפת לי מי יהיה יו"ר הוועדה, אני דואג ליעילות עבודתה של הוועדה.

אשר לכתב-הסמכות - אני מציע לכלול
בסעיף 2 במפורש את המלים: העיר בין החומות ומזרח ירושלים. אצלנו מקובל
לחשוב על החלק המזרחי מעבר לחומות.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: אתה רוצה להדגיש את העיר העתיקה במיוחד?

השר מ. בגין: כן.

בסעיף 2 לאחר המלים " בתושבים יהודים
רבים" אני מציע להוסיף: לרבות בעלי עסקים. אנו צריכים לעמול על כך
שיהיו שם תושבים קבועים, אבל אנו צריכים לדאוג לכך שיהיו שם הרבה אנשים,
אפילו לא יגורו שם, אבל יהיו להם עסקים שם.

השר א. שרון: הניסוח איננו אומר זאת.

השר מ. בגין: העיקר היא הכוונה. צריך להכניס את הסוגיה של בתי-עסק ובעלי עסקים. מדוע לה תהיינה שם חנויות מכולת, חנויות ספרים וכדומה?

אני דוחה בעד סעיף 4, אני חושב שזהו סעיף חשוב. הגשמתו תדרוש זמן, אבל יפה וחשוב שיש דאגה כזו. את הסיפא של סעיף 4 אני מציע להקדים ולומר: הוועדה תגיש את הצעותיה לוועדת השרים העליונה לענייני ירושלים ותונחה על-ידה.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: יהיו הצעות שהיא תוכל לבצע בעצמה. במלה "הנחיה" כלול הכל.

השר מ. בגין: תיזום הצעות ותגישן לאישור ועדה זו.

ראש העיר ט. קולק: אנו בשבוע שעבר סיכמנו כמה דברים מעשיים. בכל אופן זו היתה הרגשתי.

אזכיר כמה מהדברים האלה: תרגום ערבי מוסמך בכל התכתבות; המלצה על מתן תעסוקה לכמה עשרות אנשי הצווארון-הלבן לשר העבודה; המלצה לשר העבודה והמוסד לביטוח לאומי לשלב במסגרת הביטוח הלאומי את אלה שקיבלו תעודות זהות ישראליות; המלצה בדבר מתן יעוץ בעניני מס הכנסה. דומני שוועדת השרים הסכימה לקבל הצעות אלה. אולי אפשר לעבור על הרשימה ולהמליץ על הדברים המעשיים האלה ולא להשאירם לאותה ועדה. אם הוועדה תפעל, נושאים כאלה לא יובאו לכאן, אבל עד שהוועדה תקום ותלמד את הבעיות יעברו כמה חדשים. אם לא נסכם את הנושאים האלה כאן, פירוש הדבר דחיה לחצי שנה. בוועדת השרים למדנו את הבעיות ודומני כי השרים היו מוכנים להמליץ עליהם בפני המשרדים הנוגעים בדבר. היתה לי הרגשה היתה כאן הסכמה לכך. אפשר לקבל את ההמלצות האלה בוועדת השרים בשלב זה.

חשוב שהמלצות אלה יאושרו על-ידי ועדת השרים.

אני מבקש את סליחתו של שר המשטרה,
אבל דומני לאור הנסיון שועדת-רוזוליו איננה עוסקת בגורמי תסיסה. אם יש תסיסה בגלל שמועה שרוצים לחסל את בית-החולים ואת הרופאים יגרשו או יעבירו לבית-חולים 'הדסה', בעוד שהם רוצים לעבוד בבית-חולים שלהם, אז כאשר פורצת שביתה תצטרך המשטרה בסופו של דבר להוציא אותם אולי בכוח כי זוהי ההחלטה. אבל כל עוד קיימת התסיסה, ועדת-רוזוליו איננה עוסקת בכך. יש דברים שעלולים ליפול בין שתי הוועדות.

ההצעה ששתי הוועדות תאוחדנה לוועדה אחת, או שאחת הוועדות תהיה בבחינת ועדת משנה של אותה ועדה, נבעה מהרצון שלא יהיה דברים שיפלו בדרך בין שתי הוועדות. יש גם כמה דברים שאפשר לתפוס אותם קודם עוד בטרם הם מגיעים לוועדה הבטחונית. איננני רוצה לגרוע מסמכויותיה של הוועדה הבטחונית, אבל אין לך עניין בעיר שאין לו השלכה בטחונית. עד עכשיו לא היה נוהג כזה. או שוועדת-רוזוליו תחליט לטפל בכך, או שהשרים יחליטו על מתן הנחיה לוועדה לטפל בגורמי תסיסה.

כאשר שר הבריאות חשב לחסל בית-חולים שלא עמד על רמה, הוא חשב לעשות זאת לטובת הערבים. הוא לא תפס את הפסיכולוגיה של הערבים ואת ההשלכות של מעשה כזה.

כאן חסר משהו, ואני מביא זאת לתשומת-לבכם.

<u>השר א. ששון:</u> אתה הבאת דוגמה של בית-החולים. שר הבריאות צריך היה לדעת שיש כאן ענין בטחוני והוא היה צריך לפנות למשטרה. בין אם קיימת ועדת-רוזוליו ובין אם לא, המשטרה ממונה על הבטחון. ענין כזה הוא בידי המשטרה.

אביא דוגמה על תסיסה כדי להבהיר איך מטפלת בכך ועדת-רוזוליו. כאשר יש שמועות שעומדים לערוך הפגנה או לקיים כנס, מי מטפל בתסיסה ובגורמיה ? האם לא ועדת רוזוליו?

ראש העיר ט. קולק: ישבנו בשתי ישיבות וטיפלנו בענין ההסתדרות. ענין ההסתדרות הפך למוקד של תסיסה והתנגשויות. הכרחנו את ההסתדרות לסגת מכל התלטותיה, וטוב עשינו. לו בתחילה היו הגורמים האלה יודעים שלכל מת שהם עושים עלולות להיות השלכות בטחוניות, ולכן הוועדה צריכה לדעת על כך, חשרים לא היו צריכים לטפל בזה. לא היינו מביאים לידי כך שקודם מכריזים הכרזות ואחר-כך נסוגים.

אני מציע להרחיב את סמכויותיה של ועדת-רוזוליו גם על גורמים שעדיין לא הגיעו לכלל הפגנות, אבל עלולים להביא לתסיסה, שבעקבותיה יבואו הפגנות.

אני מעריך את עבודת הוועדה ואת העבודה המשותפת; אבל המשטרה מטפלת היום גם בילדים יהודיים ודואגת לכך שלא ייתפסו לפושעים ועבריינים. הדבר דומה לענין שלפנינו. צריך לתפוס את הענין שלב אחד יותר מוקדם. צריך לכלול גם זאת בין סמכויותיה של ועדת רוזוליו. צריך להגדיר בבירור שיש לעניני בטחון פרימאט על העניינים שהוועדה השניה מטפלת בהם.

אני מבקש להעלות סעיף נוסף.

בעקרון ההתנגדות של הערבים היא נגד עיר מאוחדת ולא נגד הממשלה, שאותה הם רואים ככובשת. כל אחד מאלה היושבים כאן מטפל בשטח מסוים; הגורם היחיד המטפל בכל השטחים זו העיריה. איננו יודע מי יהיה ראש העיר כעבור שלושה חדשים. אני מציע שראש העיר יהיה יו"ר הוועדה. רק הוא רואה את מכלול הדברים. חשוב שאנשי מזרח ירושלים ידעו שכל הדברים הללו נוגעים לעיריה והם צריכים לפנות בעניינים אלה לעיריה. /צריך לשבור לכן לשמאה קודם-כל את ההתנגדות שלהם לעיר משותפת ומאוחדת. אנו אנשי ירושלים חשים בזאת. לנו זה נוגע כל שעה וכל יום.

למרות שזו ועדה ממשלתית וודאי שהסמכות היא בידי גוף זה, דומני שאין זה אלא מבעי שיו"ר הוועדה יהיה ראש העיר ירושלים.

השר ח.מ. שפירא: אני בעד זה שלא נכרוך יחד את שתי הוועדות. אלה הם שני נושאים נפרדים. נכון שיש נושאים שיש להם השכה על עניינים בהם מטפלת ועדת-רוזוליו. אבל אני מבין שלוועדה זו יהיה נציג בוועדה.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: ניצב רוזוליו בעצמו יהיה חבר הוועדה.

השר ח.מ. שפירא: אם יהיו נושאים מיוחדים, יהיה עליהם דיון בוועדה, ואם יהיה צורך - יובא הדבר בפני השרים.

סעיפי ההחלטה הם חשובים. לדעתי הסעיף החשוב ביותר הוא הסעיף השני המדבר על איכלוס העיר העתיקה.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: הטלתי על ראש הצוות להביא בפני הוועדה את תכנית האב לפיתוח העיר העתיקה. אני מציע שהוויכוח על כך יהיה לאחר שתוגש תכנית-האב עם תאריכים של התחלות בניה ובדומה.

השר ח.מ. שפירא: לדעתי זהו העניין החשוב ביותר. זכורני מייד לאחר שחרור העיר העתיקה ביקשני דוד בן-גוריון להיפגש עמו. הוא אמר דבר אחד: אני רוצה שתדעו שהדבר החשוב ביותר כעת הוא ליישב את העיר העתיקה.

ראש העיר ט. קולק: לא רק את העיר העתיקה אלא את כל העיר המזרחית.

השר ח.מ. שפירא: בעיקר הוא דיבר על העיר העתיקה. פניתי לראש הממשלה המנוח והוא הסכים להקציב 10 מיליון לירות למען נוכל מייד לגשת לעבודה. אבל לצערי הרב עשינו דברים חשובים לשחזור אתרים אבל לא ביישוב המקום. טוב שנשמע על תכנית העבודה, מה עומדים לעשות בשטח זה, כי לדעתי השעה דוחקת מאד. מוכרחים ליישב

השר ח.כ. שפירא -

בהקדם את העיר העתיקה, שאם לא כן לשחזור לא יהיה ערך רב.

אשר לתעסוקה - אני בעד הכנסת כמה עשרות אנשים לפסגרת העבודה. יש גם צורך בעובדים ערביים לתפקידים מסוימים. הדבר יקל גם עלינו ויקל בעיקר על האוכלוסיה שצריכה לקבל עזרה מאתנו. אנו צריכים לבקש ממשרד העבודה לעשות פעולה בנדון.

אשר לתושבי הכפר המחולק - נמשיך בפעולה בכל הנוגע לתעודות זהות.

ראש העיר מ. קולק: גם אם מישהו מאבד את התעודה, הוא יקבל חדשה?

השר ח.כ. שפירא: אני מסכים לכך. בענין הביטוח הלאומי באנו אתם בדברים. יש לכוונות להעניק להם את הזכות הזו אם ועדת השרים תחליט שהזכות מגיעה להם. אני מבקש שהוועדה תקבל החלטה על כך כדי שהם יוכלו ליהנות מהזכות הזו.

ראש העיר מציע שהוא יהיה האפיו"ר הוועדה. בדרך-כלל הייתי מסכים להצעה לו ידעתי מי יהיה ראש העיר.

ראש העיר מ. קולק: אין זה משנה.

השר ח.כ. שפירא: לא כל אחד יכול לעמוד בראש הוועדה. אין לפסול חבר ממשלה מלעמוד בראש הוועדה. אבל איננני פוסל את ההצעה שראש העיר יהיה יו"ר הוועדה. השאלה אם הוא מוכשר לענין זה או לא. אם יו"ר הוועדה לא יהיה מוכשר לתפקיד זה, לכל הוועדה לא יהיה ערך רב. לגבי דידו קובע כאן תאדם. בדרך-כלל הוועדה צריכה לגשת לפעולה ממשית. יש כמה דברים דוחקים שאין להחמיצם.

השר ז. ורהפטיג: אני מניח שנתקבל התיקון של השר בגין להוסיף את העיר בין החומות.

סגן ראש הממשלה י. אלון: לא היה ספק בזה.

השר ז. ורהפטיג: צריכה להיות התאמה בין הוועדה לבין החברה לפיתוח מזרח העיר, שהיא כפופה לועדת השרים לענין ירושלים.

תיו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: נצרף את יהודה המיר לוועדה.

השר ז. ורהפטיג: את ההצעות שמנה ראש העיר נעביר כהנחיה לוועדה זו שהיא תבצע אותן, לאחר שלא היתה התנגדות לזן. יש אולי דברים חטעונים ניסוח.

ראש העיר ט. קולק: זה יקח שלושה חדשים. מדוע לא נאשר כאן את ההצעות האלה, שיש להן הסכמה?

השר ז. ורהפטיג: אשר למתן תעסוקה לאנשי 'הצוואה-הלבן'- אם יוסדרו בעיות הדת, תהיה אפשרות להעניק מספר משרות לכמה אנשים. יש מספר משרות פנויות לקאדים מושלמים וכדומה. יש משרות ויש פניות של אנשים לקבלת משרות אלה. הם לא יעזו לעשות זאת בלי הסדר.

אין לי התנגדות שראש העיר יהיה יו"ר הוועדה.

אני רוצה להפנות את תשומת-לבכם לבעיה אחת, שהיא בעיה מדינית עדינה. צודק ראש העיר באמרו שיש מצד אחד התנגדות לעיריה שהיא מטפלת את איחוד העיר. אבל יש התנגדות יותר חריפה לממשלה כנושא פוליטי-מדיני. במזרח העיר או בעיר העתיקה הם היו רוצים לקיים את היחסים עם הממונה על המחוז. זוהי בחובת כשרה פחות או יותר לגבי דידם. מושל המחוז היה מעין תפקיד לא כל-כך מדיני. קשה להם להשלים עם כפיפות לכל משרדי הממשלה. את הקרח הזה צריך לשבור. צריך להחדיר להם את ההכרה שיש מכשלה, וזותי עיר מאוחדת, ושיש להם עניין עם משרדים ממשלתיים. נדמה לי שלו היינו הולכים בכיוון זה לפני שנתיים היינו שוברים כבר את הקרח. אלא שהלכנו בקו של ההתנגדות הקלה. בענין זה לא היינו צריכים

לוותר אלא להחדיר בהם את התודעה שבעניני דאך יש לפנות למשרד הדאר, בעניני המשטרה - למשרד המשטרה, בעניני פנים - למשרד הפנים, ולא לראות כתובת באילו חצי-ניימרלית שאיננה הממשלה. אני רוצה להביא זאת לחשומת-לב הוועדה שתפעל, אותה ועדה בינמשרדית שאנו מקימים.

השר מ. קול: אני בעד קיום שתי הוועדות שכל אחת תפעל בתחום סמכותה. אני מוכן לתמוך בהצעה שראש העיר יעמוד בראש הוועדה. אבל אני רוצה לומר שיש מקרים המחייבים קשר ישיר עם משרדי ממשלה. במקרים מסוימים יש קשר ישיר עם משרדי הממשלה, ובמקרים אחרים יש הסתיגות מקשר כזה. בתיירות אין כל הסתיגות. אנו מקיימים קורסים למורי-דרך ערביים במזרח ירושלים וכולם באים להשתתף בקורסים אלה. היו גם מבחנים של קבלת תעודות למורי-דרך. שמונה מלונאים במזרח ירושלים קיבלו מידי שר התיירות תעודות של תיירן מוסמך ואף הצטלמו עם השר. הם יודעים מה פירושו של מעמד זה . היו כאלה שקיבלו הלוואות.

ראש העיר ס. קולק: הם מקבלים גם סובסידיות וגם תמריצים.

השר מ. קול: הם יודעים שצילומים כאלה מופצים. הוא הדין לגבי סוכני נסיעות. מבחינה זו איננו רואה כל הסתייגות. אפשר על-ידי טיפול מתאים להביא ליתר התקרבות. בנוגע לתעסוקת של אנשי הצווארון-הלבן, אני מייחס לכך חשיבות רבה.

ראש העיר ס. קולק: אני מדבר בעיקר על נוער.

השר מ. קול: צעירים אלה הולכים בטל והם המסיתים והמתסיסים. אנו צריכים לדאוג לתעסקת האינטליגנציה הצעירה. חלק מהם עסוק בתיירות. צריך לחפש פתרונות נוספים.

חשר מ. קול -

אני מקווה שהישיבה הבאה תהא מוקדשת לבעיית חברת החשמל בירושלים. דיברתי על כך עם סגן ראש הממשלה והמצאתי את התומר.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון:
נקדים את הדיון על אישור תכנית לוח הזמנים של הבניה בעיר העתיקה, והסעיף הבא יהיה - בעיית חברת החשמל.

חשר מ. קול: אני חושש שהעניינים יסתבכו. אנו עומדים לחבר את הר-הצופים וגם מקומות אחרים כמו השיכונים החדשים לרשת. זה נוגד את הקונצפציה.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון:
הם מערערים אפילו על גוש עציון.

חשר מ. קול: עניינים אלה יובאו לוועדה. הדבר תוטל עלינו על-ידי הממשלה.

אני מבקש להעלות את שאלת הגבעה בבית-ג'לה. בין הגבול של ירושלים ובין תפינת הגבולות שקליה היה מוצב של הליגיון, אין למעשה שום דבר. בזמן שקבעו את הממה של ירושלים לא לקחו בחשבון שהגבול יעבור למעלה, ולא כפי שנקבע. אילו היתה שם בעיה של הפקעה, הייתי מבין זאת; אבל יש שם רק מנזר וזה הכל. יש משמעות גדולה לכך שבמקום שיוקם בית-ספר שדה, זה יהיה חלק של ירושלים. היום זה נחשב לשטח מוחזק.

אני רוצה לשאול את שר המשטרה: כולנו דואגים ושוקדים על שמירת כבודה של ירושלים, על כבודם של היהודים בירושלים ועל כבודה של הממשלה בעיני הערבים והעולם. מה חושב שר המשטרה לעשות כדי שאירועים כאלה כפי שאירעו בערב ט' באב לא יישנו? יש לי הרושם שחסדרנים של משרד הדתות אין בכוחם לעשות את המלאכה. אין להם לא הכוח ולא הסמכות להגן על מנהל בית-החולים, הבא להתפלל ליד הכותל, והוא נדחף ומוכה על-ידי אנשים המקיפים אותו. מחר זה יכול לקרות למישהו אחר. לא יתכן שבמקרים כאלה המשטרה לא תהיה קיימת בשטח. רק לאחר שהשערוריה התפתחה, באה

המשטרה והצילה את המצב. אפשר היה למנוע את החרפה הזו לו המשטרה היתה במקום. הענין זכה לפרסום בעולם. אנו צריכים למנוע הישנותם של מקרים כאלה. אני תובע את עלבונה של ירושלים. אני מדבר על בטחון, והבטחון נוגע גם ליהודים וגם לערבים. מה חושב שר המשטרה ומה חושבת ועדת-רוזוליו לעשות כדי שלא נהיה עדים שוב לחרפה כזו?

השר א. שטון: זה לא ענינה של ועדת-רוזוליו.

השר מ. קול: ההתנפלות על מנחל בית-החולים היתה לאחר ט' באב. לא יתכן שהמשטרה לא יעלם במצבים כאלה. כאן היה לי רושם שהמשטרה לא רצתה להתערב.

השר מ. בנמוב: התרשמתי קשות מדברי ראש העיר - וזהו דבר שלא ידעתי אותו - שערביי מזרח ירושלים מרגישים את עצמם במצב נחות לא רק לגבי אזרחי ישראל אלא גם לגבי תושבי השטחים. הוא הסביר את הענין באריכות. אחת הסיבות היא, שלאחר ירחי הדבש שבהם נשבר הקח בין יהודים וערבים התחילה נסיגה ועכשיו הם מגיעים למסקנה שאי-אפשר לחיות יחד. אני מבין שהמצב איננו פשוט, אבל תפקידנו הוא למצוא ליצור מצב שיגביר את רצונם להישאר בעיר מאוחדת. איננו אומר שאפשר להתגבר על חזיקה הפוליטית והמעילות הפוליטית, אבל בכל-אופן אפשר ליצור איזו סתירה בין אינטרסים מסויימים, בין תמריצים המושכים בכיוון של עיר מאוחדת לבין מה שמתפתח עקב ההתפתחות הפוליטית. להם אין שפילו התקוות שיש לאנשי העיר שכם, שהם יחזרו אי-פעם לממלכת ירדן. בירושלים לפי מצב העניינים התקוות הזו היא יותר קלושה. היינו צריכים ליצור מצב שיתן להם את ההרגשה שתמורת זאת הם זוכים בפריבילגיות מסויימות שאינן נחלתם של תושבי הגדה. להם יש תמורה. אנו מצדנו לא נסינו ליצור מצב כזה. גם ראש העיר מסכים אתי שהמצב יותר גרוע מכפי שהיה

השר מ. אמאנטוב

בתחילה מבחינת היחסים. ודאי שלהתפתחות הפוליטית, לפעולות אל-פתח, ולמשמעות בעולם הערבי יש השפעה; אבל אינני יכול להגיד שאנו נקיים. אני מדבר מנקודת-הראות שלהם. לא יצרנו תמורה עבור מה שהם חושבים שהם הפסידו. אני חושב שזו נקודת-הכובד. (השר ז. ורהפטיג: וכי יש תמורה לדברים כאלה?)

הם אינם צריכים להיות במצב נחות מאשר ערביי השטחים.

היו"ר טבן ראש הממשלה י. אלון: לכן אנו יושבים פה.

השר מ. בנטוב: פשוט לא ידעתי שבכל מיני פרטים הם מרגישים עצמם במצב יותר גרוע. זה אומר דרשני.

ראש העיר ט. קולק: גם אם נתקן את כל הדברים האלה, הם ירגישו כך.

השר מ. בנטוב: הם אינם חייבים להרגיש את עצמם במצב יותר נחות מאשר ערביי שכם.

השר מ. קול: הם חיוו מרכז של כל ערביי הגדה המערבית.

השר מ. בנטוב: אני מדבר על מה שאנו יכולים לעשות, ולא על מה שבאופן אוביקטיבי אי-אפשר לעשות.

אנו חיים בתקופה שבה הקנאות הולכת ומשתלטת יותר ויותר על המדינה, לא רק קנאות דתית אלא קנאות בצורות שונות. אני יודע שיש יהודים שקשה להם לחיות עם קנאות זו. ומה אנו רוצים מהערבים שהם יחיו בנפש חפצה עם קנאות זו. צריך להתחיל במעבר מקנאות לליברליזם. אם אנו רוצים אינטגרציה ויצירת יחסים, זהו אחד הדברים שאנו צריכים להרתר בהם. אי אפשר להציג כלפיהם פנים אלה ואחר-כך לרצות שהעניינים יסתדרו.

אם אנו מחפשים תמריצים, יש לחשוב על

כמה דברים. ראש העיר ט. קולק דיבר על ענין הרכוש וההשפעה הפסיכולוגית על ערבים שגרים היום במזרח ירושלים וחנה הם מסתובבים ברחובות העיר

ורואים את הרכוש שהיה פעם שלהם. אינני מציע להחזיר להם עכשיו את רכושם, אבל אני חושב שאנו צריכים לעשות אקט ולהודיע שאחרי בוא השלום יוחזר הרכוש לערבים שישארו תושבי מדינת ישראל.

השר מ. בגין: האם זה יחול גם על אדמות קבוץ ברעם?

השר ח.מ. שפירא: זהו ענין של הממשלה.

השר מ. בגין: האינך חושב שהם יראו בכך צביעות?

השר מ. בנטוב: אני תושב שגם הם חושבים שלא לעולם ועד תהיה מלחמה. אינני יודע מדוע הצהרה כזו לא צריכה לבוא.

השר מ. בגין: מה לשלום ולבית בקסמון? מה התגיון בכך?

השר מ. בנטוב: הצהרה כזו יותר טובה מאשר אפירה שהם לא יקבלו את רכושם.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: זוהי מדיניות גבוהה. יש לכך השלכות. אולי תציע זאת בממשלה ולא בוועדה זו.

השר מ. בנטוב: אפשר להציע זאת בממשלה. אפשר להגיד שבינתיים יגישו בקשות, בינתיים ייערך סקר, אבל חביצוע יהיה עם בוא השלום.

אני תומך בהצעה שראש העיר יהיה יו"ר הוועדה.

אני חושב שסעיף 2 הוא סעיף חשוב.

יש לקדם את האיכלוס לא רק בעיר העתיקה אלא גם במזרח ירושלים. רוב היהודים יתיישבו במזרח ירושלים. במזרח ירושלים אפשר ליישב עשרות אלפים.

חשר מ. בנטוב -

עיקר הפעולה הוא איכלוס מזרח ירושלים מחוץ לחומות. אם סעיף כה חשוב נכלל בגדר תפקידי הוועדה, אני מתפלא שמנכ"ל משרד השיכון איננו חבר הוועדה. אני מציע לצרף אותו כחבר הוועדה.

<u>היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון:</u> כאשר דיברנו על הקמת הוועדה אמרנו שיש משרדים רבים העוסקים בתחומים השונים בעיר. נציג משרד החינוך יוזמן לוועדה כאשר ידונו בעניני חינוך.

<u>חשר מ. בנטוב:</u> הסעיף העיקרי דן בשמת שמשרד השיכון עוסק בו. משרד השיכון מחוות גזרם באיכלוס העיר. אני חושב שמנכ"ל משרד השיכון צריך להיות חבר הוועדה דווקא בגלל סעיף 2.

<u>חשר ח. גבתי:</u> שתי הערות לנוסח הצעת ההחלטה המובאת בפנינו. ראשית, אני מציע להקדים את סעיף 2 לסעיף 1.. (<u>היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון:</u> כיעד הראשי..) את סעיף 1 אני מציע לנסח בצורה קצת יותר פוחשית, לא לדאוג ליתר תיאום, אלא לתאם את פעולות הגורמים השונים.

<u>היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון:</u> בצבא יש למושג 'לתאם' משמעות של של תפקיד כמעט מנחה או נותן אאאאפקודה.

<u>חשר ח. גבתי:</u> אני מציע לומר 'לתאם' במשמעותו האזרחית של המושג.

אשר להצעתי של ראש העיר ס. קולק שראש העיר יהיה יו"ר הוועדה המרכז אותה, הרי אני מבין את ההסברים שלו. מבחינה מעשית יש לכך משקל רב. אבל גם מבחינה פרוצידורלית איננני מאמין שיש אפשרות להקים ועדה המורכבת כולה, פרט לאחד, מנציגים של משרדי הממשלה ושהיו"ר שלה לא יהיה איש הממשלה. איננני יודע אם הדבר ניתן מבחינה פרוצידורלית-חוקתית. אבל דומני שהדבר עלול לפגוע גם בסמכויותיו

של אותו יו"ר כלפי אלה שהם משתתפים בוועדה, כלפי המשרדים המשתתפים בוועדה. אם מקימים ועדה המורכבת ממנכ'לים ומנציגים של משרדי ממשלה, דומני שמבחינת הענין יש הכרח שהיו"ר יהיה מנכ'ל של משרד הממשלתי. מנכ'ל של משרד האוצר, שישמש כיו"ר הוועדה, יוסיף כוח וסמכות לוועדה. לכן אני מציע לאשר את ההצעה כפי שהובאה בפנינו.

<u>ניצב ש. רוזוליו:</u> אני כמובן אתייחס לאותן רובד של בעיות שאני עוסק בו. במישור ההכללה אפשר לומר שכל בעיה מורכבת משני מרכיבים: א. מילוי השאיפות הלאומיות של ישראל במזרח ירושלים, כפי שמוגדרות על-ידי הממשלה; ב. הצורך שישרור שקט במזרח ירושלים. אם לא יהיה שקט - אי-אפשר יהיה למלא את המטרות הלאומיות. אני סבור שכאשר יש אי-שקט על-פני השטח, הוא נובע ממה שקורה בחו'ל. אם כי המרכיב הראשון הוא הקריטרי, הרי כל עוד נמשך המצב כפי שהוא, המרכיב השני הוא האמצעי להגשמת אותה מטרה; בלי אמצעי זה המטרה לא תוגשם...

(<u>היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון:</u> הייתי אומר שזה יכביד מאד על הגשמת המטרה.) אם יהיו מהומות, יהודים לא ירצו לבוא לגור שם, על כל המסקנות הנובעות מכך.

לאחר שנתיים אנו עדיין מתחבטים בבעיה, לא משום שאין כוונות טובות, לא משום שאין יכולת ואין ידע, אלא הסיבות הן: חוסר תיאום בדרג הביצוע. הדבר נובע מכל מיני ענינים שלא אכנס אליהם. לפחות אני סבור - וכאן אני אומר את דעתי - שאם מוסכם כי ריבוי רשויות הוא אחד הגורמים לחוסר תיאום, לכן כל גורם נוסף יוצר נקודה נוספת לחיכוך, - כך הוא טבע האדם - ויוצר מערכת מכבידה על הרובד. זוהי דעתי. אין כאן שאלה אישית, כי למפקד המחוז הדרומי של משטרת ישראל יש עיסוקים אחרים והוא יכול לוותר על כל עיסוק נוסף. לכן אני סבור שכל גורם נוסף הוא מפריע.

אבל אם מטעמים אחרים או שונים יוחלט אחרת, או שדעתי זו לא תתקבל, וייתכן לראוי להקים גוף כזה נוסף, אזי צריך לשאוף ולהחליט שנגיע לכך ששני הגורמים שהוקמו יהיו גורמים אכסקלוסיביים, היינו שאחרים לא יעסקו בנושאים אלה. האחת היא ועדה שעיקר תפקידה הוא בתחום הבטחון והשקט, והשניה - ועדה שנועדה למילוי המשרות הלאומיות. אחרת כל הנזקים הכרוכים בריבוי גורמים יחולו על מקרה זה ביתר שאת.

אנן יודעים ומכירים את המציאות. יש תמיד סתירה בין שיעור קומתה של הוועדה ויעילותה. ככל שהוועדה יותר כבדה, יש בה אנשים שהם עסוקים ועסוסים בתפקידים שונים. וככל שהוועדה יותר נמוכה, הוא אולי איננה מוסמכת, אבל היא עובדת. לכן אני סבור שיש צורך באכסקלוסיביות של שתי הוועדות. בשתי הוועדות מיוצגים כל משרדי הממשלה וכל הגורמים האחרים. בוועדת הבטחון מיוצגים צה"ל, המימשל הצבאי, שירות הבטחון וכל הגורמים שיש להם נגיעה לעניינים אלה. בוועדת המוצעת מיוצגים הגורמים הכלכליים והאזרחיים. אני מציע להחליט ששני גופים אלה יהיו אכסקלוסיביים. לכן גם חשובה ההגדירות ביניהם.

אני סבור שהדבר החשוב ביותר הוא, שבראש שני גופים אלה יעמדו אנשים העוסקים בבעיה על-פני השטח. אני חושב שראש העיר כיו"ר הוועדה זהו המצב האופטימלי. איננני מופתה לקונסטיטוציה, אבל אני מניח שאפשר למצוא דרך לעקוף את הבעיה הפרוצידורלית או הקונסטיטוציונית. איננני חושב שזו צריכה להיות אבן הנגף אם יוחלט שזהו המתאן הנכון.

לאחרונה עוד מלה לאור נסיוני כמרכז הוועדה. בדרך-כלל בכל ענין, ובענין כמו ירושלים בפיוחד, חסמכות לעשיה קיימת בין חברי הוועדה ובין השרים השולחים את נציגיהם לוועדה. אני מנצל את ההזדמנות הזו כדי לבקש מהשרים המיוצגים בוועדות, שיאצילו מסמכויותיהם לנציגיהם. אם אתה מעניק לנציג סמכות, אתה מסיר אותה ממך ומאציל אותה לנציגך. אי-אפשר לנהל את עבודת הוועדות בלי להעניק סמכויות לנציגים. חשוב שהשר הנוגע בדבר יאציל באופן ממשי סמכות לנציגו להחליט, ושלא יחייב אותו לקבל אישור על כל ענין.

בסיכומו של דבר, בהיעדר אפשרות לא
להרבות גורמים, או לא להוסיף גורם נוסף, אני מציע שייקבע שיהיה תיאום
צמוד בין שני יושבי-ראש הוועדות, ויהיו מי שיהיו. אני בהחלט סבור שראש
העיר ירושלים צריך להיות יו"ר הוועדה השניה. אני מבקש מאד, כיו"ר אחת
הוועדות, יתר האצלת סמכויות לחברי הוועדות השונות.

השר א. שטרן: דומני שהשאילתה של השר קול מקומה בממשלה
ולא בוועדת שרים זו.

השר מ. קול: אני אשאל אותה גם בממשלה.

השר א. שטרן: ד"ר מאיר, מנהל בית-החולים, לא רק שלא
הגיש תלונה, אלא שחרף מניות אישיות
הוא סירב לעשות מזה ענין.
כאשר מדברים על ועדת-רוזוליו צריך
לזכור מה תפקידה. תפקידה לשמור ולטפל בערביי מזרח ירושלים מבחינה
בטחונית, ולא ביהודים.

השר מ. קול: ערביי מזרח ירושלים נהגים כאשר הם
רואים מה מתרחש בין יהודים.

ראש העיר ט. קולק: בקשה לשרים שבמידה ויש להם נציגות
בשתי הוועדות, שאותו אדם ייצג אותם
בשתי הוועדות. (היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: זהו רעיון יפה.)
בדרך זו ניתן יהיה להשיג חלק מהדברים שעליהם דיבר ניצב רוזוליו.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: האם יש הסכמה להצעת שר החקלאות
להשתמש במלה "לתאם"?

השר א. שטרן: יש הבדל בין "לתאם" לבין המלים "לדאוג
ליתר תיאום".

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: הכוונה שיהיה תיאום במובן האזרחי של
המושג.

השר מ. בגין: אני מציע לומר: לקיים תיאום.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: אנו מקבלים את ההצעות של השר בגין לסעיף 2, שיוקדם ויהיה סעיף 1, ובו תוזכר במפורש העיר העתיקה שבין החומות וכן מזרח ירושלים וכן יתווספו בו המלים: לרבות בתי-עסק. אנו מקבלים את המחשבה שיש לעודד הקמת בתי-עסק גם אם בעליהם לא יגורו במזרח העיר. לא היתה גם כוונה אחרת.

אנו מקבלים את הצעת שר המשטרה להוסיף בסעיף 1, שיהיה סעיף 2, את המלים: פרט לענינים בסמוניים.

אני מקבל את ההצעה של נציג משרד החוץ שנדאג לכך כי בפרסום לא יובלט הבלטת-יתר ענין האיכלוס המהיר, אלא הדבר יובלע בנוסח הכללי כדי לא לעורר מחאות. ענין זה יוזכר בהקשר הרחב יחד עם חשילוב של האוכלוסיה הערבית. זהו ענין של ניסוח.

הסיפא של הסעיף האחרון תופיע כסעיף נפרד. בסעיף זה ייאמר שהוועדת הבינמשרדית תונחה על-ידי ועדת השרים העליונה לענין ירושלים. הכוונה להנחיה על כל צורותיה - הן דברים שהם יעשו בעצמם לפי סמכויות שיקבלו והן דברים שהיו"ר יביא לאישור ועדת השרים.

השר א. שרון: אני מציע גם להחליף את המיקום של סעיפים 2 ו-4.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: אשר להרכב הוועדה, אני מקבל את ההצעה להוסיף את נציג משרד השיכון. אני מסכים שיצורף הנציג של החברה לפיתוח העיר העתיקה. איננני בטוח שהדבר יוסל דווקא על מר חמיר. מר חמיר ואני נקבע מי יהיה האיש. אני רוצה שזה יהיה נציג קבוע.

השר א. שרון: רצוי שזה יהיה מר חמיר.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: או חמיר או מישהו אחר מהחברה. סיכמנו שאנו מוסיפים גם נציג של השר בגין.

לגבי יו"ר הוועדה, אם אני מתנגד להצעה שראש העיר יהיה יו"ר הוועדה, הרי אין לכך שייכות למועמדים לראשות העיר או ליחסי לסדי קולק. ועדה זו איננה פועלת עם האוכלוסיה הערבית, היא יותר ועדה להעלאת רעיונות ושאיבת משאבים מהממשלה או ממקורות אחרים למען קידום ופיתוח מזרח ירושלים והיא לא באה כדי לטפל במישרין בתושבי מזרח ירושלים. הטיפול בתושבים אלה מתחלק בין העירית בתוקף סמכותה המוניציפלית לבין המשטרה בתוקף אחריותה לסדר ולבטחון של יהודים ושל ערבים כאחד. המימשל הצבאי מטפל בתושבי השטחים המוחזקים. ובכל-זאת בראש הוועדה לשטחים המוחזקים עומד מנכ"ל משרד האוצר. אין להם מגע עם משקיעים ערביים, עם סוחרים ערביים; זאת עושה המימשל הצבאי. איננני מציע לערביי ירושלים כתובת אחרת כתחליף לעירית. העירייה תמשיך את השירותים ותקיים את המגעים עם ערבים אלה. כאן זוהי ועדה פנימית בינמשרדית שצריכה לעמוד לרשות הפרוייקטים.

התגיון אומר שאם יש ועדה שעיקרה ממשלתית, צריך לעמוד בראשה איש משרד המפתח, וזהו משרד האוצר. האוצר יכול לעזור לנו בעניינים אלה ויכול גם להכביד עלינו בלי כוונה. היו"ר מתאם את הפעולה, מזיז עניינים ומדרבן. אם היו"ר הוא המנהל הכללי של משרד האוצר, הוא התובע מעצמו. אני גורס שהיו"ר צריך להיות מנכ"ל משרד האוצר, וזאת לאחר שדובר על כך עם שר האוצר, בעיקר שהוא מקדיש את זמנו לפרוייקטים מיוחדים, הוא נתון למבצעים מיוחדים של משרד האוצר.

אין סכנה שבגלל תזחות הפרסונליות יזהו ועדה זו עם ועדה אחרת. אני מוכן להעלות את ההרהור הזה בפני שר האוצר ולתת לו את האפשרות לקבוע סופית מי יהיה נציגו של שר האוצר בוועדה וישמש כיו"ר הוועדה. לדעתי יש רק שני אנשים באוצר הבאים בחשבון והם: או המנהל הכללי עם סמכויותיו, או הממונה על התקציבים עם סמכויותיו. כל פקיד אחר איננו למובת העניין, ביחוד שאתה רוצה כי כל היתר יהיו מנכ"לים שיש להם סמכויות. בעניין זה אמר ניצב רוזוליו דברים חשובים.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון -

אפשר להקל על עבודת הוועדה והיו"ר שלה אם החברים יפעילו את סמכויותיהם, ועד כמה שידוע השרים מעניקים סמכויות למנהלים הכלליים.

אני מבין ששר המשטרה מתנגד למיזוג חלקי של הוועדות. אני גם מבין שהוא זכה לתמיכה לא קטנה. איננני מעלה זאת. אני מציע שתהיה רביעיה שתיפגש כדי להבטיח את התיאום העיקרי, בנוסף לכך שניצב רוזוליו יושב בוועדה זו ואף ראש העיר יושב בשתי הוועדות. אם ה"ה קולק, ארנון, ששון ורוזוליו יפגשו הם יוכלו להסדיר דברים.

ראש העיר ט. קולק: תשאיר זאת לשני יושבי-הראש של שתי הוועדות.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: אני חושב שראש העיר צריך להיות בתמונה. ברור לי שאם ניצב רוזוליו יושב בוועדה זו ומעלים בה הצעה לאחר את שני בחי-החולים, הרי גם אם מבחינת אשירותי הבריאות זו הצעה טובה, יכול ניצב רוזוליו להמנות את תשומת-הלב לכך שמעשה כזה יעורר תסיסה. אני רוצה שתהיה לו זכות וטו על כך. כאשר תהיה לו הרגשה שצעד חברתי-כלכלי עלול להביא לערעור המצב הבטחוני, הענין יועבר לוועדת השרים. הוא חדין לגבי יחסי עבודה. היות ולענינים חברתיים יש השלכה בטחונית, אני רוצה שניצב רוזוליו כיו"ר הוועדה השניה ידע על כך. אני מבקש לרשום זאת בפרוטוקול.

השר מ. בגין: זו זכות עיכוב עד ביצוע ההחלטה..

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: עד לאישור ועדת השרים העליונה. אני מקבל את התיקון. מכאן שאני מבטיח תיאום מלא בין שתי זרועות אלה באופן שנזכה לקידום מהיר של העיר המזרחית ומיזוגה עם העיר המערבית הלכה למעשה תוך דאגה לעניני הבטחון.

מ ח ל י ט י ם: להקים ועדה בינמשרדית ולהטיל עליה תפקידים כדלהלן:

א. לקדם את איכלוס העיר העתיקה ומזרח ירושלים בתושבים יהודיים, לרבות פתיחת בתי עסק, בזמן קצר ככל האפשר.

ב. לקיים תיאום בין פעולות הגורמים השונים המועלים במזרח העיר מבלי לפגוע בסמכויות המוסדות האמורים, פרט לעניני הבטחון.

ג. לקדם פתרונן של בעיות כלכליות של תושבי מזרח ירושלים.

ד. לדאוג לשילוב נאות של האוכלוסיה הערבית בעיר המאוחדת.

ה. עבודת הוועדה הבינמשרדית תונחה על-ידי ועדת השרים העליונה לענין ירושלים.

תרכב הוועדה:

המנהל הכללי של משרד האוצר - יו"ר
המנהל הכללי של משרד המסחר והתעשיה - חבר
המנהל הכללי של משרד המשפטים - חבר
המנהל הכללי של משרד הפנים - חבר
המנהל הכללי של משרד השיכון - חבר
המנהל הכללי של משרד התיירות - חבר
נציג משרד הדתות - חבר
נציג משרד התחבורה - חבר
נציג השר מ. בגין - חבר
ראש עיריית ירושלים - חבר
מפקד המחוז הדרומי במשטרת ישראל - חבר
נציג ראש הממשלה - חבר
הממונה על מזרח ירושלים בעיריה - חבר
נציג החברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה - חבר

ליו"ר הוועדה האזורית לטיפול בערביי ירושלים מבחינה בטחונית תהיה הזכות לערער בפני יו"ר ועדת השרים העליונה לענין ירושלים על החלטות הוועדה הבינמשרדית הנ"ל, כאשר לדעתו יש לתן השלכות על המצב הבטחוני בבירה.
(החלטה מס. 1 בפרוטוקול).

התכתבות רשמית עם תושבים ערביים

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון:

אני מביא לאישור כמה הצעות שסוכמו בוועדה שלנו כדי לא להשהות את הביצוע עד שהוועדה הבינמשרדית תתחיל לפעול.

הנושא הראשון מתייחס להתכתבות רשמית עם תושבים ערביים. אני מציע שהוועדה שלנו תמליץ בפני כל משרדי הממשלה, שלהתכתבות רשמית עם תושבי מזרח ירושלים הערביים יוצמד תרגום מוסמך בלשון הערבית. לכל מכתב וטופס יוצמד תרגום. הלשון הערבית מופיעה כתרגום מוסמך

ולא כהתכתבות; ההתכתבות המקורית היא בלשון העברית.

ה ח ל י ט י ם: להמליץ בפני נציבות שירות המדינה להוציא הוראה מתאימה למשרדי הממשלה, כי בנוסף להתכתבות הרשמית בלשון העברית עם התושבים הערביים של ירושלים יוצמד לכל מכתב תרגום מוסמך בלשון הערבית.

(החלטה מס. 2 בפרוטוקול)

ספר טלפון לועזי חינם לתושבי"ה הערבים של ירושלים

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: הוועדה ממליצה בפני שר הדאר לאפשר לתושבים הערביים במזרח ירושלים לבחור בין מדריך טלפונים בשפה העברית לבין מדריך טלפונים בשפה האנגלית כטופס ראשון שמקבלים אותו ללא תשלום.

השר א. שרון: זו אפליה בין תושבים יהודים לערביים. רצוי היה לעשות כמו שעשתה עיריית נצרת. עיריית נצרת מוציאה חוברת בערבית הכוללת את מספרי הטלפונים של העיר נצרת.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: יכול ערבי תושב מזרח העיר להזדקק לטלפון לתל-אביב או חיפה. זו אינה אפליה, הם אינם יודעים עברית.

השר ז. ורהפטיג: ההחלטה היא לשנה זו.

ראש העיר ט. קולק: הם כבר רכשו את מדריכי הטלפון. עכשיו מכינים ספר חדש.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: עד להחלטה חדשה תינתן אופציה לתושבים הערביים לבחור בטופס ראשון בין מדריך טלפונים בשפה העברית לבין מדריך טלפונים בשפה האנגלית.

השר ז. ורהפטיג: אני מוכן שיחזירו את הסכום של 5 לירות.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: לא צריך להגזים. אנו באים לתקן מעוות מסויים. זוהי המלצה לשר הדואר.

מ ח ל י ט י ם: להמליץ בפני שר הדואר לאפשר לתושביה הערביים של ירושלים חופש בחירה בין מדריך טלפונים בעברית לבין מדריך בשפה האנגלית ללא תשלום נוסף.
(החלטה מס. 3 בפרוטוקול)

מינוי יועצים לעניני מס הכנסה במזרח ירושלים

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: ועתה באה המלצה בפני שר האוצר למנות במזרח ירושלים יועצים לעניני מס הכנסה לפי המתכונת הקיימת בישראל. יועצים אלה ידריכו את האוכלוסיה הערבית בעניני מס הכנסה כמקובל ביתר חלקי הארץ.

מ ח ל י ט י ם: להמליץ בפני שר האוצר על מינוי יועצים לעניני מס הכנסה במזרח ירושלים.
(החלטה מס. 4 בפרוטוקול)

העסקת עובדים ערביים:

מ ח ל י ט י ם: להמליץ בפני שר העבודה להעמיד לרשות משרדי הממשלה והעיריה, במסגרת תעסוקה יזומה, תקציבים הנחוצים להעסקת 40 עובדים נוספים על אלה המועסקים כיום מבין האינטליגנציה הערבית. (החלטה מס. 5 בפרוטוקול)

שילוב תושבי הכפר דחית-אלברייד בביטוח הלאומי

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: נבקש מהוועדה הבינמשרדית לדאוג למציאת מקור כספי לשילובם מחדש במסגרת הביטוח הלאומי של אותם תושבי הכפר דחית-אל-בריה שתחילה נחשבו לישראליים ואחר-כך התברר שאינם ישראליים והם עובדים או בממשלה או בעיריה.

ראש העיר ט. קולק: העניין מוסדר. אם תתקבל המלצה של וקדת השרים, תעניין יוגשם.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: בפני מי נמליץ, בפני שר העבודה?

ראש העיר ס. קולק: שר הפנים הסדיר ענין זה עם שר העבודה.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: נמליץ בפני שר העבודה והנהלת המוסד לביטוח לאומי לעצוא את הדרך הנכונה לשלב מחדש את התושבים בכפר דחית-אל-בריד, שקיבלו מענק של הביטוח הלאומי כנהוג במזרח ירושלים ואיבדו את זכותם כיוון שמחצית הכפר איננה כלולה בתחום המוניציפלי. הם יוסיפו לקבל מת שקיבלו קודם מהתאריך שחדלו לשלם להם. זוהי ההמלצה שלנו. נחפש דרך הוועדה הבינמשרדית מקור כספי לכיסוי הוצאה זו, אם תתעורר הבעיה.

מ ח ל י ט י ם: להמליץ בפני שר העבודה והנהלת המוסד לביטוח לאומי לשלב מחדש את אותם תושבי הכפר דחית-אל-בריד אשר מחזיקים בתעודות זהות ישראליות במסגרת הביטוח הלאומי.

(החלטה מס. 6 בפרוטוקול)

(הישיבה נגעלת)

מזכירות הממשלה

ס ו ד י

פ ר ו ט ו ק ו ל
ישיבת הדירקטוריון של החברה לשיקום ולפיתוח
הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים בע"מ

י"ג באב תשכ"ט - 28.7.69

נכחו חברי הדירקטוריון: י. אלון, מ. בגין, מ. בנטוב, ח. גבתי,
ז. ורהפטיג, מ. קול, ח.מ. שפירא,
א. שטון, ס. קולק וחליפי חברי
הדירקטוריון: י. תמיר - חליף ראש-
הממשלה, צ. רפיח - חליף שר התוץ.

נעדרו חברי הדירקטוריון: י. אלמוגי, פ. ספיר, י.ש. שפירא (חולה),
ז. שרף.

מ. בנבנישתי - עיריית ירושלים
א. בן-חורין - משרד התוץ
א. צפריר - משרד ראש הממשלה
ניצב ס. רוזוליו - משטרת ישראל

מ. ניר - מזכיר הועדה

מ ח ל י ט י ם בזה כי ועדת פינויים ופיצויים תהיה רשאית לפעול בכל מניין של חליפים שיהיה נוכח בישיבה.

הודעה על הישיבה תישלח שבוע מראש.

ה י ש י ב ה נ ע ל ת

מזכירות הממשלה

ט ו ד י

פ ר ו ט ו ק ו ל
ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
י"ג באב תשכ"ט - 28.7.69

נכחו השרים: י. אלון - יו"ר, מ. בגין, מ. בנטוב, ח. גבתי,
ז. ורהפטיג, מ. קול, ח.מ. שפירא, א. ששון.

נעדרו השרים: א. אבן, ז. ורף, פ. ספיר, י.ש. שפירא (חולה),

השר י. גלילי
מ. בנבנישתי - עירית ירושלים
א. י -חורין - משרד החוץ
א. צ ר - משרד ראש הממשלה
ט. קול - ראש עיריית ירושלים
ניצב ש. ז זוליו - משטרת ישראל
צ. רפיח - משרד החוץ
מ. ששון - לשכת ראש הממשלה
י. תמיר - משרד ראש הממשלה

מ. ניר - מזכיר הועדה

1. <u>הקמת ועדה בינמשרדית לענין ירושלים</u>

מ ח ל י ט י ם , להקים ועדה בינמשרדית ולהטיל עליה תפקידים כדלהלן:

א. לקדם את איכלוס העיר העתיקה ומזרח ירושלים בתושבים יהודיים, לרבות פתיחת בתי עסק, בזמן קצר ככל האפשר.

ב. לקיים תיאום בין פעולות הגורמים השונים הפועלים במזרח העיר מבלי לפגוע בסמכויות המוסדות האמורים, פרט לעניני הבטחון.

ג. לקדם פתרונן של בעיות כלכליות של תושבי מזרח ירושלים.

ד. לדאוג לשילוב נאות של האוכלוסיה הערבית בעיר המאוחדת.

. / עבודת

ס ו ד י

ה. עבודת הועדה הבינמשרדית תונחה ע"י ועדת השרים העליונה לענין ירושלים.

הרכב הועדה: המנהל הכללי של משרד האוצר - יו"ר
המנהל הכללי של משרד המסחר והתעשיה - חבר
המנהל הכללי של משרד המשפטים - חבר
המנהל הכללי של משרד הפנים - חבר
המנהל הכללי של משרד התיכון - חבר
המנהל הכללי של משרד התיירות - חבר
נציג משרד הדתות - חבר
נציג משרד החוץ - חבר
נציג השר מ. בגין - חבר
ראש עיריית ירושלים - חבר
מפקד המחוז הדרומי במשטרת ישראל - חבר
נציג ראש הממשלה - חבר
הממונה על מזרח ירושלים בעיריה - חבר
נציג החברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה - חבר

ליו"ר הועדה האופרטיבית לטיפול בערביי ירושלים מבחינה בטחונית תהיה הזכות לערער בפני יו"ר ועדת השרים העליונה לענין ירושלים על החלטות הועדה הבינמשרדית הנ"ל, כאשר לדעתו יש להן השלכות על המצב הבטחוני בבירה.

2. <u>התכתבות רשמית עם תושבים ערביים</u>

מ ח ל י ט י ם להמליץ בפני נציבות שירות המדינה להוציא הוראות מתאימות למשרדי הממשלה, כי בנוסף להתכתבות הרשמית בלשון העברית עם התושבים הערביים של ירושלים יוצמד לכל מכתב תרגום מוסמך בלשון הערבית.

3. <u>ספר טלפון לועזי חינם לתושביה הערביים של ירושלים</u>

מ ח ל י ט י ם להמליץ בפני שר הדואר לאפשר לתושביה הערביים של ירושלים חופש בחירה בין מדריך טלפונים בעברית לבין מדריך בשפה האנגלית ללא תשלום נוסף.

4. <u>מינוי יועצים לעניני מס הכנסה במזרח ירושלים</u>

מ ח ל י ט י ם להמליץ בפני שר האוצר על מינוי יועצים לעניני מס הכנסה במזרח ירושלים.

. / העסקת

5. <u>העסקת עובדים ערביים</u>

מ ח ל י ט י ם להמליץ בפני שר העבודה להעמיד לרשות משרדי הממשלה והעיריה, במסגרת תעסוקה יזומה, תקציבים הנחוצים להעסקת 40 עובדים נוספים על אלה המועסקים כיום, מבין האינטליגנציה הערבית.

6. <u>דחית-אל-כריד</u>

מ ח ל י ט י ם להמליץ בפני שר העבודה והנהלת המוסד לביטוח לאומי, לקלב מחדש את אותם תושבי הכפר "דחית אל בריד" אשר מחזיקים בתעודות זהות ישראליות, במסגרת הביטוח הלאומי.

7. <u>תביעות ישיבת "פורת יוסף"</u>
<u>ו"ישיבת הכותל"</u>

בהמשך להחלטת הועדה מיום כ"ח בתמוז תשכ"ט (14.7.69), מודיע יו"ר הועדה כי עוד היום הוא ימנה ועדת אדריכלים המורכבת מה"ה: ד. חבקין, י. דש, ד. קסוטו, אשר תביא את המלצותיה לועדת השרים העליונה לענין ירושלים.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ת

ס ו ד י

פ ר ט י כ ל

ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים

ב' בתמוז תשכ"ט - 18.6.69

נכחו השרים: י. אלון - יו"ר, מ. בגין, מ. בנטוב, י. גלילי, מ. קול, ח.מ. שפירא, א. ששון

נעדרו השרים: א. אבן, ח. גבתי (בחו"ל), ז' ורהפטיג (בחו"ל), פ. ספיר (בחו"ל), י.ש. שפירא, ז. שרף.

ד. אגמון	-	משרד לקליטת העליה
י. אורן	-	האוניברסיטה העברית
י. דש	-	משרד הפנים
א. הרמן	-	האוניברסיטה העברית
מ. כהני	-	משרד הפנים
י. לוי	-	מינהל מקרקעי ישראל
מ. מנדלבאום	-	מינהל מקרקעי ישראל
מ. סהר	-	משרד הפנים
ע. סיון	-	משרד האוצר
מ. סילברסטון	-	משרד הפנים
א. סלע	-	לשכת השר פ. ספיר
מ. קולק	-	ראש עירית ירושלים
ד. רזניק	-	צוות תכנית אב של הר הצופים
צ. רפיח	-	משרד החוץ
א. שדה	-	האוניברסיטה העברית
א. שחר	-	האוניברסיטה העברית
ש. שפירא	-	מינהל מקרקעי ישראל
ש. שקד	-	צוות תכנית אב של הר הצופים
י. הרפז	-	האוניברסיטה העברית
מ. ניר	-	מזכיר הועדה

רשמה: מ. שרלו

קרית האוניברסיטה העברית על הר הצופים

היו"ר השר י. אלון: אני מתכבד לפתוח את ישיבת הועדה. קבענו את המקום הזה כמקום א התכנסותנו כדי שנוכל להסתכל על המתאר עצמו, בסידה שכמה נקודות לא תהיינה ברורות בסידה מספקת.

נגסה היום למצות את הדיון כדי שלא נצטרך להתכנס פעם נוספת בנושא זה.

עלי להבהיר תחילה את הצד המשפטי של סמכותנו בבקשא הזה. מן הצד המדיני-ציבורי מצאה הממשלה לנכון למנות מתוכה ועדה מיוחדת עליונה בענייני ירושלים בכל הקשור באיחודה ופיתוחה של ירושלים המזרחית. אולם, מהרגע שהעיר אוחדה על פי המשפט הישראלי, ברור לחלוטין, שכל החוקים החלים על מערבה של העיר, שוררים גם במזרחה. ואותו דבר חל גם על הועדה לבנין ערים וכל הפרוצדורות של האישורים כפי שמקובל בחלקיה האחרים של העיר.

בכל זאת ראתה לנכון להעלות את ערעורה של האוניברסיטה העברית כפני הועדה, על החלטת הועדה לבנין ערים, משום שמדובר, בין השאר, לא רק בעתיד התפתחותה של האוניברסיטה בהר הצופים, אלא גם באחד הגורמים המאפשרים בנין מזרחה של העיר. מבחינה זו, אין דין הר הצופים כדין גבעת רם או רחביה או כל שכונה אחרת בירושלים. אולם, אין בכוונתי לשלול מסמכויותיה החוקיות של הועדה לבנין ערים.

אני מזכיר לכולנו שזו ועדה בעלת סמכות מסטטוטורית. לא נעשה שום דבר שיש בו משום הפרת החוק. אבל הועדה המסטטוטורית הזאת קבלה את סמכותה על פי החלטת הממשלה ועל פי החוק של הכנסת, מכאן מקור סמכותה.

כמה ממשרדי הממשלה מיוצגים בועדה הזאת ע"י מינוי נציגים על פי הרכבה הפונקציונאלי. היו מקרים בעבר, במקומות פחות רגישים מאשר בירושלים, בהם היתה התנגשות בין גורמים שונים לגבי תכנון מסוים, ולעתים הממשלה, או ועדה מועדותיה, פסקה בניגוד למה שהתקבל בועדה לבנין ערים. ע"י הנחיה שכל שר נתן לנציגו בועדה לבנין ערים, נתקבלה החלטת אחרת בין אם היא טובה יותר ובין אם היא רעה יותר.

מה שחשוב בועדת השרים העליונה לענין ירושלים יהייב את נציגי הממשלה בועדה. בזה אמרתי את דעתי.

אנחנו ניגש מיד לשמיעת הדעות השונות בנושא הזה. נראה לי שיהיה זה נכון יותר אם ניתן את רשות הדיבור תחילה למשיגים, לנציגי האוניברסיטה, במקרה זה.

מר א. הרמן: אני אגיד כמה משפטים ואחר-כך אבקש ממר שחם לדבר.

אני רוצה להודות לועדה על שהסכימה לדון בנושא הזה ועל כך שמצאה לנכון לקיים את הדיון דוקא במקום זה.

ב-28.4 פניתי אל ראש הממשלה וביקשתי לשפל בנושא הזה הכולל את גבולות האוניברסיטה כתר הצופים ומה צריך לדחוס למקום הזה. מוסכם שצריך למקם במקום הזה קמפוס אוניברסיטאי אשר ישרת - מבחינת הוראה ומחקר וכו' - 18,000 סטודנטים בשלב הראשון, ויתן מקום לשיכון על ההר ל-5000 סטודנטים, ועל יד הר הצופים, בגבעה הצרפתית, לעוד 2500 סטודנטים ובני משפחותיהם.

בדיון שהתקיים בסוף ינואר, בראשותו של מר אשכול ז"ל ותשר ח.מ. שפירא, ייבדל לחיים, סוכם, שאם אחרי בדיקה לא נוכל למקם את זה בשטח המצומצם שנקבע ע"י הועדה המחוזית, נחזור לשאלת חזאת.

(מצביע על המפה) מוצע לנו לבנות רק מה שבמסגרת הקו הכחול. אם זה יבוצע, תבואנה התוצאות הבאות:

א. איננו יכולים למקם על הר הצופים 5000 סטודנטים.

ב. לא נוכל להקים מרכז קהילתי במקום. שהיה צריך לשרת את כל הציבור. יחסרו לנו 1500 מקומות לשיכון. נצטרך להקים מבנים רב-קומתיים, בני 8 קומות ולפצל את השיכונים של האוניברסיטה וזה יוריד את האפשרות של ריכוז השטחים מסביב כמרכז קהילתי. הדבר ייקר בהרבה את הבניה.

אנחנו הצענו להקים מבני הוראה בכביש המנהרה. הוצע לנו שהכביש יעבור במקום אחר (מצביע על המפה). זה יהיה כביש עירוני שאי אפשר למקם שם בנינים על ידו. נצטרך להרחיק את הבניה, ופירוש הדבר שנצטרך לבנות לגובה. זה ייקר את הבניה של מבני ההוראה והמחקר לפחות ב-20%. נצטרך גם למצוא מקומות חניה. זה יגרום לאוניברסיטה הוצאה של 20 מיליון ל"י ואף יותר.

אנחנו הצענו קמפוס אוניברסיטאי שמבחינת מבני ההוראה הוא יהיה הגיוני, ולהשאיר קצת רזרבה לשלוחה המזרחית של ההר. זה מעבר לקו המבדיל בין האקלים העתיד של המזרח והמערב. זה נותן לנו תכנון הגיוני קהילתי של חיי

הסטודנטים על הר הצופים, מבחינת יוקר הבניה, הוא הפתרון הזול והמתאים ביותר. אנחנו גם סוענים שמבחינת מעלה ההר זה לא פוגם, זה יצא יפה ביותר. לעומת זה, מה שהוצע לנו היום, הופך את הקמפוס הזה לקמפוס בעל אופי עירוני בלי מרחבים של ירק בתוך הקמפוס ועל יד הקמפוס.

אבקש את ד"ר שחר שטיפל בענין הזה בשתי ועדות, לומר את דברו.

<u>ד"ר שחר:</u> מה מתוכנן היה להבנות בתחום הזה בתכנית המקורית?

התכנית של העליה של האוניברסיטה להר הצופים מתחלקת לשני חלקים. החלק הראשון של בניני ההוראה והמחקר, והחלק השני מבוסס על הקמת קריה אוניברסיטאית, מקום מגורים לסטודנטים ולדוקטורנטים עם משפחותיהם. שני החלקים צמודים זה לזה בכדי לאפשר קומוניקציה נוחה ובטיחות לקמפוס. הרעיון הוא ליצור יחידה חיה ותוססת במשך כל ימות השנה. הענין נשקל ונבדק באופן יסודי מאד, מה אפשרויות הבניה. בענין ההוראה, המסקנה ברורה בהחלט, שאין אפשרות לבנות קמפוס הוראה על הר הצופים שיהיה מוקם ממספר קטן של יחידות. יש שתי אפשרויות: או בניה של מספר קטן של מבנים על ההר, או העלאת שלוש - ארבע פקולטות ראשיות של האוניברסיטה העברית בירושלים. אין אפשרות לבחור באחת מהפקולטות, הן משולבות זו בזו הן מבחינת הלימודים של הסטודנטים והן מבחינת ההוראה של המורים. לכן התלטה נפלה להחזרת האוניברסיטה להר הצופים ועליה של 4 פקולטות ראשיות בירושלים. הכוונה היא להעלות את הפקולטה למדעי הרוח והחברה, המשפטים והחינוך. נוסף לכך, שורה של גופים הקשורים אל הפקולטות האלה, כמו בית הספר לעבודה סוציאלית, המחלקה לארכיאולוגיה, מוסדות מחקר נוספים.

אם התכנית המקורית כבר תתגשם בשנת הלימודים הקרובה, ילמדו 2200 סטודנטים שם, מהם אלף משפחות ו-1200 תלמידי הפקולטה למדעי הטבע שנה ראשונה.

אני רוצה להדגיש שהעליה להר הצופים מאפשרת את גידול מספר התלמידים בפקולטה למדעי הטבע מ-750 ל-1200 בשנה הבאה. אם התכנית המקורית תתגשם בעוד 4 - 5 שנים, ילמדו על הר הצופים בין 13,000 עד 13,500 סטודנטים. הגוף העיקרי ייפצא על הר הצופים. התכנון הסופי של ההר מיועד להכיל עד 18,000 סטודנטים. זה הגבול שאנחנו רוצים מבחינת פיסית להעלות אל ההר.

המספרים של 13 אלף סטודנטים בעוד
5 שנים, מבוססים על תחזיות לגידול של הסטודנטים בישראל ועל
שמירת חלקה של האוניברסיטה בירושלים. יש סיכויים שהמספרים
יתממשו, במידה שנוכל לעמוד באופן מיסי בקליטה של מספרי הסטודנטים.
מתוך המספר שציינתי, יש אחוז חשוב של סטודנטים מחו"ל. בעונת
הלימודים הבאה יהיו 3000 סטודנטים מחו"ל שחלק ניכר מהם שייך
לפקולטות של מדעי הרוח. התכנית באה לענות על יכולת הקליטה של
האוניברסיטה, של סטודנטים מחו"ל, שניתנת להם תשומת לב רבה
באוניברסיטה , מבחינת קליטתם בישראל.

אם התחלפה היא לשיבת האוניברסיטה
להר הצופים, היא מוכרחה לחול על הכל ואין אפשרות למצל. יש
לדאוג, מבחינה מיסית, לאפשרות איכלוס של סטודנטים נוספים.

לב האוניברסיטה זו הספריה הגדולה
ויש כוונה להקים ספריה , שאמנם אינה תחליף לספרית האוניברסיטה
בגבעת רם, אבל הספריה תהיה ליעודית ותספק מקומות ישיבה ל-3000
סטודנטים בהר הצופים. הקמפוס צריך להיות מקום בו יבלה הסטודנט
מהבוקר ועד הערב. לכן מתכננים ספריה גדולה שתאפשר לסטודנט
מקום ליעודים גם במשך כל תקופת ליעודיו.

בנוסף למוסדות התוראה על הר הצופים
כל מכוני המחקר הקשורים לפעילות של מוסדות התוראה וקשורים
ישירות לפקולטות למדעי הרוח, יהיו על ההר. עם ההתקדמות המהירה
בליעודים, במחקר, תולך וגדל גם השטח הזה.

בצמוד לאיזורי התוראה והמחקר,
יהיו גם המוסדות המרכזיים של האוניברסיטה העברית בירושלים,
הספריה, הדיקנים השונים, כל הייצוג של האוניברסיטה. כך
שמלבד הסטודנטים שייפצאו שם, צריך גם לקחת בחשבון שיהיו על
ההר עוד אלפים איש שיסייעו לפיתול של האוניברסיטה כאן.

יש לאוניברסיטה שיכון סטודנטים
אבל השיכונים מפוזרים במקומות שונים בעיר.

אין מספיק שיכונים ויש גם צורך להגדיל
את כושר הקליטה של המקומות לסטודנטים. אם רוצים לשמור על מקומה
של ירושלים כין האוניברסיטאות, יש לדאוג למספר מספיק של שיכונים.
פיזורם של השיכונים גם אינם מאפשרים ליצור קהילה של סטודנטים,
אותו גוף בו חיים הסטודנטים , שבו קיים מרכז וחיים אקדמיים.

לצורך זה, התכנון הוא לבנות קריה של סטודנטים שטסוגלת לקלוט עד 7500 נפש. זה הפרויקט הגדול ביותר במזרח ירושלים מבחינת מספר הנפשים. יהיה מרכז קהילתי גדול שיספק שירותי דת, בידור, מסחר, כל השירותים שקהילה צריכה באותו מרכז.

ל-18,000 תלמידים יש גם צורך לדאוג למקומות פתוחים. השטח הכללי בתכנית המקורית, זה שטח קטן מאד. כל האוניברסיטאות החדשות שנבנות היום, הן בסדר גודל של פי 4 מהגודל המקורי, בתכנית שהגשנו, ישנם קשיים טופוגרפיים של הר הצופים שמכריחים אותנו להתפשט ב-800 דונם, אבל הקמפוס יהיה בנוי כמעט כולו בסדר ולבנים ולא יתכן לדרוש מסטודנטים שלא יהיה להם מקום שיוכלו בו לצאת ולהתרענן. לכן יש צורך במקומות ירוקים.

בעידן של טכנולוגיה מתפתחת במהירות כזאת, נוצרים תחומים חדשים למחקר ועוד. חשבנו שהקמפוס בגבעת רם יסתיים ל-50 שנה, אבל קצב הגידול של כיווני המחקר החדשים הוא עצום. כאשר ניגשים לבנות קמפוס על הר הצופים, מוכרחים לעשות את החשבון לעוד 30 שנה, ואין ספק שתהיה התפתחות של כיווני מחקר חדשים, וחובה עלינו לתכנן עוד שטחים כדי שיהיה מקום לאוניברסיטה בעוד 30 שנה ולא רק היום.

לסיכום:

א. מבחינת המחקר וההוראה, אין אפשרות למלא את הפרוגרמה האקדימית.

ב. אין רזרבה של פיתוח מחקר וכיווני הוראה. זו פגיעה חמורה ביותר בעידן שלנו.

ג. הקיצון מבחינת השטחים לסיכוני הסטודנטים, הופך אותם למצבור של בניינים בודדים וחסרי מרכז.

ד. חוסר כל יכולת לגידול של האוניברסיטה העברית בעתיד הקרוב; ל-5 השנים הקרובות, אי אפשר לבנות קמפוס חדש. העברת של קמפוס אוניברסיטאי אינה דומה להעברה של בית"ר. כאן מדובר על העלאת קמפוס של מורים. גם אם הם רוצים מאד בכך, הרי מדובר על העלאת 1500 מורים. הם צריכים לשתף אתנו פעולה בעליה להר. אין זה מן הדברים הקלים לשכנע אותם לעלות להר, ובפרט אם לא יובטחו התנאים לכך. קיימת נכונות מצדם, הבה לא נפגע באימון המורים שהצטרפו בשטחים שתוכננו מראש, עלולים לפגוע בפעילות האקדמאית שלנו. נשתדל לשמור על השטח המלא של המורים, שמא תיפגע הפעילות האוניברסיטאית של האוניברסיטה. נשמור על השטח הדרוש.

<u>מר י. הרפז:</u> אני רוצה להוסיף כמה דברים.

ההנחה של הצוות המתכנן היתה על בסיס של אוכלוסית סטודנטים מסויימת שהגורמה של שטחים הדרושים עבורם היא את הנורמות הקיימות הנוחות, של 7,2 מ' לסטודנט, מול 9 - 10 מ' במקומות אחרים.

התכנית שלנו כפי שהתגבשה על יסוד שיחות מוקדמות, לא נתקבלה בסיכום, ונקבע הקו הכחול (מצביע על המפה). נסינו להתמודד עם התכנון לאור התביעה הזאת, ותוכן תכנון אלטרנטיבי. התכנון האלטרנטיבי הוצג בפני הועדה. שתי הועדות האלה דחו את התכנית האלטרנטיבית דחייה מוחלטת, ונקבע שבתכנית כזאת אין אפשרות להעביר את האוניברסיטה אל הרהצופים.

מן הראוי לשים לב למספר נקודות שמתעוררות ותן מעמידות בפני הצוות בעיות חמורות.

ניתוח מראה שהמשטח העליון שהוא באחוז בניה של עד 20%, הוא שטח נוח לבניה, ומכאן הצוות הגיע למסקנות של תכנון וגישה לסימדי עומק ורוחב. הסיעון, כפי שניתן בשעתו, ע"י הועדה המחוזית, לקבוע את קו הביבוי על הקו הכחול, אומרת שהבניה היא על המורונות המערביים. בהתאם לכך נקבע הקו כפי שנקבע.

כאשר נסינו להתמודד עם הקו הכחול, הסתברו הדברים הבאים:

המפה הזאת (מצביע) מראה את התכנון הכללי של הצוות על בסיס תכנית המתאר, כאשר הקו הכחול מותחם בשטח המוצע, שמראה מה השטח העומד לרשותנו, על מנת להתמודד עם הבעיה. הקו הכחול משמעותו שטח שכולל 800 דונם עביקשנו, נותנזה לנו 450 דונם.

מה ניתן לעשות ומה לא ניתן לעשות בתוך השטח הזה, לפי 450 דונם. יש עוד 20% שטוח, 96 דונם. במזרח יש עוד 90 דונם, שטח שאינו מיועד לבניה כמו סיגה, שטח שאינו ניתן לניצול - 25 דונם. שטח שניתן לניצול נמוך עקב קיומם של מבנים הסטוריים שהאוניברסיטה התליטה לא להרוס אותם - 65 דונם. לשיכוני סטודנטים 67 דונם. בסך הכל יש 450 דונם. נשאר לנו שטח פנוי לתמרון הבניה - 67 דונם לטשטח.

מתוך ראיית המתחם הזה, צריך לצאת
מנקודות מוצא אלה: המבחן האחד הוא התכלית והשני הפועל היוצא.
המבחן התכליתי נוגע להוראה ומחקר; השני - הסטודנטים בקמפוס.
השטח שעומד לרשות בניית שיכוני סטודנטים מהשטח שביקשנו לאשר,
מאפשר בניה ל-2500 מקומות בקירוב, וכולם נמצאים בבניה. נוסף
לזה הועמד לרשותנו שטח של 67 דונם על הגבעה הצרפתית, על מנת
לתכנן שיכון למשפחות כך שלסטודנטים חסרים לנו 2500 מקומות נוספים.
הסקנה שבתקשה היא: לקצץ במתחם ההוראה ולהוסיף מתחת לגן הבוטני
מקומות ל-1800 סטודנטים. אין לנו מקום ל-1000 סטודנטים נוספים.
37 דונם נוספים על מנת לבנות 800 מבנים נוספים, עשויות להכליל
650 יחידות. משטע למספר של 800 , חסר לנו שטח גם כאן. הרעיון
המרכזי של קהילה, של אוכלוסיה מרוכזת סביב מערכת שירותים
קהילתיים, מתפוסס.

מכיון שהבניה שלנו מתבססת על
תנועה אופקית, קביעת הועדה יוצרת אצלנו ייקור הבניה ב-25%
וזה על 50,000 מ"ר, שזה לפי אומדן זהיר, במחירים של היום ,
15 מיליון ל"י נוספים. העברת 1500 סטודנטים מייקר את הבניה
ב-6 מיליון ל"י, הכל מחירים של אפריל 1969.

נקודה נוספת: בתכנית המקורית
המתכנן הציג תכיעה שהשטח צריך להיות מתוכנן כך שיאפשר 5000 חניות.
2500 כלי רכב יכולים להיות בתכנית המקוצצת, לא נשאר שטח לחניות
פתוחות, פירושו של דבר, חניות מקורות, וזה הוצאה של 20 מיליון ל"י
נוספים. זה הצד הכספי הכלכלי של אפשרויות אלטרנטיביות ברגע שהשטח
מקוצץ.

נכון שהמתכננים בגישה המקורית שלנו לא
אצא רצו לבסס את זה בשלבים הראשונים במקום בניה. מי שמכיר את השטח
ואת האקלים בקיץ, יודע שזה מחייב מבנה סגור שלם. לפי אומדנים
זהירים, הכנסת המבנה של המיזוג לבניינים, והבניה הרב-קומתית,
מביאים להוצאה נוספת של 35%, אם נלך לבניה מזרחה.
(מצביע על המפה) המשמעות של התוואי העובר כאן, אהן מבחינת קיצוץ
השטחים לבניית והן מבחינת יצירת תוואי רועש שיפריע למערכת הלימודים
בחלק העיקרי של הקמפוס להוראה.

האוניברסיטה בשעתו הגיעה לצורך
בתוואי הזה מטעם אחד : בהנחה שתהיה בניה כזו וכזו, הגיע הצורך
בדרך פנימית. אולם ברגע שהשטח הזה איננו, הצורך, מבחינת
האוניברסיטה, נופל. הועדה ראתה את הדרך הזאת ביישום אחר, כמעבר

וגם דרך גוף. בקיצון הבניה וקביעת הקו הירוק כפי שנקבע,האם יחייבו את האוניברסיטה בדרך שהיא לא זקוקה לה ?

זה קמפוס שיהיה קומפקטי . משטר הרוחות על הר הצופים הוא פי שניים יותר גדול מאשר בעיר. כל הר הצופים הופך לגוף בניה אחד ללא שטח ירוק. אם האוניברסיטה תקבל שטעבר לקו מסוים כל השטח שמאהירוק חיוני, שזה יהיה חלק מהקמפוס, על מנת שהאוכלוסיה של הקמפוס תוכל להכנס לשם ללא הפרעה. מחר בניה תתעורר הבעיה אם יש צורך בגדר בשטון. אם יאמרו לנו שגדר הבטחון נופלת לשטח העליון, משטע שקמפוס של סטודנטים אין להם שטח ירוק להכנס בו בכלל.

אם הועדה תשאל: מה מכינה האוניברסיטה שהשטח הירוק הוא בתחום הקמפוס ואינגו נוגעים בבעלות, הרי זו הדוגמא שאם מחר צריכים לבנות גדר בשטון בשטח התחתון, צריך לתת לקהילית שטח ירוק שתוכל להשתמש בו.

היו לנו משאבות ובחנו את עצמנו עם תוכל האוניברסיטה להציע , שהצדדים יוכלו למיות עם הבעיה. יהיו לנו הצעות בקשר לכן, אם נתבקש, לאחר מכן, נוכל לומר אותן.

<u>מר ס. סילברסטון:</u> אם יש כאן ערעור, הוא אינגו ערעור למעשה על התלטות הועדה המחוזית, אלא על סיכום שהושג בזמנן , לפני כמה חודשים, בפורום מאד מכובד של שרים - ראש הממשלה ושר הפנים ועוד נורמים חשובים. אם אין ערעור על התלטת הועדה המחוזית, זה משני טעמים.

אחרי הסיכום שהתייחסת אליו, הועדה המחוזית התאימה את התלטותיה לאותו סיכום וצימתת שהאוניברסיטה תגיש את התכניות במסגרת הזאת . כמובן שהדבר מכוסס על חסכון מקסימלי בקרקעות. מר הרמן מכיר כמוני את העניין. עם כל הרצון להסוך את האוניברסיטה לשטח כפרי, ברור שהאוניברסיטה היא חלק מהעיר שהרים סביב לה והיסודות הם אחרים לגבי חישובי הקרקע.

בתוך השטח הזה, אשר לכל הדעות מאושר לבניה, יש שטחים שאפשר לבנות עליהם ואפשר לבצל אותם, וזה היה מוסיף. אולם, האוניברסיטה חושבת שאין לבנות עליהם. למשל, הגן הבוטני. ישנם גם מחיים משופעים שאפשר לבנות עליהם. זה כמובן מכניסיקור שאף אחד איננו רוצה בו. אני לא הייתי מבקש לראות את הייקור כמכתן אכסולוסי כי יש לראות ערכים אחרים שצריך לשקול אותם

ישנו כאן השטח ההררי המיוחד, נדמה לי שלגבי הסיכום שנעשה בזמנו, לא לקחו את זה בחשבון.

מר פ. כהנוב: כאשר הועדה המחוזית ניגשה לפרובלמטיקה של הר הצופים, ראתה לפניה שלושה תפקידים.

1. שיקום חקיים בהר הצופים ואכלוסו המהיר ככל האפשר;
2. מיקום האוניברסיטה והקמפוס בכללו על הר הצופים;
3. שמירת מקום תצפית על הר הצופים במידת האפשר המקסימלית.

בנושא הראשון של שיקום הבנינים והאוכלוסיה נראה שהועדה המחוזית הלכה בצעדים בטוחים ובמהירות רבה לקראת האוניברסיטה. כל מה שחוגש אלינו, אושר במהירות המקסימלית במלואו. לא היה ויכוח בנושא זה בין האוניברסיטה לבין הועדה המחוזית. הויכוח התחיל ביניגו כאשר ניגשנו לבחון את יעודו של הר הצופים ואת מיקומו של הקמפוס ומיקומה של האוניברסיטה על הר הצופים. לא היו ספקות שהאוניברסיטה - הן מבחינת הסטורית והן מבחינת האחריות - צריכה לתפוס את מקומה על הר הצופים. לולא היו מקבלים את זה, היינו צריכים לדחוף את האוניברסיטה שתעלה על ההר מחדש. בנקודה זו לא היו ביניגו ויכוחים. הויכוח התחיל ביניגו כאשר התחלנו לבדוק, קודם יחד, ולאחר מכן בנפרד, מה השטח ההכרחי הדרוש בשביל האוניברסיטה. האוניברסיטה הגישה לנו תכניתה מסוימת שאומרת שהיא מבקשת לייעד שטח בשביל לימודים ל-18,000 תלמידים ומקום מגורים בשביל 5000 תלמידים. המפתח לכל הנתונים האלה היה 9 מ"ר בשביל השטח האקדימי, 15 מ"ר בשביל מגורים.

המהנדסים והאדריכלים הגיעו למסקנה ברורה לחלוטין, ש-160 אלף מ"ר בשביל הלימודים האקדימיים צריך ו-75 אלף מ"ר בשביל מגורים. כאשר תרגמנו את זה לשטח בניה, כיסוי ההר ע"י בניה, הגענו למסקנה שניתן לחלק את זה לשלוש מחלקות. כל המבנים יהיו,בדרך כלל, בני שלוש קומות, ולכן הגענו למסקנה ברורה ולנתונים שאינם ניתנים לערעור, ש-360 דונם שועדת השרים בראשותו של ראש הממשלה לוי אשכול ז"ל , ייעדה לענין הזה, טובים. למגורים לא יותר מ-25 דונם, ואז 160 לחלק לשלוש (שלוש קומות) זה 55 דונם, ובסך הכל 80 דונם שטח בנוי. משמעות הדבר, פחות מ-25% שטח בנוי על ההר. הגענו למסקנה, שללא פחות 360 דונם שיעדו בשביל האוניברסיטה, יביאו ללא יותר מ-25% שטח בנוי. משמעותו של הדבר, ש-75% אלה מיועדים לכבישים, חניה, שטח ירוק, פנימי, של האוניברסיטה.

הועדה המחוזית היתה מוכנה גם לאחר
החלטת ועדת השרים לבדוק את הנושא הזה, אולם אנחנו לא קבלנו, לצערי,
עד היום הזה, שום חומר מקצועי מחותי שהיה יכול לתת לנו את הנתונים
של האוניברסיטה.

כאן אנחנו מגיעים לנקודה השלישית,
מה יעודו של הר הצופים, נוסף ליעוד הראשוני בשביל האוניברסיטה?
ללא ספק מגיע לאוניברסיטה שתקים את
הקמפוס על הר הצופים בשטח המיועד. אבל בשאלת השאלה, האם בשביל
הציבור אין לייעד כהר הצופים הר צופים, לאפשר שטח של גוף, שטח
של סיור, שטח תצפית מסביב לאוניברסיטה? אם אנחנו גולשים מהשטח
הירוק, נשארו אמנם שתי בליטות בניה, אבל ע"י זה אנחנו נהרוס
לחלוטין את כל המדרון אשר מצד אחד צופה בכיוון העיר, עולה לעיר
העתיקה, ומשם, ושם בלבד, נשאר לנו - לאחר שהאוניברסיטה עולה - מקום
ובמדרון התחתון, ניתן יהיה לצפות מהר הצופים בכיוון העיר והעיר
העתיקה. מצד שני, מהעיר מלמטה למעלה, אפשר יהיה לחזות ולראות
רק את החלק המערבי של ההר. לכן לא נשארת בידינו ברירה מאשר
לבקש שהאוניברסיטה תוקם על 360 דונם שועדת השרים הועידה לה
בשעתו, ואנחנו - על פי הנתונים שקבלנו מהאוניברסיטה ועיבדנו אותם -
חושבים שבהחלט ניתן למקם את האוניברסיטה שם. הרי 80% מהשטח
שהאוניברסיטה ביקשה לבינוי, אושרו מצד שני, נוסף למה שיש
לתת לאוניברסיטה, יש הכרח לשמור על המדרון ליעודו המקורי:
תצפית נוף הר הצופים.

<u>השר ם. קולן:</u> דברים שאדוני משמיע, זה כאילו לא
נשמעו כאן דברים, אדוני לא עונה.

<u>מר ם. כהנוב:</u> הנתונים של האוניברסיטה הם: 18,000
תלמידים ללימודים ו-5000 תלמידים
למגורים; אם מתרגמים את זה לשטח הבינוי ושטח הבינוי, נגיע למסקנה
שיש לבנות 75 מ"ר שטח בנוי למגורים, לחלק לשלוש (שלוש קומות)
זה 25 דונם שטח בנוי על שטח ההר בשביל מגורים, ו-162 בשביל
לימודים. אם נחלק 162 לשלוש, יצא 55 דונם, וביחד זה נותן 80 דונם.
האוניברסיטה מסוגלת לכסות את כל השטח הבנוי הדרוש להם, וזה 25%
בלבד מהשטח שיעמוד לרשות האוניברסיטה. 75% ישארו למטרות אחרות.

<u>השר ם. בנטוב:</u> האם זה אומר שלפי תכנית האוניברסיטה
רק 10% יהיו בנויים?

מר מ. כהנ: קצת יותר. אבל יש ביניהנו ויכוח על הכבישים. לדעתנו הכבישים אפשר למקם מחוץ ל-360 דונם אלה ומשמה הירוק צריך לשמש את הציבור וגם את האוניברסיטה , זה צריך להיות פרק מחוץ לגבולות של 360 דונם. ההערכות שלהם עד היום הן מוטעות. הועדה המחוזית התליטה ב-20 בינואר.ביקשנו פעמים אחדות להגיש לנו את התומר . התומר טרם הוגש ואנחנו מצפים להכרעה.

מר י. לוי: אני הייתי רוצה שיבינו על מה המחלוקת. נסה לחלק את הנושא לשנים.

א. שטח בניה של הקמפוס;
ב. שטח ירוק.

אתחיל בשטח הבניה על הקמפוס. התרישה המקורית של האוניברסיטה היתה 452 דונם, ואילו המתכננים הגיעו למסקנה שמספיקים 360 דונם. זאת אומרת, הפער בין התביעה המקורית של האוניברסיטה לבין המתכננים, כולם ביחד, הוא בסדר גודל של 90 דונם. זו המחלוקת הראשונה.

השר קול שאל אם מה שנאמר ע"י אנשי האוניברסיטה אין בזה ממש. יש בזה ממש, ועל זה המחלוקת.

היסודות של שני הצדדים אחידים. היסוד המקובל ע"י כל הצדדים, הוא שהאוניברסיטה הזאת חייבת לספק את צרכיהם של 18,000 סטודנטים על כל האביזרים. לו המתכננים מצד זה היו אומרים: לא, אנחנו רוצים 17,000 סטודנטים, אז היתה מחלוקת. לו אנשי התכנון היו אומרים: אנחנו רוצים בנין כזה ולא בנין אחר, היתה בזה מחלוקת. אבל אין מחלוקת על זה. היסודות אחידים. יש בית שמאי ויש בית הלל... לכן נדמה לי, שהצגת הענין בצורה כזאת, מסיחה מן הנושא.

נתזור 6 חודשים אחורה, לא בפורום זה,אלא בראשותו של אשכול ז"ל, הובאה הבעיה הזאת , ופרס לנושא אחד לא שמעתי היום שום שיעון חדש מהאוניברסיטה. מה היתה התחלטה? אינני תולקים על שום יסוד שנקבע אז או היום ע"י אנשי האוניברסיטה. כלומר, קמפוס כזה וכזה שהם קובעים אותו ולא אנחנו. ועוד 7500 סטודנטים שצריכים לגור במקום הזה על מטרים מוסכמים.

בדיונים שהתקיימו בינואר, הצענו - לאחר שראינו של-5000 סטודנטים יש מקום באותה מסגרת של 360 דונם או 450 דונם שלהם - להוסיף בגבעה הצפונית השכנה שטח , כדי לשכן

עוד 2500 סטודנטים. בזה נסגר הפער ל-7500 סטודנטים. אם נוסיף 40 דונם כדי לשכן את הסטודנטים האלה, ונחבר את זה ל-360 דונם נקבל כבר 400 דונם מול 452 דונם. נשאלת השאלה; האם 50 דונם אלה יכולים להיות גורם לבית שמאי ובית הלל? האם אפשר להגיד בגלל זה שלצד השני אין הבנה בכלל והוא מגיע למסקנות קטסטרופליות? האם אפשר להגיד שהמסקנות הללו מסכנות בכלל את החיים של האוניב רסיטה הזאת, לאחר שכל הדברים מוסכמים ע"י שני הצדדים?על 50 דונם, אפשר לומר דברים כאלה?

בתוקף תפקידי, אני חשוד שאני רוצה לשמור קרקע. זה לא כך.

אני עובר לחלק השני של הבעיה, וזה: מה מעבר לחומר? מדובר על עוד 350 דונם שהוא שטח ירוק מבחינת תכנון ויעוד. לולא היה הדבר מיועד לשטח ירוק, היו בודאי אומרים עלי שאני חושב על רווחים בשביל קרקעות. ובכן, אין אפשרות להפוך את השטח הירוק הזה לכל יעוד אחר.

אין דין גבעת רם כדין הר הצופים. יש לישראל רק הר צופים אחד והוא איננו יכול, בשום פנים ואופן להינתן רק לבת היקרה ביותר של עם ישראל, וזו האוניברסיטה. המתכננים אומרים שם-360 דונם ואילך, זה לעם ישראל, ולא לבניה. האוניברסיטה אומרת: לנו. אנחנו נסגור את זה.

<u>היו"ר השר י. אלון:</u> היכן נאמר שפרק אוניברסיטאי זה לא לציבור?

<u>מר י. לוי:</u> אם יחליטו לסגור את זה?

היכן נאמר שקשה יותר לשמור על 360 שונם מאשר על 800 דונם כשזה פתוח לקהל? אם נחיה בתנאי בטחון של היום, קל לשמירה שטח מצומצם יותר.

המחלוקת לגבי השטח השני שנמסרה רק היום, היא על 350 דונם נוספים, כשטח ירוק בתחום הקריית של האוניברסיטה או מחוץ לתחום הקריית של האוניברסיטה. מבלי לפגוע באינטרסים החיוניים של האוניברסיטה, לאחר שהובטח לה כל מה שדרוש לגבי בניני הלימוד והמגורים, אנחנו חושבים שהירק מסביב צריך לשמש את כלל הציבור של עם ישראל. איננו רואה אפשרות וצורך להעביר את זה היום לאוניברסיטה. נוסף לזה, עוד לא ראיתי שידרשו 125 דונם עבור חניית של 5 אלפים מכוניות דוקא במקום הזה .

כל אחד מדבר מנקודת המבט שלו, ואני
מדבר מהשקפת תכנון כל העיר.

<u>קר ס. קולק:</u>

מבחינה של תכנון העיר - ולא רק שלנו,
אלא גם אלה שקדמו לנו - ובעניין זה אין חילוקי דעות שהבריסים
תכננו ירושלים יפה מבניני אבן, שמחים חמשיים ועוד, הרי הר הצופים
והמדרונות צריכים להשאר חמשיים מבנית ולא צריך לבנות עליהם.
אני חולק על מר הרמן בכך אם יבנו על השטחים הקטנים מעבר לקו הכחול.
גם אם יבנו בניינים שהם שיא היופי, זה לא יהיה יפה שם. השטח צריך
להשאר חמשי. אם כעבור 20 שנה הטעם שלנו ישתנה, או אנחנו נשקול
אחרת או מי שהוא יגיד שם צריך לבנות האוניברסיטה חשובה מחכל,
אפשר אז להחליט להוסיף לאוניברסיטה שמחים. אינני חושב שאי אפשר
להתגבר על תנאי האקלים ואי אפשר למנות מזרחה גם אם הבנית תעלה יותר.
אתמול גמרנו על קניית שמחים של הכנסיות מסביב להר ציון כדי להבטיח
שם ירק, ואנחנו ממשיכים בפעולה הזאת. אנחנו מעוניינים בפרק גדול.
כמי שאמרתי, יתכן שעדיף אחרת ויבנו גם שם. היום, אין הצדקה
לעשות זאת. יבנו גם בכיוון מזרח עם מיזוג אויר. אין בונים היום
ללא מיזוג אויר בניני ציבור כאלה. לא נוכל לפסול את המזרח לבנית
בכל הארץ בגלל האקלים. אלה שיגורו שם יתנו גם מתמרות הצופה אל פני
ים המלח.

אני חושב שגדר בסחון טוב יותר לבנות
מסביב לשטח הקטן ולא מסביב לשטח הגדול יותר. לא יהיה לסטודנטים
שום קושי לעבור דרך הגדר ולהשתמש בפרק הזה המתוכנן. בשטח הזה
גם יבנו לאוניברסיטה את כל שטחי הספורט שלה, מגרש כדורגל או מגרש
טניס, דברים אלה אינם משנים את הנוף של ההר כי אין שם מבנים.
האוניברסיטה גם תצטרך לשמור על שטח יותר קטן. השטח של גבעת רם
אינני מתוה לציבור, אי אפשר להכנס לשם.

לדעתי צריך לשמור על המקום הירוק
שישמש את הציבור כולו, וגם ישמש רזרבה לעתיד, במידה ויחליטו פעם
לבנות בניינים נוספים ולהרחיב. לעת עתה, האוניברסיטה קבלת שטחים
שיכולים לספק את צרכיה.

<u>מר סתר:</u>

(מצביע על המפה) אני רוצה להראות
את הכביש שנסענו עליו, מצד אחד היה
רק נוף וראיתם גם את הבניינים החדשים של האוניברסיטה.

-מני הועדה המחוזית תוצגו שלושה דברים:

א. חזות ההר;
ב. תצפית מההר;
ג. קמפוס.

היה עלינו לפתור את שלושה הבעיות הללו. יש להדגיש, כי לגבינו, כועדה מחוזית, קיים מסמך חוקי של תכנית ירושלים 1962. הכביש צריך היה לעבור בקרבת מקום (מצביע על המפה). זה היה המצב החוקי שהיה קיים לאחר המלחמה. האוניברסיטה הגישה את התכנית הזאת והתחלנו לבדוק אותה. כל מה שמצוייר בכתום, מבוקש לבניה, הוא כולל את שטח השלוחה המזרחית, את המרכז וקטע מסוים מצפון-מערב. זה באשר לשטחי הבניה. באשר לשטחים הנמוכים, מציעים אנשי האוניברסיטה שטח ירוק ציבורי פתוח. משטח הזה מקוטע, הוא שבור.במקומות רבים מגיע תחום הבינוי אל תחום דרכים עירוניות, ואלה דרכים אשר אם הם מגיעים לאיזור הבינוי, פירושו של דבר שחזותו של ההר יהיה הר בנוי ככל הר אחר. ייחוד חזותי כהר הצופים - לא יהיה. הכביש הקיים היום- נעלם, אין אלטרנטיבה לציבור. מראים לציבור, שאם ירצה, יוכל להשתמש בדרכים אשר יקומו. אבל ההר עצמו הוא שטח פרטי של מוסד.

אנחנו ראינו את האוניברסיטה כאוביקט מס' 1 בירושלים. נסינו להגיע לבסיס שיאפשר גם את חזות ההר ואת תצפית ההר. אמרנו שהגיוני מאד שאם אתה קובע קמפוס, הכביש צריך לעקוף אותו מבלי להפריע לו. אזי נותר לאוניברסיטה שטח בלתי מופרע, ואתה יכול למקם תצפיות מזרחה ומערבה, ואתה יכול לעשות כביש שיהיה כביש שעות לאוניברסיטה ויהיה רחב למדי כדי שיהיה בו מסלול עצירה למי שרוצה להסתכל משם ולצפות על הנוף.
עקבנו אחרי התוואים שהאוניברסיטה ביקשה. הכביש הזה מלווה את הכביש של האוניברסיטה (מצביע על המפה). השוני הוא בכך שבקטעים מסוימים שהאוניברסיטה הציעה ככביש מרשי שלח, תוצע שזה יהיה עירוני וע"י זה נקבע קו ברור לחזות ההר. הגענו למסקנה שחזות ההר, פירושו שימור המדרון שלו, והגדרנו את המדרון בצורה בולטת. אמרנו , מכאן ולמטה אין בינוי , ואם אין בינוי פירוש הדבר שיהיה שם פרק לאומי ציבורי. אם כעוד 20 שנה, יהיו יותר בניגים, אז מבחינה חזותית נראה מה לעשות.

בדקנו את המסקנה החזותית ומצאנו שלאחר ניכוי השטחים של כביש הטבעת שהוא 90 דונם, עדיין נשארים 360 דונמים.

האוניברסיטה מבקשת להכניס לקמפוס הזה 18,000 סטודנטים לימודים ו-5000 סטודנטים למגורים. זה דורש 162 אלף מ"ר רצפה ללימודים ו-75 אלף למגורים, בסה"כ - 240 אלף מ"ר רצפה. על חלק מהקרקע צריך להסיע מכוניות ויש שטח של קרקע שישאר פתוח לדרכים וחנייה וביניהם. 240 אלף מ"ר רצפה להכפיל בשלוש (שלוש קומות), זה נותן לנו 80 דונם.

כאשר הגענו למספר הזה היינו שבעי רצון. יש מקומות חנייה דו-מפלסיים שמאפשרים להגיע ל-60 - 70 מכוניות לדונם. 80 לביניהם; כבישים פנימיים (מצביע על המפה) לשירות הקמפוס. אנחנו יכולים להגיע ל-200 דונם בינוי, ואז נשארים 160 דונם פתוחים. מה שהיה קיים באוניברסיטה והיה נכון, לגבי המחשבה תחילה, לא היה יכול להיות נכון לגבי הסידור הזה, כאשר הורדו 20% מהשטחים שרצו לבנות עליהם.

התכנית מקיפה 800 דונם. הם מורכבים מ-450 דונם והיתרה - דרכים.

הועדה המחוזית קבעה שמקבלים את העקרון. אנחנו מבקשים שתיקבע תכנית של בנין ערים, אשר תקבע את המדרון כפרק. לפי התכנית, ניתנים לאוניברסיטה 360 דונם, שלפי דעתנו יש בהם כדי להספיק וליישם את התכנית שהקמפוס רוצה בה. אנחנו חושבים שהשגנו את התכנית, כי נתנו אפשרות לקמפוס של הר הצופים להיות עסוק כירק וזה יישמר ע"י חוק הגנים הציבוריים, אשר יחול על העניין הזה לפי תכנית בנין ערים. יהיה לנו קמפוס שיהיה עסוק בטבעת, יעבור שם כביש טבעת של שירות ונוף מסביבו שעליו לא תהיה תנועה.

<u>היו"ר השר י. אלון:</u> אני רוצה לשאול על כביש הטבעת מצדו המערבי של ההר. אנחנו רואים שעל פי התכנית של ועדת בנין ערים, החלק הירוק יהיה מהקמפוס והלאה בכיוון העיר מערבה. נניח לרגע שאנחנו לא מקבלים את ההצעה של האוניברסיטה לבנות בין כביש הטבעת המצומצם לבין הכביש העוקף הגדול, באמר שהכביש העוקף ייסלל והוא יהיה הכביש הראשי, ממנו ועד לכביש הטבעת העניני יהיה שטח ירוק שיהיה כולו שייך לאוניברסיטה, והשטח הירוק השני מהכביש השני מערבה, יהיה כולו לעם?

<u>מר סהר:</u> קבעו שמבחינים בין רמת ההר לבין המדרון של ההר. ההבחנה נעשית בקו טופוגרפי שמעליו יש בינוי ולמטה אין בינוי. האוניברסיטה עסופה בכביש ש-80% - 90% מהרכב שיסע עליו, יהיה שייך לאוניברסיטה.

ברגע שכביש הטבעת יהיה קיים, יש להניח שהכביש הזה לא יהיה כל כך רחב כפי שמוצע כאן, כי היתה מחשבה להביא אליו רכב ציבורי של אוטובוסים וכל הכרוך בכך. ברגע שכאן יש כביש מניעי של האוניברסיטה ...

תיו"ר השר י. אלון: מדוע אתה סבור שהכביש הזה (מצביע על המפה) איננו מספק את צרכי התיור?

מר סתר: הכביש הזה נמוך ב ביותר. תיעוד שלו הוא שם נסיעה של 80 ק"מ לשעה. הרוחב המוצע/הוא כזה שיאפשר לראות את הנוף (מצביע על המפה). השטחים הנמוכים נמצאים בירושלים ההיסטורית. הועדה המחוזית קבעה שניתן ללכת עד כמה שאפשר עם הטופוגרפיה כדי להגיע למקסימום שטחים להרחבת השטח הצמוד לקמפוס. מדובר ב-360 דונם שרק 80 מהם יכוסו ע"י בינוי.

השר מ.בנטוב: יש ויכוח בין שטח הבינוי ובין השטח הירוק. בתכנון זה שטח בינוי והשאר שטח ירוק. לפי תביעת האוניברסיטה יגדל שטח הבינוי בכמה דונמים ויקטן השטח הירוק. מה ביחס לשטח מצפון מערב?

מר י. הרפז: לשאלת של שר השיכון בתחום הבניה של 20% ההמרש, חלקו בשטח השיכון וחלקו בתחום מתחם התוראה.

מר א. תרמן: בנוגע לתוואי של הכביש הזה (מצביע על המפה), מה יש מבנה קיים, התאן, שהוא אחד הבניינים הראשונים על הר הצופים. הועדה המחוזית עומדת על זה שהתוואי של הכביש יהיה דוקא למעלה מהתאן. זה תורס לנו את השטח ה"ה של בניה, שהוא אמנם שטח קטן מאד, אבל אם הוא תורס, צריך להקים את זה למעלה לגובה.

הצענו בקטע האחר לעקל את הכביש, לא מעל לתאן, אלא למטה להקיף את התאן, זה בגין קיים שלא יעלה על דעת איש להרוס אותו. הפינה הזאת היא 10 דונם, זה לא משמש לתצפית.

ס. בגין: שאלתי מופנית לאוניברסיטה. אני משער שלכולנו יש סנטימנטים לתפקיד ההיסטורי של ההר תמיד ממנו על ירושלים הוא אחד המראות המופלאים בעולם. מה חשובתכם לצוות האומר שתכניתכם, אם תתקבל, תסגור את ההר במני הקהל הרחב האותם לבוא ולראות מעליו את ירושלים?

מר א. הרמן: בתכנון המבנים על הר הצופים אנחנו מביאים בחשבון גם הגורם הזה. כל הקמפוס יהיה תצפית על העיר. אנחנו משקיעים בזה לא מעט מחשבה ולא מעט כסף. כל הגגות שטוחים. כל תייר וכל אזרח יוכל לבוא הנה והוא לא יפריע לנו, הוא יהיה אורח מבוקש. אנחנו הצענו לא להפוך את הכביש העוקף לעורק תנועה ציבורית. העורק של התנועה הציבורית יבוא למטה. עד שזה ייסלל, ישמש הכביש הזה, אבל הוא צריך להיות כביש שירות מבימי של האוניברסיטה, כל אחד יוכל לבוא לכאן.

היה כאן ויכוח בקשר לאנשים הרוצים לבוא אל ההר ולצפות ממנו על העיר. ובכן, אנשים יבואו, יחנו את האוטו שלהם וילכו ברגל וישבו במקום נוח ומשם יראו את העיר. איננו בעד זה שיסעו במהירות של 20 ק"מ לשעה וכך יצאו אל העיר. אנחנו מבדנו נכין מקומות ונתאים את המבנים של הקמפוס לצורך זה.

אם הופכים את הכביש הזה לכביש עירוני לתנועה, פירוש הדבר, שאנחנו לא יכולים לבנות עד הכביש, אנחנו צריכים להתרחק מהכביש.

הבאנו מספרים על כמה יעלה לנו לבנות חנייה, כ-20 מיליון ל"י. מי מציע לנו את זה? אין לועדה המחוזית סמכות להגיד לנו שאנחנו צריכים לבנות כאן 50,000 מ' בניינים, אלא להקים אותו על חרכס לגובה, התפרש במחיר הוא 20% - 25%. למי יש הכסף הזה? למשלחת? אני מתבייש ככל פעם כשאני הולך אל שר האוצר לבקש כסף, במצב של היום. האם עלינו לבקש את זה מתורמים בחו"ל? למה? כדי שמי שירצה לצפות, יסע רוקא באוטו, במהירות של 20 ק"מ לשעה, ולא ילך ברגל למקומות שאנחנו מכינים עבורו?

למר בנשוב: בשטח הבנוי התפרש קטן. אבל אם מדברים על 60 דונם שאפשר לבנות עליהם יותר בזול, ולתכנן משם תצפית על העיר, מדוע לא? זה לא מפריע לצד השגורמי של העיר.

מר סהר: השאלה הראשונה שנשאלת היתה: מה היו הנימוקים לכך שהקו הכחול המקביל לא כלל את השטח שמול בית הקברות הצבאי, ומדוע הקו עושה תפנית כזאת באופן שהוא מותיר את השטח הזה כשטח פנוי ירוק? הסופוגרפיה נתנה לנו כאן קו גובה מסוים שנמשך בצורה כזאת. מי שיעמוד במקום הזה (מצביע על המפה) ויצפה אל בית הקברות הצבאי, יבין מדוע המתכנן המנדטורי קבע אותו כאן. כאן נוצרת פרסה כזאת שכל הנאיות שבין הרכסים יוצרים צורה רחבה יותר. האוניברסיטה ביקשה שטחי הספורט המתוחים שלה יהיו בשטח הפתוח הציבורי הזה. הועדה המחוזית אישרה את בקשת האוניברסיטה. דהייגו: בתחום זה לא תהיה בניה ותהיה עקביות של תחום הבניה לגבי קו הגבעה. הפרישה מול בית הקברות תתאחד עם כל הגן ותהיה המקום הטבעי להתחבר דרך השטח של בית הקברות הצבאי עם איזה שהוא פרק. זה יהיה המקום היחידי, מבחינה פיסית, שיחבר את השטחים הנמוכים. באותו מקום אין מניעה לכך שהקמפוס הזה שנועד להיות קומפקטי ככל האפשר, לא יהיו בו שטחים פתוחים לספורט. הספורט ייעשה באותו מקום שנמתח כאן (מצביע על המפה).

אשר לחאן. זו נקודת ציון בלבד. כולכם מכירים אותו. זה רק שטח שאפשר לראות ממנו מזרח ומערב גם יחד. מה שקורה הוא מתקשר עם מה שאפר מר הרמן, עם הצורך החמור שיש לאוניברסיטה להתחבר עם הדרכים. היום הם לא יכולים להיות גיזונים רק מהכביש הצר הזה ומהעליה התלולה הזאת של הכביש אוגוסטה ויקטוריה. חייבים להתחבר, אבל כדי להתחבר יהיה צורך להעביר תוואי באיזה שהוא מקום, באופן שיכלול את חיבור הכביש עצמו. יהיה צורך כאן במילוי של קיר. אם נבנה קיר כדי לבנות מערבה לחאן, הרי זה יפגום. שם יוקמו שני קירות עפר תומכים שדינם כדין בנין. כדי למנוע את זה, קבענו שכביש הסבעת יהיה מעל לחאן.

אינני יודע מדוע מוזרים על הנושא שזו תחבורה עירונית. החיים יותר חזקים מאשר התכנון על הניר. העובדה שתהיה קייסת מערכת עורקית, תשתור את הבעיה. איש לא יסע על בית המשפט העליון דרך דרכים מסוימות. ישנה מערכת מתוכננת הכביש הוא בחזקה ציבורית. אם האוניברסיטה דורשת כביש שירות שלה, אנחנו תומכים בזה בשתי ידים. הוא מספיק רחב.

בקשר ל-60 דונם. המדובר הוא שהתפרש בין התכנית שהוצעה והתכנית שאושרה הוא בשטחים הציבוריים, השטחים מאלה מסתכמים ב-90 דונם.. בזמנו היתה הבטחה שניתנה ע"י ראש הממשלה ושר הפנים, לתוספת שטחים בגבעה הצרפתית. זה לא נדון עדיין בועדה המחוזית, אבל שמענו מאלה שמטפלים בדבר, על הקצבה של 40 דונם ש"מ.

מר ש. קולק: דברנו עם מינהל מקרקעי ישראל על עוד 11 דונם שאפשר להוסיף על 37 דונם.

מה תמרחק מהגבעה הצרפתית עד לקמפוס?

תשובה: 700 מ'.

מר סתרו: התוצעה של האוניברסיטת היתה בכך שאנשים יוכלו להעצר ויעלו על הגגות שיהיו בנויים בהתאם לצרכים. הועדה קבעה שהנכס הזה ששמו הר הצופים יהיה גם לקהל. אי אפשר לומר לציבור שפתרנו את הבעיה ע"י זה שהמורד הנמצא מה יאפשר חניית בשוליו. חשבנו שתהיה זו טעות אם נאפשר לאנשים להתרוצץ בתחום האוניברסיטת. לשם מה להריץ תיירים בין הגגות? צריך כאן תכנון מובהק ממלכתי. שני הדברים יכולים להתבצע.

מר א. הרמן: כל אחד יודע שיש צורך באיזור הזה ב-7500 מקומות שיכון לסטודנטים. על זה אין ערעור. אני מניח היום שיש שם מקום ל-2500 נפש בגבעה הצרפתית. הבעיה היא למצוא על הר הצופים מקום ל-5000 מקומות שיכון בגבולות הקו הכחול. מה יש 2400 שהם בבניה היום (מצביע על המפה). נסינו להתאים את עצמנו לקו הכחול, ואמרנו: זו בעיה קשה ויקרה 8 קומות וגם שטוח עצום. נבנה עוד 1500, וחסרים לנו 1000 מקומות שיכון. אומרים שיש לנו שיכונים מפוזרים. אומרים לבנות במזרח. אין לנו כסף למיזוג אויר! זאת גם הרזרבה הקטנה היחידה שיש לאוניברסיטה על הר הצופים.

נסינו להתאים את עצמנו לכך שמדברים עכשיו על הכביש הזה ועל התוואי שזה חשוב (מצביע על המפה). מדברים על קיר אחד של 5 מ' גובה.

מר רזניק: הבעיה אינה שטח. רוצים לומר שהמתכנניב לא התחשבו בנוף. אני רוצה שתסתכלו על הצילום (מצביע על הצילום) יש כאן רצף של בניה ערבית. אנחנו מציעים לבנות פה (מצביע על המפה). כואב לי שמדברים על דונמים. איש לא יכול להגיד שאנחנו פוגעים בהר הצופים או בעיר. אינני צריכים את הכביש הזה אם שומרים על הירק. הפרופורציות בין הירק והבניה הן נכונות. המגמה להעביר אותנו מזרחה ולהכפיה את הקשר האינטגראלי שיש בין הר הצופים ובין העיר. אינני יודע מדוע? יש אתרים היסטוריים שאנחנו שומרים עליהם. אינני רוצים רק לראות את העיר, אלא גם שהעיר

תראה את האוניברסיטה ואת הר הצופים. במשך 20 שנה הסתכלנו על האוני
שתיו בה פעם 1000 סטודנטים; עכשיו צריך להסתכל על האוניברסיטה
שיהיו בה 18,000 סטודנטים. מדוע יש להתביים בזה?

מי יבוא להר הצופים ולא ירצה להכנס

לאמפיתאטרון?

אנחנו עובדים שם מאז שחרור ההר .

מתחילים להתוכח כאן על דברים שאינם רלוונטיים. זה כואב למתכננים.

<u>מר ס. קולקן</u>: התבדל היסודי הוא שמתכננים של האוניברסיטה התחילו לתכנן למני שקבלו את הקו הזה שהתקשרו לתכנון שהם חשבו אותו לשיא השלמות, ואחר- כך כאשר באו למשלה והממשלה קבעה קו אחר, או ראש הממשלה ושר הפנים קבעו קו אחר, הם חיפשו איך להתאים את התכנון לקו החדש. אולי זה דורש תכנון חדש.

<u>מר א. הרמן</u>: אינני מקבל את זה.

<u>תיו"ר השר י. אלון</u>: לכל אחד מאתנו יש נשמה רומנטית וכל אחד מאוהב בתכנית שלו... אנחנו נצטרך לקיים עוד ישיבה אחת של ועדת השרים, וזה לא יהיה בנוכחותם של הצדדים. נצטרך לפסוק. תיות והישיבה הבאה תהיה לא יותר מאשר שבועיים מהיום, אני מציע לכל גורמי התכנון - האוניברסיטה והמתכננים והועדה לבנין ערים, העיריה ומינהל מקרקעי ישראל - שייפגשו ביניהם כלעדינו פעם פעמיים וינסו למצוא את שלוש הבעיות הנראות לי מבחינת האוניברסיטה, מבלי לפגוע בענין הציבורי הכללי.

א) שיכון נוסף לאותם הסטודנטים שלא מצאתם להם מקום ראוי. אינני נוטה , בשלב זה, לפינת חדרום מזרחית. אני אומר לכם שאתם מתכננים אוניברסיטה במחצית הגדול שפעם יהיה צורך בו. אינני רואה, בשלב זה, את הפינה ההיא , כמתרון לשיכון הסטודנטים;

ב) אין חילוקי דעות בין האוניברסיטה לבין האחרים לגבי כביש הטבעת הפרטי לפינת של התאן. יהיה ויכוח על יעוד הכביש. תיות ונשיא האוניברסיטה אמר שברור שהטבעת התיצונית לא נסללה, שיהיה ברור - הוא מבקש - שלא יראו בזה את העתיד של התחבורה. היות ומדובר בעתיד על טבעת חיצונית יותר, אין תכרח לקשור את רגלי האוניברסיטה בכך שהטבעת הפנימית תיהפך להיות הדרך הראשית, אלא זה יהיה לשימוש האוניברסיטה והמבקרים .

ג) אני מציע לכם לבדוק את הענין של
ההר. אני מתקשה מאד להרוס בתים עתיקים. את החאן הזה הייתי הורס
בלי כאב לב... תנסו להגיע למשרת מוסכמת ביניכם. מה שיוסכם ביניכם,
יוסכם על דעת ועדת השרים מראש. תצמצמו את נקודות המחלוקת, אם אפשר,
עד אפס. אם ישאר משהו - נוכל אנחנו לקבוע את עמדתנו לגבי נקודות
המחלוקת האחרונות. אז אולי תשכנעו אחד את השני.

<u>השר חם, שפירא:</u> אני מקבל את הצעת השר אלון.

אני רוצה להזכיר, כאשר אשכול ז"ל
ישב בראש הישיבת, הובעה דעה שלא כדאי לרכז את שיכוני הסטודנטים
בקמפוס הזה. איננו יודע אם האוניברסיטה כל כך מעוניינת, או הציבור
כל כך מעוניין שזה ישמש 7000 סטודנטים, שזו תהיה עיר של סטודנטים.
בעולם היום מחפשים דרך איך לתקן את הדבר. כאשר הסטודנט יהיה
קשור 24 שעות ביממה לקמפוס, זה לא יהיה לטובת הקמפוס ואפילו לא
לטובת הסטודנטים. אני חושב שבסביבה ישנם עוד שטחים שאפשר
להקדיש למטרה זו. אני מעוניין שזה יהיה יותר מרוחק מאשר הגבעת
התרמית. צריך למצוא דרך איך לצמצם את מספר הסטודנטים בתוך
הקמפוס ולהעביר אותם למקום קרוב.

צריך לחשוב על הענין הזה ולבוא לידי
סיכום. זה יהיה לטובת הענין כולו ויקל גם עלינו.

<u>מר א. הרמן:</u> חלק מהסיכום שהיה לנו עם אשכול ז"ל
היה, שנוסף על 7500 מקומות כאן, יהיה
צורך בעוד 2500 מקומות בחלקים אחרים של העיר.

<u>היו"ר השר י. אלון:</u> שר הפנים העלה בעיה רציונית.

עם כל ההשגים בפיתוח מזרח ירושלים,
הרי מספר היהודים שכבר חיים שם ועתידים לחיות בה, איננו מעודד.
הגה למציאות תכנית רבת חזון על עיר אוניברסיטאית שתהיה שוקקת חיים
יהודיים, כולל דוקטורנטים ומשפחותיהם. אני רואה בפרויקט הזה
מעבר ונוסף להשיבותו המדעית, גם דבר מדיני מהדרגה ראשונה,
זה מבצר יהודי אדיר שהופך את אחיזתנו במזרח העיר לחזקה מעין
כמוה.

מ ח ל י ט י ם

כי כל הגורמים העוסקים בתכנון שטחו של הר הצופים יקיימו דיון משותף במגמה להגיע לנוסחה מוסכמת.

חילוקי הדעות יובאו להכרעת הועדה העליונה לענין ירושלים.

היעיבה נגעלת

מזכירות הממשלה

ס ו ד י

פ ר ו ט ו ק ו ל
ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים

כ"א בתמוז תשכ"ט – 7.7.69

נכחו השרים: י. אלון – יו"ר, מ. בגין, מ. בנטוב, ז. ורהפטיג, מ. קול, ח.מ. ספירא, א. שז'ון.

נעדרו השרים: א. אבן, ח. גבחי (בחו"ל), י. גלילי, פ. ספיר (בחו"ל), י.ט. ספירא, ז. טרף.

ד. זאגמון	– מטרד לקליטת העליה
י. גלאס	– נציג ישיבת הכותל
ז. דיאמנט	– נציג ישיבת הכותל
א. סלע	– לשכת השר פ. ספיר
מ. קולק	– ראש עיריית ירושלים
צ. רפיח	– משרד החוץ
הרב ז. שרש	– נציג בית הכנסת "פורת יוסף"
עו"ד ש. תוסיה כהן	– נציג בית הכנסת "פורת יוסף"
י. תמיר	– משרד ראש הממשלה
מ. ניר	– מזכיר הועדה

א. <u>איחור שמחים ובניית קריית האוניברסיטה על הר הצופים</u>

סגן ראש הממשלה מוסר לחברי הועדה, כי בעקבות הישיבה האחרונה נתישבו חילוקי הדעות בין שלטונות האוניברסיטה והועדה המחוזית לבנין ערים, ובעת אין כל מניעה לבניית הקריה האוניברסיטאית במלוא היקפה.

ב. <u>הפקעת שטח בית הכנסת "פורת יוסף"</u>

סגן ראש הממשלה פותח.

נציגי בית הכנסת "פורת יוסף" וישיבת הכותל מעלים את השגותיהם לגבי חלוקת השטח בין מוסדותיהם.

לאחר סיור בשטח, הוחלט להמתין את הדיון בישיבה הבאה של הועדה.

ה י ש י ב ה נ ג ע ל ת

מזכירות הממשלה

ס ו ד י

פ ר ו ט ו ק ו ל
ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים

כ"א בתמוז תשכ"ט – 7.7.69

נכחו השרים: י. אלון – יו"ר, מ. בגין, מ. בנטוב, ז. ורהפטיג, מ. קול, ח.מ. ספירא, א. שרון.

נעדרו השרים: א. אבן, ח. גבחי (בחו"ל), י. גלילי, פ. ספיר (בחו"ל), י.ש. ספירא, ז. שרף.

ד. אגמון	– מטרד לקליטת העליה
י. גלאס	– נציג ישיבת הכותל
א. דיאמנט	– נציג ישיבת הכותל
א. סלע	– לשכת השר פ. ספיר
מ. קולק	– ראש עיריית ירושלים
צ. רפיח	– משרד החוץ
הרב א. שרם	– נציג בית הכנסת "פורת יוסף"
עו"ד ש. חוסיה כהן	– נציג בית הכנסת "פורת יוסף"
י. תמיר	– משרד ראש הממשלה
מ. גיר	– מזכיר הועדה

א. <u>איתור שטחים ובניית קרית האוניברסיטה על הר הצופים</u>

סגן ראש הממשלה מוסר לחברי הועדה, כי בעקבות הישיבה האחרונה נתישבו חילוקי הדעות בין שלטונות האוניברסיטה והועדה המחוזית לבנין ערים, וכעת אין כל מניעה לבניית הקריה האוניברסיטאית במלוא היקפה.

ב. <u>הפקעת שטח בית הכנסת "פורת יוסף"</u>

סגן ראש הממשלה פותח.

נציגי בית הכנסת "פורת יוסף" וישיבת הכותל מעלים את הטענותיהם לגבי חלוקת השטח בין מוסדותיהם.

לאחר סיור בשטח, הוחלט להמתין את הדיון בישיבה הבאה של הועדה.

ה י ש י ב ה נ ג ע ל ת

ס ו ד י

פ ר ו ט ו ק ו ל

מישיבת ועדת השרים לענין ירושלים

יום ב', כ"א בתמוז תשכ"ט - 7.7.69

אד.

נכחו השרים: י. אלון - יו"ר, פ. בגין, פ. בנטוב, ז. ורהפטיג, מ. קול, ח.מ. שפירא, א. שז'ן.

נעדרו השרים: א. אבן, ח. גבתי (בחו'ל), י. גלילי, פ. ספיר (בחו'ל), י.ש. שפירא, ז. שרף.

ד. אגמון		- העשרד לקליטת העליה
י. גלאט א. דיאמנט י. הדרי	}	- נציגי ישיבת הכותל
א. סלע		- לשכת השר פ. ספיר
ט. קולק		- ראש העיר ירושלים
צ. רפית		- משרד התחז'ן
הרב א. שרם ש. תוסייה-כהן	}	- נציגי ישיבת פורת-יוסף
י. תמיר		- משרד ראש הממשלה
מ. גיר		- מזכיר הוועדה

סדר-היום: 1. איחור שטחים ובניית קרית האוניברסיטה על הר-הצופים;

2. הפקעת שטח בית-הכנסת 'פורת-יוסף'.

איתור שטחים ובניית קרית האוניברסיטה על הר-הצופים

היו"ר סגן ראש-הממשלה י. אלון: אני פותח את הישיבה.

בטרם נעבור לדיון בסעיף שלפנינו התכנסנו, אני מרוצה שיש בידי להודיע לחברי הוועדה, כי כתוצאה מישיבתנו בהר-הצופים עם נציגי האוניברסיטה מחד, ונציגי הרשות המתכננת מצד שני, התבהרו לשני הצדדים חילוקי-הדעות ביתר מדינות, כנראה בזכות האופי המחוץ של חברי הממשלה.. לפי בקשתי, התכנסו שני הצדדים במטרה לנסות לברר ביניהם לבין עצמם מה ניתן לעשות, ולהשאיר לנו את נקודות המחלוקת העקרוניות.

לפני כמה ימים קיבלתי הודעה משני הצדדים - גם מנשיא האוניברסיטה וגם מראש העיר ירושלים - שבדו-שיח בינם לבין עצמם הם הגיעו לסיכום מלא בדבר תכניות הבניה, שהן עונות גם על צרכי האוניברסיטה וגם על התביעות של המתכננים מטעם הוועדה המחוזית. כך שבעיה זו למחות באה על פתרונה.

אני בשמכם הבעתי הערכה לשני הצדדים על שהגיעו לכלל הסכם.

השר י. קול: האם נקבל את הסיכום כדי שנדע על מה הם התפשרו ?

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: אעביר את הסיכום להברי הוועדה.

הפקעת שטח בית-הכנסת "פורת יוסף"

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: הסעיף השני בסדר היום הוא: חילוקי-הדעות השוררים בין שתי ישיבות מתכננות לבניה ברובע היהודי של העיר העתיקה. הישיבה האחת היא ישיבת 'פורת-יוסף', והשניה - ישיבת-הכותל, שלשתיהן הועיד הצוות המתכנן את השטח הדרוש.

יש ערעור מצד אנשי ישיבת פורת-יוסף, שתיכף נשמע אותו מפי האנשים הנוגעים בדבר בפישרין, הסופנים שהשטח שהוקצה להם לא רק שאינגו מספיק לבניה של הישיבה לפי התיקף המתוכנן על-ידם, אלא שהם גורסים שחלק מהשטח שהועד לישיבה-הכותל היה שייך להם לא בדרך בעלות ישירה אלא בדרך של שכירות מידי משכיר ערבי. הם סבורים שיש להם זכות בר-מיצר על המגרש הזה. לעומת זאת ישיבת-הכותל, הנושאת לא פחות מאשר את שמו של הכותל, סבורה שאם המגרש לא יעמוד לרשותה, לא יהיה לה מבט ראוי לכותל, בנוסף לבעיית השטח הראוי לבניה. מבחינה רוחנית אנשי ישיבת-הכותל יראו עצמם נפגעים מאד והם עומדים על כך שיאפשרו להם לבנות כפי שהוצע על-ידי הצוות המתכנן.

על כן אין מנוס מלהביא את הסוגיה הזו בפני הוועדה.

לגבי הטכניקה של הבירור - ביקשתי שכל ישיבה תשלח שני נציגים. אני מציע שנפתח את הבירור בכך שנשמע הסברים ממר יהודה תמיר מה מוצע לשני הצדדים ונראה זאת גם על המפה. אחרי זה נשמע את הטיעון של כל צד בקיצור. ואחרי זה הייתי מציע לעצמנו שנרד יחד אל השטח עצמו כדי לקבל מושג במה מדובר במקום. סיור כזה במקום יאפשר לנו לסכם את הדברים בדרך יותר טובה ונכונה.

ההנחה היא - ובנדון זה אני רוצה לשמוע את שני הצדדים - שמה שפוסקת הוועדה העליונה לענין ירושלים מחייב את שני הצדדים. יש פרוטוקול של הדיון, ומה שיירשם יהא מחייב. כי אם אחרי כל זה עוד נקבל ערעור מצד זה או אחר או תהינה תביעות משפטיות, אציע לוועדה לסרב לדון בענין. אנו נציגי הממשלה, איננו בית-דין. אם הצדדים יתנו אמון מספיק בוועדת השרים העליונה לענין ירושלים - ויש יסוד לחת בה אמון - אנו נדון בשאלה ונחליט, ומה שנחליט - יחייב.

בתום הסיור, אני מזמין את הנוכחים להיכנס לדירתי החדשה בעיר העתיקה ולהרים כוסית.

תא' י. תמיר: המגמה היתה לאפשר לישיבת-הכותל - וללא ספק לישיבת פורת-יוסף - סבט אל הכותל. כוונתנו היא להקים בחזית סול הכותל מוסדות ולא בתי מגורים. זה חלק מהתכנית הכללית. ליד שני המוסדות, אנו פותחים את המעבר של הרובע היהודי לכותל.

אאאאא

הוויכוח הוא סביב שטח זה (מראה על המפה).

השר מ. בגין: מהו גודלו של שטח המריבה?

תא' י. תמיר: הוא חולך ומתפתח. לפי הבנתי שטח המריבה הוא 400 מטר, מזה חזית לכותל - 20 מטר.

השר מ. בגין: אני מציע שנשמע את בעלי הדין, ומייד אחרי זה נצא לשטח.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: אני מניח שאתם מתחייבים מראש לקבל את החלטת ועדת השרים. אחרת אין טעם לדון.

עו"ד ש. תוסייה-כהן: הרב אברהם שרם, מנהל הישיבה, ואנכי לא כעורך-דין אלא כידיד הישיבה, נייצג בפני הוועדה את ישיבת פורת-יוסף.

הרב א. שרם: במידה שנחשוב שההחלטה של הוועדה איננה מספקת אותנו, ואולי בכל-זאת פורום אחר יחשוב שאנו כן צודקים בדרישותינו - מדוע לסגור בפנינו דלת כזו?

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: יכולה להיות רק עוד צורת ערעור אחת, שאיננה תלויה בכם: אם אחד מחברי ועדת השרים יחיה סבור שהוועדה טעתה בהסקנותיה, הוא רשאי לערער על כך בפני מליאת הממשלה. זו זכותו ולא זכותכם. רק שר רשאי לערער ורק בפני הממשלה. אם הולכים בדרך של ערכאות משפטיות, אצטער על כל דחיה, אבל אומר לשרים:

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון -

אנו נקיים אמנם את הסיור, ואתם תפנו לערכאות. תפקידנו כוועדת שרים לקדם את שיקומו של הרובע, להזיז את הדברים ולא להקפיא אותם על-ידי מלחמות-היהודים. אני רוצה להיות בטוח שדיון זה יהיה פורה. אם תקבלו את הדין - יהיה דיון.

ש. תוסייה-כהן: קיבלנו את ההצעה.

תרב שורני: גם אנו מקבלים את ההצעה.

עו"ד ש. תוסייה-כהן: אנו שבנו לעיר העתיקה ורוצים לחזור הביתה. ישיבת פורת-יוסף שכנה כאן עוד מלפני מלחמת העולם הראשונה. יהודי בהודו חשב שטוב יעשה אם יבנה בכספו בעיר העתיקה ישיבה לספרדים. ישיבות ספרדיות היו מעטות, גם היום הן מעטות במספר אבל לא באיכות. הוא קנה בכסף טוב את השטח, ואז קמה והיתה הישיבה.

אינני צריך לספר בפורום זה מה קרה בשנת 1948, מה נתנה הישיבה בעת המלחמה. לצערנו נפלה העיר העתיקה והישיבה נהרסה. פיצויים מהממשלה לא קיבלנו, כי החוק מדבר על שטח מדינת ישראל ולא על השטח שמעבר לקו הירוק, לא על ירושלים העתיקה. נותרנו בלי פיצויי כספי. בכוחות עצמיים הקימה הישיבה בנין גדול מול שגלר בירושלים כדי לשקם את הישיבה. לא הספיק לנו המקום, הלכנו לשכונת קטמון, מצאנו שם מגרש. יש מאות תלמידים שיושבים על ספסל הלימודים ולומדים תורה. חיפשנו אפשרות לבנות ליד מלון 'הוליילנד' . ארגנו כספים מהחוץ. לחצנו על העיריה שתאשר את תכניות הפרצלציה של חשמת. עד שקרה הנס הגדול, אירע המאורע הגדול וירושלים שוחררה.

מייד באנו בפני הרשויות האחראיות ואמרנו: אנו מבקשים לבטל את כל התכניות האחרות, אנו חוזרים לעיר העתיקה, כי שם מקומנו, שם היינו כל השנים.

גישתנו מאז לא השתנתה. אנו מבקשים להחזיר לנו את מה שהיה שלנו. בעצם יכולנו לבוא ולומר: אנו רוצים

יותר מאשר היה לנו בשנת 1948. מספר התלמידים שלנו גדל. מעליית-הנוער נשלחו אלינו תלמידים רבים, המתחנכים על לימוד תורה ומצוות. השטח יספיק בקושי למטרה זו. זהו דגם מצומצם של הישיבה. לא רצינו להתפשט. הבנו כי בירושלים העתיקה צריך להשאיר מקום גם לאחרים. אבל לא חשבנו שגם מהשטח שהיה שלנו יבואו ויציעו נתח לאחרים. לכן איננו מוכנים. יכול להיות שהחזית לכותל היא חשובה מאד. אבל אנו היינו כאן, קנינו את כל השטח שמול הזית הכותל בשביל הישיבה. אין לנו כאן כל מטרות פרטיות. בא השלטון הירדני ונטל חלק מהשטח הזה עבור הכביש. זה ירד מהשטח שלנו. יש גבול למה שאנו יכולים לתת מהשטח השלנו ובכל-זאת להישאר שלמים וחיים.

נאמר שטלע-המחלוקת הוא לגבי שטח של 400 מטר. למעשה מדובר על בנין קיים בעורף. הבנין שימש את הישיבה והוא נמסר לה בשכירות מערבי.

שנים על שנים ישבנו ולמדנו כאן. עם שחרור המקום אנו חושבים שזכותנו לחזור לאותו מקום ולאכלס אותו. אנו מחכים לעניין זה תקופה ארוכה. יהודים טובים בחו"ל תרמו כספים למטרה זו. הכספים מונחים ועומדים לרשותנו, ואיננו יכולים להתקדם. זה שנה וחצי שאנו נודדים מרשות לרשות כדי לקבל אישור לתכניות. נקינו את השטח, דיברנו עם נדיבים בחו"ל. הדבר יכול להסתכם בסכום של כמיליון דולר. כמי שחברי הוועדה יודעים, יוקם במקום בית-כנסת על-שם יצחק שלום. הכל מוסדר ומוכן לפעולה.

יש אולי בעיות עם ישיבת הכותל גם מפני ששמה 'ישיבת-הכותל' וגם מפני שהיא באה לעיר העתיקה, אבל לא על-חשבון כבשת-הרש. או שימצאו להם מקום אחר, או שיאמר להם: זהו המצב, הבעלות היא של ישיבת פורת-יוסף, תם היו במקום, הם יקבלו את השטח שהוא מול הכותל. לרב שרם יש הצעות אלטרנטיביות והוא יוכל להסביר לוועדה מדוע ישיבת-הכותל יכולה להסתפק במקום אחר.

<u>היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון:</u> אתם תדברו על צרכי הישיבה שלכם.

<u>עו"ד ש. תוסייה-כהן:</u> אם יש להם תביעות צודקות, יימצא להם מקום אחר.

היו"ר סגן ראש-הממשלה י. אלון: כמה תלמידים יגורו בפנימיה?

הרב א. שרם: זו פנימיה ל-250 תלמיד.

היו"ר סגן ראש-הממשלה י. אלון: לפי התכנית יוקמו כאן פנימיה, חדרי לימוד ובית-כנסת.

הרב א. שרם: כאשר מדברים על אורך החזית לכותל ומציגים את המצב כאילו לנו יש חזית ארוכה ולישיבת הכותל בסך-הכל חזית של 20 מטר, אני מרשה לעצמי לציין שלנו יש אולי חזית של 40 מטר לכותל, כל תשאר איננו חזית לכותל. הקו הזה איננו ישר. חלק מהשטח נלקח על-ידי חוסיין לסלילת הכביש, והדבר פגע בצורה חמורה ביותר בישיבה שלנו. כאשר מדברים על חזית ארוכה דומה הדבר לאדם שרוצים להוריד לו את את הראש ושישאר חי. מה שרוצים ליטול מאתנו זוהי פינת החמד של כל הישיבה. בפינה זו היו החדרים של לשכת ראש הישיבה וסגניו. עכשיו טוענים לעומתנו שרוצים לקחת רק 400 מטר ומזה 20 מטר מצפה לכותל. האם יש מקום בהלכה שם נאמר שמותר לקפח מוסד ותיק כדי שלמוסד אחר יהיה מצפה להר-הבית? אנו יכולים להציע הצעות אחרות. אנו רואים בנטילת החלק הזה גזל גלוי ומשוע. אני אחראי למה שאני אומר: זהו גזל משוע לקחת מאתנו את החלקה הזו.

תבקרו ותראו את המנזר הצלבני בשטח ישיבת פורת-יוסף ומה בנינו בסביבה. לא הממשלה התורכית ולא הממשלה המנדטורית הרשו לבנות בפנים; בפנים היו כוכים שהשתמשנו בהם. יש לנו חזקה על המקום לאחר שהשתמשנו בו 39 שנה. אנו יכולים להביא הוכחות לישיבתנו במקום בתמונות. במקום שקיים המנזר הצלבני בקו ישר היו החדרים שלנו. במבנה הערבי גרנו, למדנו ולימדנו מיום ייסוד הישיבה בשנת 1922. בנו של הערבי שהשכיר לנו את הבנין חי עדיין והוא מוכן לבוא ולהעיד על כך. יתכן שחדר אחד או שנים לא היו ברשותנו.

כל הכבוד לאנשי ישיבת בני-עקיבא שבאו לכאן תחת דגל צה"ל. אבל אנו היינו כאן חדשים על חדשים בסבל, ברעב ובצמא.

חרב א. שרם -

לאחר שהגיע היום והמקום שוחרר ונפתח בפנינו, האם זוהי הכרת התודה לבוא ולהגיד לנו: יש לכם שטח יותר מדי גדול? בשביל השטח שילמנו מאות אלפי לירות לפני ששים שנה. בשנת 1909 נקנה השטח למטרה זו. בשנת 1948 היינו נתונים במצור ואיש מלומדי הישיבה לא זז מהמקום. רבים נהרגו/הלכו בשבי אבל לא היו מוכנים לזוז מהמקום. האם ככה ייעשה לנו כאשר אנו תוזרים למקום הזה? כל הכבוד לישיבת בני-עקיבא, אבל האם יש לתת לה במתנה שטח השייך לישיבת פורת-יוסף?

המקום ששם אצא רוצים להעמיד את הפנימיה היתה החצר היחידה שבה מאות תלמידים שאפו רוח. כאן יוקם בנין של בית-כנסת שיעלה שני מיליון לירות. משפחת שלם רוצה להקים בנין לתפארת, אבל היא מתנה תנאי שהשטח יהיה חפשי. אם כאן יקום מבנה נוסף - הם יוצאים מהעסק. שלושה מטרים מבדילים בין המבנה הצלבני לבית-הכנסת. כאשר מעיינים בתכניות האמיתיות של ישיבת בני-עקיבא אפשר לראות כיצד ישיבה זו 'תחתוך' את ישיבת פורת-יוסף. התכניות אינן בחיק, חשבתי שנראה אותן. הקמת מבנה מעל זה פירושה - גזר-דין מוות לישיבת פורת-יוסף.

אנו מבקשים להתחשב בפנייתנו ולהעריך את המאמצים שהושקעו כאן על-ידנו.

לפני שנה ומצי נגמרו התכניות. מדובר על איכלוס ירושלים. תכניות אלה שונו בינתיים. זכינו ליחס עויין מהיום הראשון. באתי לכאן והייתי בטוח שנקבל את השטח הזה. והנה שמעתי שישיבה אחרת מכובדת עולה למקום. פנינו למר יהודה תמיר בענין זה, ולא אחזור על מה שאמרתי לו. הוא לא רצה לטפל בענין. פניתי למר יעקב הרצוג ואמרתי: מר תמיר יונק את סמכותו ממך, אני מבקש ממך לא לתת להם לעשוק אותנו. יש ציבור ספרדי ויש ישיבה ספרדית אחת שמילאה את העולם תורה. אמר לי מר הרצוג שהדבר יוסדר. חזרנו עו"ד תוסיית-כהן ואנכי אל מר תמיר ואמרנו לו את הדברים האלה. והוא אמר: אני מבין, אני מבטיח להקים

את הישיבה. אני מוכן להעיד על הדברים האלה בשבועה. הבחרתי שמבנה נוסף מעל ישיבה זו איננו מתקבל על הדעת. קבענו פגישה נוספת שבה נבקר במקום. לאותה פגישה באתי לבדי, כי עו"ד תוסייה-כהן היה עסוק בבית-המשפט. הסברתי למר תמיר שיש לבקר במקום, כי מדובר בדיני נפשות, וכי יש להתעמק בבעיה. והוא השיב: טוב, חבנו זאת. אני אומר את הדברים בוודאות. אחר-כך שוב הופעל לחץ. הקב"ה יודע איזה לחץ מפעילים ומשפיעים עליו.

<u>היו"ר סבן ראש הממשלה י. אלון:</u>

אני לא הרגשתי שום לחץ. אני יו"ר הוועדה מזה כמה שבועות.

<u>השר פ. בגין:</u> ציטטת את דבריו של הא' תמיר. לי נראה, לפי המשפט הראשון, שיש לכך המשך בצורת 'אבל'..

<u>הרב א. שרם:</u> לא היה כל 'אבל'.

בקשר למבנה הערבי, אני מודה אל האמת שחשבתי כי בענין זה אין כל בעיה. ביקשתי את עוסמאן חאג' שימסר לנו את הבנין הערבי. אחר-כך נודע לי על ההפקעה. אמרו לי שההפקעה לא חלה על בתים ערבים אלא רק על הרובע היהודי. אחר-כך התברר לי דרך מקרה שמפנים את הבתים האלה עבור ישיבת הכותל.

כאן צריכה להיות פנימיה. אסור למגוע בבית-כנסת שצריך להיות מאר לעולם כולו. משפחה עשירה הסכימה להקים את בית-הכנסת כדי להנציח את עצמה. אפשרו לנו להקים בנין לתפארת. למה לכם לעשות כדבר הזה? על כך אין מענה.

נכון שיש צו הפקעה לגבי העיר העתיקה, אבל ההפקעה מתייחסת לצרכי ציבור. האם יש צרכי ציבור יותר גדולים וחשובים מאשר ישיבת פורת-יוסף? ציבור בעולם ובמדינה נושא את עיניו לבית הזה. האם אנו באים ואומרים לכם שאין לנו כספים לבניה? האם אנו באים לגזול ממישהו? תראו את המבנים החרבים שבהם חיינו ולמדנו. אנו רוחשים לכם אמון. אנו מבקשים מכם שתפסקו צדק ואמת למען ידעו שציבור זה לא קומה.

עו"ד ש. תוסייה-כהן: הרב שרם נולד כאן, למד כאן וגר במקום הזה ולכן הוא כל-כך נרגש.

הטיעון שלנו מתבסס על שלוש נקודות: א. המקום הוא שלנו; ב. אנו חוזרים למקומנו; ג. אנו זקוקים למקום.

השר א. שטרן: כאשר אתם אומרים 'השטח הוא שלנו', מה פירוש הדבר?

הרב א. שרם: יש שטח שלנו ויש שטח שלנו בשכירות. מהכביש כל הריבוע הזה הוא שלנו לפי רישום בטאבו. שלוש אלטרנטיבות טובות יותר אציע לישיבת בני-עקיבא.

השר א. שטרן: מה אתם מתכוונים לעשות כאן?

הרב א. שרם: לאחר שחשבנו כי מוטב כי ברקע של בית-הכנסת לא יהיה מבנה צפוף וגדול, שלא יסתיר את היופי, תלכנו ולפי תומנו הקימונו כולל, משרדים וספריה גדולה, מפעלים אשר יצילו את העבר. לא ידענו שהדבר ינוצל בצורה לא יפה ושיטענו לעומתנו, שאין לנו צורך בשטח. היתה לנו בעיר העתיקה ספריה בת 30 אלף ספר שעלתה באש. רצינו להחזיר את עטרת הספריה התיא ליושנה. על רקע של בית-כנסת אפשר להקים ספריה. בדרך זו לא תהיה צפיפות ויישמר יופיה של העיר העתיקה. ניצלו את הדבר בצורה כזו ואמרו: אתם לא זקוקים למקום.

השר א. שטרן: כמה תלמידים יגורו בפנימיה?

הרב א. שרם: בפנימיה יהיו 250 תלמיד. החלק הזה יספיק בקושי ל-150 תלמיד. כאן תהיה הספריה ויהיה הכולל כדי לא להפריע להדרו של בנין בית-הכנסת. פה היתה חצר משנת 1922. אם היא תוכנס פנימה - יהיה מחנק.

השר פ.ח. שפירא: אני מבין שהרב שרם רוצה שישיבת הכותל תימצא במקום זה (מראה על המפה) ושיהיה לה מבט לכותל. היכן הם יכולים להסתכל, שיהיה להם מבט לכותל וישיגו השלום והשלווה בתוכנו?

הרב א. שרם: הסמונה על העיר העתיקה לא ירצה שאני אכנס לפרטים. כאן במקום הזה יוקמו שמונה יחידות דיור בצורת קוטג'ים. זהו מצפה יפה לתר-הבית.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: קודם הסברת שרק לחלק מהחזית מהווה מבט לכותל.

הרב א. שרם: אם יש עליה, המבט לכותל הוא יותר יפה.

הרב מ.ח. שפירא: אולי אותם קוטג'ים נועדו לראשי הישיבות?

הרב א. שרם: צריך לשאול את הסמונה. הם אינם מיועדים לראשי ישיבת פורת-יוסף; אם הם היו מיועדים להם, הייתי אומר לראשי הישיבה שלנו שיצאו מהמקום וימסרו אותו לישיבת בני-עקיבא. השמח של 'משגב-לדך' הוא קטן. הם יותר ותיקים מאשר ישיבת פורת-יוסף. אבל כאן המבט לכותל הוא יותר יפה.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: ומה יגידו אנשי 'משגב-לדך'?

הרב א. שרם: ממול למגזר יש מגזר נוסף. המגזר הצלבני היה מאתים שנה. אני בטוח שברצון טוב אפשר לתת לישיבת בני-עקיבא מראה יותר נאה לכותל מאשר לישיבת פורת-יוסף, וזאת מעל המגזר.

יש אלטרנטיבות רבות אבל בתנאי אחד, שבל יסתכלו עלינו כעל חוטבי עצים ושואבי מים.

הרב י. הדרי: אנו באנו לכאן לפני שנתיים, כחדש לאחר שחרורה של העיר. חלק גדול מהשרים זוכר באיזה תנאים חלוציים גרנו פה. האנשים שלנו הרגישו שהם עושים מפעל ראשוני. כך הם התקשרו למקום וההתקשרות הזו למקום מהווה עד היום את חוט השדרה של עבודתנו החינוכית.

במשך הזמן באו לכאן תלמידים בוגרי ישיבות תיכוניות בכל הארץ. ישיבת-הכותל היא הישיבה הגבוהה של רשת הישיבות

התיכוניות של בני-עקיבא, כך שישיבת-הכותל משמשת את רוב בוגרי הישיבות המוצאים את דרכם לאוהלי תורה. אמר לי אחד התלמידים : אני מרגיש בקימורים תאלה את כל הדורות חופפים עלינו. הוא ביטא מה שאנשים מרגישים כאן יום-יום כאשר הם לומדים בישיבה. ההתקשרות למקום היא חלק בלתי-נפרד בהרגשתם ותחושתם של הבחורים.

אני רוצה להתייחס למספר נקודות שהעלו אנשי ישיבת פורת-יוסף. עם כל הכבוד לפורום של ועדת השרים, יצאתי עם הרב ששון, נשיא הוועד של פורת-יוסף ואמרתי לו: אנו יהודים דתיים, הבה נושיב בית-דין שאתה תהיה אחד מחבריו. הרב ששון היה מוכן לכך. הרב שרם אמר שאיננו מוכן.

<u>הרב א. שרם:</u> אמרתי שהדיון הוא עם הממשלה.

<u>הרב י. הדרי:</u> כאשר היה חשש שאולי אנו גוזלים - ובלי להיכנס כאן לענין ההלכה -ביקשתי את אברהם הלפרין, מי שהיה מפקד העיר העתיקה לחוות דעה. הוא ערך מפה מדוייקת והתברר שבשטח זה (מראה על המפה) על שלושה מטרים היו חדרים של ראש הישיבה וסגניו, ובכל השאר לא ידוע שישבו אנשי פורת-יוסף. הדבר לא ידוע לנו. אם יש הוכחות משפטיות, נראה אותן. הוא אמר שיש רישום של מאבו, שהשטח נקנה בדרך קניניות של ההלכה או של המדינה כשטח השייך להם. הרב ששון הזכיר את המושג בר-מיצרא. מושג זה קיים כאשר שני אנשים קונים, ואומר השלישי: תמכרו לי.

המדינה רוצה לעודד את הכיוון החינוכי שניתן למקום והיא תבינה את הצורך שלנו במבט אל הכותל והר-הבית. משום כך אין כאן דין בר-מיצרא. הממשלה רוצה לעודד את הדרך הזו.

הצילום שצילמנו מהתסריט של אנשי פורת-יוסף מיוני 1967 הוא ששימש אותנו בדיונים שלנו. שם לא נזכר שטח המריבה. את ענין שטח המריבה הם העלו עכשיו. ביוני 1967, כאשר הם תביעו

הרב י. הדרי -

מהנדס-מודד למקום ופרסמו פרוספקט על התכניות, הן בכלל לא הכניסו את הקטע הזה. הבנין לא היה במסגרת. סיפר לי יהודה קיל שכסטודנט היה לו ולחבריו חדר במקום הזה. הרב פריימן, שהוא בנו של השמש בחורבה, זוכר שאת חגיגת בר-המצווה שלו ערכו באותה דירת שבה גרו הוריו. אני יודע על אנשים אחרים שגרו בבנין הזה. בתכניות של ישיבת פורת-יוסף השטח הזה לא נכלל. זה ניכר בדגם הקטן.

השר מ. בגין: היכן היתה צריכה להיות הישיבה של פורת-יוסף?

הרב י. הדרי: (מצביע על מקומו של בית-הכנסת על המפה)
אני טוען שהדגם הזה חופף את התכנית.

אני מוכרח לומר שבמשך הזמן אנו רואים צורך במקום הזה מחמת שתי סיבות: א. כלפי פנים - בוגרי הישיבות התיכוניות הם העתודה שלנו, ואנו חושבים לחנך לאור הדגל הזה שאנו יושבים מול הר-הבית ולומדים תורה. זוהי הדרך שלנו. והייתי יכול להביא לכם מכתבים רבים של בחורים שלנו, היושבים בגבולות מהסואן ועד לבקעה, כדי לחראות לכם כיצד לבם הומה לקראת קבלת-שבת ליד הכותל. לא נוכל לתת ביטוי לאותו אספקט חינוכי אדיר אם לא נשב מול הכותל, אם בחורינו לא ילמדו תורה ליד לשכת הגזית. הבאנו את הרב שכטר, מפעילי הוועד שלנו, לנקודה הזו, והוא אמר: אל תסגרו את המזרח, תזגגו אותו בזכוכית, כדי שכל אדם שיושב ולומד תורה ומתפלל פניו יהיו אל מול הכותל ואל העזרה.

ב. כלפי חוץ - ראש הישיבה שלנו הנמצא בארצות-הברית כבר עוסק בהפעלת ידידים למען הישיבה כאשר הוא מסביר להם את תרעיון העצום הזה. יש שם קהילה אשר תבנה את בית-המדרש על-שמה. שר הקליטה מנחל עמנו משא-ומתן על הבאת תלמידים מחו'ל למספר שנות לימוד בישיבת-הכותל. אנו לוכדים את אנשי חוץ בכך שאנו אומרים להם: תלמדו תורה בתוככי ירושלים אל מול הר-הבית.

הרב י. הדרי -

זוהי ההכנית שטרם אושרה ושאותה אנו מבקשים להגשים. בתכנית זו מסומן השטח של ישיבת פורת-יוסף והשטח של ישיבת-הכותל. (מצביע על השטח של אולם בית-המדרש) בגלל המבנה הטופוגרפי, מי שיעמוד בבית-המדרש יראה את חצר העזרה.

השר מ. קול: מה המרחק מבית-המדרש שלכם לבית-המדרש של פורת-יוסף?

הרב א. שרם: 3 מטרים.

הרב י. הדרי: המבנה נכנס פנימה..

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: הם יראו את הכותל בזכות הגובה.

הרב י. הדרי: ואם הרב שרם הציע אלטרנטיבות, אף אני ארשה לעצמי להשיא מספר עצות. אם ישיבת פורת-יוסף זקוקה למבנה נוסף לפנימיה, הרי היא יכולה להקימה בעיר העתיקה יותר פנימה. העיר העתיקה איננה רחבת ידיים. המכלול הזה ישמש נושא אחד, בעוד שהמבורים שאינם חלק אורגני של המפעל יכולים להיות בעיר העתיקה - ואפשר למצוא מקום למטרה זו. בדרך זו נוכל כולנו ליהנות. וכבר נאמר שירושלים לא נחלקה לשבטים, כי כל ישראל שותפים בה.

אנו מבקשים, גם בזכות היותנו ראשונים וגם בזכות העובדה שאיננו גוזלים, לאפשר לאנשים שלנו ללמוד במקום הזה עד שהם יעלו להר-הבית בראשו של משיח.

הא' א. דיאמנט: אני מכיר את ישיבות בני-עקיבא בכל רחבי הארץ. היה לי העונג להכיר את הרב שרם ברגע זה.

הוויכוח לא התנהל בין שתי ישיבות. כל צד היה לו קשר עם משרד ראש הממשלה. משרד ראש הממשלה היה זה שהקצה את השטח. הרב שרם דיבר גם על הצד הרגשי. הצד הרגשי במקרה דנן גובר על השכל, בפרט שמדובר בעיר הקודש ירושלים. בזמן היותי במשלט במלחמת ששת הימים

שמעתי ברדיו שהעיר העתיקה בידינו. מייד הרגשתי את עצמי שותף לעיר העתיקה כיהודי, שהרי לא ישבתי שם. במוחי צץ רעיון לבנות שם ישיבה. בנינו עשרים ישיבות ממירון במרום הגליל ועד באר-שבע בירת הנגב. זה היה הדבר הראשון שחשבתי עליו כאשר שמעתי את הבשורה.

בס' סיון השתחררתי ומייד למחרת היום, ב' סיון, כתבתי מכתב שעד היום לא קיבלתי תשובה עליו, אבל בכל-אופן נעשו מעשים בינתיים. באותו מכתב שלחתי ברכה לראש העיר ובקשה בצדה. עובדה היא שכל הצדדים מתווכחים אל מול הבית, ואין צורך לשכנע באותו מומנט חשוב של היותנו מול הר-הבית. אמנם הנקודה הרגשית היא העיקרית וקשה להסבירה, אבל יש להבין שכולנו רוצים להיות מול הר-הבית.

מר יהודה תמיר הסביר שהרצועה מול הכותל מיועדת למוסדות ציבור ולא לדירות פרטיות. משרד ראש הממשלה אמר איננו מציע מקום אחר אלא להקצות 20 מטרים מול הכותל במקום הזה. השקענו בעניין כבר 300 אלף לירות. אנו הייתי ראשונים במקום הזה. חברים שלנו, חברי ישיבות בני-עקיבא, גרים ולומדים כאן מח' באב. הם נמצאים כאן עשרים-וארבע שעות ביממה. לא נוכל להגיד לאלה: מכאן ואילך לא תהיה מול הכותל. השאיפה להיות מול הכותל היתה נחלתם של כל אלה שרצו ללמוד בישיבת-הכותל. יווצר מצב אבסורדי, שהכל יהיו מול הכותל פרט לישיבת-הכותל. התווכחנו רבות עם הא' תמיר, שהופיע בשם הממשלה. הוויכוח לא היה קל. לא קיבלנו זאת על מגש-כסף.

גם אנו עומדים למעשה כאן כבר שנתיים, מהיום שנכנסנו לדיור זמני.

<u>הרב א. שרם:</u> אנו עומדים על כך ששים שנה.

<u>הרב י. הדרי:</u> לא רציתי להיכנס לצד העדתי, אבל חמישים אחוז מתלמידים שלנו הם בני עדות המזרח.

הרב א. שרם: אשר לתרשים - מסתבר אלינו ידיעה כאילו כב' נשיא המדינה, ראש הממשלה ל. אשכול ז'ל וראש העיר ירושלים מתכננים הקמת בית-כנסת עולמי על המגרש של ישיבת פורת-יוסף. הדבר פורסם בעתונות באנגליה. הרב ששון שאלני אם אמנם נכון הדבר, והשבתי לו שמתהלכות שמועות כאלה.

ראש העיר ט. קולק: לכב' הנשיא היה רעיון כזה.

הרב א. שרם: יתכן שהדבר נבע מכך שלא השמענו את קולנו - אמר הרב ששון. הוא ביקשני לזמן מסיבת עתונאים שבה הוא רוצה להודיע שאנו מקימים את ישיבת פורת-יוסף. כאשר ביקשתי לכנס את מסיבת העתונאים נאמר לי שאביא תרשים. הלכתי למר אמא מרקסון, מודד ידוע בירושלים, וביקשתי להכין לי תרשים. תשטח היה בידי הצבא, אבל הוא הסתנן לשטח ומדד. כאשר הוא הביא לי את התרשים, זעקתי חמס, כי המקום של לשכת ראש הישיבה וסגניו לא היה שם. עוזי נרקיס טען שאין להיכנס לשטח כדי לעשות שם מדידות. נסינו להשתמש בסולם גבוה של מכבי-אש למטרה זו.

וכי אני אגיש תרשים רשמי שלא כלולאא בו לשכת ראש הישיבה וסגניו? הא' מרקסון לא מדד זאת, ומשום כך אני מבקש לפסול את התרשים.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון:

הפרוצידורה תהיה כזו: את הדיון והבדיקה נעשה בינינו לבין עצמנו בלי נוכחות הצדדים. חשוב שהיום לא תישאר בעיה שלא נבהיר לעצמנו. אני מציע שנצא לסיור בשטח.

השר א. ששון: שאלתי את הרב שרם אם יש רישום בטאבו, כי יש שמועה כאילו אין רישום כזה.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון:
איש איננו מכחיש את זיקתם למקום.

הרב י. הדרי: האם יש לכם מסמכים משפטיים?

הרב א. שרם: אני אביא את המסמכים.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון:
הסיור בשטח יבהיר לנו נקודות רבות.

ח ח ל ט ה: לאחר סיור בשטח תוחלט להמשיך את הדיון
בישיבה הבאה של הוועדה.

- - - - - - - - - - - - - -

מזכירות הממשלה

ס ו ד י

פ ר ו ט ו ק ו ל
ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
כ"ח בתמוז תשכ"ט - 14.7.69

נכחו השרים: י. אלון - יו"ר, מ. בגין, מ. בנטוב, ח. גבתי, ז. ורהפטיג, ח.מ. שפירא, א. שטון.

נעדרו השרים: א. אבן, י. גלילי, פ. ספיר, מ. קול, י.ש. שפירא (חולה), ז. שרף.

א. אגמון - משרד האוצר
מ. בנבנישתי - עירית ירושלים
ש. הלל - משרד החוץ
א. סלע - לשכת השר פ. ספיר
א. צפריר - משרד ראש הממשלה
ש. קולק - ראש עירית ירושלים
מ. שטון - לשכת ראש הממשלה
י. תמיר - משרד ראש הממשלה

מ. ניר - מזכיר הועדה

א. <u>תביעות בית הכנסת "פורת יוסף" וישיבת הכותל</u>

סגן ראש הממשלה פותח.

מ ח ל י ט י ם כי סגן ראש הממשלה ימנה ועדת אדריכלים, אשר תבדוק את כל האפשרויות, כולל ההצעות אשר הושמעו בעת הדיון, במגמה להציע פתרון נאות לתביעות ישיבת "פורת יוסף" וישיבת הכותל.

המלצות ועדת האדריכלים יובאו לדיון ולאישור ועדת השרים העליונה לענין ירושלים.

ב. <u>סקירה על המצב במזרח ירושלים</u>

ראש עירית ירושלים ומר מ. שטון סוקרים את המצב במזרח ירושלים.

המשך הדיון נדחה.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ת

ס ו ד י

פ ר ו ט ו ק ו ל
ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
כ"ח בתמוז תשכ"ט - 14.7.69

נכחו השרים: י. אלון - יו"ר, מ. בגין, מ. בנטוב, ח. גבתי, ז. ורהפטיג, ח.מ. שפירא, א. ששון.

נעדרו השרים: א. אבן, י. גלילי, פ. ספיר, מ. קול, י.ש. שפירא (חולה), ז. שרף.

א. אגמון	- משרד האוצר
מ. בנבנישתי	- עירית ירושלים
ש. הלל	- משרד החוץ
א. סלע	- לשכת השר פ. ספיר
א. צפריר	- משרד ראש הממשלה
ש. קולק	- ראש עירית ירושלים
מ. שחורי	- לשכת ראש הממשלה
י. תמיר	- משרד ראש הממשלה

מ. גיר - מזכיר הועדה

רשמה: מ. סרלו

א. <u>תביעות בית הכנסת "פורת יוסף" וישיבת הכותל.</u>

<u>היו"ר סגן ראש הממשלה ושר לקליטת עליה י. אלון:</u> אני מתכבד לפתוח את ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים.

בישיבה הקודמת בשבוע שעבר, שמענו בפירוט יתר את דעת שני הצדדים. ביקרנו בשטח ולמדנו את התנאים במקום. הפעם הדיון נערך שלא בנוכחות הצדדים. אני מבקש מכל הנוכחים כאן, בעיקר לא-חברי הממשלה, העוזרים והיועצים, שכל מה שייאמר כאן ומי יהיה בעד הצעה זו או אחרת, לא יודלף החוצה. הנושא הוא רגיש מאד, לא הייתי רוצה עוד חומר בעיתונות. אני אודה אם על הישיבה הזאת לא ידווח כל חומר נוסף.

אני רוצה לנסות להציע הצעה שתשמש בסיס לדיון.

אני מניח שהכל זוכרים את המבנה הטופוגרפי ואת היקף השטח הנדון. אין עוררין על זכויותיה של "פורת יוסף" מבחינה הסטורית, מבחינת הותק, מבחינת הזיקה. ממזרח לבית הכנסת מתוכנן השטח על מגרש שקוראים לו "המגרש הצלבני". היום השטח שם ריק והוא חוצץ בין התחום שנקבע ל"פורת יוסף" לבין המבנה הערבי. מבחינה טופוגרפית זה גובל אפילו בגב בית הכנסת, הם לא יכולים לשאת זאת - ואני חושב שלא בלי צדק - שמבנה יעיב על חבנין המרכזי שלהם. הבעיה השניה שהם הציגו זה המחסור בשטח להקמת מעונות לתלמידים. מי שזוכר את חדגם, אני מזכיר לכם, שהבעיה של יש יבת הכותל היא גם כן הבעיה לגיטימית : שבאיזה שהוא מקום בישיבה שלהם, רחבת הכותל והר הבית יהיו לנגד עיניהם. אני חושב זאת לטבעי לישיבה, לישיבה הראשונה בטשורת העיר העתיקה, זו בודאי הבעיה לגיטימית.

עשיתי עוד סיור בשטח כדי ללמוד אותו באופן אינטימי. המחשבות שלי הן לנסות לתת תשובה לשתי הבעיות גם יחד.

אני מציע שהמגרש הצלבני לא ייבנה, לא ייפסר לישיבת הכותל לצורך בניה, אלא הוא ישאר מגרש ריק שמתוך התיעצות עם העיריה, עם רשות העתיקות, יעשו מזה גינה או דבר אחר, באופן שייווצר מרחב נאוגרפי באורך של 20 מ' בין הקיר המזרחי של בית הכנסת של "פורת יוסף" לבין המבנה הראשון של ישיבת הכותל. שם לא יקימו שם את המעונות של המורים כי גם מעון של מורים מעיב על יופיו של בית הכנסת; זה יהיה מגרש ריק שלא ייפסר לבעלות ישיבת הכותל ויתוכנן באתר נאה ויתן מרווח.

הבניה של ישיבת הכותל תתחיל מעבר למגרש הצלבנים ומבחינת הטופוגרפיה, גם משם נראה הכותל במלוא הדרו.

כדי לפתור את בעית הצפיפות הקיימת לגבי בניית חדרי מגורים לתלמידי ישיבת "פורת יוסף", אני מציע שניקח את הבנין הערבי הזה שאנחנו נמנת . הבנין בנוי בשדת טלבן ארוך אבל לא ישר, יש בו שני קוים אלכסוניים שנפגשים באיזו נקודה באמצע. שני הבנינים מתחברים ויוצרים פינת. אני מציע שחפינה הזאת תהיה הגבול לבין "פורת יוסף" לבין ישיבת הכותל. המבנה הערבי המפונה ייפסר לישיבת הכותל, המבנה הערבי הדרומי ייפסר לישיבת פורת יוסף. זה נותן ל"פורת יוסף" הרחקת המבנה הראשון של ישיבת הכותל מבית הכנסת שלהם, ונותן להם מקום לצרכי שיכון תלמידים. במקום התחיכת שאנחנו נוטלים מהתכנית המקורית מישיבת הכותל, אפשר לתת להם בעומק יותר לתוך העיר העתיקה, בהמשך של הבנין המתוכנן. שם אין לנו עוד התחייבויות.

מה שיחסר לישיבת הכותל כדי לשכן את תלמידיה, אפשר לפצות אותה בחלק אחר. אני חושב ששתי הישיבות תבואנה, פחות או יותר, על סיפוקן.

<u>השר מ. בגין:</u> לא אשמיע שום דבר כדי למצוא חן בעיני אחד מהצדדים.

אני אתחיל בנקיטת התביעות.

אנחנו מה עומדים בפני מקרה קלאסי של צדק לשני הצדדים. ישיבת "פורת יוסף" טוענת בצדק: אנחנו רוצים לשוב אל המקום בו היינו, ממנו גורשנו, ועליו גם נתנו את נפשותינו; וצריך לאפשר להם את השיבה הזאת.

הישיבה של בני עקיבא, הקרואה: ישיבת הכותל, אין לה זכות מוקנית כאן, אלא זכות אחרת. הצעירים האלה נכנסו מיד לאחר שחרור העיר העתיקה וגרו בתנאים קשים. עכשיו הם רוצים לפתח את המבנה התורני שלהם.

באשר למצפה על הר הבית, יש לאלה ואף לאלה, כי הבית היום גבוה וממנו אפשר לצפות אל הר הבית.

מאז ביקרנו במקום, שקלתי את הדבר והגעתי למסקנה שיש לנו פתרון אחד שייעשה צדק עם שתי התביעות ולא נפגע באף אחד משני המוסדות התורניים.

הצעתי היא שלא נסמל בהקמת מבנה על יד מבנה, שלא יעשה דבר, שתהיה בו סידה של צדק ע"י קפוח חדדי מסוים. אני מציע שהפעם נקריב את הקרבן הציבור. העניין הוא רגיש מאד. אנחנו צריכים למנוע כל התחרפה של הסכסוך, וביחוד שלשני הצדדים יש טענות צודקות.

ראינו שם שמה מטרים שעליו עומדים להקים למה שקרא הרב שרם "קומג'ים". אני מציע לוותר על התכנית של הקומג'ים ואת השטח הזה למסור לישיבת הכותל, ואת כל שאר השטח להעמיד לרשות ישיבת "פורת יוסף", עם בית ערבי ועם המצפה. יקימו בניין ויגביהו אותו, ואפשר להתגבר על הענין של מצפה הכותל. לרשות ישיבת הכותל יהיה שטח יחד ואת הבעיה של המצפה יפתרו, יגביהו את השטח. אפשר להתייעץ עם האדריכלים. אני סובר שזה ניתן להעשות. ואילו לישיבת "פורת יוסף" לא תהיינה כל טענות.

חשבתי גם על "משגב לדך" כי גם זה היה נראה לי כפתרון, אבל זה יכניס אותנו לסכסוך חדש. מתוך כל השיקולים הגעתי למסקנה זו.

אני מכין שחשבב לתקים בתים בשכיל 16 משפחות, אבל אנחנו נתקלים כאן בסכסוך מיוחד במינו. אם לא נפתור אותו, הוא יאכל אותנו שנים, אם לא למעלה מזה. כל אחד יבוא במענות שלו.

הפתרון, לדעתי, הפעם הוא קיצוני.
הציבור מוותר.שם היו צריכים לגור יחידים. אני משער לעצמי שזה היה דבר יפה מאד בשכל העיר העתיקה, כל זה סוב ויפה, אבל כועדה מטעם הממשלה אנחנו נתקלים בסכסוך כזה, עם כל התרישת שיש בו, עם השענות הצודקות הסותרות אחת את השנייה, ועלינו למצוא מוצא, אם מותר לומר , לא על חשבון זה ולא על חשבון זה, אם ישנו פתרון אחר. לדעתי פתרון אחר קיים. לא יגורו שם 16 משפחות. ניתן להם מקום אחר בעיר העתיקה. נפתור את הבעיה של מיקומם וגם את המצפה על הר הבית.

אני מבקש להעלות כבסיס לדיון גם את הצעתי זו.

<u>מר י. תמיר:</u> בדקנו את כל השפה ממשגב לדך ועד מעבר לקו הירידה אל הכותל. עשינו חתכים מהצד הקיצוני של משגב לדך, שהוא גבול מהשפה המיועד לקוסג'ים. אם משגב לדך נמצא 758 מ' מעל פני הים ורחבת הכותל כאן (מצביע על תרשים), וכאן בית הכנסת של "פורת יוסף" . ברור שלא מהקוסג'ים ולא ממשגב לדך יראו את הכותל. אני מדבר על השפה שמשער המוגרבים צפונה. אם רוצים במשגב לדך להגיע למצב שיראו את הכותל, צריך להעלות את הרצפה בעוד 11 מטר, וכך נקבל מגדל בן 17 - 18 מ' ומבחינה ארכיטקטונית איש לא יסכים לזה. את הקוסג'ים צריך להעלות ב-6 מ' נוספים. השפה איננו מתאים, אפשר לראות את זה אם נעמוד בבית של סגן ראש הממשלה, שם רואים את זה, והוא נמצא בגובה של כמה מטרים מעל לשפה של הקוסג'ים. כאשר בית הכנסת איננו בנוי, אפשר לראות את זה גם היום ממשגב לדך, אבל ברגע שייבנה בית הכנסת של "פורת יוסף", לא יירא הכותל מכאן.

בחתך השני, לקחנו את רצפת המגרש הצלבני שנמצא בגובה של 7,58 , כדי שיוכלו לראות מבית המדרש אנחנו צריכים להעלות את הרצפה ב-3 מ' , למעשה אפשר להעלות רק ב-1,5 מ', כי מביטים מהחלון. ככל שנסוגים אחורה צריך להרים את הבנין.

אם להתייחס להצעת סגן ראש הממשלה,
אז רק בקשר למגרש, כי את המבנה אפשר לחלק, ע"י זה אפשר ליצור קשר
לעומק העיר העתיקה. הבעיה היחידה היא לגבי קו הראיה מבית המדרש.
אפשר להגביה עוד יותר את ישיבת הכותל או להנמיך במקצת את כמת
בית הכנסת "פורת יוסף".

(מראה צילום השטח שנעשה לפני 1948).
עכשיו "פורת יוסף" רוצים להגביה בחרבה את בית הכנסת מאשר היה קודם.
איננו מתנגדים לזה.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון: אפשר להגביה את ישיבת הכותל בלי
לשנות את המבנה הארכיטקטוני של הרובע?

מר י. תמיר: כן, אבל היא נמצאת יותר שמאלה.
לו בית הכנסת היה זז ב-5 מ', אפשר היה
להרחיק את ישיבת הכותל. במו"מ אתם זה לא נתן.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון: אם נזיז את בית המדרש של ישיבת הכותל
20 - 30 מ' מערבה כדי לא לבנות על הגג
של הצלבנים, אפשר לתת להם אפשרות לבנות בגובה מתאים שניתן להם מבט
על הכותל או לא?

מר י. תמיר: שכנראה זה אפשרי. אני חושש שועדת בנין
ערים לא תסכים לזה. אנחנו נצטרך להעלות
את זה כעוד 3 - 4 מ' ואנחנו כבר רואים שהבנין הזה גבוה מאד.

שר ם. בנטוב: בתור אלטרנטיבה, לא להעלות, אלא להזיז
את בית הכנסת החדש ב-5 מ' אחורה, אפשרי?

מר י. תמיר: זה יסתיר.
יש כאן בית מדרש של "תיי עולם" שמתחיל
להסריע מבחינת הראיה. אם נזיז בכמה מ' אולי נצליח למצוא זוית ראיה
מאד מצומצמת רק מהפינה של בית המדרש, תוך הגבהה של 1,5 - 2 מ'.
את העניין הזה אפשר לבדוק עוד. אני מציע את הדברים שבדקנו כבר.
הקושג'ים לא יפתרו את הבעיה.

השר ח.מ. שפירא: אינני צריך לבוא לכאן ולהביע את אהדתנו לשני המוסדות הללו. המצב התפתח כזה שאנחנו לא צריכים למחר, עלינו להיות זהירים שלא יראו את עצמם נפגעים, זו יכולה להיות בכייה לדורות. אלה שישבו שם יתו קרובים כל כך, יכולות להתפתח שם מריבות בין שני המוסדות הללו.

ביחס להצעת היו"ר, יש לשני המוסדות צפייה אל הכותל, אבל הם יראו יותר מדי אחד את השני וזה לא כל כך פשוט. כאשר יבואו לשם תיירים, כל אחד יראה את גדולתו ואת עושרו והדבר לא יהיה פשוט. זה לא דבר קל בשביל שני המוסדות כאחד.

לכן עלינו לחפש מוצא אשר ירחיק אותם אחד מהשני, וזה יהיה לטובת שניהם.

כאשר הועלתה ההצעה בקשר לקושג'ים, חשבתי גם אני שמותר להקריבם למען לבנות שם את ישיבת הכותל. אני רוצה לשאול: עכשיו, כאשר הכותל התרחב, איננו צריכים לראות את הכותל רק מאותה זווית שאנחנו מכירים מזמן. האם אפשר לראות מהקושג'ים את הכותל? אם כן, אני חושב שכדאי להקריב את הקושג'ים למטרה זו.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון: תמיד אומר שזה בלתי אפשרי.

השר ח.מ. שפירא: אני מתכוון לחלק הנוסף של הכותל, האם אפשר לראותו משם?

אנחנו מעוניינים שישבו בעיר העתיקה הרבה יהודים. אם יש למי שהוא צורך בוילה, אני מוכן לתת לו מקום על יד העיר העתיקה. בשבילנו חשוב שיהיו שם 300 בחורים בבנין ולא 8 משפחות בקושג'ים הללו.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון: אחרי שנברוק את זה, נוכל לרעת. לו הייתי לוקח את "משגב לדך" בשביל ישיבת הכותל, זה היה נראה לך כמתרון?

השר ח. מ. שפירא: אינני בעד התצעה שאותו בית ערבי יהיה משותף לשני המוסדות. לו הייתי חורסים את הבית הזה ומצרפים עוד שמת מאחורי הבית, ושם מקימים את הישיבה, אפשר לראות את הכותל משם, או לא?

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון: מהחלון בביתי היום רואים את הכותל, ברגע שיהיה בית המדרש "פורת יוסף" לא יראו משם את הכותל.

השר ח.מ. שפירא: לכן צריך לבדוק מחדש את ענין הקומבינים, אם יראו משם את הכותל.

השר א. שטרן: אני מבין את הרגישות של הענין. הפתרון הטוב ביותר היה אילו יכולנו לחפריד בין שתי הישיבות. אני מצטרף בענין זה לדברי שר הפנים, שאנחנו נחליט מה שנחליט, אבל הם ישבו שם יחד ותחיים לא יהיו קלים. השאלה היא אם אנחנו יכולים להפריד בין שני המקומות; לתת ל"פורת יוסף" מה שמגיע לה, מה שהיה לה; ולמצוא מקום אחר לישיבת הכותל. אני שואל: הבית בו יושב עכשיו מנהל הכותל, מדוע לא נתפוס אותו לישיבת הכותל? כל השטח הזה שייך לנו, נרחיב אותו, נעמיק אותו, יוכלו לקבל כל מה שדרוש להם. יתכן שיש בסביבה עוד מקומות. לעומק יש שמח מסמיק.

מר י. תמיר: זה ענין לשנתיים, צריך לפנות את הבתים הערביים.

השר א. שטרן: אינני מומחים כאלה שנוכל, על יסוד מפה זו או אחרת, לקבוע דברים בעצמנו. לכן ההצעה שלי היא שנמנה ועדת אדריכלים שתדאג לכך. היא תביא בחשבון את הצעת סגן ראש הממשלה ואת הצעת השר בגין וגם את הצעתי, ותבדוק את הענין ותציע לנו הצעה. אם אנחנו נחליט על יסוד מה שמגיש לנו ועדת האדריכלים, גם כלפי חוץ נהיה בסדר.

לועדה תזו תינתן הנחיה שצריך להכשית תצפית אל הכותל לשני המוסדות וגם מסמיק מקום.

השר י. ורהפטיג: ללא ספק שתי הישיבות בודקות. ישיבת "פורת יוסף" וגם ישיבת הכותל. במשך השנתיים האחרונות, היו אנשי ישיבת הכותל תיחידים שחיו שם בתנאים הכי קשים. הם התגלגלו מבית לבית ללא מים ושירותים. המספר שלהם הולך וגדל. עכשיו יש שם למעלה מ-60 איש, ולקראת השנה החדשה יהיו יותר מ-100. כולם חיילים משוחררים. חשוב שהם יהיו שם. אני גם אומר שזה צורך דחוף, ואין לחכות לשנתיים. יש תורמים ולא מתחילים מיד לבנות. לגבי ההצעות שהוצעו כאן, אינני חושב שועדת התכנון תאשר אותן. אני מציע שמה שנחליט, יהיה מאושר בועדת בנין ערים. יש לי נסיון מר , מחליטים בועדה אחת , וועדה

אחרת תופכת את ההחלטה על פיה. ההחלטה צריכה להיות מושלמת על מנת שיוכלו שתי הישיבות לגשת מיד לבניה. אם ישיבת הכותל לא תיגש מיד לבניה, יהיה זה גזק גדול ליישוב העיר העתיקה. אני מוכן לקבל כל הצעה, ובלבד שיהיה שמח מספיק ומרחב לכל אחת; שלכל אחת תהיה תצפית על הכותל ; ושיוחל בבניה מיד.

איבני מקבל את התנאי שצריך להעדיד בין הדבקים. איבני חושב שזה חכרחי. הם יכולים לחיות בשלום.

אני חושש שאם תתקבל הצעת השר עשון, ניכנס לקונפליקט, כי תמדובר ברב שמטונה ע"י תרבנות תראשית. את ישיבת הכותל כבר פעם גרעו משם, הם היו בבנין של הרבנות תראשית.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון: כל השרים רוצים לראות את שתי הישיבות מתפתחות ורואות את עצמן בלתי מקופחות שתהיה להן תצפית אל הכותל לאחות מאחת התוויתות שלהן. את הסיכוי הכרחי לישיבת "פורת יוסף" כבר קבענו, הם ניגשים לבניה. התביעה שלהם היא לתוספת. אני מציע לא לעכב את הבניה של "פורת יוסף" בגלל ועדת האדריכלים שנמנית.

השר א. עשון: אפשר לעכב, הם לא יראו בזה פגיעה בשום דבר. אפשר לחכות שבועיים שלושה.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון: אני חושש שהענין יקח כחודשיים. אני מציע לא לגעת ב"פורת יוסף".

המיקום של "פורת יוסף" נקבע , היא טוענת שצר לה המקום ודורשת תוספת. ישיבת הכותל לא דורשת ל"פורת יוסף" את חלקה. לכן אל נעכב את "פורת יוסף".

השר ש. בנשוב: יש לי תרושם שאם הם יקבלו מה שהם רוצים הם ישנו את התכנית המקום צר.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון : הם יקבלו את מחצית חבנין הערבי . המדובר בשיכונים לתלמידים ולא בבית כנסת.

מכיון שהשלטון הירדני סלל כביש אל שכונת המוגרבים שהיתה רחבת הכותל, הכביש הזה, סלול על אדמה שהיתה פעם ישיבת "פורת יוסף", ואז המקום שלהם מתחיל ברוחב של 3 - 4 מ' והולך ומתרחב. לא הייתי רוצה שהדבר הראשון היוצא מישיבה זו יהיה שמקפיאים את "פורת יוסף". אני מוכן להזמין את האיש ולברר את העניין אתו. אנחנו ניתן לאדריכלים הוראה שימצאו מקום לישיבת הכותל ול"פורת יוסף", ושלשניהם יהיה מצפה על הכותל. איננני יודע מדוע יש כאן סתירה. אם האדריכלים יבואו עם רעיון חדש, לגבי הצעת חשר בגין, או בקשר ל"משגב לדך", אנחנו כבר נסתדר אתם והם יקבלו פיצוי; בודאי שטוב. אם התכנית של השר שטון תתקבל, גם כן טוב.

הועדה מסמיכה אותי למנות ועדת של אדריכלים. נקבע לה זמן מינימלי ככל האפשר. יש לה חומר גלם. היא תלך לשטח ותבדוק את המקום?

מ ח ל י ט י ם: כי סגן ראש הממשלה ימנה ועדת אדריכלים, אשר תבדוק את כל האפשרויות, כולל ההצעות אשר הושמעו בעת הדיון, בכוונה להציע פתרון נאות לתביעות ישיבת "פורת יוסף" וישיבת הכותל.

הסלצות ועדת האדריכלים יובאו לדיון ולאישור ועדת השרים העליונה לענין ירושלים.

ב. <u>סקירה על המצב במזרח ירושלים.</u>

<u>מר ש. קולקו:</u> במשך שנתיים לא היה דיון רציני ביחסים ביננו ובין הערבים. איננני רוצה לתת כאן סקירה על דברים מעשיים - כפי שהיה כקשר להסתדרות וזכויות עובדי הממשלה - אלא דבר יסודי: לאן אנחנו רוצים, בדרך כלל, לכוון את היחסים ביננו ובין הערבים.

ברור שרובם ככולם ישארו כאן תרבה זמן. איננני מציע לצמצם את תוכיות על הנושא הזה. הנושא דחוף ביותר כי יש כמה דברים נואבים ביותר.

יש לנו בירושלים - כפי שקבענו את הגבולות - 65 - 70 אלף ערבים ורובם מרגישים את עצמם כירושלמים ותיקים בעלי זכויות. יש כאלה שמשפחותיהם גרו באותו בית במשך 800 שנה. ביקרנו אצל ערבים כאלה. הם מרגישים שזכויותיהם כאן

לא קטנות מזכויותינו, ואולי יותר מזכויותינו. מצבם - גם מבחינה פסיכולוגית וגם מבחינה עובדתית - הרבה יותר קשה מאשר מצבם של ערביי הגדה או ערביי ישראל. הם קיבלו את הרע משני הצדדים. בשכם ובג'נין הם יכולים לצפות עדיין לשינוי, יש שם שלטון צבאי והם מצפים שיום אחד זה ייפסק. נשארת להם עירית משלהם, עם ראש עיר שלהם, אם אחד הולך, בא אחר כמקומו. כאן ביטלנו את העירייה. אמנם הצענו להם להשתרף אבל הם לא קיבלו את זה. העובדה היא שאין להם עירית שלהם. שם נשארו ספרי הליפוד פרס להשפצות עליגו, ואילו כאן, שינו להם הכל. הם חיים משמועות ואינם יודעים מה ילד יום. הם אינם שותפים, גם לא בידיעה, על מה שאנחנו מתכוננים לעשות אתם. הם הופכים לאוביקטים של העשיה שלנו. כך הם רואים את זה.

מצד שני, הם לא השיגו את היתרונות של הערבים הישראליים היושבים בשפרעם ובנצרת. לערבים הללו החזרנו את כל הרכוש , ואילו לערביי ירושלים לא הובטח דבר, איש לא אמר להם שפעם יקבלו את רכושם בחזרה. להפך, הם עוברים על יד הרכוש שלהם יום יום, ויש כאלה הנמצאים במצוקה כלכלית , ואינם יכולים לקבל את רכושם. הם רוצים לשלוח את הבנים ללמוד באנגליה, ואין להם האמצעים לכך, למרות שהם רואים את רכושם, ואינם יכולים לקבלו בחזרה.

יחד עם זה, הדבקות לירושלים היתה גדולה. המשפחות הותיקות לא יצאו מירושלים. אם מצליחים להוציא מספר לא גדול של ערבים מירושלים, בשקט, תרי זה האספסוף, אנשים שבאו בשנים האחרונות, מבין הפליטים או מחברון, לא את האוכלוסיה הירושלמית. לא הפכנו אותם לערבים ישראליים, ואין להם הזכויות. לו ביום השחרור הייגו הופכים אותם לערבים ישראליים, יתכן שהיו מקבלים את זה. מכיון שלא עשינו זאת, הם נשארו תלויים בין שני עולמות ואינם שייכים לא לזה ולא לזה. זה מתבטא בהרבה דברים מעשיים קטנים. המסחר בין הגדה ובין ירדן הוא דל; המסחר בין ירושלים ובין ירדן הוא קטן ביותר.

אני רוצה לומר שהמצב של הרשיונות הורס לנו את היחסים עם כל העולם. זה גורם להתמרמרות שקשה לתארה. יש אנשים שאנחנו בקשרים אתם. איש כזה יכול לבקש רשיון עבור בנו שהגיע מלונדון לעמאן והוא רוצה לראותו, ומבקש לתת לו רשיון לבוא לירושלים. למרות זה שהאיש משתף אתנו פעולה, אי אפשר להשיג את הרשיון במשך שבועות, עד שהבן חוזר ללונדון ולא ראה את אביו. או: איש שאומר שאמו בעמאן חולה והוא מבקש רשיון לצאת לשם לראותה. עוברים שבועות, ובינתיים האב נפטרת והוא את אמו לא ראה.

אנשים עומדים מ-4 בבוקר כדי לקבל מספר לבקשת רשיון. עומדים שם אנשים כמה שעות, ולבסוף הם מוכרחים את הפתקא בלירה או שתיים. אינני נכנס לויכוח, אני רק רוצה להציג את המצב.

אני מוכן לתת עוד דוגמה כששת זה. הכנסיה הארמנית היא לוחמת ציונית. הם מסכנים את עצמם יום-יום, הם עושים אתנו תערוכה. הם הופיעו בטלויזיה ואמרו שעד היום לא יכלו לעשות את זה כי חששו לאוצרות שלהם, ועכשיו בפעם הראשונה הסכמנו לעשות זאת והם שמחים על שיתוף הפעולה אתנו. את זה רואים בחו"ל ויש לזה הד בעולם כולו. אותו אפטריארך רצה לקרוא לכומר שלו כעמאן, שלדעתו אמר משהו נגד ישראל שלא מצא חן בעיניו, ולנזוף בו. במשך 4 שבועות לא יכול היה להביא הנה את הכומר הזה. לו היה גר בחיפה או ברמללה, הממשל הצבאי היה נותן לו את הרשיון ללא כל קושי.

יתכן שזו מדיניות נכונה, ויתכן שלא, אבל על זה צריך להחליט.

יש עניין של שימוש בשפה הערבית. הם מקבלים עשרות ומאות הודעות בשפה העברית. הופיע ספר טלפונים והוא איננו מופיע בערבית. את ספר הטלפונים בעברית מקבלים חינם ובעד ספר הטלפונים באנגלית צריך לשלם 5 ל"י. היתה לזה סיבה טובה, לא רצו שכל ה"זיקים" והאחרים, יקראו רק באנגלית, והחליטו לספק להם ספרי טלפונים רק בעברית. אם תהיה בחירה, צריך לתת אותה לכל אזרחי המדינה, ולא רוצים שיהודים בחיפה ותל-אביב יבקשו את ספר הטלפונים באנגלית. הממשל בגדה הוציא ספר טלפונים בערבית. בכל המקומות יש ספר טלפונים בערבית, ובירושלים - אין.

יש יועצים למס הכנסה ואזרח יכול ללכת ליועץ בכל יום, וגם בשעות הערב, ולקבל עצה; רק במזרח ירושלים זה לא קיים. אבל ההודעה על מס הכנסה מופיעה בעברית. ויש דוגמאות נוספות.

יש גם אבסורד של העירית. קראנו בעתונות של עמאן שברודיו מוסקבה אמרו שממשיכים לדרוש מסים על בתים שפוצצו, ואם ישלמו בזמן, יקבלו הנחה... בדקנו את זה וזה היה נכון.

אינני רוצה להתווכח עם משרד זה או אחר, אני רק רוצה לתאר את הרגשתם ואת מצבם.

אנחנו מפסידים לאט לאט את כל הגוער
המתבגר. לאוניברסיטאות שלנו הם לא יכולים להתקבל; הם רגילים
ללכת לאוניברסיטאות הערביות, האחים והאחיות הלכו לשם. היתה
הצעה שניתן להם ללמוד - כפי שנותנים להבחן ל"לונדון מטריקולישן"
והם יבחנו אחרי הבחינה ללמוד בעמאן או במקום אחר. לענין הזה
היה עוד יתרון, כמה מאות מהם היו עובדים ורובם לא היו חוזרים.
משרד החינוך אסר על זה . מה קורה? שולחים אותם לאל-בירה
או לרמללה או לבתי ספר פרטיים, שם הם לומדים לפי ספר לימוד
של ירדן הזן מהשפעות עלינו, והם יוצאים לגמרי מהשפעתנו.

אף פעם לא היה דיון רציני על זה
בפורום יותר רחב חוץ ממשרד החינוך שלו יש עמדה מוצדקת או לא
מוצדקת.

יכולתי להמשיך בדברים נוספים דומים
לאלה.

הרגשתם הכי קשה היא בקשר להר הבית.
הם בטוחים שכל המעשים שלנו מכוונים לזה שנתפוס יום אחד את הר הבית.
פרופ' מזר חופר קצת, פה מפוצצים בית ופה תופסים את המחכמה,
ביום אחד רוצה מי שהוא לקנות דירה בשער השלשלת, והשמועות עוברות
שאנחנו רוצים להשתלט על הר הבית. הם חיים מהשמועות הללו.
בכל העניניםהאלה אין שום מדיניות מתואמת .

בגדה יש איזה שהוא תאום. יש ועדת
טנכ"לים וועדת השרים לא באה במקום זה, כי הם מטפלים בדברים
קטנטנים שרק חלק קטן מהם מביאים לועדת השרים.

כאשר העניינים מנוהלים ע"י הממשל
הצבאי, יש אפשרות פעם להשתמש בשוט כלפי איש מסוים אבל יחד
עם זה, יכול איש חשוב מאד להופיע בפני שר המשטרה ולבקש ממנו
לשחרר את אשתו, וזה נעשה או לא נעשה וכאשר אומרים לאותו איש
שיהיה חבר בועדה להערכת מסים, הוא מסרב לעשות זאת. אילו היו
אומרים לו: גותנים לך רשיון יבוא למחורה, משחררים את אשתך,
אבל עליך להיות חבר בועדה הזאת. היו קושרים בין הדברים.

אנחנו עומדים מול חזית קשה ביותר
ואיננו מתנהגים בהתאם.

מכל הדברים האלה נובעות כמה מסקנות
ואני מוכן להציע הצעות לגביהן, אבל זאת בישיבה הבאה.

מר מ. שון: אין לי מה להוסיף. אני רוצה רק להדגיש כמה נקודות מנקודת מבט של האינטרס כפי שאני רואה אותו, האינטרס המדיני, תוך הדגשת כמה דברים מעשיים.

לי ברור שבמשך השנתיים וחודש שאנחנו יושבים בירושלים העתיקה, התפתח תהליך שהוא מסוכן מאד מבחינת האינטרס הישראלי. לאחר השחרור, העיר היתה נלהבת. שתי האוכלוסיות שמחו על כי התפטרנו מהקירות שחצו ביניהן. לא היה ערבי אחד בירושלים אשר הציע להחזיר את הגדרות התיל. אמרו שהם חולקים עלינו באשר לפתרון המדיני, אבל כולם כאחד אמרו שהעיר תישאר מאוחדת ופתוחה. לפני כמה חודשים שמעתי גירסה שאומרת שהעיר תשאר פתוחה אבל לא מאוחדת. הם שוענים כי איגם יכולים לחיות אתנו. היום הדעה הרווחת בקרב מרבית האנשים, בין 70,000 התושבים, היא: שאין אפשרות של דו-קיום ביניהן וביניהם, באשר אנחנו מנשלים אותם ולאש עוגעים במה שהם רואים כזכויותיהם.

מבחינת האינטרס הישראלי אנחנו צריכים לעשות שני דברים במהירות: איכלוס העיר העתיקה ע"י יהודים, ואיחוד העיר למעשה. אנחנו עכשיו במצב של איחוד חד-סטרי. האינטרס שהערבי יהיה סרוגה הוא יותר ישראלי מאשר ערבי.

מר קולק דבר על הברים יום-יומיים שהם חשובים מאד. אני מניח שכך או אחרת הבעיות האלה - בסידה שנקבל התלסות - תפתרנה. אבל יש בעיות גם ארוכות-טווח שאני רוצה להזכירן בקצרה כרקע לדיון שיהיה בועדה.

הבחירות מתקרבות. אשור לנו ליצור מצב שאנחנו תבענו מהם להשתתף בבחירות העירוניות והם החרימו את הבחירות הללו. אינגנו צריכים לכפות עליהם דבר. ירצו להשתתף - בבקשה, לא ירצו להשתתף - אז לא. ברור לי שהם יחרימו את הבחירות. אני לא משלה את עצמי שאפילו אם לא נרוץ אחריהם הם לא יעשו אקס של החרמה, הם יעשו, אבל שהמצב יהיה יותר נוח לנו.

אין ספק שאינגנו יכולים בבת אחת להטיל עליהם את כל החובות הכלכליות, המסים וכל הדברים בבת אחת, וליצור אצלם מצב מדאיג מבחינה חומרית. יש צורך לשפל במצבם החומרי ביד רכה. ערביי ישראל לא השוו עד היום את השכר של הפועלים בנצרת עם שכרם של פועלים אצלנו. מה רוצים לעשות זאת בבת אחת.

הוא הדין לגבי מסים. יש ענפים שלטים שנגדעו מהעורף הכלכלי שלהם. אין תחליף. כל הקומפלקס הכלכלי - כולל מסים - מחייב דיון רציני. יש מספר ענפים שנהרסו לגמרי, למשל , ירושלים היתה מרכז של מכירת מכוניות של כל הגדה , כל זה לא קיים היום. אסור היום למשאית לעבור את גבולות המחוז. אם ירושלמי רוצה להביא סחורה מעמאן, הוא שוכר באל-בירה את הטכוניות, בעוד שמכוניות המשא בירושלים עומדת. כבר הגיעו אלפי בנים לכיקורי תקין ולירושלים לא הגיעו אלא מעטים. יש לזה הרבה סיבות.

אחרי שחרור העיר, זימן ראש הממשלה אליו את כל ראשי הדתות,ובכלל זה את ראשי הדתות המוסלמים, להודיע להם שלא נפגע בזכויות. אנחנו מקיימים את זה לגבי המוסדות הכנסייתיים הנוצרים בקפדנות, אנחנו איננו מקיימים ממשם קיו לגבי הזכויות המוסלמיות , ולא במקרה. יש זכויות מוסלמיות שהם נטלו מאתנו בזמנו.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון: פרט לאתרים יהודיים שהם גזלו מאתנו, במה אנחנו פוגעים בהם?

מר מ. עזון: אני מתאר מצב. איננו מתעלם מזה שיש חוסר שיתוף פעולה מצדם הגובע לפעמים מהוראות מעמאן, לפעמים משעמים פוליטיים וגם טעמים אישיים אבל המצב הזה איננו מחייב את התעלמות שלנו מהבעיה.

יש בעיה של המשפט האישי השרעי, איננו מכירים במחכמה השרעי להנחלת תוקף, אבל זת קיים. זו בעיה מסובכת. מלבד בעיית ההקדשים והמשפט השרעי, יש הרגשה למוסלמים שהגה, הקרקע נשמטת מתחת לרגליהם.

כאשר אנחנו ניגשים לבעיית 70,000 התושבים אני חושב שצריך לקחת בחשבון שהם ימשיכו לגור כאן. יוולדו יותר בנים מאשר יצאו ללמוד בחוץ. אנחנו חייבים למשך דרכים לשנות את האוכלוסיה הזאת ולנסות למחוק לה כמה בעיות, אפילו תוך כפיה, על מנת ליצור אצלם לאט לאט את האינטרס של חיים משותפים.

מר ש. קולק: אני חושש שמתוך רצון לקצר, אולי כמה דברים לא הטברתי די.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון: תקבלו רשות דיבור בישיבה הבאה. הנושא יהיה סעיף ראשון בישיבה הבאה.

ישיבה נעולה.

מזכירות הממשלה

פ ר ט י כ ל

של ישיבת הדירקטוריון של החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים בע"מ

ט"ו בסיון תשכ"ט – 1.6.69

נכחו הטרים : י. אלון, מ. בגין, ח. גבתי, ז.ורהפטיג, ח.מ.ספירא, א.שטון

נעדרו הטרים : א. אבן, י.אלמוגי, מ.בנטוב, פ.ספיר,מ.קול(בחו"ל) י.ש.שפירא, ז. שרף (בחו"ל)

י. שערי – סגן שר הפיתוח
מ. ארנון – מזכיר הממשלה
מ. ארונובסקי – מטרד המשפטים
מ.בנבנישתי – עיריית ירושלים
ש. הלל – מטרד החוץ
י. הרצוג – מטרד ראש הממשלה
א.ירמנס – מטרד האוצר
ע.טיון – מטרד האוצר
ש.קולק – ראש העיר, ירושלים
צ.רפיח – מטרד החוץ
מ.שטון – מטרד ראש הממשלה

מ. ניר – מזכירות הממשלה

הצעת תכנית להפעלת החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים בע"מ

מחליטים : א. לשנות את שם החברה כדלהלן: "החברה לשיקום הרובע היהודי ולפיתוח העיר העתיקה בירושלים בע"מ", ולתקן בהתאם את סעיף 2 ה' בהצעת תכנית להפעלת החברה.

ב. לתקן לאור האמור בסעיף א' את מטרות החברה כפי שפורטו בתזכיר ההתאחדות של החברה.

ג. בהתאם לסעיף 2א' בהצעת תכנית להפעלת החברה, למנות את מר משה אבניאלי לתפקיד מנהל החברה בתנאים כפי שסוכמו עם לשכת החברות הממשלתיות.

ד. להקים ועדת משנה המורכבת מהטרים: י.אלון, מ.בגין,ח.מ.ספירא, א. שטון אשר תפגש עם המועמד לתפקיד סגן מנהל החברה ותביא את המלצותיה למליאת ישיבת הדירקטוריון.

ה. לעניין סעיף 2ג' (עמ' 2) – כל אחת מועדות הדירקטוריון תמנה חליף שתהיה לו זכות חתימה שניה. יעמוד המאמץ בועדות לגוון עד כמה שאפשר את החליפים, בטים לב לעניין טיט לחברי הדירקטוריון בפעולות החברה.

ו. לאשר סעיפים 1-7 בהצעת תכנית להפעלת החברה בתיקונים הנ"ל.

ז. להטיל על מר י. שפיר להכין לקראת הישיבה הבאה של הדירקטוריון החברה טקירה על התוספות והתוספים שפונו מהרובע היהודי ואשר דנו בבקשה, להשתקע מחדש במקום וכן פירוט משכורתו של מנהל החברה.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ת

מזכירות הממשלה
פ ר ט י כ ל

ישיבת ועדת השרים העליונה לעניין ירושלים

ט"ו בסיון תשכ"ט - 1.6.69

נכחו השרים : י.אלון, מ.בגין, ח.גבתי, ז.ורהפטיג, ח.מ.שפירא, א. שטון

נעדרו השרים : א.אבן, י.אלמוגי, מ.בנטוב, פ.ספיר, מ.קול(בחו"ל) י.ש.שפירא, ז. שרף (בחו"ל)

י. שערי - סגן שר הפיתוח
מ. ארנון - מזכיר הממשלה
מ. ארונובסקי - משרד המשפטים
מ. בנבנישתי - עיריית ירושלים
ש. הלל - משרד החוץ
י. הרצוג - משרד ראש הממשלה
א.ירמנס - משרד האוצר
ע. פיון - משרד האוצר
ש. קולק - ראש העיר, ירושלים
צ.רפיח - משרד החוץ
מ.שטון - משרד אש הממשלה

פ. ניר - מזכירות הממשלה

בית הכנסת חורבת רבי יהודה החסיד

פרופ' ל.קאהן סוקר את תכניתו להקמת בית הכנסת חורבת רבי יהודה החסיד.

מחליטים: א. להבטיח את המשאבים הדרושים לביצוע התכנית אם תאושר ע"י ועדת השרים העליונה לעניין ירושלים.

ב. להסיר במזרח ירושלים בפרט לאורך המסלול הקשור בתכניתו של פרופסור ל.קאהן בפי שהוגשה לאישור ועדת השרים.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ת

רואה מ. 2.6.69

פ ר ט י כ ל

ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים

ס"ו בסיון תשכ"ט - 1.6.69

נכחו השרים: י. אלון, מ. בגין, ח. גבתי, ז. ורהפטיג, ח.מ. שפירא, א. שמון

נעדרו השרים: א. אבן, י. אלמוגי, פ. בנטוב, פ. ספיר, מ. קול(בחו"ל) י.ש. שפירא, ז. שרף (בחו"ל)

מ. ארגון - מזכירות הממשלה
מ. אתרוגנסקי - משרד המשפטים
מ. בנבנישתי - עירית ירושלים
ש. הלל - משרד החוץ
י. הרצוג - משרד ראש הממשלה
א. ירמנס - משרד האוצר
ש. קולק - ראש העיר, ירושלים
רוזן - משרד החוץ
צ. רפיח - משרד החוץ
מ. שמון - משרד ראש הממשלה
י. שערי - סגן שר העיתות
מ. גיר - מזכירות הממשלה

<u>בית הכנסת "חורבה" רבי יהודה החסיד</u>

<u>שר י. תמיר:</u> היתה החלטת ועדת השרים, כאשר הצגנו את התכנית לשיקום "החורבה" והמעבר אל הכותל, שנזמין את פרופ' קהן ונשמע ממנו פרטים. הוא בא לפני חמישה ימים והעברנו אליו את כל ההערות שהושמעו בועדה. נשמע ממנו על התכנית.

<u>היו"ר השר י. אלון:</u> (מציג את הועדה בפני פרופ' קהן) אנחנו רוצים לשמוע ממך הערות על שיקום החורבה והמעבר אל הכותל.

<u>פרופ' ל. קהן:</u> אני רוצה לציין את העבודה הנפלאה שנעשתה ברובע היהודי ולהגיד שכל הפרטים נלקחו בחשבון. בפעם הראשונה, כאשר באתי הנה, ראיתי רק מעט ורואים עכשיו כמה התפתח המקום ומה העבודה שהושקעה כאן.

ה"חורבה" צריכה להיות בנויה משני חלקים - מניני ותיבוני. נלקח בחשבון החום השורר שם, ותבית נבנה כך שלא יהיה בו חם מדי, נלקחו בחשבון הצדדים אליהם היא פונה. אני מציע להקים ישיבת מרכזית על יד הכותל ומאחורית הייתי מציע שתהיה גינה. בכלל, אני מעונין במסגרת לכל הרובע

יש בלבי מחשבות נוספות, אך אין ברורות לי די הצורך, ואני אביא אותן בשלב מאוחר יותר. אינני חושב שהמעבר אל הכותל צריך להיות בירידה אחת מסוכנת, הייתי רוצה לשבור את זה ע"י גינות קטנות ודברים אחרים, שאפשר לגוון בהם.

לפי התכנית, יהיה הגובה של התורבה בגובה שהיא היתה קיימת לפני כן. הישיבה צריכה להיות מקבילה לכותל. הייתי רוצה להכין מודל חדש כדי שהדבר יהיה מוחשי יותר.

היו"ר השר י. אלון: האם לא מוטב להחליף: את בית הכנסת לבנות על יד הכותל, ואת הישיבה במקום שנועד לבית כנסת?

פרופ' ל. קהן: אני מעדיף שלא. אני חושב שה"תורבה" מרכזת את הרובע היהודי. לכל הרובעים האחרים בעיר יש מסגרות מוגדרות, ואילו לרובע היהודי - אין. המרחק בין ה"תורבה" לבין כותל הוא 400 מ'. היתה הצעה להעביר את ארון הקודש למקום קרוב יותר, ורק בחגים כאשר באים מתפללים רבים, להעביר למבנה יותר גדול. אני חושב שהבנין המוצע הוא מרשים. אם אתה מעביר את זה למקום אחר, אינך יכול לקרוא לזה "תורבה". ה"תורבה" צריכה להבנות באותו מקום שהיתה בו קודם לכן.

השר ז. ורהפטיג: יש עדיין 13 מבנים בכיוון צפון החוסמים את הדרך, אבל אם נצליח להסיר את הבתים האלה, האם זה ישנה את התכנית?

פרופ' ל. קהן: לא. ככל שהכותל גבוה יותר, הרושם הכללי תולך ויקטן.

השר ס. בנין: צריך להעמיק בחפירות. עד עכשיו חשפו 15 מ'. אם החפירות ילכו ויעמיקו, איך זה ישתלב בתכניתך?

פרופ ל.קהן: זה לא ישנה את התכנית.

מר י. תמיר: אנחנו מסכימים למקום וגם לגודל של ה"חורבה", אפשר לאתר את המקום וזה לא יפריע לנו בהמשך עבודתנו.

היו"ר השר י. אלון: מה הגודל המיועד של ה"חורבה", כולל הסביבה של הגנים והכניסות?

מר י. תמיר: 40 x 40 הוא הבנין. הדברים האחרים אינם כל כך גדולים. אפשר להמשיך בעבודה שלנו ולהשאיר את המקום הזה.

השר ז. ורהפטיג: אפשר להמשיך בעבודות השיקום גם מבלי שתכנית ה"חורבה" תסתיים?

מר י. תמיר: כן. אפשר להמשיך בעבודה, גם בפתיחת הדרך לכותל המערבי.

פרופ' ל. קהן: המדרגות לא תהיינה בהמשך אחד, אלא מקצת מדרגות ומנוחה, ושוב מדרגות, וכו'.

היו"ר השר י. אלון: התחלנו לדון ב"חורבה" והגענו לקונצפציה רחבה יותר, על היחס בין המרכז הזה לבין הכותל. הצעת אפילו שכחנים אפשר להעביר את התורה מהכותל אל ה"חורבה", על זה איננו מחליטים, את זה יקבעו הרבנים. הצעת הקמת ישיבה. זה חדש בתכניתך?

פרופ' ל. קהן: כן.

אני מציע שהבנין שייבנה על יד הכותל יהיה אוניברסלי. אני הייתי שמח לו האוניברסיטה היתה מוכנה ללמד שם פיסיקה אפילו. אני מאד מעונין בצל במקום הזה, כי שם הוא חם מאד. במקום זה גם צריכה להיות גינה. לא איכפת לי איזה בנין מרכזי ייבנה כאן, אולם אני הייתי מציע שזו תהיה ישיבה לאומית מרכזית.

השר ז. ורהפטיג: היות וזה על יד הכותל, המרכז צריך להיות רוחני וכית הכנסת צריך להיות משולב לקונצפציה הזאת. האם אינך חושב שהחבדלים כגובה פונים?

פרופ' ל. קהן: לא.

הדרך אל הכותל צריכה להיות ברורה וצריך
למצוא אותה בנקל. אני חושב שמה שנעשה, הוא טוב.

היו"ר השר י. אלון: אינני צריכים להחליט היום מתי ואיך נבנה.
אפשר לתת הוראות לצוות השיקום לשמור על
הקרקע הדרושה. כרוכות בכך בעיות רבות, ביניהן בעיה כספית. בינתיים
אפשר להחליט על איתור המקום, ואת ההחלטה הסופית בקשר ל"תורבה" אפש ר
לדחות לישיבה אחרת של הועדה.

מר ש. קולק: האבנים ישנות והיו שייכות לכותל. הן יכולות
לשמש להשלמת קשת רובינסון. יש אולי מחשבות
נוספות שאינן שייכות לארכיטקטורה דוקא, יש אספקטים שונים. אולי
נבקש את מר תמיר להמציא לנו את כל האספקטים בשמחים השונים, ואז
אפשר יהיה להחליט. באופן כללי לא נוכל להחליט עד שנתקדם עם התכניות
האחרות. פרופ' מזר רוצה לשקם את כל העמק והמשיך בחפירות.
נתגלתה שם כנסייה הצלבנים. היו כאלה שהציעו להוציא אותה. אינני חושב
ש אפשר לעשות זאת, זה שייך להסטוריה של המקום ותקום צעקה גדולה אם
נרצה להוציא את זה משם. צריך לקחת בחשבון את כל הדברים.

השר ז. ורהפטיג: צריך לקחת בחשבון את התכנון הכללי. פרופ' מזר
אומר שזה יקח זמן רב עד שהוא יוכל לתת לנו
תכנית שלמה של החפירות. שאלתי מתי אפשר יהיה לפתוח את המקום לציבור
שיראה את החפירות וממצאיהן. הוא השיב לי שזה יקח זמן רב ושאינני
יכול לומר לי כמה שנים זה יקח.

השר מ. בגין: הוא מעונין להגיע ליסודות של מקדש שלמה.
עלינו להחליט על הגודל של ה"תורבה". דנו
על הרעיון של הקמת ה"תורבה" מחדש. לי היו ספקות בקשר לתכנית הגדולה
והצעתי אז לשקם את ה"תורבה" בגודלה הקודם. האם התכנית שהבאת בפנינו
היום שונה מהתכנית ששמענו עליה למני כחצי שנה?

מר ש. קולק: זה קצת יותר קטן, אבל זה נשאר גדול.

היו"ר השר י. אלון: אנחנו יכולים לסכם מכלי להחליט החלטה
סופית. נשאיר מקום הדרוש לפי התכנית
של פרופ' קהן. נכתוב לפרופ' קהן מכתב רשמי עם פירוש התכניות שלנו.

. קולק: צריך למצוא את הדרך לתיאום בין שר הדתות ושר התיר.

השר ז. ורהפטיג: לא כל כך קשה לשר התיר לבוא עמי בקשרים ולתאם.

תיו"ר השר י. אלון: תודה לפרופ' קהן על טבא הגה ועל הצעתו המרשימה. אנחנו נשמור על הקשר אתך ועוד תשמע מאתנו.

באופן פורמלי אפשר לסכם היום בהבסחת השטח הדרוש לתכנית . זה נותן לצוות תופש להמשיך בפעולה מבלי לחשוש שהם פוגעים בתכנית אם היא תתקבל.

סגן השר י. שרי: האם ועדת מוסחים איננה צריכה לחוות דעתה?

השר ס. בגין: אני מציע לערוך סיור בהזדמנות הקרובה ולראות מה שנעשה בעזרת ירושלים, ואחר-כך לקיים ישיבה ולקבוע מה צריך לעשות.

תיו"ר השר י. אלון: מסכים בהחלט. תודה לכולכם.

ה ח ל י ט י ם

א. להבטיח את השטחים הדרושים לביצוע התכנית אם תאושר ע"י ועדת השרים העליונה לענין ירושלים.

ב. לסייר בעזרת ירושלים בפרט לאורך המסלול הקשור בתכניתו של פרופסור ל. קאהן כפי שהוגשה לאישור ועדת השרים.

הישיבה נפתחה

פרוטוקול

של ישיבת הדירקטוריון של החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים בע"מ

מ"ו בסיון תשכ"ט - 1.6.69

נכחו השרים: י. אלון, מ. בגין, ח. גבתי, ז. ורהפטיג, ח.מ. שפירא, א. שרון

נעדרו השרים: א. אבן, י. אלמוגי, מ. בנשוב, מ. ספיר, מ. קול (בחו"ל) י.ש. שפירא, ז. שרף (בחו"ל)

מ. ארגון - מזכיר הממשלה
מ. אהרונוביסקי - משרד המשפטים
מ. בנבנישתי - עיריית ירושלים
ש. הלל - משרד התוץ
י. הרצוג - משרד ראש הממשלה
א. ירמנס - משרד האוצר
א. רוזן - משרד האוצר
מ. קולק - ראש העיר, ירושלים
צ. רפיח - משרד התוץ
מ. שרון - משרד ראש הממשלה
מ. גיר - מזכירות הממשלה
י. שערי - סגן שר הפיתוח
י. תמיר - משרד ראש הממשלה

הצעת תכנית להפעלת החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים בע"מ

היו"ר השר י. אלון: אני מתכבד לפתוח את הישיבת xx

השר א. שרון: אנחנו מתכבדים לברך אותך.

היו"ר השר י. אלון: תודה.

אבקש ממר תמיר להדריך אותנו בפרוצדורה המתחייבת מהיותנו מועצת מנהלים.

מר י. תמיר: כדי שהחברה תוכל לפעול באופן רשמי, הפצנו חוברת עם פרטים. הסעיפים הפורמליים הם: מינוי מנכ"ל; מינוי סגן מנכ"ל; הרשאה להתימות; הרשאה לפתיחת חשבון בבנק; אישור תותמת החברה; אישור חשבון ואישור יועץ משפטי. את אישור הדברים האלה, אנחנו מציעים בשם ועדת החליפים שמייצגת את כל השרים. אנחנו מבקשים איש ורכם כדי שועדת החליפים תוכל לפעול בשם הועדה הזאת, או לפי הנחיות ועדת השרים ולפי הנחיית כל שר לחליפו.

היות וועדת השרים התכנסה אתת לכמה חודשים, יש המון בעיות שוטפות, ותייגו מבקשים לייעות את כותח של ועדת החליפים לפעול.

השר מ. בגין: אמנם התמניתי, אבל יש לי הערות ביחס לשם של החברה. אם הדבר עדיין ניתן לתיקון, הייתי מציע שיבוי בשם לאמור: החברה לשיקום רובע היהודי ולפיתוח העיר העתיקה בירושלים. היה קיים רובע יהודי כשהיה שלטון נכרי זה או אחר בא"י. היום זה אינגו המצב. אפשר להבין שאנחנו משקמים את הרובע היהודי שנחרב. אם המדובר בפיתוח, אני משער שהכוונה היא לא רק להרחיב קצת את השכונה שנקראת "הרובע היהודי", אלא לפתח את העיר העתיקה. נראה לי שמלים שיקום ופיתוח החלות רק על הרובע היהודי, יש בזה מהמעשת המפעל.

תיו"ר השר י. אלון: אם היועץ המשפטי לא ימצא שזה מסובך, אני תומך בהצעה.

מר מ. אהרונוביטש: במידת ומדובר בפרוצדורה בשיבוי שם, אין קשיים. אבל עיקר תחום ההתעניינות של החברה הם במספר הדונמים שמתרכזים ברובע היהודי.

תיו"ר השר י. אלון: אנחנו צריכים להשאיר לעצמנו יד פתוחה. הרעיון נראה לי.

השר י. נבון: מסכנה לע' 10 . אם מחליטים לשנות את השם, זה מחייב גם לשפל בתקנון.

ה ח ל י ט י ם

לשנות את שם החברה כדלהלן: "החברה לשיקום הרובע היהודי ולפיתוח העיר בירושלים בע"מ, ולתקן בהתאם את סעיף 2ה' בהצעת תכנית להפעלת החברה.
לתקן לאור האמור בסעיף א' את מטרות החברה כפי שפורטו בתזכיר ההתאחדות של החברה.

מר י. תמיר: נתבקשתי להביא את שמות ועדת החליפים, והנה הם:

מ. שלמון - משרד החקלאות
הרב תורן - משרד הדתות
א. טלע - נציג השר מ. סמיר
ז. שר - משרד המשפטים
סגן ניצב רודין - משרד המשטרה
ד. רוזן - משרד הפנים
ד. אגמון - משרד הקליטה
ד. וילק - משרד התיירות
י. קדישאי - נציג השר מ. בגין
מ. בנבנישתי - עיריית ירושלים
א. פרידמן - משרד העבודה
מר פלד - משרד השיכון
ע. לביא - משרד האוצר
צ. רפיח - משרד התחון

מר י. תמיר: קבלתי את השמות מכל שר בכתב. אני מבקש את אישורכם.

היו"ר השר י. אלון: אני חושב שעלינו לכבד את המינוי האישי שכל שר נתן לעוזרו.

מ ח ל י ט י ם

לאשר ועדת החליפים לפי השמות שניתנו לעיל.

מר י. תמיר: מינוי מנכ"ל. תאיש הוצע ע"י ראש הממשלה המנוח ל. אשכול, אבל פורמלית אנחנו חייבים להביא את זה לאישור כאן. המועמד הוא משה אבניאלי.

היו"ר השר י. אלון: הגה הפרטים:

אבניאלי משה. תאריך לידה: 1929. ארץ לידה: צ'כיה
שנת עליה: 1945. בעל משפחה + 2.
1945 - 1948 - בית ספר חקלאי "בן שמן"
1948 - 1949 - חטיבת יפתח הגדוד השלישי, גרעין ב' תכשרת "ארז"
1949 - 1950 - תכשרת קבוצת כנרת
1950 - 1958 - חבר משק "ארז"
1954 - קורס רכזי משק של האיחוד במדרשה החקלאית
1955/6 - מרכז משק "ארז"
1958 - 1956 - גזבר ומרכז מפעלים כלכליים במועצה האזורית "שער הנגב"
1957 - 1956 - סמינר שנתי למשק וכלכלה, תוך כדי עבודה, בלימודי ערב.
1958 - 1962 - גזבר המועצה המקומית קרית גת
1962 - 1967 - מנהל חברת פיתוח קרית גת, וקצין פיתוח של המועצה
1969 - 1967 - קצין פיתוח במועצה
1969 - 1967 - לימודי כלכלה באוניברסיטת ערב בת"א (גמר שנה א' וחצי שנה ב')

אלה הפרטים הכתובים. אני מכיר אותו עוד מהיותו חייל. עכשיו הוא מועמד לחיות מנהל החברה לפיתוח ירושלים. פגשתי אותו כשהיה מנהל המפעלים האיזוריים בשער הנגב, ואחר-כך מנהל חברת הפיתוח קריית גת. הוא אדם בעל יכולת רבה ומרץ. אני חושב שהוא אדם לעניין.

השר ח.כ.שפירא: תולדות חייו עושים רושם רב של אדם היודע מה שת פיתוח ומה זה משק; אבל כאן מדובר בניהול העיר העתיקה. הייתי רוצה שתהיינה לו עוד מגולות של אדם שיעמוד בראש הפיתוח ליישוב העיר העתיקה. אני חושש מאד ממני סיבוכים בעיר העתיקה. אני חושב שלתפקיד כזה צריך למנות אדם שיש לו כל הסגולות, שיש לו גם עבר ציבורי, כדי שיוכל לעמוד על העניינים הציבוריים שם. מה שכתוב כאן, איגו מספיק כדי להיות ראש העיר העתיקה. לפי דעתי היה צריך לקיים מכרז למשרה זו כדי שנוכל לבדוק למי יש הסגולות המתאימות ביותר. איגני חושב שאם הוא עבד בקריית גת כאחראי על העניינים, הוא כבר כשיר לנהל את העיר העתיקה. האם אפשר לדעת מתי המשכורת של מנהל זה?

מר י. תמיר: דרגה י"ש

היו"ר השר י. אלון: שתי אינפורמציות חשובות לקביעת עמדת השרים.

יש לי צלום ממכתבו של ראש הממשלה המנוח ל. אשכול, בו הוא כותב לתמיר שהוא רואה באבנ'יאלי את המועמד לתפקיד מנהל החברה לשיקום ופיתוח. המכתב נושא את התאריך של 10 בפברואר, כ"ב בשבט. הענין לא סוכם פורמלית כי החברה לא קמה.

אני רוצה להבהיר. מר תמיר איננו מסתלק מתפקידו כמרכז ראשי מפעם ועדת השרים. אנחנו ממנים רק מנהל לחברה, לא לעיר העתיקה. איננו ממנים אדם לנהל את העיר העתיקה אלא את החברה. לחברה יש אספקטים חוקיים, כלכליים. כל הדברים האחרים ישארו בידי ידידנו הותיק יהודה תמיר.

השר ז. ורהפטיג: אני רואה במומר שהמשכורת היא 30,000 ל"י. הבעיה של ירושלים היא קומפלקס גדול של בעיות מאד מורכבות. איגני מכיר את המנהל, אני רוצה לדבר על סעיף א' וב' גם יחד.

אני שואל אם כל הפרסונל ייבחר ע"י מינויים או ע"י מכרזים. אם יהיו מינויים, צריך לקחת בחשבון את כל הבעיות והאוכלוסיה שתשב בעיר העתיקה. המוסדות המעוניינים והלוחצים הם מוסדות תורה חרוצים לשוב לעיר העתיקה. יש גם חדשים. איננו יכולים לתת שם תנאי דיור כמו בגבעת המתר או בגבעת התחמושת או מקום אחר בירושלים. המקום קטן. גרים

בו גם הרבה לא-יהודים ואין אפשרות לחשוב על כך שנוציא אותם, משום שחלחץ על הדירות יבוא מאלה שרואים בעצם ישיבתם שם אקט דתי. צריך שיהיה מי שהוא שיוכל לדון עם כל הגורמים היושבים שם. אם יהיו שם מיבויים, צריך לקחת הכל בחשבון, לא צריך לעשות זאת לאש לאש וכל מיבוי לחוד. זה לא צריך להיות סתם מנגנון אלא אנשים עם יחס לבני. זה דבר חשוב מאד.

<u>השר א. שרון:</u> לאחר ששמענו את סגן ראש הממשלה ואת התסבורים אשמר תמיר נשאר בתפקידו ובמעמדו והוא ירכז את כל העניינים, והעניין הוא במיבוי מנהל לחברה שיש לה תקציב מסוים, אני חושב שאפשר לקבל את ההצעה. אני בטוח שהדברים שאמר שר הפנים, היה אומר גם אילו הדובר היה במיבויים בחודש פברואר. מכיון שאנחנו מפנים אותו עכשיו ולא בפברואר, ומכיון שזו צוואת ראש הממשלה המנוח שהכיר את האיש וראה בו את המועמד המתאים, הייתי מציע שנקבל את ההצעה ונאשר אותה. לדברי שר הדתות; יש לנו ועדה למקומות קדושים המרכזת את כל עניני העיר העתיקה, ושם אנחנו יכולים להתערב בדברים שייראו לנו. על כן אני מציע לאשר את ההצעה.

<u>היו"ר השר י. אלון:</u> תמדיניות של פעולתנו כרובע היהודי ובעיר העתיקה תיקבע בועדת השרים. אני מתכוון להעסיק את השרים בועדה זו כאחד הועדות המעילות בממשלה. יש לנו ועד מנהל שכולו מורכב מנציגי השרים המשתתפים בועדה זו. מנהל החברה צריך לבצע את ההוראות של מועצת המנהלים, הוא אפילו איננו חבר במועצת המנהלים. אני מציע לא לחשוד מראש ביהודים שאינם דתיים. עד היום נעשו פעולות שיקום יפות מאד בעיר העתיקה ורובם המכריע הוא בניינים דתיים. הכותרים העושים את המלאכה מגלים יחס יוצא מן הכלל, במידה שיש טענות, הן מופנות אלינו ולא לצוות המבצע. נצטרך לדון בדברים אלה. איננני מעלה על דעתי לעשר אנשים מבני שהם אינם שייכים למחנה מסוים. הפעולות שהם עשו, החל מרחבת הכותל, התפירות ליד הכותל, ושיקום הישיבות, כולן היו פעולות יפות.

<u>השר ח.מ. שפירא:</u> אני רציתי להסב תשומת לב מיוחדת שהמקום בו מדובר מחייב זהירות. הייתי רוצה שהמנהל הזה ידע גם למה הוא נכנס. אני בדרך כלל דוגל במכרזים. אני מוכן לקבל את ההצעה הזאת, אבל נלך לאש לאש ולא נקבע עכשיו כבר סגן וכו'. עלינו לדעת שהעניין מחייב זהירות.

- -

היו"ר השר י. אלון: האם יש התנגדות למינויו של משה אבניאלי כמנהל החברה?

א י ן .

מ ח ל י ש י ם

בהתאם לסעיף 2א' בהצעת תכנית להבעלת החברה, למנות את מר מ ש ה אבניאלי לתפקיד מנהל החברה בתנאים כפי שסוכמו עם לשכת החברות הממשלתיות.

היו"ר השר י. אלון: הרי הפרטים על דוד צפרוני...

השר ז. ורהפטיג: אני מציע לא למנות היום סגן.

השר ח.מ. שפירא: אני חושש ממגי התדרדרות. אני לא חושב שכל מי שעובד בחברה הזאת מוכרח להיות מנהל או סגן מנהל. אני גם כן לא הייתי רוצה שהכל יהיה הומוגני אצלנו. היות וההומוגניות שלנו איבנה נפלא כל כך, אני לא מוכן לקבל הצעות רוק מהאנשים הנמצאים שם. אפשר לקבל גם אנשים אחרים, עם הלך רוח אחר. כאן מוכרחים להיות כיוצגים גם אנשים אחרים וגם דעות אחרות. נאמר כאן שלמנהל אין כל השפעה, שיש ועדת שרים ומועצת מנהלים והם הקובעים. אני יודע שלפעמים המנהל משפיע יותר מאשר השר, היות והוא המבצע.

אני מצטרף להצעת השר ורהפטיג שלא למנות היום סגן למנהל, ולחפש דרך לגוון את העניין.

היו"ר השר י. אלון: אני מציע שנקיים היום דיון על הנושא ואת ההצבעה נקיים בישיבה הבאה, היות ושמו כבר הוזכר.

השר מ. בגין: לא אמרתי דבר על המנהל, איבני מכיר את האיש. ש תיקתי במקרה הראשון, מחייבת אותי לומר משהו במקרה השני.

זה לא דבר מקובל שאנשים המקבלים הכרעות כאלה אינם יודעים מיהו האיש. אני משתתף בועדה למינוי נציגים דיפלומטיים, שם מביאים לנו הצעה ומאשרים אותה. כאן אין המדובר בשירות דיפלומטי. שם אנחנו מקבלים תולדות חיים של האיש הקובעים את פעולות האיש בשירות הדיפלומטי.

לי אין מושג מיהו האיש. הייתי רוצה להתרשם מאישיותו. אני הייתי מציע, לאחר שקיבלנו את ההצעה הראשונה, שתיבחר ועדה מצומצמת שתקיים מגע עם האיש ותוכל לומר לנו מה

ההתרשמות שלה. אני מציע שלפני דיון והחלטה, תישקל ההצעה, לבחור בשנים-שלושה חברים שייפגשו עם האיש. באי ידיעה מוחלטת, קשה מאד להביע דעה.

היו"ר השר י. אלון: אני הכרתי אותו לראשונה כשהוא כבר היה בפעולה. הוא סגנו של תמיר בצוות. הוא עשה עבודה גדולה מאד. אנחנו כמועצת מנהלים צריכים לתת מעמד חוקי למצב קיים. במשך הזמן אפשר לפתח ולהרחיב ואפילו לשנות. איני מתנגד שנעשה זאת בישיבה הבאה. אני רוצה שתדעו במה המדובר.

דוד צפרוני נולד בשנת 1941 בכפר ויתקין.
מצב משפחתי - נשוי + 1. כתובת - שכון סן סימון 102/32 ירושלים.
גמר בי"ס יסודי בכפר ויתקין ובי"ס תיכון חדש בתל-אביב (שנתיים 1954 - 1956). בי"ס הקלאי - כדורי (3 שנים) - מוסמך להדרכה הקלאית (1956 - 1959). אוניברסיטה - אוניברסיטת ת"א 1965 - 1968. תוגים - לימודי עבודה (ב.א.) ארצות מתפתחות (ב.א.).
צ.ה.ל. - חיל שריון 1959 - 1962 - דרגת שחדור - סמל.
מקומות עבודה קודמים -
משרד התחון - מש"ב - מדרין לקבוצות סטודנטים אפריקאיות בבי"ס אורט נתניה 1962 - 1963.
אורט עולמי (ג'נבה) משרד התחון - שליח לפלשים (הדרכה חקלאית וטפול כללי בכפרי הפלשים 1963 - 1965.
מרכז קופ"ח - המחלקה לנתות עיסוקים וסוג תפקידים (עוזר למנהל המחלקה) 1965 - 1967.
מש רד ראש הממלשה - תיחידה לאיכלוס ירושלים - עוזר ראשי לענייני העיר העתיקה 1967 - 1968.
התברה לשיקום הרובע היהודי - מאפריל 1968.

אני חושב שהאיש מצוין והוא תוכית את עצמו. אבל על זה נדבר בישיבה הבאה. אני מציע להקים ועדה של 4 אנשים: השר בגין, השר ח.מ. שפירא, השר ששון ואני, ונדבר עם האיש.

מ ח ל י ט י ם

להקים ועדת משנה המורכבת מהשרים: י. אלון, מ. בגין, ח.מ. שפירא, א. ששון, אשר תפגש עם המועמד לתפקיד סגן מנהל החברה ותביא את המלצותיה למליאת ישיבת הדירקטוריון.

מר י. תמיר: צריך לייעות את כוחו של המנהל הכללי להתום על חוזים, על צ'קים. דרושות שתי חתימות, המנכ"ל ואחד החליפים. המנהל בוחר את החליף לפי הנושא. לא רציגו להפלות בין חליף לחליף לכן לא הצענו מספר מצומצם יותר של אנשים.

השר א. שטון: אני מציע שחליף - הכוונה תהיה לנציג משרד האוצר.

השר י. אלון: אנחנו רוצים לחלק את הועד המנהל לועדות משנה. רצוי שיימצא חליף בועדת המשנה שנוגעת לנושא שעליו צריך להתום.

ת ח ל י פ י ם

לענייין סעיף 12, כל אחד מועדות הדירקטוריון תמנה חליף שתהיה לו הזכות לחתימה שניה. יעשה המאמץ בועדות לגוון עד כמה שאפשר את החליפות בשים לב לענין שיש לחברי הדירקטוריון בפעולות החברה.

מר י. תמיר: עלינו לאשר פתיחת חשבון בבנק, ולהסליק על חשבון שהוסלק ע"י רשות החברה, המוצעים לכך הם: מר זלוטניק ומר מ. בן-זאב.

סגן השר י. שרעי: האם זה עבר את הפרוצדורה הנהוגה בקשר לחברות?

מר י. תמיר: כן.

התון הרשום הוא 5 מיליון ל"י להון נפרע משנה. בעוד שנה שוב מיליון ל"י הון נפרע, ובעוד שנתיים נשוב ונדון על זה.

הצענו חיסת עבודה שתחייבת 4 ועדות שכל אחד בהליפין יהיה מיוצג לפחות בועדה אחת. בחוברת קבענו את תקנון המעולה של כל ועדה. אנחנו מבקשים את האישור לשיטת העבודה שתשתף מקסימום חברים בעבודת יום-יום ממש. לפי התקנון אישור המועמד יהיה ע"י ועדה ולא ע"י המנהל. גם אישור התקציב נעשה ע"י ועדה ולא ע"י המנהל.

השר ש. גבתי: מה המספרים בסוגריים?

מר י. תמיר: משרד המשפטים ביקש להיות מיוצג בכל אחת מהועדות בתור משקיף, ולכן בזה מתבטא האיש הנוסף.

השר ח. גבתי: בועדת הכספים אני רואה 5 אנשים ובסוגרים מספר 4. מה זה?

מר י. תמיר: שר הדתות ביקש להוסיף את הרב תורן לשתי ועדות. אמרנו שכל נציג יכול להשתתף ביותר ועדות אם יציע את עצמו, ואנחנו נשמח לשתף אותו, בנתאי שהוא באמת ישתתף. אינני יכול להסביר את הסוגרים שעליהם שאל השר גבתי.

השר ח. גבתי: אני רוצה לחזור לזכות ההתיישבות. אני חושב שזכות ההתיישבות יש ל-14 אנשים, כחתימה נוספת. נראה לי שזה מבטא את הערך של החתימה הנוספת. לא תמיד החותם יהיה זה שקשור לענין, אלא מי שמוזמן למנהל כאיש ראשון. 14 איש זה יותר מדי. אני מציע להסיל על 3 - 4 אנשים, אבל לא על כל ה-14.

היו"ר השר י. אלון: אנחנו נקבע הנחיה לועד המנהל שבכל ועדה אחד יהיה מוסמך לחתום אבל שידאגו לייצוג מגוון למשרדים.

השר ח. מ. שפירא: בקשר להתקציב, הייתי מציע שיהיה פירוט יתר. אם כתוב למנהל 30,000, ויש לו הוצאות, זה אינני עושה רושם טוב בציבור שיגידו שמשלמים 30,000 ל"י למנהל. כל האנשים המשפלים בשטחים המוחזקים יבואו בטענות. אני מבקש פירוט יתר של התקציב כדי שהדברים יהיו מובנים.

השר ח. גבתי: גם לי נראים הדברים לא מובנים ואני מצטרף להצעת השר שפירא, שנקבל פירוט של התקציב.

מר י. תמיר: בקשר לעובדים, אני יכול להביא פירוט בישיבה הבאה כי זה ישנו.

החברה מתחלקת לשתי צורות, העסקת עובדים קבועים ועובדים לפי חוזים, לפי פרויקטים. בתוך החברה יש בסך הכל 5 עובדים, האחרים מופיעים תחת סעיף פרויקטים, שרשומים בתקציב של משרד השיכון, מינהל מקרקעי ישראל, ועוד.

אם יורשה לי להציע הצעה - הרי ועדת התקציב מוסמכת לדון על התקציב ולהביא הצעתה המפורשת לועדת השרים.

השר מ. גבתי: אני מסכים.

מר י. תמיר: הגענו להסכם עם מינהל מקרקעי ישראל. כל המקרקעין של הרובע עוברים לחברה. הם עוברים בהחכרה. החברה תוכרת את השטח ומחכירה לפי עקרונות המינהל. אלה עקרונות ההסכם שהוכן בין היועץ המשפטי של החברה והיועץ המשפטי של המינהל, ומובא לאישור כאן ובמועצת מקרקעי ישראל. החוזה הזה עבר את ועדת החליפים וקבלנו הערות מכל חברי ועדת החליפים.

ס ח ל י ס י ם

לאשר סעיפים 1-7 בהצעת תכנית להפעלת החברה בתיקונים הנ"ל.

השר ח.ס. שפירא: בסך הכל יש היום בעיר העתיקה פחות מ-100 אנשים. איננו יכולים להיות מרוצים מיישוב העיר העתיקה. במשך שנתיים פחות מ-100 איש? יש לי הרושם שאנחנו כאילו מחכים לאנשים שצריכים לבוא ולגרשה שלא כל אחד מוכן ללכת. מצד שני, אני יודע שישנם אנשים המוכנים ללכת, אבל לפי שעה, שערי העיר העתיקה סגורים ומסוגרים, ולא נותנים להם להכנס.

אני מציע שנקבל סקירה על הסוגים המיוחדים של כל המוסדות שרוצים ומוכנים להכנס ולא שנחזיק בשבילם שבו שצריך לחכות להם עד שיסכימו לבוא. אותו דבר ביחס למוסדות מסחר ותעשיה. שנדע מי בא בחשבון, מי הם אלה המוכנים לשוב לעיר העתיקה. בודאי יעמוד על סדר היום עניין התיצויים שתובעים מאתנו. יש כאלה המוכנים לחזור למקומותיהם וברצון יקבלו הצעות לדירה ולחנות. אם כי התקענו את השטח, אני חושב שיש להם זכות ראשונית לשבת באותה העיר שגורשו ממנה והם רוצים עכשיו לחזור אליה.

אני מבקש שמר תמיר ירצה למבינו על הענין הזה. באים אלינו אנשים בתביעות ואומרים: היתכן? אנחנו שגורשנו, לא נותנים לנו את הזכות לגור בעיר העתיקה?

מר יתמיר: אם יש פניות כאלה, אני מבקש להעביר אלינו כדי שאוכל לענות על כל התביעות.

Mr. A. Cole:

Mr. Speight:

Mr. T.G. Taylor:

Mr. Morris

מ ח ל י ט י ם

להטיל על מר י. תמיר להכין לקראת הישיבה הבאה של הדירקטוריון של החברה סקירה על המוסדות והתושבים שעובו מהרובע היהודי ואשר פנו בבקשה, להשתקע מחדש במקום וכן פירוט משכורתו של מנהל החברה.

הישיבה נגעלת

מזכירות הממשלה

סודי

פרוטוקול
ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים

כ"ד בסיון תשכ"ט – 10.6.69

נכחו השרים: י. אלון – יו"ר, מ. בגין, ח.מ. שפירא, א. שמון.

נעדרו השרים: א. אבן, מ. בנשוב, ח. גבתי (בחו"ל), ז. ורהפטיג, פ. ספיר, מ. קול, י.ש. שפירא, ז. שרף (בחו"ל).

א. אגמון – משרד האוצר
ד. אגמון – משרד לקליטת העליה
ד. אילון – מועצת פועלי ירושלים (בטעיף 1)
מ. בנבנישתי – עיריית ירושלים
י. ברק – משרד לקליטת העליה (בטעיף 1)
ש. הלל – משרד החוץ
ר. כהנא – משרד העבודה (בטעיף 1)
א. מלץ – לשכת השר פ. ספיר
א. צפריר – משרד ראש הממשלה
ש. קולק – ראש עיריית ירושלים
ניצב ש. רוזוליו – משטרת ישראל (בטעיף 1)
מ. שמגר – היועץ המשפטי לממשלה
מ. שמון – לשכת ראש הממשלה

פ. ניר – מזכיר הועדה

1. <u>משמעויות מהפעלת הצו להרחבת בתי המלון במזרח ירושלים</u>

סגן ראש הממשלה פותח.

מ ח ל י ט י ם :

א. להטיל על נציגי ההסתדרות והיועץ המדיני לראש הממשלה להמשיך במו"מ במגמה להגיע להסדר מבלי להיזקק לאמצעי כוח.

. / במסגרת

ס ו ד י

ב. במסגרת ההסדר, כאמור בסעיף א', לסייע להחזרת בנים-עקר הפועלים המפוטרים לעבודתם.

ג. לקבוע כי קו הרוצה להוציא צו המחייבם לחלקה המזרחי של ירושלים, יביאו, תחילה, לידיעת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים.

2. <u>תביעת פיצויים על חדישת בתי-חרושת למרצפות ופלסטיקה במזרח ירושלים</u>

היועץ המשפטי לממשלה פותח.

מ ח ל י ט י ם :

א. לשלם פיצויים לבעלי בתי-חרושת למרצפות ופלסטיקה ולבעלי ארבע חנויות אשר נהרסו ע"י כלטונות ישראל.

ב. ניהול מו"מ בענין תשלום הפיצויים יעשר לועדה בראשות מר צ. ברלו ובהשתתפות ה"ה מ. בנבנישתי, ע. סיון וא. שטרן.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ת

פ ר ט י כ ל

ישיבת ועדת השרים לענין ירושלים
כ"ד בסיון, תשכ"ט - 10.6.1969

נכחו השרים: יו"ר י. אלון, מ. בגין, ח.מ. שפירא, א. שרון

נעדרו השרים: א. אבן, מ. כנסוב, ח. נבתי (בחו"ל), ז. ורהפטיג, פ. ספיר, מ. קול, י.ש. שפירא, ז. שרף (בחו"ל)

א. אגמון	- משרד האוצר
ד. אגמון	- "
ד. איילון	- מועצת פועלי ירושלים
מ. בנבנישתי	- עיריית ירושלים
י. ברק	- משרד לקליטת עליה
ש. הלל	- משרד החוץ
ר. כהנא	- משרד העבודה
מ. ניר	- מזכירות הממשלה
א. סלע	- נציג השר פ. סעיר
א. צפריר	- משרד ראש הממשלה
מ. קולק	- ראש העיר ירושלים
ש. רוזוליו	- משטרת ישראל
ש. שטגר	- היועץ המשפטי לממשלה
מ. שרון	- משרד ראש הממשלה

רשמה: מ. סרלו

סדר היום: 1. השפעויות מהפעלת צו ההרחבה של ההסכם הקיבוצי בענף בתי המלון, על בתי המלון במזרח ירושלים.

2. תביעת פיצויים על הריסת בתי-חרושת לסרצמות ופלסטיקה במזרח ירושלים

היו"ר השר י. אלון: אני פותח את הישיבה.

1. השפעויות מהפעלת צו ההרחבה של ההסכם הקיבוצי בענף בתי המלון, על בתי המלון במזרח ירושלים.

היו"ר השר י. אלון: בפעיף ראשון נעסוק בנושא שהזמן גרמו. אנסה להציג אותו כדי לחסוך הסברים מפי המומחים שלנו.

אחד האמצעים בהם נקטנו מיד לאחר איחודה של ירושלים, היה גם להגדיל את הנוהלים הציבוריים והמקצועיים במזרח העיר, כפי שהם מקובלים, פחות או יותר, במדינת ישראל בכלל, ובמערב ירושלים בפיוחד. הסתדרות העובדים ומועצת הפועלים בירושלים נטלו על עצמם - במסגרת הזאת - לארגן את העובדים במזרח העיר, במסגרת מועצת פועלים, כמקובל בערים מעורבות אחרות, תוך תשומת לב ראשונית לבעיות המקצועיות. אני זוכר, בתקיפי הקודם כשר העבודה, עודדתי מאד את מועצת הפועלים ללכת בדרך זו. מועצת הפועלים השיגה השגים גדולים - גם כמותיים גם איכותיים - וזה הודות לצירוף נכון של מאמץ בלתי נלאה מצד אחד, וזהירות מירבית לא לכפות צעדים מהירים מדי, מצד שני. אבל עכשיו, מקץ שנתיים כמעט לאיחודה של העיר, אנחנו עומדים בפני בעיה שהיא אמנם בעיה חוקית ביסודה, אבל היא גם בעיה מדינית שעלולה להיות לה השלכה בטחונית. לכן מצאתי לנחוץ להביא אותה בפני הפורום הזה, שיש בו גם חברי ממשלה, גם ראש עיריה, גם אנשי הבטחון של העיר ובציר מועצת הפועלים. במה מדובר?

בשעתו נחתם הסכם עבודה בין עובדי בתי הארחה לבין ארגון המעסיקים המציג במערב ירושלים. במשך חודשים רבים ניסתה מועצת הפועלים להביא לידי חתימת הסכם דומה, ואפילו לא כל כך מדויק בדמיון שלו להסכם היהודי באותו ענף, גם במזרח העיר. היו קשיים. הקשיים נבעו משתי סיבות. אחת כלכלית - המעסיקים הערבים לא רצו ליטול על עצמם את התנאים המקובלים במערב העיר; התביעה השניה - מדינית - הם לא רצו להופיע כגורם שהכיר על מגזר הראשונה היתה העיקרית, אבל הטיעון השני היה גם מרשים כלפי הפועלים, מתוך תביעה לפטריוטיזם מצדם. לסדרות המאבק הזה, נמצאו פועלים ערבים רבים שנרשמו להסתדרות וביקשו את עזרתה. היו התנגשויות אחדות בעבר שנסתיימו באיזה פודוס וויונדי, העניין התנהל בעצלתיים, עד ששר העבודה החדש - לאחר התיעצות - הוציא צו הרחבה על הסכם עבודה. פירוש הצו הוא החלת פרטי ההסכם במערב ירושלים גם על מזרחה, וכל הסער אותו כאילו מפר חוק בנושא זה.

כאשר אותו חלק מהעובדים הערבים שמאורגן בהסתדרות, עמד על שלו במלון "גלורית", הוא פיטר את העובדים המאורגנים שעמדו על זכויותיהם, ונשאר עם העובדים הבלתי מאורגנים, חלקם תושבי מזרח ירושלים, חלקם מן השטחים המוחזקים.

ההסתדרות נטלה על עצמה את האחריות לקיומם של העובדים המפוטרים, והוגשה תביעה למסגה על גביית השכר במשרד העבודה, לגבות מהמעסיקים את מלוא השכר המגיע להם על פי צו התרחבה. אני מניח שזה רשרואקטיבית, מיום שצו ההרחבה נכנס לתוקף.

נוצר עימות בין בעל מלון "גלוריה" שנתמך, כנראה, ע"י יתר בעלי המלונות, מול קבוצת העובדים הזאת שעומדת, לפי שעה - אני מקווה שלא רק לפי שעה - על שלה.

מכאן, שאם ללכת לפי דקדוקי החוק עד הסוף, הענין לא יסתיים בגביית השכר, אלא שלפי החוק פירושו של דבר שכעצם אפשר לכפות על כל בתי המלון לשלם את השכר המקובל במערב ירושלים. אפשר להעלים עין, כמובן, במקרה זה, כיון שהנושא הגיע לערכאות מעין-שיפוטיות, הפך הענין להיות עקרוני ממדרגה ראשונה לא מן הצד הסוציאלי בלבד אלא יותר מהצד הפוליטי. אם תהיה נסיגה מצד ההסתדרות, לדעתי - וזו גם דעת המומחים שלנו, גם של מועצת הפועלים וגם של ההסתדרות ומשרד ראש הממשלה - פירושו של דבר: מהלומה גדולה להסתדרות ובצמון מדיני של אלה המסרבים לשתף פעולה עם מוסדות יהודיים. לכן הענין נעשה מאד רציני היום.

קיימתי התיעצות מוקדמת אליה הזמנתי את האנשים העוסקים בנושאים הערביים בהסתדרות והיועצים של משרד ראש הממשלה, והשלתי על החברים העוסקים במגעים מקצועיים עם הערבים, לנסות לברר עם בעלי המלונות הערביים, תחת חרב דמוקלס של תביעת השכר, אם לא בא בחשבון הסכם מסודר בין שני הצדדים באופן שיוכל גם לבטל את התביעה המשפטית וגם להכתיר את המצב הזה בנצחון חלקי. אתמול קבלתי ידיעה כאילו יש אפשרות להגיע להסדר עם בעלי המלון, שיהיה מוסכם בו כל מה שנחוץ להסכם עבודה, ובלבד שלא ייחתם. ובקשה שניתי בפיהם: היות וענף המלונאות במזרח העיר לא מפותח כמו במערב העיר, בלאו הכי אין הם יכולים לשלם את הסכומים המקובלים במערב העיר. אמרתי שאיננו יכולים לכפות על ההסתדרות מדיניות שכר שתהיה מתחת למדיניות השכר שפיתחנו במשך השנתיים האחרונות. לא איכפת לי אם ההסכם ישיג את התוצאות של מערב ירושלים לא בסכה אחת אלא בהדרגה.

אבקש את מר איילון להשלים את האינפורמציה או לתקן אותה אם טעיתי במשהו, ונפתח את הדיון.

מר ד. איילון: אני אשלים את האינפורמציה, כל מה שאמרת היה בסדר.

אנחנו מאגדים היום את מרבית העובדים השכירים במזרח ירושלים, כ-3800 עובדים, שיחד עם נשותיהם מהווים כ-5000 איש עם המשפחות. אנחנו נותנים להם שירותים שונים. קופ"ח נותנת שירותים שם ל-11,000 נפש, אולי הם מגזימים באלף, אבל לא הרבה פחות. אנחנו מקיימים פעילות של נוער עובד, פעולות תרבותיות וחברתיות בכל הסוגים.

המו"מ בעניין בתי המלון נמשך כשנה וחצי, תרבת זמן לפני מתן צו ההרחבה. צו ההרחבה צריך היה להכנס לתוקף ב-1.11.68. מאז ניהלנו אתם מו"מ להגדיל את זה באופן הדרגתי, ברור שאיננו רוצים להטיל את זה עליהם. נסינו להפגש אתם לפני העונה. הפגישה - מתוך סבלנות שלנו - נתקיימה רק בתחילת פברואר. הם הבטיחו תשובה לאחר בדיקה, תוך שבוע או 10 ימים, בחבגה ובהסכם ש תהיה העלאה, שהעניין יוסדר, אלא שפרק הזמן וכו' יעמוד במחלוקת. הם ניסו להתחמק מפגישה ש ניה, והיא התקיימה, בסופו של דבר, בסוף דצמבר. בפגישה זו, שהיתה המכרעת, הם הודיעו שהכל טוב ויפה, אבל יש להם ארגונים מקצועיים שלהם והם יתחמו על הסכם אתם, ושהם איגם מכירים בהסתדרות. אמרנו להם: היתכן? אנחנו יושבים אתכם שנה וחצי! בעיקר ישבתי עם מר אפימי, שהוא עצמו יו"ר הארגון שלהם בבתי המלון. אמרתי לו: עכשיו אתה מודיע לנו שמה שישבנו, לא ישבנו, ושההסתדרות איננה קיימת בשבילך? מובן שדבר כזה לא יכול להיות. אחרי חילופי דברים, אמר אחד מהם: אל ניתק את המגע, נשב עוד פעם, ועד אז הם יגמרו את הסבלא שלפיה הם מוכנים לשלם, הם יראו לנו את הסבלא, ואז נתוכח. בסופו של דבר, הם נסכעו מלשבת אתנו, ונסכעים עד היום הזה.

כתוצאה מכך, פנינו אל משרד העבודה, אל הסמונה על גביית השכר בתביעות משפטיות, וביקשנו מיטוש העניין באמצעות המשפט. תגובתם היתה: (א) פשוטי חלק מהעובדים. העובדים האחרים רצו להצטרף, אבל ביקשנו מהם לא להצטרף בשלב זה. בפידה שמי שהוא מצטרף אלינו, וחוא איננו חבר, אנחנו נושאים באחריות לגביו, איננו מסירים את האחריות.

הנסיון הקודם הראה לנו בכמה מקרים.

באחד מבתי המלון שגמרנו אתו בפשרה, זה היה לפ,
למעלה משנה.

בחברת אוטובוסים שלהם, קבלנו את כל התרישות שהצגנו.
הענין נעשה בהסכם בעל-פה. לא עמדנו על כך שייחתם הסכם בכתב.

מה נעשה ביניתיים? בזמן הירדנים היו כ-14 איגודים מקצועיים. הגדול ביניהם היה עובדי בתי המלון הקטנים. היו אפילו 80 - 100 איש , הם התפוררו כמעט לחלוטין. הם החיו את הארגונים שלהם והפכו את זה במקום לארגונים נפרדים, לארגון נג אחד עם שלש. זו היתה הזדמנות שלהם להראות שהם מקבלים תמיכת מחו"ל, אבל הם נתפכים עכשיו גם ע"י בעלי בתיהמלון , והפכו את כל הנושא הזה לנושא לאומי. לא יכולנו להשלים עם המצב, הם ניסו לשבור את חבריגו באיומים , כלחץ וגימוקים לאומניים. אני שמח שהם לא הצליחו , באף מקרה, עד היום, וגם במקרה הזה. ביניתיים העונה עברה, ומצב בתי המלון היום לא כפי שהיה לפני חודשיים. אבל זאת בעיה של אורך רוח נוסף.

מסרת שהיו מגעים אתמול. הדיווח שלי, לאחר ישיבה אצל הממונה על גביית השכר, הוא : הם לא הופיעו, הופיע עורך-הדין שלהם. הצעתו היא לא לשבת אתנו ביניתיים. הוא הציע שישב עם עורך-הדין שלנו ואנחנו - בבל יראה. עורך הדין שלהם הוא גבריאל רובינוף. אנחנו במצב מאד קשה. תגובתה של מועצת הפועלים או של ההסתדרות על פטורי עובדים, זה אמצעי השביתה עד להחזרתם. אנחנו קצת מודאגים. שביתה, משמעות הדבר משמרות, משמעות הדבר אשרות של קונסקס פיסי בתוך הציבור העברי . בכל אופן חשבנו שיש לזה משמעות מדינית, אולי. אם כי אנחנו בדעה שהענין הוא חמור,לאור הנימוקים היסודיים שלהם, ולא יכול להשאר על פישור זה. כל זה להקדמה.

<u>מר מ. שון:</u> אני רואה את פעולת ההסתדרות במזרח ירושלים כמבורכת. הגענו למספר כזה ובודאי אפשר להגיע למספרים גדולים יותר. כל זה בתנאי שנשכיל להמשיך בדרך נבונה שבה הלכנו במשך השנתיים האחרונות, מתוך דאגה כפולה: לשמור על הקיים ולא לקנות את עולמנו בבת אחת. מה גם בנקודות שהן מאד רגישות.

מצבם של כל בתי המלון הוא קטסטרופלי, פרט ל-3 - 4 בתי מלון גדולים. הדבר איננו נובע ממדיניות מכוונת של מי שהוא, אלא נוצר מצב אובייקטיבי, שמיד לאחר שחרור העיר היא נותקה ממקורות התיירות שלהם, כוויית, בהריין ועוד, והעביר את תקבוצות שבאות מעבר לים, אל הסוכן הראשי שהוא יהודי. כך שמצבם קשה. הם עוברים משבר. אין התחשבות של מוסדות כמו מסים וכו' במצבם זה, ותובעים מהם את מלוא הנטל.

בפידה ובאנו לידי התנגשות, הדבר נובע, קודם כל, ממצבם של בעלי בתי המלון שלא התקוממו ביום הראשון. אלא כאשר ההסתדרות, בשלב מסוים, דפקה על השולחן והתחילה ללחוץ יתר על המידה, הגענו לידי זה שמתחנו את החבל יותר מדי והגענו למצב של משבר, שלדעתי הוא מיותר. אם אנחנו רוצים להגיע, במשך הזמן, לאחדות העיר ולשובת הנאה לתושבי המקום, אז גם המועל האיש המשום ייהנה מזה וגם בעל המלון או בעל העסק הגדול, ולא יראה קטסטרופה בכניסתה של מדינת ישראל הסוציאליסטית, שבאה להרוס את לחמו, צריך ללכת בפקל נועם ובדרך ביניים למצוא את הדרך המתאימה. בשום שפה - בשפתים או בירושלים במיוחד - לא ביקשנו מערבי אף פעם הכרה בנו ובמה שאנחנו עושים. אנחנו באנו בזכות. אנחנו פועלים כפי שפועלים ואיננו מבקשים מהם להכיר בנו. זכותנו וקיומנו איננו תלוי בהכרתו או אי-הכרתו של בעל מלון זה או אחר. התנין תזה מחדד את הדבר ללא צורך. לא מהם נתפרנס הכרה. מבחינה בסחונית איננו צריכים לחפש מקורות חיכון נוספים ביניגו לבינם. די לנו בכח שיש. אני חושב שיש לשמור על העיקר. כאשר האנשים הללו אומרים שאינם מוכנים לשבת אתנו, אני רוצה להגדיר את המושג "אתנו". המושג "אתנו", כולל הרבה.

הם ישבו בכל הכבוד והנכונות להגיע להבנה עם יעקב כהן. הם אינם מוכנים לקבל הוראות מהמאדה שהוא נציג ההסתדרות הערבי. אני מבין מדוע הם אינם מוכנים לשבת עם האיש מהצד שלהם, כאשר הוא מופיע כנציג הצד השלישי.

העיקר בעיני שני דברים. אני דואה בחומרת רבה שני דברים. אם נגיע למצב בו הם יתבעו שההסתדרות לא תיכנס, לא נישמע להם, נלך עד הסוף.

יעקב כהן מודיע להם, שאנחנו מביעים את מצבכם
ה. י., אנחנו רוצים להתקדם לאט לאט לקראתכם, כאשר אתם מתקדמים
לאט לאט לקראתנו. זה מסכם מצדם של הצדדים.

דבר שני שמוסכם, שהם אומרים שלא יעשו שום דבר
נגד כניסת ההסתדרות.

דבר שלישי, הם מוכנים לבוא לקראתנו שתאופשר
כניסתנו וגם שהם לא יהיו חסרים, אבל שלא נתבע מהם יום-יום
לחתום על הצהיר שההסתדרות נכנסת ושהם מכירים בזה.

אל ייהפך הענין למאבק לאומי שלהם, וכפרס כאשר
אנחנו דוחפים את זה לקיצוניות ותביעת הכרות. במילא הענין נהפך
אצלם לענין לאומי. הם יודעים את ידה של המשטרה והשלטון. עלינו
להקל עליהם בהדרגה כדבר, תוך שמירה על העיקר. אני חושב שהתחיל
דו-שיח מאד מכובד ברמה גבוהה בין נציגי ההסתדרות וביניהם.
סיכמו שיהיה המשך למגע הזה ועל עקרונות. צריך לתת להם למצות
את האפשרות הזאת. לא הייתי רוצה להביא למשברים חמורים.
אי אפשר לקנות את עולמנו בבת אחת. יש לנו אינטרס שהפועלים
יהיו מרוצים ושבעלי בתי המלון יהיו מרוצים, וששניהם יהיו
מעונינים להיות ביחסים טובים אתנו.

<u>מר י. ברקן:</u> אני רוצה להעיר שהסכם בעל-פה לא יכול, מבחינה
חוקית, לשלול את התוקף של עו התרחבה. אם לא
יתבע אף אחד, במילא לא תתעורר הזכות לתבוע על פי צו ההרחבה,
אז תישמר האפשרות היחידה לצאת מצו ההרחבה ע"י הסכם קיבוצי, וזה
צריך להעשות בכתב וצריך להגיש אותו לאישור לשרד העבודה.

<u>היו"ר השר י. אלון:</u> אם יש הסכם קיבוצי בין בתי המלון בירושלים
אאאא אם מדובר בעיר אחת, זה מחייב כאילו
גם את הצד השני?

<u>מר י. ברקן:</u> רק את בעלי בתי המלון החברים בהתאחדות בעלי
בתי המלון בירושלים. הסכם קיבוצי כללי
שנחתם בין מועצת פועלי ירושלים לבין התאחדות בעלי בתי המלון,
מחייב רק את המעבידים שחברים בהתאחדות בעלי בתי המלון. ההסכם
הקיבוצי לא חל עליהם אלא צו ההרחבה חל עליהם.

בהסכם הקיבוצי כתוב אותו דבר שכתוב בצו ההרחבה. האפשרות לצאת מתוך צו ההרחבה היא רק ע"י התיימת הסכם קיבוצי. יש אפשרות תאורטית, לבטל את צו ההרחבה, אבל לא הייתי ממליץ על זה. זה מסובך.

<u>מר ש. קולקן:</u> אני תומך בעמדתו של מר מ. ששון. אני דוקא רואה בכל דבר מדיני. אני חושב שכניסת ההסתדרות זה דבר מדיני. כל דבר שם מדיני. בכל דבר שאנחנו חודרים אנחנו רואים אותו כדבר מדיני, זה מחייב אותנו לעשות פעולות של ההסתדרות לא כפי שאנחנו רואינו מלחמה על העבודה העברית או בעיות אחרות שעמדנו בפניהן, אלא בצורה אחרת. למדנו כבר ממצבים שהוצאנו חוקים ואחר-כך נסוגונו. למשל, ענין התחבורות. התלשנו על תאריך ושבלנו אותו. קודם הולכים ביד חזקה ואחר-כך נסוגים, וזה לא מקדם אותנו אלא רק מחזיר אותנו. הלכנו קצת יותר מדי מהר וזה לא חיזק את ההסתדרות וגם לא אותנו.

היו עוד דברים קטנים שאני רוצה להעיר עליהם. למשל, הופיע כרוז של ההסתדרות שאני חושב שהוא היה מנוסח בצורה כל כך חריפה, שלו הם היו כותבים כרוז כזה, הממשלה היתה מחליטה להוציא את האיש מעבר לגבול. אם לא מרשים להם לכתוב כרוזים כאלה, אני חושב שזה מחייב גם אותנו. זה לא מחזק אותנו וגם לא את ההסתדרות.

<u>השר א. ששון:</u> האם לא ברור שהמצב היום מעמיד את כל הענין של ההסתדרות במבחן? יש לנו שם 4500 עובדים הרשומים בהסתדרות, והמספר יכול לגדול. עצם העובדה ש-12 איש פוטרו, האם אי אפשר לראות בזה שההסתדרות לא הצליחה להגן עליהם? לי נראה שהתגאי הראשון היה צריך להיות החזרת 12 העובדים שפוטרו, ואחר-כך אפשר להתחיל בשיחות.

<u>מר ד. איילון:</u> אם האשימו את בחוסר סבלנות, אני חושב שאי אפשר להאשים אותי בזה. אם היתה לי סבלנות לחזר אחר הממשל עד שהם רצו להפגש, ואחר-כך לא נפגשו. הם שמעו את הרעיון שההסתדרות תיכנס לשטח הערבי והם התחלחלו. חלק מהם אני מכיר אישית. זה קצת גוזמה להאשים אותי שהלכנו קצת יותר מדי מהר. אנחנו מנהלים אתם בנושא זה מו"מ במשך שנה וחצי. ביקרנו בבתי המלון באופן נפרד. בעצמי הלכתי,

סיכמנו עם כל אחד ואחד לחוד שהוא נותן אור ירוק לעובדים שלו, ולא יפסר אותם משום שהם משתייכים להסתדרות. הבאנו בחשבון את הסיכון שאנחנו נוטלים על עצמנו בגלל הליכה אישית, שהעונה תעבור. אנחנו קצת מנוסים כעניין זה ויודעים מתי ואיפה ללחוץ. מובן שאם אנחנו לא לוחצים בזמן העונה, הלחץ הוא פחות אפקטיבי. למרות זאת, חכינו והמתנו עד לאותו רגע שהם אמרו שיש להם איגוד שלהם. מה משמעות הדבר שיש להם איגוד משלהם? עובדים אלפי אנשים במערב ירושלים שאנחנו מייצגים אותם. רק ביום ראשון ש עבר היה סכסוך בין פועל יהודי וערבי בקואופרטיב. חשבנו ששניהם שגו. האחד התגרה, זה היהודי; הערבי הרים יד, והפועלים היהודיים לא היו מוכנים להשלים עם חרמת יד. פעלנו, ואני מקווה שהעניין נגמר. אם מקבלים את הדרך שהם רוצים בה מחר הם ייצגו את הפועל הערבי במערב ירושלים. אין מניעה. אנחנו נכנסים כאן למים עמוקים מאד. זה דבר שיכול להיות לנו לרועץ מבחינה מדינית. אנחנו רוצים להשיג את המטרה ש לנו לאט לאט. כשהם אמרו לנו , אל נבתק מגע, לא אנחנו ניתקנו את המגע.

אם סר ס. ששון מאשים אותנו שהייגנו בחמזים מדי, הרי אני רוצה לומר שזה לא היה מבצע מחיר, זה לא היה: באתי, ראיתי וניצחתי. הם היבים לשבת עם הגורם ההסתדרותי המקומי. איגודי יודע מדוע מאשימים אותנו בחמזון. נדמה לי שהעיריה ש צריכה שם לגבות מסים, לא נמצעה מאיום של עיקול. כמה פעמים אתה יכול רק לעשות רושם? גם המעבידים נמצאים תחת לחץ וצריך לעזור להם כדי שהם ייצרו תמונת שהנה כפו עליהם. הם אמרו זאת בהזדמנות מסוימת. אני בשוח שם. קולק יודע שבנבנישתי ניסה לתווך על דעתנו. לא באופן פרטיזני , הוא דיווח לנו. יש גבול מסוים. הם אינם יכולים לצאת בהרגשה שהם פקחים מאתנו.

אני מבקש מהפורום הזה גם להתיר, לפי שצריך להתיר, לנקוט בכמה אמצעים, בהדרגה, אם יהיה צורך. צריך להבהיר להם את הענין. צריך להחזיר את העובדים , אחרת נצא מהרחוב הערבי, הם ישברו אותם, הם ישברו את כל ההסתדרות.

יכולנו להגיד שאנחנו עוסקים באיגוד מקצועי, ואם אתם רוצים, תתערבו. היוזמה להגיע לכאן היתה מצד חוגים הסתדרותיים.

המעבידים מנסים לשכור אותם. אנחנו מנעגו פרסומים
ל האפשר, אבל לא יכולנו למנוע לאחר שהם לא היו מוכנים לשבת
אתנו . אני חושב שצעדנו לא היה קיצוני. אני חושב שהם פרסמו
דברים הרבה יותר קיצוניים. אני רוצה שיהיה ברור: אנחנו חייבים
להצליח שם תוך שרק זמן סביר. אנחנו חייבים להסביר לעם
שהסקטיקה הזאת של השהייה היא מוגבלת בזמן. אפילו ל-10 שנים,
אבל שיהיה גבול. הפעם אנחנו חייבים לפעול ביתר מהירות.
צריך להגיד להם שהם תכניסו את עצמם לעסק כיש. אני לא מציע
שנעשה זאת בפסגרת הזאת התעם, ואני תומך ומדגיש; אני מבקש בכל
לשון של בקשה שאנחנו נתיר, למי שצריך להתיר לו, לנקוט בכמה
צעדים ולעזור לכמה יהודים בנידון .

<u>השר ח.ם. שמיראז</u> האם תוכל לפרט לנו את האמצעים בהם אתה מציע
לנקוט בהדרגה?

<u>השר מ. בגין:</u> אני נוסה לרות הדברים שאמר מר מ. שמון. יש
פרטים שאולי איגם ידועים לי. לדעתי, צריך
למנוע הקמת איגוד מקצועי מיוחד במזרח ירושלים, אבל לא בלחץ
גובר, משום שאנחנו עלולים - ע"י סכסוך כזה - להכנס למרה רגיגית
מאד עם העולם. אם קבוצת עובדים ערביים תרצה להודיע לועידת
האיגודים המקצועיים של הארצות החפשיות שהיא הקימה איגוד מקצועי
על רקע של השתייכות ללאום, ומונעים ממנה את זה, אנחנו נעמוד
במצב מאד חמור. יש זכות לפועלים להתארגן. הם יגידו שזאת
פעולת כפייה כלפי בני לאום אחר, והם יכולים לפרסם חוות דעת
לפיה עליבו לחדול מזה. לכן צריך מאד להזהר מפני סכסוך כזה.

איך אפשר למנוע זאת? ע"י דו-שיח. אני מחייב מאד
דו-שיח. איבי מאשים אף אחד . יתכן שההתפתחות היתה בלתי
נמנעת. נגיש לדברים האלה שבין הרשויות השונות. אם מר יעקב כהן
יכול לעזור לנו לצאת במוב מן הענין הזה, אני ממליץ על כך.
אני מבקש שליעקוב כהן יינתן לנהל את הדו-שיח. הלואי ונצליח
ונמנע מהקמת איגוד נפרד ומסכסוך בין מקימיו לביניבו, שעלול
להגיע לפורום בינלאומי, ומצבנו אז לא יהיה טוב. שום הסברים

שאנחנו מתכוונים לעזרת הפועל הערבי, לא יועילו. יש להם זכות להתארגן. צריך למנוע את זה בדרך טובה, בדו-שיח, בהשפעה, אפילו יימשך הדבר זמן רב יותר.

אשר לפועלים המפוטרים, צריך לעשות הכל שהם יוחזרו לעבודה, תוך כדי המנע יהיה אפשר לפתור את הבעיה. לכן לא הייתי מציע לנתל את השיחות רק לאחר שיחזרו הפועלים. הם לא מביעים דברים כאלה. יש גורמים שכך העמידו את הענין, ובצדק. במקרים מסוימים קודם מחפשים את מקור המריבה ואחר-כך משוחחים מתוך הבנה. כאן דרוש פרגמטיזם ולא רק העקרון . יתכן שזה יהיה הנושא הראשון של השיחה, אבל הכל תוך כדי שיחה.

לסלכום: אני הייתי מציע שנמשיך - בלי הסתכנות בקונפקטים פיסיים למיניהם - במו"מ. כאשר אנחנו משלחים מי שהוא בגלל הסתה נגד המדינה, אנחנו גם יודעים שזה אמצעי חמור, אבל עושים זאת בלית ברירה. מצד שני, עלינו לזכור שאנחנו עומדים מול אנשים שחיו על מי הרגלים מסוימים כל כך הרבה זמן, יש להם חישובים של מתח רווחים, של רווח והפסד . שכר העבודה שאנחנו מקיימים אותו, איננו מקובל עליהם והם יכולים לומר שהם אינם מוכנים לנהל את העסק בצורה זו, הם ישמטו את הרגל. אי אפשר להתעלם מזה. הדירוג אצלנו ואצלם הוא שונה. דרושה מידה של סבלנות נוספת. אני מקבל את דברי מר איילון שהיתה סבלנות. אני מציע להמשיך בסבלנות. אני מציע לקיים את דו-השיח ולהעלות את הבעיה של 12 המפוטרים ולעשות הכל כדי להגיע להסכם.

<u>מר מ. שמגר:</u> הערה כללית. המעלת חוקים בירושלים המזרחית, אין להם משמעות מיוחדת מעבר לתחום מדינת ישראל, יש להם השלכות כאשר זה נעשה בירושלים המזרחית. לכן היה נראה לי שלגבי הלקח בעתיד, נושא אזכזה, כמו גו הרחבת של הסכם קיבוצי בירושלים המזרחית, המלצתי שיבוא לאישור של הועדה הזאת לפני שהם באים לידי ביטוי.

יש לזה השלכות ואפשר לבדוק את הדברים האלה.

לגבי הנושא הקונקרטי הזה , מבחינת העמדות הפורמליות, אנחנו בעמדות די קיצוניות מבחינת היחסים אתם. מצד אחד, קיים כבר גו, מצד שני הם עומדים בלחץ של גורמים שלהם וברצון שלהם, וכל ביטוי של לחץ נוסף כדי לעמוד על זה באופן פורמלי, יביא למשבר. אני ער לכך. אנחנו צריכים להיות ערים לכך שכל סכסוך עבודה כאן בירושלים ייראה כסכסוך עבודה רציני לגבי אלה המטפלים בזה באופן יש יר. ככל שגדול המרחק מכאן, העניין מקבל משמעות מדינית.

ביחוד בסביבת ה-5.6 אין לנו עניין מיוחד ליצור מהומות, ולכן נראה לי שדוקא משום שיש כבר צו ויש עמדה די קיצונית, רצוי לרכך את העניין ולהמשיך במו"מ , תוך המגמה להחזיר אנשים למקומם. רק במו"מ נוכל להגיע לכך שהצו יכובד וגם האנשים יחזרו לעבודה. אינני רואה אפשרות , ע"י מעשים נוספים, להביא לכיבוד הצו, לפחות. הם יראו בזה צעד של השתלטות, ניתן בידיהם נשק שאין להם עכשיו.

אני מציע להפריד בין ארגון העוסק בדברים שאסור לעסוק בהם, שבהם גורמי הבטחון עוסקים ומטפלים, לבין פעילויות אחרות של ארגוני הפועלים.

לסיכום: הצעתי היא לקבוע שלגבי העתיד צוים מסוג זה יאושרו ע"י הועדה. אני מציע בשלב זה לבחור במו"מ כדי לקרב את העמדות של ש ג'י הגורמים.

<u>השר ח.מ. שפירא:</u> אני נוטה לדעתו של מר ששון להתנהג כאן בזהירות רבה. עלינו לשאוף לכך שהפועלים יוחזרו לעבודה. אם הם יקבלו את החוק או לא יקבלו את החוק, אנחנו לא צריכים לעמוד על העניינים הללו, אולי במשך הזמן נרגיל אותם לסדרים שלנו ויהיו יותר פועלים חברי ההסתדרות. אני מציע ללכת בהדרגה. אפשר להשיג את הדבר בשתי דרכים, במקל נועם ובמקל חובלים. אני נוטה למקל נועם משום שאני חושב שזה יביא אותנו לתוצאות הרצויות. אם נלך בדרך הקיצונית, יתכן שהעניין יתפוצץ. עלינו להיות זהירים. אני מקבל את הצעת היועץ המשפטי, שלהבא צוים יהיו מאושרים בועדה זו תחילה. כל מה שאנחנו עומדים לעשות במזרח ירושלים, צריך לקבל אישור הועדה הזאת.

<u>ניצב ש. רוזוליו:</u> נאמר כבר שאי אפשר להפריד בקונטקסט הדברים בין מעשי ההסטוריה במזרח ירושלים ובין מעשי המדינה, משום שפעילות ההסטוריה במזרח ירושלים היא חלק מהמעמד הכללי של השתלטות מדינת ישראל שם , על ערכיה; וכמו שברור מעצמו שאסור לדון בנושא אחד מחוץ למכלול הבעיות, הרי ברור שכל מה שנוגע למזרח ירושלים הוא חשוב . הבעיה שדנים עליה כאן היא רק אחת ממכלול הבעיות להחלת הנורמות הישראליות במזרח ירושלים במישור הכלכלי, החברתי, המכני.

במזרח ירושלים נעים אוטובוסים , שבהתאם לחוק כנובין לא צריכים היו לנסוע, אבל הם נוסעים. אם נתייחס לחוק ההגיינה של משרד הבריאות, אין שם אף מסעדה ראויה, ₪ פרט למעטות. בכל זאת המסעדות פתוחות. פירושו של דבר שיש אוכלוסיה ידועה ולא צריך לחזור על זה.

נאמר כבר לפני מספר שבועות שרצוי מאד שכל צו שעלול להביא אותנו לקיטוב בעמדות - וכאן היה ברור שזה יביא לקיטוב עמדות - סוג שיגיע לממשלה על מנת שתווסת את המדיניות לאור מכלול הבעיות, ולא לאור הענין האחד הזה בלבד.

אני נגד מגעים פיסיים.מבחינה טכנית, זה הדבר הכי קל לבצוע היום. זו דרך מובחקת שתביא, בסופו של דבר, לאמצעים דרסטיים שילכו הלאה והלאה.

תועלתה כאן דוגמה של גביית המסים ע"י עיריית ירושלים. גביית המסים תואמה מראש עם גופים כוללניים, לבן הלקח הצליח.

צריך לתת את הדעת לא במישור הטכתוגי הפיסי, מבחינה טכנית זה המישור הכי בסוף, לשבור ראשים ולגרש אנשים או לאסור אנשים, זה קל לעשות. אבל יש מה כעיה נוספת, והיא בעיית המגעים הפוליטיים. השאלה אם אנחנו רוצים לחזק רובד מסוים כדי להגיע לידי הידברות , כי אינגו יכולים לחזק יד ימין ולהחליש את יד שמאל.

אין לי אלא להצטרף למה שהוצע כאן, וזה - לא להגיע לקיטוב יתר ולא מתוך החשש הפיסי, אלא מתוך הענין כולו.

אי אפשר לראות את מעשי ההסתדרות כבעיה נפרדת אלא בתוך מכלול מדיניות הביצוע של השתלטות ישראל על מזרח ירושלים.

<u>מר ד. איילון:</u> כל תיוון - בבקשה. מה אם לא תצליחו?

גם אלה שניתלו את הענין צריך שיהיה להם מה להגיד. אחרת מסתובבים סביב הנקודה ולא נגיע לשום דבר. אני רוצה שהיושבים כאן יהיו חדורים בהכרה שאסור להכשל.

<u>היו"ר השר י. אלון:</u> מעמדה של הסתדרות העובדים במזרח ירושלים מבחינת האינטרס הלאומי שלנו הוא כדין מעמדה של כל מעילות יהודית ישראלית כוללת במזרח העיר. כמו העיריה, כמו המשטרה, כמו כל גורם אחר. לכן יש לעזור להסתדרות להצליח . לכן גם ההסתדרות מביעה שיש מקום בנושא זה להתערבות, שאינגה מקובלת בין מעסיקים ופועלים במקום אחר. מועצת פועלי ירושלים

בפיוחד העלתה את הבעיה הזאת לפני הועדה, ואני חושב שזה לא לחובתו של היו"ר שנסיתי לברר את הענין לפני הישיבה אצל העוסקים בכך. לא ידעתי כאשר הוציאו את הצו , אבל אני בדיעבד לא מצטער עליו. אני מצטער שהממשלה החליטה על חוק רישום החברות ולא עמדה בו. זאת אני אומר כביקורת עצמית, מכוח האחריות הקולקטיבית.

<u>מר מ. שמגר:</u> אנחנו עומדים בזה היו שתי דחיות.

<u>היו"ר השר י. אלון:</u> עצם החלטת הממשלה הביאה לידי כך שתשיגו את את זה עכשיו. בדיעבד, אני חושב, שעצם קיום צו ההרחבה של שר העבודה, עוזר למועצת הפועלים במצב הזה, ואולי גם לדיוני הועדה הזאת. לפי שעה, בנושא העובדים היו לנו פחות צרות מאשר בכל פעילות אחרת במזרח ירושלים.

לגבי הנושא הנידון, אני שותף להערכה הכללית שיש צורך להפעיל במקל גושם, אבל ישנם כמה ענינים שלא נעבור עליהם לסדר היום אלא אם יוסדרו. כאשר הזמנתי לישיבה המוקדמת את מנהל המחלקה הערבית של ההסתדרות, התכוונתי לשמוע עצה של אדם המנוסה וגם להשתמש בגורם נוסף שלא היה מעורב עד עכשיו במישרין, וסיכמנו אתמול שנכניס אותו לתמונה כדי לאפשר למעסיקים הערביים עוד להפגש עם גורם שאתו עוד לא בירורו את הנושא. הטלתי על משה ששון להפעיל את קשריו הוא על מנת להכתיר את הדבר בהצלחה. עד עכשיו קבלנו תשובה די טובה.

שבעלי המלונות הערביים מוכנים לראות בהסתדרות גורם אחד שמייצג את העובדים. זו הודעה שקבלנו כתוצאה של פו"מ של יעקב כהן עם בעלי המלונות. אם כי הצד הערבי העלה את הנושא של אגודת פועלים אחרת, אבל אחרים היסו אותו. הם מבקשים התחשבות שלנו בבעיתם המדינית ולכן הם לא רוצים להתעם על דבר שהם מוכנים לעשותו בפועל. הם גם מאד מבקשים להתחשב במצבם הכלכלי . לעומת זאת, הם מוכנים להבין אותנו על תביעתנו שההסתדרות תהיה מוכרת כצד לפו"מ. לדעת יעקב כהן ניתן להגיע להסדר. מה צריך לכלול ההסדר?

(א) החזרת המפוטרים לעבודתם. אינני יכולים לכפות זאת בכוח החוק. אילו במערב ירושלים היו פיטורים שרירותיים, היתה מועצת הפועלים מכריזה על שביתה... צריך להבהיר להם שהפועלים האלה יוחזרו לעבודתם. לא איכפת לי אם יוחזרו כתוצאה ממו"מ או כתנאי למו"מ. כאן אני חושב שגוכל

לבוא לעזרת מועצת הפועלים. אם לא יוחזרו לפחות העובדים תושבי ירושלים, נוכל לא להרשות לעובדים שמחוץ לירושלים, מהשטחים, להכנס לעיר. בזה שנשלוט כוח אדם מבעל המלון, אנחנו יכולים ללחוץ עליו.

כיו"ר הועדה אני אעמוד בקשר עם הגורמים הנוגעים בדבר, כדי ללחוץ על בעל המלון, במגיעת עובדים שמחוץ לירושלים, להכנס למקום העבודה הזה.

(ב) ההתחייבות של בעלי המלון לשאת ולתת עם ההסתדרות ואם בתוך שבוע יכנס הדרג הארצי של ההסתדרות, אין התנגדות עקרונית.

(ג) אנחנו מסכימים על משה ששון להציע את שירותיו הטובים על מנת שיישב את הסכסוך הזה בתוצאה חיובית. אנחנו נותנים למהלך הזה כמה ימים. אקבל דיווח שוטף, אם ארגיש שאנחנו עומדים בפני התפתחות מיוחדת, אכנס את הועדה. אם לא, נגמה ליישב את זה ברוח הדברים שהיתה כאן.

בקשר למשפט של המסונה על גביית השכר. הוא צריך לנהל את המשפט לפי הכללים המקובלים. אני רק מציע ליעץ לו לא למהר למסוק. הוא יכול למיים את השמיעה ואת הבירורים, ולא למהר עם פסק הדין. עצם הבירור המשפטי יעזור גם לנושאים ונותנים להכיא את זה לסיום חיובי. אם אפשר שתוך כדי המו"מ, תירשם סטנוגרמה, בעיני זה טוב. אני מתכוון למו"מ המסכם. אם לא סטנוגרמה, אז לפחות זכרון דברים, אפילו לא חתום. כדאי שפרטי ההסכם יהיו רשומים.

נדמה לי שזה סיכום ברוח הדברים שהתנהלו כאן. אם תלילה, תוך שבוע שבועיים, נגיע למבוי סתום, שבו יש כרירה בין הסתכנות בעימות עם בעלי המלון לבין ערעור מעמדה של ההסתדרות, אני אעדיף הסתכנות. כגראה שהמאבק על איחודה של ירושלים מלווה גם התנגשויות מדיניות וגם מניעיות. אנחנו מסכימים במסורת שההסתדרות התחילה בה בנושא זה.

מ ח ל י ט י ם

א) להמיל על נציגי ההסתדרות והיועץ המדיני לראש הממשלה להמשיך במו"מ, במגמה להגיע למסדר מבלי להזקק לאמצעי כוח.

ב) במסגרת ההסדר למו"מ, (כאמור בסעיף א), להחזרת 12 הפועלים המפוטרים לעבודתם.

ג) לקבוע כי שר הרוצה להוציא צו המייחס לחלקה המזרחי של ירושלים, יביאו תחילה לועדת השרים העליונה לענין ירושלים.

היו"ר השר י. אלון: על סדר יומה של ועדת השרים נצטברו כמה נושאים מהדרגת ראשונה; ביניהם כאלה הקשורים בעיתוי ירושלים, ביניהם הנוגעים לצדדים הסדיניים של הנושא. בהשתכם, אני אכנס את הועדה לעתים יותר קרובות כדי שנוכל לעמוד בהתחייבו למען ירושלים.

בשבוע הבא נדון בתביעת האוניברסיטה.

ב. תביעת פיצויים על הריסת בתי-חרושת למרצפות ופלסטיקה בעזרת ירושלים.

היו"ר השר י. אלון: יש תביעת פיצויים על הריסת שני מפעלים ערביים בעיר העתיקה. התביעה הוגשה ע"י עו"ד ליאון. הדבר מתייחס לשטח של הכניסה לרובע היהודי. המענה היא שנהרסו המפעלים והציוד. אני מבקש מהיועץ המשפטי להשכיל אותנו, מה המצב המשפטי וגם מה הוא מייעץ לועדה להחליט.

מר ס. שפגרן: המדובר בהריסת מבנים אחרי גמר מלחמת ששת הימים, שנעשתה במזרח ירושלים, במסגרת הרחבת דרכים, שינוי מקום ליד הכותל ועל יד שער ציון. הנושא בא לידי ביטוי בצורות שונות. כאן ניתנו פיצויים לאנשים שגרו במקום, ושם קבלו דירות אחרות. כאן המדובר במפעלים. במפעל למלסטיקה נהרס לא רק המבנה אלא גם המכונות שהיו בבנין. הם מעלים תביעות בסכומים די גבוהים, אבל לא זאת הבעיה. הם פונים באמצעות עורכי-דין כבר במשך שנה. אחד מהם הוא שלמה מזרחי ומשני הוא יעקב ליאון. הם מחפשים דרך להסדר מחוץ לכתלי בית המשפט.

אנחנו הכדלנו בין נזקים שנגרמו בתוך המלחמה ולצורך צבאי אי זה שהוא, ובין מה שהיה לאחר המלחמה. מה שנגרם במלחמה, נרשם ותשפל בזה החלקה לתביעות במשרד הבטחון. לעת עתה, החלטנו לא לשלם מאומה. יש רצון טוב בכמה מקרים, ולאותם המקרים משלמים. לא בכל המקרים מש למים. יש נזקים שנגרמו אחרי המלחמה לצורך צבאי במחוזין למשל, הרסנו בקתות בבקעת הירדן, רציני שלא יכנסו לשם אנשים. כאשר ייגמר מצב הלוחמה, יתכן שנדון בזה.

במקרה שלפנינו אי אפשר לטעון שזה נעשה לצורך צבאי. ישנן תביעות לגבי רכב, ואנחנו מנסים להתפטר. כאן המקרה הוא שהרסו מבנה, לא לצורך צבאי, ולא תוך כדי מלחמה, ובאופן תאורטי יכולים המשפלים בזה להגיע לבית המשפט ולתבוע פיצויים, וסיכוייהם להצליח אינם רעים. אם נהרס מבנה, תשתה זאת מדינה ישראל באמצעות שליחיה המקובלים, הרי באופן משפטי יש להם סיכוי להצליח בתביעתם.

הבעיה השניה היא, אם צריך למשוך את זה או שצריך להסדיר. לדעתי, כאן לנימוק המשפטי, יש נימוק ענייני. לדעתי אין שום סיבה מדוע מדינת ישראל - אם היתה סבורה שצריך להרחיב את השטח - לא תהיה מוכנה למצוא , תוך מו"מ מתקבל על הדעת, אותם האנשים שהפסידו את בתיהם, כמובן בסכומים שמתקבלים על הדעת. אם נוכל להגיד שזה בהסכם, שזו השקעת מקרקעין לטובת הציבור, זה קיים בכל מקום בעולם. אין זה דבר יוצא דופן.אני חושב, מבחינה ענינית, כמו שאנחנו ואנגנו שהחושב שהוצא מהבית שלו לקבל דיור חלוף, מדוע בעל מפעל לא יקבל איזה תשלום? זו המלצתי : הדבר הזה ייפסר לבדיקה. יבואו במו"מ עם עורכי הדין ונגיע לידי כך שהחוב יסולק ושהאדם יבוא על סיפוקו במו"מ מקובל.

<u>היו"ר השר י. אלון:</u> האם אין סכנה שהסדר כזה יגרור אחריו תביעות נוספות?

<u>מר מ. שמגר:</u> אין לי אינפורמציה.

<u>מר מ. בנבנישתי:</u> מצינו את כל האנשים שהוצאו מהמבוקים שלהם, לא מצינו בעלי עסקים. יש עוד 4 - 5 שנויות קטנות , זו בעיה של כמה אלפי לירות.

<u>היו"ר השר י. אלון:</u> מי שהוא יכול להגיד מהו גודל הסכום שיש לתת להם?

<u>מר מ. שמגר:</u> הם מעלים תביעות של מאות אלפים, אבל זה צריך ללכת בדרך הרגילה, השמאי הממשלתי צריך להעריך את זה.

<u>מר א. אגמון:</u> קבעו שזה נעשה לפני הסיפוח, האם זה אומר שהאחריות חלה על ממשלת ישראל?

<u>מר מ. שמגר:</u> מבחינה משפטית הם תובעים ממדינת ישראל.

<u>מר א. אגמון:</u> היו לנו תקדימים בעיצויים נוסף לאלה שהזכירו כאן. בשכונת המוגרבים היה גם ענין הכנסיות. גם שם הפקענו קרקעות והרסנו בנינים שלהם שהיו בבעלותם. ניהלנו אתם מו"מ והגענו להסדר ושילמנו פיצויים. האם אינכו יכולים להציע להם עסק כול עסק? אולי אפשר להקים באיזה שהוא מקום מבנה תעשיתי, שאינכו כל כך יקר, ולשלם להם עבור הציוד לפי ערכם שהיה אז.

אני חושב שלא יהיה מנוס משה. אני רק איננו יודע על מי צריך להטיל את המו"מ. מה שברור לי, שגם אם יגיעו לפשרות שצריך לשלם, איננו יכולים ואיננו צריכים לעצות אותם בבת אחת. המו"מ צריך גם להתנהל על תנאי התשלום.

<u>השר ח.מ. שפירא:</u> אין כאן עניין מדיני. הצדק מחייב למצוא את האנשים שאיבדו את רכושם. לזה כולנו מסכימים. השאלה היא מתי? אני בגד זה שימשכו את הענין. יש כאן עניין של עיכוי הדין. אם חייבים אנחנו לעשות, נעשה זאתבמקדם ולא נמשוך את זה יותר מדי. מצד אחד נשלם את הכסף, ובכל זאת תהיה תרעומת עלינו, שהנה, עברו שנתיים, ומדוע לא יכולנו לסדר את זה מזמן. גם המו"מ יקח כמה חודשים. לדעתי צריך לשלם להם את המגיע ולא מה שהם תובעים. יש בודאי מעריכים שיודעים מה זה צריך לעלות. לא צריך לחמש דרך למשוך את הענין.

<u>השר מ. בגין:</u> אני תומך בהצעותיו של היועץ המשפטי לממשלה. לא צריך לחכות עד שנשלם להם בשקלים ... נשלם להם בלירות.

<u>מר מ. קולק:</u> ככל שדבר כזה נסחב יותר, הפיצוי גדול יותר.

<u>היו"ר השר י. אלון:</u> אנחנו מחליטים על תשלום הפיצויים. נראה לי שכדאי שהמו"מ יתנהל ע"י שלישיה , שיהיה בה תגורם הכספי, תגורם המשפטי ותגורם המדיני ציבורי. אני מציע שיהיה בועדת איש העירייה, איש האוצר ואיש משרד המשפטים.

<u>מר מ. שמגר:</u> תואיל ומנכ"ל משרד המשפטים הוא בעל נסיון כזה, הוא ניהל מו"מ עם הכנסיות, אני מציע שמנכ"ל משרד המשפטים ישמש כיו"ר.

<u>מר מ. שטרן:</u> לא נראה לי שניכנס למו"מ ונשלם את הפיצויים באמצעות עו"ד ישראלי . אני מציע שהעירייה, יחד עם לשכת המסחר, ימצאו דרך ישירה לנהל את המו"מ.

<u>מר מ. שמגר:</u> בעקרון תמכנו במגמה הזאת, אבל כאן זה לא ילך. מעורב כאן ראש לשכת עורכי הדין בירושלים, עו"ד מזרחי, הוא עשה הכל כדי לא לפגוע לערכאות משפטיות.

<u>ח"כ השר י. אלון:</u> הייתי מבקש שהועדת תהיה פתוחה גם למשה ששון ככל שיימצא לנכון להשתתף.

<u>השר א. שש ון:</u> לפי מה ששמענו מנציג העיריה, יש כאן ענין גם עם 4 תנועות. אולי היה כדאי לצרף את 4 התנועות למו"מ הזה?

<u>מ ח ל י ט י ם</u>

א. לשלם פיצויים לבעלי בתי התרושת למרצפות ופלסטיקה , ולבעלי 4 תנועות אשר נתרסו ע"י שלטונות ישראל.

ב. ניהול מו"מ בעין השלום הפיצויים יימסר לועדה בראשות מר צ. טרלו ובהשתתפות ח"ח ס. בנבנישתי, ע. סיון וט. ששון.

<u>הישיבה נפתחה</u>

מזכירות הממשלה

סודי

פרוטוקול
ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים

ב' בתמוז תשכ"ט - 18.6.69

נכחו השרים: י. אלון - יו"ר, מ. בגין, מ. בנטוב, י. גלילי, מ. קול, ח.מ. שפירא, א. שרון.

נעדרו השרים: א. אבן, ח. גבתי (בחו"ל), ז. ורהפטיג (בחו"ל), פ. ספיר (בחו"ל), י.ש. שפירא, ז. שרף.

ד. אגמון	-	משרד לקליטת העליה
י. אורן	-	האוניברסיטה העברית
י. דש	-	משרד הפנים
א. הרמן	-	האוניברסיטה העברית
מ. כהני	-	משרד הפנים
י. לוי	-	מינהל מקרקעי ישראל
מ. מנדלבאום	-	מינהל מקרקעי ישראל
מ. סהר	-	משרד הפנים
ע. עיון	-	משרד האוצר
מ. מילברסטון	-	משרד הפנים
א. טלע	-	לשכת השר פ. ספיר
ט. קולק	-	ראש עיריית ירושלים
ד. רזניק	-	צוות תכנית אב של הר הצופים
א. רפית	-	משרד החוץ
א. שדה	-	האוניברסיטה העברית
א. שחר	-	האוניברסיטה העברית
ש. שפירא	-	מינהל מקרקעי ישראל
ש. שקד	-	צוות תכנית אב של הר הצופים
מ. ניר	-	מזכיר הועדה

קרית האוניברסיטה העברית על הר הצופים

סגן ראש הממשלה פותח.

. / נציגי

נציגי האוניברסיטה העברית ומשרד הפנים מעלים את הסגותיהם לגבי איחור שטחים המיועדים לקרית האוניברסיטה ומשיבים לשאלות חברי הועדה.

מ ח ל י ט י ם כי כל הגורמים העוסקים בתכנון שטחו של הר הצופים יקיימו דיון משותף במגמה להגיע לנוסחה מוסכמת.

חילוקי הדעות יובאו להכרעת הועדה העליונה לענין ירושלים.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ת